

Tanulmányok a magyarországi
újprotestáns egyházak múltjából,
jelenéből és teológiájából

2010

Tanulmányok a magyarországi újprotestáns egyházak múltjából,
jelenéből és teológiájából

Szerkesztette:

Nagy-Ajtai Erzsébet – Rajki Zoltán – Telegdi József

ISBN 978-963-06-9625-8

A tanulmánykötet az OTKA K68299 ny. számú pályázatának támogatásával készült

Kisegyház-kutató Egyesület

Budapest, 2010

Tanulmányok a magyarországi újprotestáns egyházak múltjából, jelenéből és teológiájából

A szerzők ©

Kisegyház-kutató Egyesület

Budapest, 2010

Felelős szerkesztő:

Rajki Zoltán

Kiadja: Kisegyház-kutató Egyesület

1141 Budapest, Vezseny utca 2/a.

Tartalom

<i>Előszó</i>	4
<i>Török Péter: Minek (illetve minek ne) nevezzetek? – Az új vallási mozgalmak definíciójával kapcsolatos problémák</i>	5
<i>Kamarás István: Újprotestáns vallásosság, habitus, ízlés</i>	15
<i>Bihari Csaba: A Hetednap Adventista Egyház misszió „teológiája” Magyarországon 1945 és 1956 között</i>	25
<i>Nagy-Ajtai Erzsébet: Tanulmány a Baptista Szeretetszolgálatról</i>	33
<i>Rajki Zoltán: Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség a rendszerváltozás után</i>	41
<i>Komesz Mátyás: A Péld 14,1–15,7 a Tanulmányozó Bibliában</i>	61
<i>Tokics Imre: A menedékvárosok jelentősége</i>	94
<i>Szilvási András: A lelki formálás helye a teológiai képzésben</i>	109
<i>Telegdi József: A prédikáció szerkezete (a felépítés lehetőségei)</i>	116
<i>Szigeti Jenő: A döntési mechanizmus problémái a szabadegyházi közösségekben</i>	125
<i>A kötet szerzői</i>	134

Előszó

A Kisegyház-kutató Egyesület első tanulmánykötetét tarthatja kezében az olvasó. A szerzők között találhatunk főiskolai oktatókat, lelkészeket, egyházvezetőket. A tanulmányok tematikáját tekintve is sokszínű kötetet sikerült összeállítanunk. Olvashatunk egyháztörténelmi, gyakorlati teológiai, biblikumi, jogtudományi és szociológiai írásokat.

Az Ószövetség területéről Tokics Imre jogtörténeti megközelítésben a menedékvárosok ókori Izraelben betöltött szerepét dolgozza fel tanulmányában, míg Komesz Mátyás a Példabeszédek könyvének egy rövid részletét a Tanulmányozó Biblia szempontjainak segítségével teszi érthetőbbé számunkra. A gyakorlati teológián belül Telegdi József írásában vizsgálja, és több szempont alapján hasonlítja össze a különböző prédikációtípusokat, a homiliát, a témaprédikációt, ill. az elemző prédikációt. Szilvási András pedig a jellemformálásról, annak eszközeiről és a különböző lelkiségi típusok jellemzőiről ír tanulmányában. Szigeti Jenő esszéjében a legjellemzőbb vezetéstudományi problémákat tárja fel, és keresi rájuk a megoldást.

Az egyes magyarországi szabadegyházi közösségek életével, társadalmi helyzetével kapcsolatosan is több tanulmány készült. Török Péter szociológia-elméleti megközelítésben az új vallási mozgalmak szaktudományi elnevezésével kapcsolatos dilemmáit és javaslatát osztja meg velünk. Kamarás István a magyarországi újprotestáns felekezetek értelmiségi fiataljainak vallásosságát, habitusát, ízlésvilágát hasonlítja össze egymással, illetve a történelmi egyházak és a nem keresztény vallások fiatal értelmiségei jellemzőivel. Bihari Csaba az 1945 és 1956 közötti magyarországi adventista missziói gondolkodás teológiájának feldolgozására vállalkozott. Nagy-Ajtai Erzsébet a Baptista Szeretetszolgálat missziótudományi elemzését választotta témájául, míg Rajki Zoltán az Evangéliumi Pünkösdi Közösség rendszerváltozás utáni életét tekinti át az itt olvasható írásában.

Reméljük, hogy tanulmánykötetünk hozzájárul a közös múltunk, jelenünk megértéséhez.

A szerkesztők

Minek (illetve minek ne) nevezzek? – Az új vallási mozgalmak definíciójával kapcsolatos problémák¹

Hazánkban neutrális és elfogadó értelemben beszélünk vallásokról, egyházakról, felekezetekről, történelmi kis- és nagy egyházakról, szabadegyházakról, kevésbé elfogadottan pedig emlegetünk szektákat, kultuszokat, új vallási mozgalmakat, amelyekhez néha – elsősorban a média szakemberei – hozzáteszik a „destruktív” jelzőt is. E kifejezések azonban nem egyértelműek, főleg nem azok a „laikusok” számára. Mi a különbség a „kisegyház” és a „szabadegyház” közt? S főleg, elkülönítsük-e tőlük az ún. új vallási mozgalmakat, amelyek hallatán az ember általában kis létszámú „valamikre” gondol? Kompetenciám az új vallási mozgalmak meghatározására terjed ki, ezért velük foglalkozom.²

Tanulmányomat az új vallási mozgalmak definiálásával kapcsolatban felmerülő problémákkal kezdem, majd egyfajta intermezzóként idézek egy politikust, aki a „vallási közösségek” elnevezés bevezetését javasolta. Szeretnék rámutatni, hogy a „vallási közösség” elnevezéssel szociológiai, sőt pszichológiai szempontból is lehatároljuk vizsgálandó területünket, és ráadásul még nagyobb káoszt teremtünk az amúgy is zavaros nyelvezetben. A harmadik részben ezért azt fejtém ki, hogy miért lenne nagyon szerencsétlen ennek az elnevezésnek az átvétele – legalábbis tudományos körökben. Ezt két részben teszem. Először szociológiai és pszichológiai szempontok alapján rámutatok, hogy a közösség kifejezés egy nagyon speciális társadalmi egységre vonatkozik, ami egyáltalán nem biztos, hogy az általunk vizsgált adott vallási entitás egészére jellemző lenne, sőt, megkockáztatható, hogy bizonyos entitásokban egyáltalán nem is létezik. Másodjára pedig, hogy bizonyos típusú entitásokban nincs is a szociológiai és pszichológiai értelemben vett közösség, arra az ún. egyház-szekta tipológia szociológiai elemzésével, illetve az új vallási mozgalmak egy sajátos megközelítésű tipologizálásával mutatok rá.

1. Az „új vallási mozgalom” elnevezéssel kapcsolatos problémák

Amikor az új vallási mozgalmak definícióját elemzem, e kifejezés minden egyes szavával komoly problémák adódnak. Vegyük ezeket röviden sorba.

1.1. „Új”

Egyes szerzők eltérő időpontokat, időszakokat jelölnek meg az „újdomság” kritériumaként vagy az úgynevezett új vallási mozgalmak megjelenésének és elterjedésének kezdeteként. Vannak, akik akkor tekintik őket újnak, ha a második világháború után jöttek létre.³ Backford szerint ezek a mozgalmak az 1960–70-es években gyarapodtak nagyon

¹ A Pünkösdi Teológiai Főiskolán a Kisegyház-kutató Munkacsoport 4., a *MAGYARORSZÁGI SZABADEGYHÁZI KÖZÖSSÉGEK A LEGÚJABB SZOCIOLÓGIAI KUTATÁSOKBAN* elnevezésű műhelytalálkozóján 2008. február 14-én elhangzott előadás kibővített, átdolgozott változata.

² Nagyon remélem azonban, hogy a kisegyházi és szabadegyházi területek specialistáival együttműködve jól el tudjuk majd őket különíteni az új vallási mozgalmaktól.

³ Barrett, David V. (2001) *The New Believers. Sects, 'Cults' and Alternative Religions*, London, Cassel & Co 26. o. valószínűleg a később említésre kerülő Barker, Eileen (1995) *New Religious Movements. A Practical Introduction*, London, HMSO definícióját használja kiindulási alpnak.

gyorsan¹, és Dawson is úgy tartja, hogy ezek a mozgalmak az 1960-as, illetve az 1970-es évek elején kerültek igazán az érdeklődés középpontjába.² Bromley és Shupe³ pedig Meltonhoz hasonlóan az 1970-es évek elejére teszi az új vallási mozgalmak gyors növekedését az amerikai társadalomban.

Néha azonban előfordul, hogy egy szerző két külön időpontot is megad. Eileen Barker szerint például „egy vallási közösséget akkor tekintünk újnak, ha az jelenlegi formájában a második világháború után vált láthatóvá, illetve kezdte el működését”.⁴ Csakhogy Barker ugyanebben a könyvében egy kevésbé pontos dátumot is megjelöl az új vallási mozgalmak kezdeteként, még hozzá az 1950-es éveket.⁵ További, sajátosan magyar probléma Barker és mindazok definíciójával, akik 1945 utáni időpontot határoznak meg az új vallási mozgalmak kezdetére, hogy a magyarok többsége egyes valóban új vallási mozgalmakat jobban ismer, mint néhány, hazánkban akár több évszázados múltra visszatekintő vallási közösséget. Két országos szintű felmérés tanúsága szerint, amíg a lakosság közel negyede ismerte a szervezetileg csak 1965-ben megalakult, tehát nemzetközi szinten is újnak számító Krisna-tudatúakat, addig a megkérdezetteknek csak kevesebb, mint tizede ismerte a hazánkban már 1568 óta létező Unitárius Egyházat.⁶ Más szóval, Magyarországon néhány ennnyire régi vallás is „újnak” hat. Mi több, ez utóbbi kategórián belül a volt szocialista országokban megkülönböztethetnénk „importált új-új” és „hazai új-új” vallási mozgalmakat. Romániában ilyen „új-új” például a New Jerusalem mozgalom, vagy Oroszországban Visszarion mozgalma, az Utolsó Szövetség Egyháza. Magyarországon „hazai új-új” a Hit Gyülekezete.

Japánban a XIX. század elejére helyezik az új vallási mozgalmak kezdetét, az 1970 után alakultakról pedig az új vallási mozgalmak negyedik hullámaként „új-új” vallásokról beszélnek.⁷ Végezetül érdemes megemlíteni, hogy a világvallások híres oxfordi enciklopédiájának megfelelő szócikke – *New religious movements* – egyszerűen a XX. század folyamán ezerszámra keletkező vallási mozgalmakra utal.⁸ Nincs tehát egyértelmű dátum, melyhez az új vallási mozgalmak megjelenését, kezdetét köthetnénk.

Barker említett definíciója – egy mozgalom akkor új, ha jelenlegi formájában a második világháború után vált láthatóvá, illetve kezdte el működését – megkerül egy további problémát, nevezetesen azt, hogy sok új vallási mozgalom csak Nyugaton új, máshol nem. Ilyen például a buddhizmus, illetve számos ágazata. De az is előfordul, hogy amit mi új tanításnak tartunk, az régebbi kultúrákban gyökerezik. Klasszikus példa erre a Krisna-tudatúak esete. Nemzetközi társaságuk, az ISKCON minden követ megmozgat, hogy ne sorolják őket az új vallási mozgalmak közé, mert tanításuk kezdetei évezredekre nyúlnak vissza, mi több, az új vallási mozgalom kifejezés, pontosabban a vele járó megkülönböztetés degradáló és hátrányos rájuk nézve.⁹ Barker meghatározása szerint az ISKCON, anélkül, hogy bármit mondanánk tanításáról, új vallási mozgalom, mert jelenlegi formájában Bhaktivedanta Swami Prabhupada 1965-ös alapításaként jött létre és kezdte el működését az Egyesült Államokban.

¹ Beckford, James (1985) *Cult Controversies: The Societal Response to the New Religious Movements*, London, Tavistock, 1. o.

² Dawson, Lorne L. (1998) *Comprehending Cults. The Sociology of New Religious Movements*, Oxford, University Press, 13. o.

³ Bromley, David G. – Shupe, Anson D. (1995) *The New Vigilantes. Deprogrammers, Anti-Cultists, and the New Religions*, Beverly Hills, Sage, 225. o.

⁴ Barker (1995) 145. o. A jelen szerző fordításában. Kiemelés az eredetiben.

⁵ Barker (1995) 9. o.

⁶ Tomka Miklós (2000) „Felekezeti különbségek a közvéleményben”, In: Szabó, L. – Tomka, M. – Horváth, P. (szerk.) ... és akik mást hisznek? Hívek és egyházak egymásról, Budapest: Balassi Kiadó, 32-52. o.

⁷ Shimazono, Susumu (1995) „New New Religions and This World, Religious Movements in Japan after the 1970s and their Beliefs about Salvation”, *Social Compass* 42. évf. 2. szám, 193–205. o.

⁸ Bowker, John (szerk.) (1997) *The Oxford Dictionary of World Religions*, Oxford University Press

⁹ Vö. Mukunda, Goswami (1995) *NRM is Four-letter Word, The Language of Oppression*. ISKCON, Communications Journal, 3. évf. 2. szám, 73–75. o.

A Barker definíciójában kimondatlanul alkalmazott elvet teszi meg George D. Chryssides is meghatározása alapjául. Eszerint annak eldöntésében, hogy új vallási mozgalomnak tekintsünk-e egy szervezetet vagy sem, az a lényeges, hogy mint *intézmény* új-e.¹ Sajnos Chryssides végül is nem ad használható definíciót az intézményesülésre.

Az intézményesültség előnye Chryssides szerint tehát az, hogy ebben nincs kétség. Azt azonban nagy valószínűséggel ő sem javasolná, hogy a magyar jogi gyakorlatot követve akkor tekintsünk egy csoportosulást egyháznak, következésképp vallásnak, ha a fővárosi vagy valamelyik megyei bíróságon bejegyzik a csoportot. Ez ugyan minden kételyt kizáróan mutatná a megalakulás időpontját, de – a magyar közéleti vitákból jól ismertén – még nem biztosítaná például annak eldöntését, hogy ténylegesen vallásról van-e szó. Forduljunk tehát most az „új vallási mozgalom” kifejezés középső részéhez.

1.2. „Vallási”

Az összetétel középső tagjának meghatározásával kapcsolatos problémák két területre terjednek ki. Az első a vallás meghatározhatatlanságára vagy legalábbis eddigi sikertelenségére utal, a második pedig az új vallási mozgalmakkal kapcsolatos sajátos nehézségekkel foglalkozik. Az elsőt itt épp csak megemlítem: a szociológiában használatos szubsztantív és funkcionista megközelítésekről van szó.²

A sajátos problémák közt kell felvetni azt a kérdést, hogy az új vallási mozgalmak közé soroljuk-e például akár a kereszténység, akár az iszlám fundamentalista megnyilvánulásait? Barrett például az 1928-ban alapított Opus Deit is az új vallási mozgalmak közé sorolja annak ellenére, hogy maga is megemlíti, ez a szervezet teljesen a Római Katolikus Egyház része, mi több, a pápa személyes áldását bírja.³ De nemcsak a fundamentalista oldal adja fel a leckét a kutatóknak. Maga Chryssides említi, hogy hasonló a probléma a „Hit tengerével”, egy liberális, elsősorban protestánsokból és unitáriusokból álló, Angliában és Új-Zélandon tevékenykedő csoporttal is.⁴ A „Hit tengerében” résztvevők olyan fórumnak tekintik közösségüket, ahol a kereszténység radikális ártértelemezésével kísérletezhetnek, mint például a transzcendens isten létének vagy Jézus istenségének megkérdőjelezésével. Végül, bár egyáltalán nem utolsósorban, fel kell tenni az új vallási mozgalmak és a New Age néven ismert jelenség kapcsolatát firtató kérdést is.⁵

Egyesek megkockáztatják továbbá, hogy a pünkösdiek vagy a karizmatikusok is az új vallási mozgalmakhoz tartoznak.⁶ Ezt azonban többen túlzásnak tartják, mert egyrészt nem tarthatjuk viszonylagosan új keletűnek a glosszológiát, vagyis a nyelveken szólást, másrészt pedig azért, mert a pünkösdiek általában teológiailag ortodoxok – legalábbis ellentétben a „Hit tengerével”. Arra is rá kell mutatni, hogy több olyan, e témával foglalkozó könyv napvilágot látott, amelyek semmiféle definícióval sem szolgálnak, magától értetődőnek, mindenki által ismertnek tekintik az új vallási mozgalmakat.⁷

¹ Chryssides, George D. (1999) *Exploring New Religions*, London–New York, Cassell, 12. o. A jelen szerző fordításában, kiemelés az eredetiben.

² A kérdés tárgyalásához magyar nyelven lásd Hamilton, M. (1998) *Ember, társadalom, vallás*, Budapest, AduPrint könyvtét. A kérdés összetettségének és problémáinak nagyszerű összefoglalása található angol nyelven O’Toole, Roger (1984) *The Precipitous Path. Studies in Political Sects*, Toronto, P. M. A. Associates könyvében.

³ Barrett (2001) 200. o.

⁴ Chryssides (1999) 22. o.

⁵ Ennek részletes tanulmányozása jelentősen kibővítené e tanulmány kereteit, illetve már megtettem máshol. L. Török Péter (2007) *És (a)mikor destruktívak? Az új vallási mozgalmak szociológiája és hazai helyzete*. Budapest, SE Mentálhigiéné Intézet – Párbeszéd (Dialogus) Alapítvány, 20–21. o.

⁶ Chryssides (1999) 22. o.

⁷ Ilyenek például Dawson (1998) és Zablocki, Benjamin – Robbins, Thomas (szerk.) (2001) *Misunderstanding Cults. Searching for objectivity in a controversial field*, Toronto–Buffalo–London, University of Toronto Press könyvei.

Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy néhány olyan csoport, amelyet a szakirodalom minden hiányossága és pontatlansága ellenére egyértelműen az új vallási mozgalmak közé sorol, nem tartja magát vallásnak. A Transzcendentális Meditáció (TM) például az USA New Jersey államában azért küzdött a bíróságon – sikertelenül –, hogy bebizonyítsa, meditációs gyakorlatuk nem vallási rítus, és amit tanítanak, az inkább világnézeti szempontból semleges technika, amelyet állami iskolákban kellene továbbadni. Vannak mozgalmak, mint például a Brahma Kumáris, amelyek inkább lelki vagy oktatási mozgalomnak nevezik magukat. Az Ananda Marga mozgalom pedig kifejezetten „vallásellenes”, mert a tagok nézete szerint a vallások mesterséges határokat húznak, hogy megosszák az emberiséget. Ezért inkább szociospirituális intézménynek nevezik magukat. A Forum és az Exegesis követői szerint a vallás dogmákkal és üres rítusokkal foglalkozik, márpedig az ő mozgalmuk mindenképpen meghaladják ezeket, tehát nem lehet vallásnak tekinteni őket. Az úgynevezett UFO-vallás egyik csoportja, a Raelian Movement International pedig „ateista vallásnak” tartja magát.

Problematisztus tehát annak eldöntése, mikor nevezhetjük egy csoport gondolkodási rendszerét – hitrendszerét, ideológiáját – vallásnak, és az is, hogy mikortól számít újnak egy ilyen csoport. Mint látni fogjuk, a „mozgalom” kifejezéssel sem lesz kevesebb gondunk; épp ellenkezőleg.

1.3. „Mozgalom”

Szociológiai értelemben¹ a mozgalom egy társadalmon vagy nagyobb közösségen belül, bizonyos célokért küzdő emberek olyan, rendszerint laza szövetsége, amely még nem intézményesült. Intézményesültségen a társadalmi-közösségi élet olyan szervezett és elismert módját értjük, amelyet az adott közösség az elfogadáson túl az esetek többségében értékel is. A szociológusok azonban elsősorban nem a szociológiai értelemben vett mozgalomnak való megfelelés miatt nevezték az újabb vallási vagy annak tűnő csoportokat „új vallási mozgalmaknak”, hanem konfliktuskerülés céljából. A média ugyanis degradálóan kultuszoknak és szektáknak² nevezte az 1960-as évek második felében és az 1970-es években megjelenő csoportokat. A „mozgalom” kifejezés társadalmi és politikai értelemben közömbösebbnek tűnt, és ezért gyorsan terjedt a kutatók körében. Történt mindez annak ellenére, hogy a mozgalmaknak elnevezett vallási csoportosulások egy része hamar az intézményesülés útjára lépett és intézményesült is.

Első pillantásra a magyar nyelvhasználat sajátosságai miatt is alkalmasabbnak tűnhet a „mozgalom” kifejezés egy újonnan megjelenő vallási „közösség” vagy „csoport” számára, mert ezeknek a kifejezéseknek is megvan a maguk szabatos szociológiai értelmezése,³ ráadásul mind Magyarországon, mind pedig máshol keletkeztek csoportok és közösségek a

¹ A mozgalom mint fogalom összetettségét mutatja az is, hogy a viszonylag egyszerű definíció értelmezése meglehetősen bonyolult és nehézkes. A mozgalom tárgyalásánál Bottomore, Tom (1993) *Political Sociology* (2nd ed.), Minneapolis: University of Minnesota Press politikai szociológiájának második fejezetére támaszkodom, továbbá Renon, Karin (1994) *Social Movement*” in Outhwaite, W. & Bottomore, T. Gellner, E., Nisbet, R., Touraine, A. (szerk.) *The Blackwell Dictionary of Twentieth-Century Social Thought*. Blackwell, 597–600. o. szócikkére, Broom, Leonard – Selznick, Philip – Broom, Dorothy (1984) *Essentials of Sociology*. (3rd szerk.) Itasca (Illinois), F. E. Peacock Publishers és Morel, Gyula (1989) *Szociológia*, Bács, OMC bevezető műveire, valamint Mauss, L. Armand (1993) *Research in Social Movements and in New Religious Movements. The Prospects of Convergence*”, In Bromley, David G. and Hadden, Jeffrey (szerk.) *Religion and the Social Order, Volume 3A.: The Handbook on Cults and Sects in America*, Greenwich CT & London, 127–151. o. tanulmányára, mely a társadalmi és (új) vallási mozgalmakkal foglalkozó írásokat vetette össze.

² A kultusz és szekta vallásszociológiai meghatározásairól, ha nem is teljes részletességgel, de bővebben lesz szó a későbbiekben.

³ Csoporton a szociológia viszonylag kis számú személy interakciós kapcsolatát érti, például egy faluban levő kismama-kör tagjait, míg közösségen több személy közös célok és ideálok alapján létrejövő összefogását érti Morel (1989) 62. o.

nagyobb egyházak keretein belül is.¹ Ezeket – a karizmatikus közösségek kivételével –, mint láttuk, senki sem akarta összekeverni azokkal a „csoportokkal” és „közösségekkel”, amelyeket a nemzetközi szakirodalom az „új vallási mozgalmak” kifejezéssel illette. Ez utóbbiak egyes képviselői ráadásul annyira nagyszámú tagsággal rendelkeznek, hogy mind szociológiai értelemben, mind pedig az általános magyar nyelvhasználat szerint helytelen lenne „csoportnak” nevezni őket. A probléma azonban a „mozgalom” kifejezés magyar nyelvi használatával – a közösségekhez és csoportokhoz hasonlóan – az, hogy a nagyobb egyházakkal kapcsolatban, ezek keretén belül is beszélünk mozgalmakról, például olyan összetételben, mint lelkeségi mozgalmak.²

Ha ennyi probléma van a „mozgalom” kifejezéssel is, akkor miért érdemes mégis ezt használni? Leginkább azért, mert annyira elterjedt és elismert, hogy rövidtávon mindenképpen zavaró lenne valami újjal jelentkezni. Mint korábban említettem, egyes szerzők³ annyira magától értetődőnek veszik az új vallási mozgalmak kifejezést, hogy nem is definiálják. A kifejezés – legalábbis kezdetek-kori – használata mellett szólt az is, hogy az 1960–70-es években tényleg olyan erővel kezdtek el fejlődni, főleg a fiatalok körében, hogy valóban azt lehetett hinni, ezekből szélesebb mozgalom lesz. Shupe és Bromley arra is felhívja a figyelmet, hogy ezek a mozgalmak valóban mutattak bizonyos hasonlóságot és folytonosságot azoknak az éveknek a politikai- és diákmozgalmaival. A szerzőpáros arra is rámutat, hogy velük párhuzamosan kialakult az úgynevezett „*anti-cult* mozgalom” is.⁴ Chryssides a „mozgalom” kifejezés használata mellett érvként hozza, hogy jelzi, hogy az új vallások mozognak, azaz változnak.⁵ Kevésbé ismert például az a tény, hogy az 1930-as évekig a Jehova Tanúi is megünnepelték a karácsonyt. Hasonlóképp, bár a mai mormonok nem isznak serkentő italokat,⁶ Brigham Young, aki az alapító Joseph Smith után 1844–77 között a mormonok vezetője volt, teát, sőt kávét is fogyasztott.

Bár ahogyan az előző bekezdésben jeleztem, rövidtávon zavaró lenne új kifejezéssel előállni, hosszabb távon az idő rákényszerít bennünket a pontosabb megnevezésre. Emellett

¹ Az ilyen csoportok és közösségek magyarországi tevékenységéről és helyzetéről írt Kamarás István (1989) *Lelkierőmű Nagymaroson*, Budapest, Vita – Kamarás István (1992a) *Búvópatakok*, Budapest, Márton Áron Kiadó – Kamarás István (1992b) *Egyházközösség-építők*, Budapest, Egyházforum. Sajnos Kamarás tovább nehezteli az amúgy is bonyolult helyzetet, amennyiben az általa használt „új vallási közösségek” kategória nemcsak a nemzetközi szakirodalomban Barker, Beckford, Robbins, Wilson és Wuthnow által új vallási mozgalmak néven emlegetetteket foglalja magában, hanem még az ISKCON-hoz, az Isten Gyermekéhez, azaz a Családhoz és a Szcintológiához hasonlókat is /Kamarás (é. n.) *Kis magyar reliográfia*, Budapest, Pannónia Könyvek, 200–201. o.). Érthetetlen ez a „bővítés”, hiszen a Kamarás által említett külföldi szerzők műveiben csak úgy hemzsegnek az utalások az ISKCON-ra, a Családra és a Szcintológiára. Ugyanakkor tény, hogy Kamarás is megemlíti: „[A] felsoroltakat a vallástudománnyal foglalkozók közül sokan besorolják az új vallási mozgalmak közé.” Kamarás (é. n.) 201. o.

² A lelkeségi mozgalmak tárgyalásához ld. Kamarás írását /Kamarás (é. n.) 141–188./, aki amellett, hogy hangsúlyozza a definíálás nehézségeit, a következő mozgalmak tagjait kereste fel interjúkészítés céljából: „Antióchia, Bárka, Bokor, Ciszter lelkeség, Cursillo, Cserkész, Együtt Miasszonyunk Dicsőséges Házasközösségek, Ferences lelkeség, Fokolára, J.O.C., Jezsuita lelkeség, Katolikus Karizmatikus Megújulás, Kolping, Mária Légió, Mécses Lelkeség, Neokatekumenális Út, Regnum Marianum, Schönstadt, Taizé” /Kamarás (é. n.) 141, 237. lábjegyzet/. Érdemes megemlíteni, hogy Illyés Szabolcs, a magyarországi lelkeségi mozgalmakról készülő PhD értekezésében az Opus Deit is lelkeségi mozgalomként kezeli (a szerző személyes közlése).

³ Dawson (1998), valamint Zablocki és Robbins (2001).

⁴ Shupe és Bromley (1980)

Megfelelő magyar kifejezés hiányában inkább megmaradok az angol kifejezés használatánál. A „szekta-ellenes mozgalom” egyrészt vallásszociológiai értelemben nem állná meg a helyét, másrészt mint később látni fogjuk, az új vallási mozgalmakat figyelő csoportokon belül a szakirodalom megkülönbözteti – többek közt – az azokat figyelőktől az azokat ellenző csoportokat (cult awareness groups – CAG, illetve counter cult groups CCG.) Vagyis a szektaellenes kifejezés leszűkítené az *anti-cult* mozgalommal jelzett csoportok körét.

⁵ Chryssides (1999) 18. o.

⁶ A tilalom olyan teára vonatkozik, amely koffeint tartalmaz, tehát koffeint nem tartalmazó növényekből nyert gyógyteát fogyaszthatnak. Lyon, Joseph Lynn (1992) „Tea”, In: Ludlow, Daniel H. (szerk.) *Encyclopedia of Mormonism. The History, Scripture, Doctrine, and Procedure of the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints*, New York–Toronto–Oxford–Singapore–Sydney, Macmillan, 1441. o.

szól többek közt az a feszültséget keltő tény, hogy a magyar jogi szabályozás viszonylag könnyen teljesíthető feltétel megléte esetén egyháznak nevez minden olyan társadalmi egységet, amely így kívánja nevezni magát.¹ További keveredést okoz az a nyelvhasználati gyakorlat, mely összekeveri a „vallás”, „egyház” és „felekezet” kifejezéseket, s amelyről a későbbiekben még lesz szó. Úgyszintén zavar és konfliktus forrása az a nyelvhasználati gyakorlat, mely megkülönbözteti az ún. történelmi – kis és nagy – egyházakat a többiektől. Bár ez a kifejezés a kisebb, és főleg az újabb vallások körében erős elutasításra talált, a köznyelv és egyes tudományágak nyelvezte mégis magától értetődően használja.² E problémák megoldására ajánlottam, hogy átfogó értelemben használjuk a vallási entitás kifejezést. Vallási entitás alatt önálló, más vallási entitás részét nem képező egységeket értek. Nem kizáró ok azonban az önálló entitás megnevezésre az érdekszövetségből vagy ökumenikus megfontolásokból vállalt csoportosulásokban való részvétel. Ezek szerint a vallási entitás kifejezést éppúgy lehet alkalmazni a Katolikus Egyházra, mint a Karma Decsen Özel Ling Tibeti Buddhista Közösségre, az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyházára, vagyis a mormonokra, a Jehova Tanúira, sőt az Ősmagyar Egyházra is. Egy napjainkban keletkezett vagy keletkező vallás társadalmi egységéről – mely szociológiai értelemben lehet még csak egy kis csoport, közösség vagy laza mozgalom – is minden további nélkül beszélhetünk úgy, mint vallási entitásról. A „vallási entitás” nem minősít, neutrális. Ha valaki ezen túl pontosabb megjelölést kíván adni, akkor jelezheti, hogy ez az entitás szociológiai értelemben egy meghatározott korban és adott társadalomban például szekta vagy egyház volt.

Az említett lelkiségi mozgalmak, melyek a Katolikus Egyház keretén belül működnek, a fenti logika szerint nem minősülnek vallási entitásnak, mert egy másik entitás részét képezik. Mivel a kifejezés átfogó, nem okoz zavart a nemzetközi hálózattal vagy szervezettel rendelkező vallási entitások esetében sem. Minden további nélkül beszélhetünk a szcientológia híveiről, akik önálló vallási entitást képeznek, és akiket hazánkban a Magyarországi Szciantológia Egyház képvisel, illetve gyűjt egybe, amelyet szociológiai értelemben azonban csak bizonyos megkötésekkel lehetne egyháznak nevezni. Ez a példa is szemlélteti, hogy a „vallási entitás” kifejezés csak átfogó kifejezésként szabatos – hiszen épp erre jött létre –, azon túl azonban a körülményektől függően további meghatározásokkal lehet vagy kell élni.

Hogy a „vallási entitás” megnevezés kiállja-e az idő próbáját, egyáltalán bekerül-e a tudományos köztudatba, jelenleg még nem látható. Már most fontos azonban arról szólni, hogy milyen kifejezést NE használjunk átfogó értelemben.

¹ Vö. az 1990/4-es törvény, főleg annak 8. pontját /Schanda Balázs (2000) Magyar Állami Egyházjog, Budapest, Szent István Társulat/ – elsősorban a 78–92. bekezdések, és /Schanda Balázs (2002) Legislation on Church-State Relations in Hungary, Budapest, Ministry of Cultural Heritage, 45. o./ Szociológiai szempontból különösen furcsa a muszlim közösségekről mint egyházakról beszélni.

² A történész Gergely Jenő például a bevett felekezetek magyarázataként a „történelmi keresztény egyházak[at] és ... az izraelita felekezet[et]” említi. Gergely Jenő (1985) A Katolikus Egyház Magyarországon 1944–1971, Budapest, Kossuth, 57. o.

Mi több, Gergely Jenő még Fazekas Csabának a kiségyházak Horthy-korszakbeli elnyomott helyzetét bemutató könyvéhez írt előszavában is használja a történelmi egyház kifejezést. Fazekas Csaba (1996) Kiségyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban, Budapest, Teljes Evangéliumi Diák- és Ifjúsági Szövetség Szent Pál Akadémia, 8. o.

Sőt Miklós Imre, az Állami Egyházügyi Hivatal vezetőjeként, államtitkári pozíciójában szintén használta ezt a kifejezést. Miklós Imre (1987) AZ állam és az egyházak kapcsolatáról, Díszkiadás, 211, 226. o.

2. Intermezzo: politikusi javaslat

Nyelvünkben tehát mind a csoport, mind a közösség, mind a mozgalom, mind pedig az egyház, felekezet stb. kifejezés foglalt már, illetve meg van a maguk szabatos szociológiai jelentése. Továbbá, amint szemléltettem, egyes egyházak és denominációk keretén belül is beszélünk már mozgalmakról, közösségekről, sőt kiscsoportokról. Ezért nem szerencsés Donáth László szocialista képviselő, az emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottság alelnöke, evangélikus lelkész 2005 augusztusában tett javaslata, melynek értelmében a problematikus egyház elnevezés helyett jobb lenne „*vallási és kultuszos közösségekről*” beszélnünk.¹ Szerinte az egyház elnevezés csak „*a keresztény időszámítás szerinti térben és időben*”, vagyis a keresztény kultúrában értelmezhető. Mint később látni fogjuk ez egyrészt nem igaz, másrészt pedig szociológiailag nemcsak a „közösségnek” van szabatos fogalma, hanem a „kultusznak” is. Donáth javaslata tehát nem oldana meg semmit, valószínűleg csak még jobban összekeverné a fogalmakat.

3. Miért ne használjuk átfogó értelemben a „vallási közösség” kifejezést

Hogy miért ne használjuk, legalábbis tudományos körökben és átfogó értelemben a vallási közösségek kifejezést, azt két megközelítésben tárgyalom. Egyrészt szociológiai és pszichológiai szempontok alapján rámutatok, hogy a közösség kifejezés egy nagyon speciális, jól körülhatárolt társadalmi egységre vonatkozik, ami egyáltalán nem biztos, hogy az általunk vizsgált vallási entitások egészére, illetve mindegyikére jellemző lenne. Mi több, az is megkockáztatható, hogy bizonyos entitásokban egyáltalán nem is létezik. Hogy bizonyos típusú vallási entitásokban nincs is a vizsgált értelemben vett közösség, arra pedig az ún. egyház-szekta tipológia szociológiai elemzésével, illetve az új vallási mozgalmak egy sajátos megközelítésű tipologizálásával mutatok rá.

3.1. A közösség szociológiai és pszichológiai értelmezése

Rövid és tömör szociológiai megfogalmazásban a közösség alatt több személy közös célok és ideálok alapján történő egyesülését értjük.² Ha a szociológia csak ennyit mondana a közösségekről, akkor valószínűleg semmi kivetnivalót sem találnék a „vallási közösség” használatában, hisz a többé-kevésbé közös célok és ideálok megtalálhatók mind a szcientológusoknál, mind a pünkösdiekénél, mind pedig a reformátusoknál. Csakhogy a szociológia, és a pszichológia is igen fontosnak tartja még a közösségek tárgyalása kapcsán Tönnies megkülönböztetését, pontosabban a *Gemeinschaftok* és *Gesellschaftok* szembeállítását. Mi jellemzi a tönniesi közösséget? „*Kölcsönös helyeslésen alapuló kapcsolatok ... Mindaz, ami meghitt, otthonos, kizárólagos együttlét ... Közösségben az övéivel van együtt az ember ... közös kötelékben, jóban, rosszban*”³. Még szemléletesebb, ha a társadalommal összevetve vizsgáljuk a közösséget. „*Az ember a társadalomba idegenként lép be ... A közösség tartós és valódi együttélés, a társadalom csak átmeneti és látszólagos*”⁴.

A közösség tehát egy olyan sajátos társadalmi egység, amely meghittséget, jó érzést, elfogadottságot, stb. biztosít. Megvan-e ez a különféle vallási entitásokban, pontosabban létezik-e mindegyikben?

¹ Vö. a *Népszabadság*, a *Magyar Nemzet* és a *Magyar Hírlap* 2005. augusztus 15-i tudósításaival.

² Morel (1989) 62. o.

³ Idézi Morel (1989) 113. o.

⁴ Morel (1989) 113. o.

3.2. Közösségek a szociológiai értelemben vett különféle vallási típusokban

A szociológiai egyház-szekta tipológia két megközelítést is alkalmaz. Az egyiket nevezhetnénk intézményinek, amelyben a vallási entitás társadalomhoz való viszonyát, illetve az üdvözülés kizárólagosságáról vallott nézetét vizsgálja. Ez alapján megkülönbözteti az egyházat, a szektát, a denominációt és a kultuszt (1. táblázat). Mondandómat legegyszerűbben az egyházzal szemléltethetem, amennyiben az viszonylag pozitív viszonyban van a társadalommal, legalábbis küldetést érez annak minden tagjához. Éppen ezért igyekszik mindenkit befogadni (no meg azért is, mert úgy érzi, hogy *extra ecclesiam nulla salus*), tehát létszámát tekintve igen nagy, önmagában „Gesellschaft-szerű” szerveződés lenne. De a lehetőség megvan arra, hogy az egyházon belül közösségek, tönniesi Gemeinschaftok alakuljanak.

1. Táblázat: Kategorizálás a csoport és a társadalom viszonya, valamint a csoport saját legitimációs képe alapján:

legitimációs kép	viszony a társadalomhoz	
	pozitív	negatív
exkluzív	egyház	szekta
pluralista	denomináció	kultusz

Ez a lehetőség természetesen potenciálisan megvan a többiben is, de jó néhányban csak lehetőség marad. Van azonban valami, ami hozzájárulhat e lehetőség megvalósításához. Ez pedig egyfajta beállítottság, vagy orientáció. Eszerint meg kell különböztetni az egyházas, szektás, denominációs és kultikus beállítottságokat az egyháztól, a szektától, a denominációtól és a kultusztól mint szervezeti típusoktól, mert egyazon szervezeten belül többféle orientáció előfordulhat. A két meghatározó tényező a vallási beállítottság eldöntésében az, hogy

- a vallási szerep mennyire elválasztott, szegmentált a többi szereptől, vagy mennyire hatja át diffúz módon azokat. Egyszerűbben megfogalmazva: a vallási értékek és etikai rendszer mennyire meghatározók a mindennapi életben. A kereszténység keretén belül úgy is értelmezhetjük ezt, hogy csak a templomban vasárnap délelőtt 9 és 10 között vagyok-e vallásos, vagy ébrenléti állapotom minden pillanatát a vallás szabályozza.
- az egyén hogyan ítéli meg magát és másokat a vallásosság szempontjából: egy „tömegvallás” tagjának tartja-e magát vagy pedig „vallási virtuóznak”. A Max Weber¹ által leírt vallási virtuóz az a személy, aki a vallási tökéletesség² felé törekszik és nincs megelégedve a tömegek „normális” szintű vallásosságával, amely csak az üdvösséghez szükséges „minimum”³ teljesítésére törekszik.

Az így nyert kategóriákat a 2. táblázat szemlélteti.

2. táblázat: Csoportosítás a vallási beállítottság vagy orientáció szerint

hangsúly	szerep	
	diffúz	szegmentált
tömegvallásosság	egyház	denominációs
vallási virtuozitás	szektás	kultikus

¹ Weber, Max (1963) The Sociology of Religion. Trans. by Ephraim Fischhoff, Boston, Beacon Press, 162–163. o.

² Függetlenül attól, hogy az hogyan is van definiálva.

³ Példaként a Katolikus Egyház „ötparancsát” lehet hozni, ezen belül is azt, amely arra szólítja fel a hívőt, hogy évente egyszer győnjön és legalább a húsvéti időben áldozzon.

Itt most számunkra a szektás beállítottság az érdekes, de az is csak akkor, ha a vallási entitás tanításában, berendezkedésében nagy hangsúlyt fektet a közösségek építésére. A szektás beállítottság ilyen körülmények közt ugyanis maximális erőbedobással, weberi virtuózitással törekszik erre, és nemcsak vallási szerepében – ahogy azt a kultikus beállítottság tenné –, hanem életének minden területén. Hogy a vallási entitás tanítása és berendezkedése milyen fontos, annak szemléltetésére éppen az új vallási mozgalmak területéről hozok egy példát.

Az új vallási mozgalmak többféle csoportosítása közül az egyik a vallási entitás *gazdasági-működési szintjén, testületiségén (corporateness)* alapul. A szerzők, Lofland és Richardson¹ annak szintjét értik a testületiség fokán, amelyen az emberek egy csoportja terjeszti az általuk közösen vallott értékeket és a rájuk épült közösségi életet, illetve részt vesznek benne. A testületiség vizsgálatakor a következő tényezők meglétét vagy hiányát veszik figyelembe: (1) a közösség jövedelmének biztosítása, (2) a lakásviszonyok, (3) az élelemmel való ellátás és az étkezés lebonyolítása, (4) a család vagy más érzelmi közösség, (5) a kognitív beállítottság, vagyis a hitrendszer terjesztése, és végül (6) a szervezet tökéletességébe vetett hit. Ezek alapján öt fő típust különböztetnek meg (3. táblázat).

3. Táblázat: A vallási mozgalmak szervezetének alapvető formái Lofland és Richardson nyomán²

	„klinika” „rendelő”	kongregáció	közösség		alakulat	kolónia
			munka	otthon		
jövedelem biztosítása	–	–	+	–	+	+
lakás biztosítása	–	–	–	+	+	+
élelemmel való ellátás	–	–	–	+	+	+
család, érzelmek	–	–	–	+	+	+
hit terjesztése	–	+	+		+	+
szervezet tökéletessége	+	+	+		–	+

Amint látjuk, a közösség – és főleg a tönniesi értelemben vett Gemeinschaft – kialakulásának lehetősége az első kettőben, a „rendelőben”³ és a kongregációban igen minimális, hisz az előbbiben egyáltalán nem, míg az utóbbiban is csak a hit terjesztésére jönnek össze az emberek. Az előbbire példa a Transzcendentális Meditáció vagy az *est* utódjaként működő Forumot, de ide sorolhatnánk a hazánkban is létező Szciantológia Egyházat. A kongregáció típushoz sorolható a hazai vallási entitások jelentős része.

Az „otthon-közösségekben”, az ún. alakulatokban⁴, és főleg a kolóniákban azonban már nemcsak a tagok materiális szükségleteire, hanem az érzelmi igények kielégítésére is

¹ Lofland, John–Richardson, James (1984) Religious Movement Organizations: Elemental Forms and Dynamics”, In Research in Social Movements, Conflicts and Change, Vol. 7. 29–51. o. Lofland és Richardson tipológiájához l. még Richardson, James T. (1988) Money and Power in the New Religions, New York, Edwin Mellen Press könyvét is.

² Lofland–Richardson (1984) 33. o.

³ Az angol „clinic” szó magyar megfelelője itt nem a klinika, amely alatt orvosi egyetemhez, fakultáshoz kapcsolódó gyógyító intézmény, hanem a „rendelő”, a speciális ellátást biztosító ambuláns intézmény. Csak az angol szakirodalomban használt kifejezés ismertetéséért hagytam meg a „klinika” kifejezést. Ezúton is szeretném megköszönni a Kisegyház-kutató Munkacsoport 4 műhelytalálkozóján (2008. február 14.) elhangzott előadásomhoz – és azon belül is főleg a „clinic” fordításához – tett segítőkész megjegyzéseket.

⁴ Az alakulat (*unit*) az Egyesítő Egyház gyakorlatában olyan speciális, időleges egység, amely kifejezetten az anyagi források megteremtésére jött létre. Jellemzően a szezonális mezőgazdasági munkák – általában terménybetakarítás, pl. almaszüret – végzésére szerveződött, és mint szervezeti egységet, nem is tekintik ideálisnak, tökéletesnek.

gondot fordítanak. Ennek következtébe persze arra is jóval nagyobb az esély, hogy ezekben a típusú vallási entitásokban „szektás beállítottságú” tagok valóban kialakítsanak közösségeket.

Összegzés

Tanulmányomban egyrészt felsoroltam, hogy milyen problémákkal kell megküzdenie annak, aki az új vallási mozgalmakat akarja definiálni. Eközben rámutattam arra, hogy nyelvünk – és nemcsak köznyelvünk, hanem a jogi és tudományos nyelvezetünk is – mennyire kínlódik, és talán ennek következtében össze is mossa a különféle vallási társadalmi egységeket. Hosszú távra ajánlottam átfogó kifejezésként a vallási entitás használatát, illetve azt elemeztem, hogy miért helytelen átfogó értelemben a vallási közösség kifejezés használata. Bizonyos típusokban és bizonyos beállítottsággal könnyebben kialakulhatnak – szociológiai és pszichológiai értelemben vett – közösségek, de erre még ezekben az entitásokban sincs garancia, a többről nem is beszélve.

Nemzetközi konferenciákon nagyon megtapasztaltam, hogy mennyire meglepő a külföldi kollégák, amikor a helytelen magyar jogi nyelvezetet felelőtlenül átvéve egyháznak tituláltam az új vallási mozgalmakat. Ha a külföldi tudományos közvélemény ennyire figyel a szabatosagra, akkor a magyar tudományos köröknek, s főleg a vallással foglalkozó szakembereknek, legyenek azok vallástudósok, vallástörténészek, pszichológusok, szociológusok, is muszáj erre odafigyelni.

Újprotestáns vallásosság, habitus, ízlés

A vallásosság, habitus (életstílus, értékrend) és a művészetekhez való viszonyulás összefüggését vizsgáló kutatásban¹ tizenhárom vallási csoport között négy újprotestáns felekezet fiatal (20–35 éves), iskolázott (diplomás vagy felsőfokon tanuló), vallásukat rendszeresen gyakorló hívei is szerepeltek²: adventisták, baptisták, metodisták és pünkösdieliek (felerészben a Hit Gyülekezetének és az onnan kivált csoportnak, felerészben az Evangéliumi Pünkösdi Közösségnek a tagjai).³ Ez alkalommal elsősorban azt szeretném bemutatni, hogy ez a négy újprotestáns csoport a) mennyiben alkot homogén halmazt, b) mennyiben különbözik a két hagyományos protestáns csoporttól, c) mennyiben hasonlít vagy tér el a leginkább fundamentálisnak betájtolt Jehova-tanúk csoportjától. Másképpen: vallásosságuk, habitusuk és ízlésük mennyire konzervatív, mennyire merev, mennyire nyitott, mennyire világias. Önkéntes kérdőívekkel vizsgáltam a) a vallásosság olyan jellegzetességeit, mint a vallásosság domináns dimenziója, a szentnek tekintett dolgok köre⁴, az Istenkép, a világról és az emberről alkotott képük⁵, b) értékrendjüket és életstílusukat (szabadidős tevékenységeik terjedelmét, összetételét és minőségét, a szexualitás és a humorérzék fontosságának megítélését), c) a művészetekhez való viszonyukat⁶. Az adatfelvétel 2006–2007-ben történt. A négy újprotestáns egyház hívei elérésében készségesen segített az adventista egyház részéről *Rajki Zoltán*, a baptista egyház részéről *Molnár József*, *Serafin József* és *Vasadi Teodor*, az Evangéliumi Pünkösdi Közösségtől *Fábián Attila*, a metodisták részéről *Csernák Dávid*. Az adatok gépi feldolgozásának zömét *Bolváry Endre* (Bolsoft), a matematikai statisztikai számításokat *Bozsonyi Károly* végezte.

1. A vallásosság jellege

1.1. A vallásosság főbb dimenziói

Egy vallás a többihez képest lehet ritualista, a hitre (sola fide) összpontosító, erősen kognitív, erősen érzelmi, inkább individuális vagy erőteljesen közösségi jellegű. A vallásosság erőssége és mélysége csak dimenzióként hasonlítható össze. Nem állíthatjuk, hogy a gyakoribb templomba járókat nagyobb arányban felmutató vallások hívei

¹ A tanulmány a K60269. számú OTKA-kutatás keretében készült.

² Rajtuk kívül katolikusok, reformátusok, evangélikusok, zsidók, muszlimok, Jehova-tanúk, buddhisták, az ISKCON-hoz tartozó „tradicionális” és a Magyar Brahmana Misszióhoz tartozó „europaizált-individualizált” Krisna-hívők.

³ A 23–48 fős mintákkal kapcsolatban jogos és kényes kérdés az általánosítás lehetősége és korlátai olyan minták esetében, amikor nem tudhatjuk pontosan, hogy kiket reprezentálnak a lekérdezett csoportok, hiszen a legtöbb esetben nem ismerjük az egyes felekezetek, vallási csoportok értelmiségének összetételét. Így aztán hiába egységesek ezek a minták életkor és végzettség szerint, valamint vallásuk rendszeres gyakorlása szempontjából, hiába azonos körökben a férfiak és nők aránya, ettől még eléggé esetleges lehet összetételük a habitus és ízlés szempontjából, és ha mégsem, akkor is képezhet (és képviselhet) az adott vallás képviselőinek szélsőséges egyedeiből álló halmazt. Kifejezetten nem tipikus elemekből álló csoport jöhet létre, ha csak egyetlen település, oktatási intézmény vagy foglalkozás, ha csak egyetlen gyülekezet, ha csupán egy-egy valláson belüli szubkultúra (például úgynevezett lelkesítő vagy kegyességi irányzatok, mozgalmak) képviselői kerülnek be a mintába, és akkor is, ha egyetlen személy (a kutató vagy a kutatást segítő) ismerősei. Ezeket a hibákat mindegyik minta esetében sikerült elkerülni. Feltevésem szerint mintáim valahol az átlagos–specifikus skála közepén helyezkednek el.

⁴ Szent íráskönyvek, képek, zene, épület, ruha, cselekmény, valamint zárandoklat és meditáció.

⁵ Belefoglalva Istennek a világban elfoglalt helyét és szerepét is.

⁶ Ezeket (értékrend és életstílus, valamint az ízlés) tekinthetjük a kutatás függő változóinak.

vallásosabbak, vagy a hitet legfontosabbnak tartók vagy éppen a vallásukat mélyebben átélők mélyebben vallásosak, mint a többiek. Még azt sem mondhatjuk, hogy a „gyümölcsseikről ismeritek meg” elv alapján a következmény lehetne a perdöntő dimenzió, ugyanis szerintem ennek a megragadása és mérése a leginkább problematikus. Egy-egy „gyümölcsről” ugyanis korántsem lehet egyértelműen megállapítani, hogy mekkora szerepe volt benne az egyén vallásosságának, mekkora másfajta hatásnak.

A vallásos hit és a vallásos ismeretek fontosságát illetően az újprotestánsok csak a katolikusoktól különböznek szignifikánsan¹. Az érzések és az élmények vonatkozásában fordított a helyzet: ezeket a katolikusok tartják (szignifikánsabban) fontosabbnak, mint az újprotestánsok, de nem csak ők, hanem a hagyományos protestánsok is. Az sem meglepő, hogy a rítusokat az újprotestánsok nemcsak a katolikusoknál, hanem a hagyományos protestánsoknál is kevésbé értékelik fontosnak. Éppen fordított a helyzet – és ez sem okozhat különösebb meglepetést – a vallási közösség fontosságának megítélésében.

A hitet, ismeretet és az erkölcsi elveket a vallásosság *kognitív* elemeinek, az érzéseket, az élményeket, a rítust és a közösséget pedig *emocionális* elemeinek tekintve minden kérdezettet elhelyeztünk egy ötfokú skálán² annak alapján, hogy vallásosságát mennyire jellemzi a kognitív, mennyire az érzelmi beállítódás. (Minél magasabb a mutató értéke, annál inkább kognitív jellegű a vallásosság.) Ennek alapján a négy újprotestáns csoport a következőképpen helyezkedik a 13 vallás mezőnyében:

1. tábla

a vallásosság kognitív- emocionális jellege	elemszám	átlag (1–5)	szórás
Jehova-tanúk	24	4.4	0.7
pünkösdi	48	4.0	0.7
baptisták	37	4.0	0.7
ISKCON-krisnások	28	3.7	0.7
adventisták	24	3.7	1.0
reformátusok	69	3.6	0.8
buddhisták	41	3.5	0.7
evangélikusok	20	3.5	0.9
muszlimok	18	3.5	0.7
katolikusok	68	3.3	0.9
metodisták	34	3.3	1.0
MBM ³ -krisnások	32	3.0	0.7
zsidók	21	2.9	0.9

Az átlagoshoz képest erősebben kognitív beállítottságú újprotestánsok mind a katolikusoktól, mind a hagyományos protestánsoktól, mind pedig a keleti vallásoktól szignifikánsan különböznek, de nem alkotnak erősen homogén csoportot, mert a metodisták a katolikusokhoz állnak közel, a pünkösdi és a baptisták pedig a Jehova-tanúkhöz. Többeknek meglepetést okozhat a pünkösdi elhelyezkedése a kognitív–emocionális skála kognitív pólusa közelében. Ezt kérésemre *Rajki Zoltán* így magyarázta: „*Lényegét tekintve az ún. karizmatikus jelenségek háttérbe szorulását figyelhetjük meg a gyülekezeti életben. (...) A változások fontos eleme volt a kiszámítható gyülekezeti élet, amely során a »teológiai képzetlen« személyek szerepének fokozatos csökkenését figyelhetjük meg. (...) színvonalasabb*

¹ Vagyis a 0.001 és 0.05 közötti szignifikancia-szinten. Gyengén szignifikánsnak nevezem a 0.5 és 0.1 közötti, erősen szignifikánsnak a 0.001 alatti értékeket.

² Ezt a skálát úgy képeztük, hogy az emocionális elemek esetében a kérdezettek által adott osztályzatokat megfordítottuk (az 1-es 5-re, és így tovább). Az 5-ös, vagyis az erősen kognitív szintre kerültek azok, akiknek a három kognitív elemre adott osztályzatainak átlaga 1.1-del nagyobb volt a négy emocionális elemre adott osztályzatainak átlagánál, 4-es szintre, ha az eltérés 0.5-és 1.0 között volt, 1-es vagyis a erősen emocionális szintre kerültek azok, akiknek a négy emocionális elemre adott osztályzatainak átlaga 1.1-del nagyobb volt a három kognitív elemre adott osztályzatainak átlagánál; és így tovább.

³ Magyar Brahmana Misszió

prédikációk hangoztak el, illetve az érzelmi elemek mellett értelmi motívumok is nagyobb hangsúlyt kaptak.”¹

1.2. A szent szféra terjedelme

Igaz, hogy „minden jelentős szimbólum, amit csak az emberiség az abszolút keresése közben kitalált magának, a hierofánia beszédmódja”², ám az is igaz, hogy világszerte a szent szféra visszaszorulása tapasztalható, vallásokon belül is, igaz, eléggé különböző mértékben. Így aztán igencsak jellemző egy-egy vallás, egyház, felekezet vallásosságára, hogy (még) mit tartanak szentnek. Nyolc „szent dolog” (szent írások, zene, képek, épületek, öltözet, cselekmények, ünnepek és zarándoklatok) fontosságát minősítettük. Először is megállapíthatjuk, hogy a „varázstalanítás” (M. Weber) az iskolázott fiatalok körében korántsem akkora mértékű, mint amekkorára számítani lehetett, még a protestánsok körében sem. Mindemellett a szent dolgok (és az ezekhez kapcsolódó vallási szokások) fontosságának³ megítélésében katolikusok és protestánsok között jelentősebb (és szignifikáns) eltérés mutatkozott, mint a vallásosság különböző dimenziói fontosságának megítélésében, különösképpen a szent látványosságok és cselekmények esetében. Nem így a szent látványosságok és cselekmények pozitívabb megítélésében, mert ebben a katolikusok erősen szignifikánsan különböznek nemcsak az *újprotestánsoktól*, hanem a *hagyományos protestánsoktól* is. Erősen szignifikáns a távolság a látványosságokat és cselekményeket jobban elfogadó *hagyományos protestánsok* és a hozzájuk képest is puritán *újprotestánsok* között is. Jól érzékelhető, hogy azon vallások képviselői tartják nagyobb arányban szentnek a kérdőívben felsorolt látványosságokat, cselekményeket, akikre leginkább volt jellemző az emocionális vallásosság.

1.3. Istenkép

Meglepő mértékű hasonlóság mutatkozott a különböző vallási csoportok között – ne feledjük, ez esetben a társadalom fiatal és magas végzettségű rétegéhez tartozókról van szó (!) – mind az istenkép, mind az Istennel való kapcsolat személyessége és bensőségessége tekintetében. Az istenkép „finom struktúráját” vizsgálva azonban már észlelhetünk néhány figyelemre méltó szignifikáns eltérést.

Isten a baptisták számára a leginkább hatalmas, és a legkevésbé bensőséges. A (buddhisták mellett) a pünkösdiek számára leginkább bennünk lévő, és legkevésbé rajtunk kívüli, és az (MM-krisnásokon kívül) leginkább vigasztaló és legkevésbé ítélő. A Jehova-tanúkon kívül a pünkösdiek és a baptisták számára legkevésbé anya, és leginkább apa.

¹ Rajki Zoltán (2007) A karizmatikus jelenségek és a kommunista állam, in: Hegedűs Rita–Révay Edit (szerk.) Úton ... Tanulmányok Tomka Miklós tiszteletére, Szeged, SZTE BTK Vallástudományi Tanszék, 219–220. o.

² Boyer, Régis (2003) A szent megtapasztalása, Julien Ries (szerk.) A szent antropológiája, Budapest, Tipotex

³ A szent dolgok súlyának mutatóját a nyolc szent dologra adott osztályzatok átlaga alapján számítottuk ki oly módon, hogy az 1-es szintre kerültek azok, akiknek a nyolc szent dologra adott osztályzatainak átlaga 1.0 és 1.8 között, 2-es szintre, akiknek 1.9 és 2.6, 3-as szintre 2.7-3.4, 4-es szintre, akiknek 3.5-4.2, 5-ös szintre, akiknek 4.3 és 5.0 között volt.

1.4. A nők vallási-egyházi szerepének megítélése

2. tábla

a nők vallási-egyházi szerepe	elemszám	átlag (1-5)	szórás
buddhisták	41	4.3	0.8
zsidók	21	4.1	1.0
MBM-krisnások	32	3.7	0.8
adventisták	24	3.6	1.1
evangélikusok	20	3.5	0.8
metodisták	34	3.4	0.8
katolikusok	68	3.3	1.2
pümkösdiek	48	3.1	1.0
reformátusok	69	3.1	1.1
muszlimok	18	2.9	1.0
ISKCON-krisnások	28	2.7	1.1
baptisták	37	2.5	1.0
Jehova-tanúk	24	2.2	0.9

Általában az erősen szekularizált vallások képviselői fogadják el leginkább a nőket a vallási életben, a kisebb-nagyobb mértékben konzervatívak legkevésbé. Utóbbiak között találhatók – némi meglepetésre, hiszen körükben lelkésznők is működnek – a muszlimok, az ISKCON-krisnások és a Jehova-tanúk mellett a baptisták is. A metodisták és az adventisták – és ezt nem először tapasztalhatjuk – a katolikusok és az evangélikusok társaságában kerülnek szembe a Jehova-tanúkkal.

2. A világ és az ember megítélése

Kétségtől fontos jegye a vallásosságnak, hogy mennyire derűsen vagy sötéten látják a világot és az embert. A „*ha Isten jó isten, akkor a világ is jó*”, a „*ha az ember istenképmás, akkor az ember alapján véve jó*” választ adók esetében az optimizmus jelentése: az istennek tetsző szemlélet. Az optimista, persze, nemcsak felhőtlenül, hanem felelőtlenül is lehet optimista, ha a rosszat nem akarja észrevenni, vagy pedig akkor, ha derűlátása nem a nyilvánvaló rosszal szembeni optimizmus. A borúlátó nem csupán sötéten látó, hanem a rosszat is észrevevő, kritikus, a naivan optimistához képest pedig realista is. Az, aki a világot és az embert rossznak látja, hajlamos lehet arra, hogy csak az ő kisvilágát, csak az övéit tartsa jónak, igaznak, kiválasztottnak, csak a számára szent dolgokat tartsa jónak, a többit rossznak, bűnösnek, az ördögtől valónak. A reflektált optimizmus viszont – és ez egyik kutatási hipotézisem – nyitottságot jelenthet az alapján jónak érzett világ „jó dolgai” felé.

Igen jelentős eltéréseket tapasztaltam abban a tekintetben, hogy mennyire optimistán vagy pesszimistán ítélték meg a világot, mennyiben tekintik azt olyan világnak, melyben a jó Isten jelenléte érezhető, és mennyiben olyannak, mely elfordult Istentől, sőt, talán még Isten is tőle.¹

¹ Hét ilyen kijelentés-párt kellett öt osztályzattal minősíteni: „A világ alapján véve gonosz és bűnös” – „A világban sok jó van, ami Isten jóságának a jele.”; „Az emberi természet alapján véve gonosz” – „Az emberi természet alapján véve jó”; „Isten majdnem teljesen kivonult a bűnös világból” – „Isten mindenütt megmutatkozik a világban”; „A világ káosz és küzdelem helye” – „A világot harmónia és együttműködés jellemzi”. A negatív kijelentések esetében megfordítottuk az osztályzatokat. Az 1-es szintre kerültek azok, akiknek a tizenkét kijelentésre adott osztályzatainak átlaga 1.0 és 1.8 között, 2-es szintre, akiknek 1.9 és 2.6, 3-as szintre, akiknek 2.7–3.4, 4-es szintre, akiknek 3.5–4.2, 5-ös szintre, akiknek 4.3 és 5.0 között volt.

3. tábla

a világ és az ember optimista–pesszimista megítélése	elemszám	átlag (1-5)	szórás
MBM-krisnások	32	4.2	0.8
katolikusok	68	4.1	0.8
muszlimok	18	3.8	0.8
buddhisták	41	3.7	0.8
ISKCON-krisnások	28	3.5	0.9
zsidók	21	3.4	0.7
reformátusok	69	3.3	0.9
evangélikusok	20	3.2	0.9
adventisták	24	3.1	0.7
baptisták	37	3.1	0.7
Jehova-tanúk	24	2.7	0.7
pünkösdiel	48	2.6	0.7
metodisták	34	2.4	0.8

A katolikusok (a MBM-krisnások társaságában) jóval (és erősen szignifikánsan) optimistábbak a hagyományos protestánsoknál, akikhez képest jóval (és szignifikánsan) kevésbé derűlátók az újprotestánsok.

Érdekes belepillantani a világkép „finom struktúrájába” is. „A világ alapjában véve gonosz és bűnös” kijelentést a Jehova-tanúk (4.0), a baptisták (4.0), a pünkösdiel (4.3) fogadják el leginkább, „Az emberi természet alapjában véve jó” kijelentést – némi meglepetésre – nem a Jehova tanúk (3.1), hanem a baptisták (1.9), a pünkösdiel (2.0) és az adventisták (2.4) utasítják el leginkább. Leginkább azok látják a világot és az embert leginkább jónak, akikre leginkább jellemző az emocionális vallásosság, és valamivel inkább azok, akikre inkább jellemző a bensőséges istenkép, mint a többiekre.

3. Értékrend

3.1. Fontos dolgok

Az értékekhez való viszony tekintetében nem voltak igazán jelentős különbségek a különböző vallások és felekezetek képzett fiatalokból álló csoportjai között. A négy újpünkösdi csoport közül a pünkösdiel térnek el leginkább a másik tizenkét csoporttól azzal, hogy viszonylag legkevésbé tartják fontosnak az *univerzalitás*¹, az *önállóság*², az *életélvezet*³ és a *teljesítmény*⁴-értékeket. Az újprotestánsok közül a baptisták állnak hozzájuk legközelebb, az adventisták és a metodisták viszont a világiasabb vallások híveikhez.

3.2. Felelősségek és kötelességek

A másokkal és a világgal szembeni felelősség és kötelesség tekintetében az újprotestánsok szignifikánsabban „kevesebbet vállalnak”, mint a zsidók, a buddhisták, a katolikusok vagy a hagyományos protestánsok, legkevésbé a baptisták.

¹ Béke, bölcsesség, belső harmónia, egyenlőség, szépség, természetszeretet, széles látókör, társadalmi igazságosság, természetszeretet, szellemi élet.

² Önállóság, bátorság, önérték, szabadság, alkotó szellemű, önbecsülés, merészség, saját cél választása.

³ Sikeres, anyagi jólét, boldogság, érdekes élet, kellemes élet, egészség, jó kedélyű, társadalmi befolyás, saját cél választása.

⁴ Az elvégzett munka öröme, társadalmi megbecsülés, hatékonyság, törekvő, tehetség, értelmes, logikus gondolkodású.

3.3. A szexualitás és a szerelem megítélése

A házasságon belüli szexualitást illetően kisebbek (és nem szignifikánsak) a különbségek az újprotestánsok, valamint a katolikusok és a hagyományos protestánsok között, más vonatkozásban – például testépítéssel és szépítéssel foglalkozni, csinos nőkben/férfiakban gyönyörködni, nudista strandra járni, erotikus műalkotásokat olvasni, nézni, a szexualitás kérdésével foglalkozó könyveket olvasni – azonban az újprotestánsok jóval (és szignifikánsan) puritánabban és merevebben gondolkodnak; leginkább a pünkösdiek.

3.4. A tevékenység-szerkezet volumene és minősége

Figyelembe véve a kérdőívben a vallási tevékenységeken kívül felsorolt 21-féle fő- és 24-féle melléktevékenység volumenét (vagyis sokféleségét és az előfordulásuk gyakoriságát), valamint ezek tartalmát és minőségét, megállapítható, hogy az újprotestánsok középhelyet foglalnak el az élen lévő katolikusok, reformátusok, evangélikusok és buddhisták, valamint a sereghajtó Jehova-tanúk és krisnások között. Ezzel szemben a vallási tevékenységek tekintetében éppen fordított a helyzet.

3.5. A humor fontosságának megítélése

Nyíri Tamás¹ a humort a túlparti fények, a túlvilági boldogság egyik előlegének, Peter Berger „kicsi transzcendenciának” tartja, Hillary Belloc pedig a katolikus habitus sajátosságának tartja. A „Milyen szerepet játszik életében a humor?” kérdésre általunk felkínált válaszok ötfokú skálán való értékelése alapján² megállapítható, hogy a zsidók, katolikusok, hagyományos protestánsok és a buddhisták szignifikánsan fontosabbnak értékelik a humort, mint az újprotestánsok, a muszlimok és a Jehova-tanúk. A metodisták ebben a tekintetben is közelebb állnak a katolikusokhoz és a hagyományos protestánsokhoz, mint a többi újprotestáns.

4. Viszonyuk a művészethez

4.1. A művészet fontossága életükben

Míg a művészeti tevékenységek végzésében (főleg a zenélésben) nincs különbség az újprotestánsok és a többiek között, abban a tekintetben, hogy mennyire fontos életükben a művészet, hogy mennyire szoros és erős kapcsolatuk³ a művészetekkel, már eléggé jelentős eltéréseket lehet regisztrálni köztük, valamint a zsidók, katolikusok, hagyományos protestánsok és buddhisták között.

¹ Nyíri Tamás (1972) Antropológiai vázlatok, Budapest, Szent István Társulat, 262–264. o.

² Az 1-es szintre kerültek azok, akiknek a tizenhét kijelentésre adott osztályzatának átlaga 1.0 és 1.8 között, 2-es szintre, akiknek 1.9 és 2.6, 3-as szintre, akiknek 2.7-3.4, 4-es szintre, akiknek 3.5-4.2, 5-ös szintre, akiknek 4.3 és 5.0 között volt.

³ A művészetekkel való kapcsolat erősségét érzékeltető mutató tizenkét féle adatot foglal magába: a regény- és versolvasás, a zenehallgatás, a mozi-, a színház-, valamint a képtár-, múzeum- és műemlék-látogatás gyakoriságát, kétszeres súllyal ezek tartalmának minőségét és a művészeti tevékenységet, a kódismeretet, kétszeres súllyal az irodalom- és filmismeret terjedelmét és a művészettel kapcsolatos passzív-aktív beállítódást, háromszoros súllyal a művészi ízlés szintjét.

4. tábla

a művészet fontossága a vallásos emberek életében	elemszám	átlag (1-5)	szórás
zsidók	21	3.7	0.6
katolikusok	68	3.6	0.9
MBM-krisnások	31	3.3	0.9
reformátusok	69	3.3	0.9
evangélikusok	20	3.3	0.8
buddhisták	41	3.2	0.9
Evangéliumi Pünkösdi Közösség	22	3.2	0.8
metodisták	34	3.1	0.8
adventisták	243	3.0	0.9
baptisták	3	3.0	0.9
ISKCON-krisnások	78	3.0	1.1
Jehova-tanúk	24	2.9	0.8
pünkösdi ¹	48	2.7	0.8
muszlimok	18	2.6	0.7
Hit Gyülekezete és a belőlük kivált csoport	26	2.3	0.6

Az újprotestánsok szignifikáns távolságra vannak a katolikusoktól és a zsidóktól. A Hit Gyülekezete és a belőlük kivált csoport feltűnően erős távolságtartó pozíciója egyáltalán nem meglepő. Ne feledjük, hogy a Hit Gyülekezete lelkészei és hitoktatói rendkívül negatívan ítélték meg a Harry Potter-könyveket. (Hozzájuk képest a Jehova-tanúk toleránsabbnak bizonyultak a maguk „sem mellette, sem ellene” álláspontjukkal.)²

4.2. A művészet és vallás viszonyának megítélése

A kérdezettekkel a tömegkultúra körébe tartozó szórakoztató műfajokat (valóságshow, show-műsorok, akciófilmek, krimik, kabaré, Harry Potter), a magas kultúra részét képező filmeket (Fellini *Róma*, Scorsese *Jézus utolsó megkísértése*) és regényeket (Esterházy *Egy nő*, Nádas *Emlékiratok könyve*), valamint a Káma szútrát minősítettük aszerint, hogy szerintük mennyire valók vagy nem valók ezek a vallásos ember számára. Ebben a tekintetben az újprotestánsok a legnyitottabb zsidók, buddhisták és katolikusok, valamint a legzártabb Jehova-tanúk és ISKCON-krisnások között helyezkedtek el középen, oly módon hogy a metodisták megint a legnyitottabbakhoz, a baptisták megint a leginkább elzárkózókhoz kerültek legközelebb. Míg a katolikusok és a reformátusok az egyházi vezetők által elutasított Scorsese-filmet tartják a felsoroltak közül a leginkább vallásos embernek valónak, az újprotestánsok eléggé kritikusan ítélik meg, különösképpen a pünkösdi. Nem véletlenül, hiszen éppen a Hit Gyülekezete tagjai tüntettek annak idején a Művész mozi előtt a film bemutatása ellen.

A Harry Potter minősítését illetően a keresztények esetében feltételezni vélem az egyházi vezetők és sajtóorgánuk „boszorkányvadászának” hatását. A hazai – főképpen a katolikus és a pünkösdi – vélemények leginkább az evanglikál fundamentalizmus rigorózusabb megnyilatkozásaira emlékeztetnek. A Hit Gyülekezete lelkészei és hitoktatói rendkívül negatívan ítélték meg a Harry Potter-könyveket. Hozzájuk képest a Jehova-tanúk toleránsabbnak bizonyultak a maguk „sem mellette, sem ellene” álláspontjukkal.³

Közvetlenül is rákérdeztünk a vallás és a művészet kapcsolatára, amikor következő két kijelentést minősítettük: „A művészetből sok mindent meg lehet tudni Istenről” és „Mivel a művészet lényegét tekintve a világi dolgok közé tartozik, ezért a műalkotásokat illetően nagy

¹ Itt is nagy a különbség az Evangéliumi Pünkösdi közösség (3.2) és a Hit gyülekezet-típusú pünkösdi (2.3) között.

² Kamarás István (2002) Egyházi áldás vagy átok Harry Potteren?, Holmi, 6. szám, 768–778. o.

³ Kamarás (2002)

mértékű óvatosságra van szükség.” Ennek alapján csak a katolikusok és az újprotestánsok között lehet (és csupán gyengén szignifikáns) eltéréseket tapasztalni, még hozzá oly módon, hogy megint a pünkösdiek bizonyultak – ezúttal a Jehova-tanúkat is megelőzve – legmerevebbnek.

5. Néhány következtetés

5.1. Katolikusok és protestánsok

Láthattuk, hogy a kiinduló *Greeley-féle*, a katolikusok és protestánsok habitusbeli különbségére vonatkozó hipotézis egyes mutatók alapján részben igazolódott. Most az 5. táblázat áttekintő és összegző képet ad arról, hogy Magyarországon mennyire érvényes a *Greeley-féle*, „*a katolikus nap szebben ragyog*”-hipotézis, amely a katolikusok és protestánsok közötti szignifikáns¹ eltéréseket tartalmazza.

5. tábla

	katolikusok és hagyományos protestánsok	katolikusok és újprotestánsok
<i>vallásosság (független változók)</i>		
érzelmi–kognitív vallásosság		S (3.3–3.7)
Hit		S (4.4–4.7)
Érzelem		S (4.0–3.4)
Élmény		S (4.0–3.5)
Rítus		S (2.9–2.3)
Közösség	S (3.0–3.5)	S (3.0–3.8)
Meditáció		S (3.1–2.6)
szent látványosság	S (3.0–2.3)	S (3.0–1.7)
szent szféra fontossága	S (3.0–2.7)	S (3.0–2.6)
<i>Habitus (függő változó)</i>		
világkép	S (4.1–3.3)	S (4.1–2.7)
szabadidő-volumen		S (3.3–2.9)
szabadidő-minőség		S (3.5–3.0)
látványosságok kedvelése		S (3.3–2.9)
nyitottság (mi nem való vallásos embereknek)		S (3.6–3.0)
Káma-szútra		(s) (3.0–2.7)
szexualitás és szerelem		(s) (3.5–3.1)
humor		S (3.5–3.1)
kötelesség		S (3.4–3.0)
<i>Művészetekkel való kapcsolat</i>		
műalkotások ismertsége		S (2.6–2.2)
ízlésszint		(s) (3.2–2.8)
a művészetekkel kapcsolatos passzív-aktív beállítódás		S (4.2–3.8)
a művészet fontossága életükben		S (3.6–2.9)
vallás és művészet viszonya		(s) (3.6–2.9)

A katolikusok és a hazánkban hagyományos (európai) protestánsok között csak néhány – bár kulcsfontosságú – változó esetében tapasztalható szignifikáns eltérés: világlátásuk derűsebb, és szélesebb és gazdagabb számukra a szent jelenségek köre, a szentség szférája. Jóval nagyobb a különbség a katolikusok és az olyan protestáns felekezetek

¹ S: 0.001-0.05 szinten szignifikáns, (s): 0.051-0.10 szinten (vagyis gyengén) szignifikáns, S: 0.001 alatti szinten (vagyis erősen) szignifikáns.

képviselői között, amelyekkel kapcsolatosan állította föl *Greeley* a fényesebben ragyogó katolikus nappal kapcsolatos tézisé. A katolikusok és az újprotestánsok között mind a vallásosság, mind a habitus, mind a művészetekkel való viszony terén komoly eltérések állapíthatók meg. A katolikusok vallásossága érzelmekben gazdagabb, de kevésbé közösségi, habitusuk optimistább, derűsebb, nyitottabb, rugalmasabb és kevésbé konzervatív, a művészetekkel kapcsolatos beállítódásuk pozitívabb és fontosabb szerepet játszik életükben.

5.2. Az újprotestánsok helye a vallás-térképen

A vallásosság alapján az egymástól való távolságuk¹ és kis szórás mellett nagyon közeli értékeik alapján az újprotestánsokat illetően a következő viszonylatokban találtam a legnagyobb hasonlóságot:

- a) a Jehova-tanúk és a pünkösdiel,
- b) a baptisták és a metodisták,
- c) az adventisták és a baptisták között.

Eléggyé homogén csoportot alkotnak:

- d) az adventisták, a baptisták, a metodisták és a pünkösdiel,
- e) a katolikusok, a reformátusok, az evangélikusok, a zsidók és a buddhisták.

Különböző csoportok határán állnak, és így mindkettőbe beletartoznak a pünkösdiel (az erősen és enyhébben konzervatívok között) a metodisták és a reformátusok (az enyhébben fundamentalisták és a modern keresztényekből, a zsidókból és a buddhistákból álló csoport között).

A habitus² alapján az újprotestánsok szempontjából a legnagyobb hasonlóságok a következő viszonylatokban vannak:

- A) a katolikusok, a reformátusok és az evangélikusok,
- B) az adventisták, az evangélikusok, a katolikusok, a metodisták, az MBM-krisnások és a reformátusok,
- C) az adventisták, a baptisták és a metodisták,
- D) a baptisták, az ISKCON-krisnások és a Jehova-tanúk,
- E) a baptisták, a Jehova tanúk és a pünkösdiel,
- F) az adventisták, a baptisták, a muszlimok és a pünkösdiel.

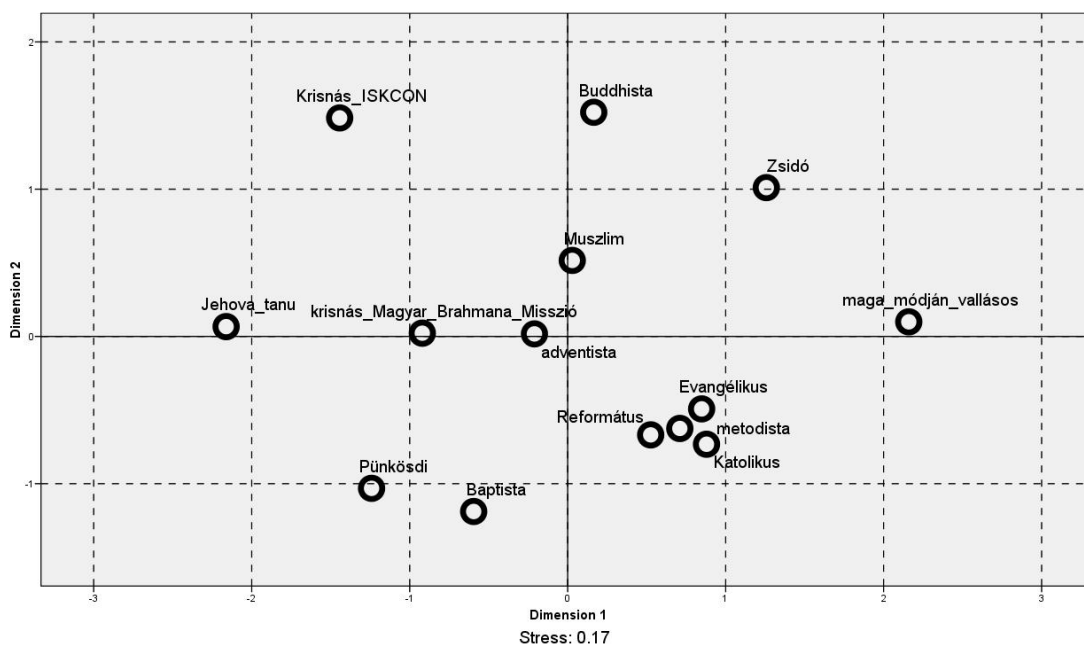
A habitusbéli hasonlóság alapján kialakított csoportok csak részben fedik át a vallásosságbeli hasonlóságok alapján kialakítottakat. A Jehova-tanúk és a pünkösdiel, a baptisták és a metodisták, az adventisták és a baptisták között a habitus terén is erős a hasonlóság, és eléggé erős a d-csoport (vagyis az adventisták, a baptisták, a metodisták és a pünkösdiel) tagjai között is.

A következő ábrán a függőleges tengelyt a vallásosság, a vízszintest pedig a habitus tengelyének nevezhetjük, ugyanis függőleges irányban elsősorban a vallásosság, vízszintes irányban pedig a habitus alapján helyezkednek el a különböző vallási csoportok.

¹ Melyet a Tamhane-mutató segítségével „mértünk”.

² Beleértve az értékrendet, a nyitottságot és művészetekhez való viszonyt is.

6. tábla

A vallásosság-skálán legalul az erősen kognitív, erősen konzervatív és vallási csoportok helyezkednek el, amelyek legjellemzőbb képviselői a baptisták és a pünkösdiek. A metodisták a vízszintes tengely pozitív oldalán az önállóság-, az életélvezet- és a biztonság-értékeket előnyben részesítő, a humor, a szexualitás, a kultúra és a művészet iránt legnyitottabb, vallásukkal szemben leginkább kritikus halmazban található, együtt a katolikusokkal és a hagyományos protestánsokkal.

A Hetednap Adventista Egyház misszió „teológiája” Magyarországon 1945 és 1956 között

A misszió a kereszténység lényege, az a közösség, amely megtagadja a missziót, megtagadja küldetését is. A Hetednap Adventista Egyház – igen nehéz körülmények között – próbált eleget tenni ennek a küldetésnek Magyarországon, a második világháború utáni években. Jelen tanulmány célja megvizsgálni és megfogalmazni, hogyan értelmezte az elmélet szintjén ezt a missziót az adventista egyház Magyarországon, a második világháború utáni „évtizedben”. Megpróbáljuk „megfejtetni” a misszió és evangélizáció kifejezések értelmezését. Szeretnénk azt is feltárni, hogy mi volt e kor számára az evangélium, és mi volt az evangélium tartalma. Végül pedig a misszió legfontosabb motiváló tényezőjét kutatjuk fel, amely hangsúlyosan jelen van a vizsgált kor „szűkös” egyházi irodalmában. Mivel a misszió intenzitása különbözik 1945–1949, illetve 1950–1956 között, külön-külön fogjuk megvizsgálni az előbb megfogalmazott kérdéseket.

Nem célja e tanulmánynak az egyház misszióhoz való viszonyában található különbségek okának feltárása, mivel ez egy nagyobb lélegzetű tanulmányt igényel, és már született ilyen jellegű írás.¹ Arra sem keresünk választ, hogy mi az oka annak, hogy a misszió elméleti értelmezésében nem lelhető fel jelentős különbség a két időszak között, a gyakorlat mégis eltér.² Mielőtt elindulnánk felfedező utunkra, két rövid megjegyzést kell tenni.

1. Mivel az adventista egyház egy világszéles közösség és a magyarországi adventista egyház szerves része ennek, időnként az állítások alátámasztására nem magyarországi adventista szerzőktől és tanulmányokból is fogunk idézni, mert sok kérdésben a hazai és nemzetközi adventista álláspont egyezik.

2. Az, hogy a misszió és evangélizáció értelmezésének kérdésében nem kapunk a vizsgált kérdésekben egyértelmű és félreérthetetlen meghatározásokat, nem az adventista közösség egyedi jellemzője. A Lausanne mozgalom³ értelmezésétől, mely talán a legvilágosabban fogalmazza meg a missziót és evangélizációt, a David Bosch-féle meghatározásig⁴, mely nagyon széles spektrumon vezeti le e kifejezések jelentését, napjainkig egyetlen keresztény csoport, irányzat vagy közösség sem fogalmazott meg egyértelmű és világos meghatározást a kereszténység e fontos tevékenységére, a misszióra!

¹ Rajki Zoltán (2003) A H. N. Adventista Egyház története 1945 és 1989 között Magyarországon. Budapest, Advent Kiadó; Bihari Csaba (2005) Critical Analysis of the Mission History of the Seventh-day Adventist Church in Hungary from 1945 to 1956 with a View to the Role of the Laity in Mission. Nem publikált szakdolgozat, Budapest, PMTI; Bihari Csaba (2006) A Hetednap Adventista Egyház 1945 és 1950, illetve 1950 és 1956 közötti magyarországi missziótörténetének összehasonlító analízise, ATF Szemle, 35–51. o.

² Érdemes lenne egy ilyen jellegű kutatást végezni. Megvizsgálni azt, hogy a misszió és az ahhoz kapcsolódó kérdések elméleti megfogalmazása hogyan hat rövid, illetve hosszú távon a misszió gyakorlati kivitelezésére.

³ Stott, John R. W. (1996) The Lausanne Covenant: An Exposition and Commentary, Making Christ Known. Historic Mission Documents from Lausanne Movement 1974–1989, Carlisle, Paternoster Press – Douglas, J. D. (ed.) (1975) Let the Earth hear his Voice, Minneapolis, Minnesota, World Wide Publications

⁴ Bosch, David (2005) Paradigmaváltások a misszió teológiájában. Budapest, Harmat Kiadó – Protestáns Missziói Tanulmányi Intézet.

1. A misszió, evangélizáció és szociális tevékenység értelmezése a Hetednap Adventista Egyházban 1945 és 1949 között

A bevezetőben említett kérdések tudományos, teológiai feltárása jelentős akadályokba ütközik, mert ebben az időben nem jelent meg olyan tanulmány, könyv, cikk, amely tudományos igényességgel tárgyalta volna e kérdéseket. A tudományos irodalom hiánya két okra vezethető vissza:

a) Egyházi irodalom kiadására és nyomtatására nagyon korlátozott volt a lehetőség, ezért a közösség vezetői úgy döntöttek, hogy olyan írásokat jelentetnek meg, amelyek elengedhetetlenek voltak a gyülekezetek zavartalan működéséhez.

b) Az akkori kor adventista egyházában nem lelhető fel az igény arra, hogy a teológiai tudomány művelésére hangsúlyt helyezzenek.

Érdemes megemlíteni, hogy 1945 után csak néhány lelkésznek volt valamilyen iskolai végzettsége.¹ Ez a tény nem csupán annak a következménye, hogy az egyház a világháború ideje alatt nem tudta megfelelően képezni a lelkészi kart, hanem az adventista egyház világszéles mozgalmának felső vezetésében sem törekedett mindenki a lelkészek tudományos képzésére. Mivel a Generál Konferencia² szintjén is hiányzott a „tudományos teológia művelésére való igény”³, természetes, hogy Magyarországon is hasonló volt a helyzet. Ezért a missziós tevékenységet megalapozó és támogató elveket az Ellen White⁴ írásaiból vezették le, illetve „a Szentírásból nyert buzdítás és hit”⁵ volt az alapja. Ennek ellenére, ahogy Erdélyi László megjegyezte, „éltek ezek a gondolatok (misszió és evangélizáció)”⁶ a közösségben. Nehéz vállalkozás a misszió és evangélizáció kifejezések pontos meghatározása, mivel úgy tűnik, hogy ezt a két kifejezést sok esetben felváltva használták és jelentésükben nagyon csekély volt a különbség, ráadásul nem található meg ezen kifejezések következetes meghatározása.

Egy 1948-ban megjelent írás megfogalmazása szerint a misszió az a megbízás, amely a Mt 28,16–20-ban található nagy misszióparancsra támaszkodik, és célja a lelkek megmentése, minden lehetséges úton. Ez az írás így összegez: „*A modern misszió lényegében Jézus Krisztus közeli dicsőséges eljövetelét hirdető mozgalom.*”⁷ Agárdi István, miután kijelenti, hogy a misszió és evangélizáció kifejezéseket rokon értelmű szavakként használták, megjegyzi, hogy az evangélizáció szó alatt általában nyilvános evangélizációs előadások tartását értették, míg a misszió kifejezést a személyes szolgálatra, missziós tevékenységre alkalmazták. Pásztor Ottó megfogalmazása szerint a misszió a helyi gyülekezetek mozgósítását jelentette azért, hogy minden lehetőséget megragadjanak a hitük továbbadására. Szigeti Jenő véleménye az, hogy a misszió egyrészt a gyülekezetek megerősítését, másrészt új tagok keresését jelentette, vagyis olyan tervek lefektetését és kivitelezését, melyek nyomán az adventista egyház a helyi gyülekezeteken keresztül növelte befolyását.

Az evangélizációs tevékenységek szükségessége ebben az időben hangsúlyosan jelentkezett a világszéles adventista egyház vezetőségében.⁸ Ennek következményeként az evangélizáció kifejezést gyakrabban használták anélkül, hogy tisztázták volna annak pontos jelentését. Az evangélizáció és misszió közötti különbség meghatározásával is adós maradt a

¹ A lelkészekkel szemben támasztott elvárás nem annyira a teológia vagy iskolai végzettség volt, mint inkább a könyvevangélista múlt. Egyeseknél az általános iskolai végzettség is hiányzott.

² A Generál Konferencia a Hetednap Adventista Egyház legfelsőbb nemzetközi szervezeti egysége.

³ Szigeti Jenővel 2005. augusztus 2-án, Budapesten készített interjú alapján.

⁴ Ellen G. White (1827–1915) az 1863-ban az Egyesült Államokban megalakult Hetednap Adventista Egyház egyik alapító tagja.

⁵ Agárdi Istvánnal 2005. július 29-én, Veszprémben készített interjú alapján.

⁶ Erdélyi Lászlóval 2005. augusztus 1-jén, Budapesten készített interjú alapján.

⁷ Sz. n. (1948) Modern Misszió, Idők Jelei 1948/3., 4. o.

⁸ „A második világháború utáni versengést és az atomkatasztrófa miatti félelmet állandóan szem előtt tartva a háború befejezte után, az egyház vezetői mindent elsöprő sürgősséggel mozdították elő az evangélizációt.” Schwarcz, Richard W.–Greenleaf, Floyd (2000) Light Bearers. A History of the Seventh-day Adventist Church, Napda, Idaho: Pacific Press Publishing Association, 565. o.

közösség. Albert Meyer, a Dél Európai Divízió¹ egyik tisztviselője, az 1947-es téli divízióülésen említést tesz három evangélikációs konferencia megtartásáról. Megfogalmazása szerint az evangélikációnak nagyon változatos megnyilvánulási formái vannak, úgymint nyilvános előadások, bibliaórák, látogatások, irodalom terjesztése stb. Az evangélikáció elsősorban az evangélium szóban történő hirdetése. Máskor ugyanezt a tevékenységet misszióknak nevezik. Az 1948-ban megtartott uniókonferencián az egyik határozat a következő kijelentést tartalmazza: „...elközelgett az az idő, amikor Isten utolsó kegyelmi üzenetének ... az egész világon soha nem tapasztalt lendülettel kell terjednie.”²

W. R. Beach az 1947-ben megtartott imahéten³ megjelent buzdításában azt írta: „...most kell hirdetniünk szárazon és vízen, Krisztus újra jövetelének és örök otthonunknak örömhírét.”⁴ Tóth Gyula szerint az evangélikáció nem más, mint „minden ember előtt úgy élni, hogy életed és magatartásod által az Úr Jézust prédikáljad”.⁵ Ehhez hasonló felfogást tükröz az F. G. Clifford által 1947-ben írt egyik imaheti tanulmány néhány gondolata: „Népének igaz, helyes életmódja az igazságnak egy végső utolsó feltárását képezi... Ez lesz a leggyakorlatibb és legmeggyőzőbb eszköze az igazság hirdetésének.”⁶

Említésre érdemes az is, hogy annak ellenére, hogy a magyarországi adventista irodalomban szinte semmi nyomát nem találjuk az elméleti megfogalmazás szintjén, a szociális tevékenységnek, mint a misszió szerves részének, mégis a misszió egyik ága volt a gyakorlatban. Jelentéseket találunk az akkori irodalomban szociális tevékenységek gyakorlásáról,⁷ amelyek azt bizonyítják, hogy a misszió nemcsak az evangélium szóbeli közlését jelentette a kor adventistái számára, hanem a szociális tevékenységet is.

1.1. Az evangélium üzenetének tartalma és az eszkatológia hatása a misszióra

Ahogy folytatjuk az adventista egyháznak a misszióról és az evangélikációról alkotott véleményének ábrázolását, megpróbáljuk bemutatni az evangélium üzenetének a tartalmát. Ezt a kérdést (is) a sokszínűség jellemzi. Egyes írások szerint az evangélium a kegyelem által elnyerhető megváltás, melyet Jézus Krisztus kereszthalála tett elérhetővé az emberiség számára. Nagyon gyakran az evangélikációs előadásokban megfogalmazott evangéliumi üzenet a hármasszöveg üzenet, amelynek alapja a Jel 14,6–12-ben található bibliai szakasz. Nagyon nehéz rekonstruálni ezen üzenet akkori értelmezését, de úgy tűnik, hogy két elképzelés élt az egyházban. Az egyik a történelmi értelmezés⁸, és inkább az idősebb

¹ Ehhez a divízióhoz tartozott szervezetileg a magyarországi adventista egyház. A divízió a Generál Konferencia kihelyezett regionális szervezete.

² Idők Jelei 1948/1, 8. o. Az 5. Uniókonferencia (1948. június 11–13.) X. határozatának részlete.

³ Az adventista egyház évente két egyhetes, teljes napokra kiterjedő ima és bibliatanulmányozást magában foglaló alkalmat tartott és tart napjainkban is, melyet imahétnek (tavaszi és őszi) neveznek. Az ezekre az alkalmakra biztosított írásos anyag egységes az egész világon. Az itt említett imaheti anyag megtalálható az adventista egyház levéltárában.

⁴ Beach, W. R. (1947) Világszéles missziós felhívás, Imaheti Felolvasások, Budapest, H. N. Adventisták Felekezete, 19. o.

⁵ Tóth Gyula (1948), Könyvevangélista Értesítő, február, 1. o.

⁶ Clifford, F. G. (1947) Keresztény élettapasztalat, Imaheti Felolvasások, Budapest, H. N. Adventisták Felekezete, 16. o.

⁷ Vidéken a gyülekezet tagjai aratócsoportokat alkottak, és olyan családokban, amelyekben a család férfiai elesetek a háborúban vagy fogságban voltak, elvégezték az aratást. Az így keletkezett bevételeket a Tábea-csoportoknak adományozták. A Tábea-csoportok szervezték és végezték a gyülekezetek szociális tevékenységét. A debreceni gyülekezet 1948-tól a helyi szociális osztállyal összehangoltan gyermekruhákat készített. Ezt a tevékenységet úgy mutatták be, mint „a szeretet nagy és krisztusi törvényét” betöltő cselekedetet. Egy másik, említésre méltó vállalkozás a miskolci gyülekezet által üzemeltetett jóléti konyha volt. 1945 és 1949 között kedvezményes áron vagy ingyen étkezést biztosított a város rászoruló lakosai számára. Meg kell még említeni, hogy a helyi gyülekezetek bizonyos segélyszervezeteket is támogattak, oly módon, hogy segélyprogramokat szerveztek.

⁸ Ezen értelmezés szerint az első és a második angyal üzenetét William Miller és követői hirdették, de a keresztyének többsége elvetette ezt az üzenetet. A harmadik angyal üzenetét azóta hirdetik, és az idők végéig

generáció támogatta azt. A másik – Szigeti szerint a fiatalabb generáció megközelítése – a német adventista teológiai iskola befolyását tükrözte, és magában foglalja többek között az Isten parancsolatait és a szombatot, mint pecsétet.¹ Valójában az adventista üzenet lehangsúlyosabb tartalma Jézus második eljövetele volt. Annak ellenére, hogy más témákat is érintettek az evangélizációs előadások, azokat Jézus második eljövetele köré építették. Ezen ígéhirdetések jelentős része a Dániel és a Jelenések könyvére támaszkodott, központi üzenete az volt, hogy Jézus hamar visszajön, és e bibliai könyvek próféciai feltárják azt, hogy ma hol állunk a végidők eseményeiben. Ezek után felvetődött a kérdés: „Mit kell tennünk?” vagy ahogy Péter apostol fogalmaz: „...*milyen szentül és kegyesen kell nektek élnetek.*” (2Pt 3,11) E kérdésekre válaszként mutatták be a megkülönböztetett adventista „igazságok”-at, úgymint a Tízparancsolat, szombat, életmódkérdések stb.

Itt érkeztünk el ahhoz a ponthoz, ahol meg kell vizsgálni, hogy mi volt a magyarországi adventista egyház missziójának az alapmotivációja. Nagyon lényeges kapcsolat fedezhető fel a fenti téma (Jézus második eljövetele) és a misszió alapvető motivációja között. Szinte lehetetlen olyan, a misszióval vagy evangélizációval foglalkozó cikket, körlevelet vagy tanulmányt találni, amelyben nem lelhető fel valamilyen értelemben a Jézus közeli visszajövetelének a kérdése. Az egyház missziós vállalkozásának alátámasztására a leggyakrabban használt szentírási utalás nem a Mt 28,16–20 volt, hanem a Mt 24,14, ahol ezt olvassuk: „*Isten országának ezt az evangéliumát pedig hirdetik majd az egész világon, bizonysgul minden népnek; és akkor jön el a vég.*” A második legtöbbet idézett igeszakasz a hármasközi üzenet (Jel 14,6–12). Határozott meggyőződése volt az Adventista Egyháznak, hogy ez az igeszakasz az egyház cselekvésre szólító megbízása. J. L. McElhany² így fogalmaz:

„*A világválságnak erre az órájára rendelte el Isten ezt a mozgalmat és hozta létre, ébresztette fel ezt a népet. ... A Jelenések 14. fejezetében foglalt három angyali üzenet hirdetése képviseli ezt a mozgalmat, melyet a H. N. Adventisták vezetnek és tartanak fenn.*”³

Az 1948-ban megjelent imaheti anyagban többek között a következő állítással találkozunk: „*A hetednapot ünneplő adventisták teljes szívvel hiszik, hogy az Úr Jézus az adventmozgalom hirdetésének mennyei és prófétikus alapot vetett, ezekkel az ígéssel...*”⁴, majd idézi a Mt 24,14-et. Egy 1949. február 14-én kelt körlevélben így fogalmaznak: „*Ez a nép nem pihenhet meg addig, amíg Máté 24,14-ben reá bízott evangéliumot – bizonysgtételül mindenhova el nem juttatta.*”⁵ Jézus közeli eljövetelének ténye, mint a misszió legdinamikusabb motiváló ereje, az 1948-ban⁶ megtartott Unió konferencia határozataiban is megtalálható.

Mielőtt továbblépnénk, egy kiegészítő kérdéssel foglalkozunk, mely azt tükrözi, hogy a misszió annak ellenére, hogy ebben az időszakban elméleti szinten nincs tudományos igényességgel meghatározva, mégis a közösség legfontosabb tevékenysége volt. A misszió

hirdetni kell. További információ beszerzése érdekében lásd Larondelle, Hans K. (2000) The Remnant and the Three Angels' Messages, Ried, George W. (ed.), Handbook of Seventh-day Adventist Theology, Hagerstown, MD: Review and Herald Publishing Association, 857–891. o.

¹ Az első angyal üzenete az Istenről, mint Teremtőről beszél, amely ellentéte az evolúció elméletének és a szombat megünneplését is tartalmazza, mint a teremtés emlékűnnepét. A második angyal üzenete: Leomlott Babilon, más szavakkal a Római Katolikus Egyház bukása. Végül a harmadik angyal üzenete erősebben fogalmazza meg az előző üzenetet, ahogy Szigeti Jenő leegyszerűsítve fogalmazott: „...*akik nem ünneplik a szombatot, elkárhoznak.*” Szigeti Jenővel 2005. augusztus 2-án, Budapesten készített interjú alapján.

² J. L. McElhany a Generál Konferencia elnöke volt.

³ McElhany, J. L. (1947) Keljünk fel, fejezzük be a munkát, Imaheti Felolvasások, H. N. Adventisták Felekezete, Budapest, 26. o.

⁴ Sz. n. (1948) A bevégezetlen munka: felhívás az adventhívekhez, Budapest, H. N. Adventisták Felekezete 24. o.

⁵ A Magyar Unió által kibocsátott körlevél, 1949. február 14. Aláírta Pechtol János és Michnay László.

⁶ Az 5. Uniókonferenciát 1948. június 11–13. között tartották Budapesten. A konferencia határozatait megtalálhatók az Idők Jelei 1948. júliusi számában.

fontosságát olyan mértékben hangsúlyozták és minden egyes tag számára „kötelezővé” tették. Gyakran szinte úgy tálták azt, mint az üdvösség „feltételét”, ahogy ez a következő megfogalmazásokból érzékelhető: *„Üdvösségünk elnyerésében nem elég az ájtatoskodás, a hitpontok gyakorlása. Tevékeny, buzgó, lélekmentő munkát vár el az Úr minden gyermekétől.”*¹; *„Mérlegeld újra, vedd fontolóra ismét, hogy üdvösséged elválaszthatatlan szolgáltatástól és munkádtól. – Megváltásunkért, az érteink hullott drága véréért, adósai vagyunk ennek a világnak.”*²

Ahogy a fenti idézet utolsó mondatából kiderül, mégsem „eretnekségről” van szó, hanem ezek az éles megfogalmazások a misszió fontosságát emelik ki. Ezt támasztja alá a Gyarmati Béla által leírt mondat is: *„Aki Jézus Krisztus által maga már megtapasztalta a megmentettség boldogságát, az szeretne másokat is részesíteni ebben.”*³

Összefoglalva, az egyház nem fogalmazta meg tudományos szinten, hogy mit jelent pontosan a misszió, az evangélizáció és a szociális tevékenység. Mivel a Magyarországon élő és tevékenykedő lelkészek tudományos szintű képzése nem valósult meg, szinte természetesen következik ebből a tudományos cikkek és tanulmányok hiánya. Kijelenthető, hogy az egyház nézete ezekkel a tevékenységekkel, és azok elméleti értelmezésével kapcsolatban nagyon sokszínű volt, és a kiforrottság hiányát tükrözte. Ha kísértést érzünk annak a következtetésnek a megfogalmazására, hogy e kérdések ilyen „kusza” értelmezése a missziós tevékenységek hiányát idézik elő, ne hozzunk elhamarkodott döntést! Hiszen pontosan az ellenkezőjét tanúsítja az, ami a fent vizsgált időszakban történt az adventista egyházban. Az egyház nagyon dinamikus missziós tevékenységet folytatott. E tevékenység mozgató rugója az a meggyőződés volt, hogy Jézus nagyon hamar visszajön. Ehhez csatlakozott egy másik határozott meggyőződés, miszerint az adventista egyház az a mozgalom, melyet Isten azzal bízott meg, hogy befejezze a munkát ezen a földön a Mt 24,14 és a Jel 14,6–12-ben megfogalmazott feladat alapján. Ez a meggyőződés olyan életerős volt a közösségben, hogy időnként egyes megfogalmazások szinte az „eretnekség” határát súrolták, mintha azt sugallták volna, hogy az üdvösség elnyerése a missziós tevékenység függvénye.

2. Misszió, evangélizáció, szociális munka 1950–1956 között

Mielőtt leírnánk az adventista egyház misszióval kapcsolatos felfogását a második vizsgált időszakban, meg kell jegyeznünk, hogy az egyház világszéles mozgalmában – ezekben az években – a magyarországi folyamatokkal ellentétes törekvések lelhetők fel.⁴

Érdekes megállapítást tehetünk a vizsgált időkkel kapcsolatban, hiszen elméletben a misszióról és evangélizációról alkotott felfogás nem változott, de a gyakorlat időnként teljesen ellenkező irányban mutatott, mint az elmélet. Mi volt ennek az oka? Mivel e tanulmánynak nem célja, hogy ezen okokat részletesen feltárja, és mivel a választ megtalálhatjuk más tanulmányokban⁵, ezért csak egy okot – egyesek szerint a leglényegesebbet – fogalmazzuk meg: Megváltozott az állam viszonyulása a valláshoz, és elkezdett korlátozásokat eszközölni az egyházakkal szemben. De térjünk vissza vizsgálatunk eredeti céljához, kérdéséhez: Mit értettek a misszió és evangélizáció alatt az adventista egyházban Magyarországon 1950–1956 között? Le kell szögezni, hogy az előzőleg vizsgált

¹ Kiss János (1949) Az egész gyülekezet álljon munkába. Idők Jelei, 1. szám, 5. o.

² 1949. augusztus 22-én a Magyar Unió Belmissziós Osztálya által kibocsátott körlevél. Aláírta Berghauer Imre és Pechthol János Egy másik idézet így fogalmaz: *„Eljött az idő arra, hogy a legfőbb gondunk az Úr Jézus eljövetele, megváltásunk siettetése legyen, melyet az által teszünk lehetővé, ha minden képességeinket, javainkat a mű szolgálatába állítjuk.”* A Központi és Dunántúli Egyházterület Belmissziós Osztálya által, 1947 márciusában kibocsátott körlevél. Aláírta Sánta Gábor.

³ Gyarmati Béla (1949) Új missziómunka lehetőség, Idők Jelei, 4. szám, 19. o.

⁴ *„Az 1950-ben megtartott Generál Konferencia küldöttei a záró gondolatokban egy felhívással fordultak minden egyes gyülekezeti taghoz, melyben felkérték a tagokat, hogy minden erejüket vessék latba annak érdekében, hogy egy páratlan világszéles evangélizációs tevékenységet folytassanak és minden egyéb érdeket ennek vessenek alá.”* Schwarz-Greenleaf (2000) 565. o.

⁵ Lásd Rajki (2003); Bihari (2005) és Bihari (2006).

korszakkal kapcsolatos megállapítás itt is érvényes: a misszió, az evangélizáció és az e témakörökhöz kapcsolódó kifejezések és folyamatok tudományos szinten történő meghatározása hiányzik. Sőt e témákban a hitéleti, nem tudományos jellegű irodalom fellelése is nehézségekbe ütközik, hiszen ekkorra – az állami beavatkozás következtében – a közösség elvesztette a kiadóhivatalát és nyomdáját is.¹

A fellelhető irodalomban nem találunk egyetlen tanulmányt, írást vagy előadást sem, amely a misszió és evangélizáció elméleti meghatározására vállalkozna, és mindezt tudományos szinten művelné. Amit megfogalmazhatunk, azt a szóbeli forrásokra, illetve körlevelekre és néhány imaheti felolvasásra való hivatkozással tehetjük meg. A szóbeli források szerint a misszióról alkotott kép és annak meghatározása nem változott. A misszió alatt az adventista befolyás kiterjesztését értették.

Az evangélizáció az előző korszakhoz hasonlóan az evangélium hirdetését jelentette. Kiss János szerint „*az evangélium Isten által közölt örömhír*”², amely felszabadítja az embert a bűnrabságából. Majd így folytatja: „*ennek ... az elérését szolgálja az egészségügyi evangélizáció is.*”³ Az „*egészségügyi evangélizáció*” fogalma, ha csak egy „pillanatra” bukkan is fel az írott forrásokban, új elemként jelentkezik. Egy „vita” alakult ki a lelkészek idősebb és fiatalabb generációja között a misszió és evangélizáció kérdéskörében. A fiatalabb lelkészek azt az álláspontot képviselték, hogy a „valódi” misszió a belmisszió, és ennek egyik ága a kifelé irányuló evangélizáció. Más szavakkal a misszió akkor működik megfelelő módon, ha az egyház különböző osztályai – ifjúsági, szombatiskola, diakónia – jól működnek. Az idősebb generációt képviselő lelkészek viszont határozottan kiálltak amellett, hogy a misszió egyenlő a nyilvános evangélizációval. A fiatalabb lelkészek a minőségi missziót részesítették előnyben a mennyiségi misszióval szemben, és az előbbi gyakorlására buzdítottak. Szerintük a minőségi misszió érdekében a hangsúlyt a belmisszióra kell helyezni. A szociális tevékenység, mint a misszió része, nagyon halványan jelentkezik az akkori adventista irodalomban,⁴ ténylegesen pedig az állami tiltás miatt csupán a saját tagjai irányában gyakorolhatta azt a közösség.

2.1. Hatott-e az eszkatológia a misszióra 1950 és 1956 között?

Az evangélizációs előadásoknak továbbra is eszkatológiai töltete volt. Gyakran használták a Jel 14,6–12-re alapozott hármasság üzenet továbbadásának a szükségességét. Csupán egy kijelentést idézünk: „*Az első, a második és harmadik angyal üzeneteinek igazságát minden nemzethez, fajhoz, nyelvhez és néphez el kell juttatnunk.*”⁵ Az evangélizációs előadások a jövő és a jelen⁶ eseményeire irányították a figyelmet, és mindezt összekapcsolták a Jézus második eljöveteleivel. Majd egy második lépcsőben felhívták a figyelmet az egyedülálló adventista tanításokra.

¹ A nyomdát 1949 végén, míg a kiadóhivatalt 1950 februárjában államosították.

² 1955-ben és 1956-ban minden szombati alkalomra igehirdetési vázlatot készítettek. Az igehirdetési vázlatok megalkotói a Magyar Unió lelkészei voltak. Ezeket a vázlatokat sokszorosították és elküldték a helyi lelkészeknek, így minden gyülekezetben hasonló témáról prédikáltak. Az idézet az 1955. augusztus 6-ai szombatra készült. Szerzője: Kiss János. Az idézet a vázlat 1. oldaláról való. Az igehirdetési vázlatok megtalálhatók az adventista egyház levéltárában.

³ Kiss (1955) 1. o.

⁴ 1956. júl. 14. a Jóléti és árvák napja volt. Az erre a napra szánt igehirdetési vázlat, melynek címe *Szeresd az irgalmasságot*, többek között ezt tartalmazza: „Vigyázzunk, nehogy a vallásos életfeladatok gyakorlása mellett háttérbe szorítsuk az irgalmasság gyakorlását.” 4. o. A szerző ismeretlen.

⁵ Az 1955. szeptember 17-re Buday Zoltán által készített igehirdetési vázlat. „Isten népének feladata a műbefejezéséhez.” 11. o.

⁶ Azok a meghívók és plakátok, melyekben népszerűsítették az evangélizációs előadásokat, gyakran a következő és ehhez hasonló tartalommal jelentek meg: „Feltárul a jövő”, az alcím, „Korunk eseményei világossá lesznek. Ön is megismerheti az erről szóló biztos jóvendöléseket” vagy: „Isten üzen a mai események által”, alcím, „Feltárul a jövő és korunk eseményei világossá lesznek Ön előtt is”.

Felmerült az a kérdés is a misszió kérdéskörében, hogy mit jelent bizonyágtevőnek, Isten tanújának lenni. Ebben az összefüggésben nem csupán az evangélium szavakban való hirdetését jelentette, hanem arra buzdítottak, hogy „*legyünk mindnyájan életünkkel és szavainkkal hűséges bizonyágtevői Krisztusnak*”.¹ Azt is meg kell említeni, hogy Jézus közeli eljövételének a hangsúlyozása továbbra is jelen van az adventista gondolkodásban. Ha kisebb mértékben is, mint az előző időszakban, de még mindig jelentős helyet foglal el a kor írott anyagaiban, s a szóbeli források² is megerősítik e gondolat létezését. Igaz, a gyakorlatban a misszió már nem olyan intenzív, mint amilyen közvetlenül a világháború után volt. Viszont Jézus közeli eljövele a misszió motiváló tényezőjeként ugyanolyan hangsúlyosan jelen van, mint az 1945–1949-es években. Ki kell emelnünk, hogy ez a kettősség folyamatosan jellemző erre a korra, vagyis az, hogy az elmélet és a gyakorlat valamilyen szinten nincs harmóniában egymással. Szembetűnő, hogy az írások nagy része, mely arról tanúskodik, hogy az eszkatológia motiváló ereje a misszionak, az 1955–1956-os évekből származik. Ennek a jelenségnek két oka van. Az egyik, hogy a kiadóhivatal államosítása után az egyház új lehetőségeket keresett a vallásos irodalom megjelentetésére, és ténylegesen ez volt az az időpont (1955), amikor megtalálta a megoldást.³ A másik ok, hogy az 1955-ös, de még hangsúlyosabban az 1956-os események újra eszkatologikus környezetet teremtettek. A Mt 24,14 verse – mint a missziós tevékenységre való ösztönzés alapszövege – továbbra is jelen van. A fellelhető irodalomban nem találkozunk ezzel az igeszakasszal, ezért a szóbeli forrásokra kell támaszkodnunk. Szigeti állítása szerint e bibliavers jelentősége csak az 1960-as évek után kezdett elhalványulni, és vette át szerepét a nagy misszióparancs, a Mt 28,16–20.

Visszatérve Jézus közeli eljövételének kérdéséhez, egy 1955. szeptember 5-én kelt körlevélben a következőket olvassuk: „*A végidőt jelző események sorozatosan követik egymást. Nemsokára eljön Megváltónk.*”⁴ Több írás hangsúlyozza ezt a várakozást.⁵ Továbbra is jelen volt az a meggyőződés, hogy az adventista egyház Istentől kapott megbízása az, hogy befejezze Isten művét ezen a földön. Mivel a Jézus által megjövendőlt események beteljesednek, azt bizonyítják, hogy a vég közel van: „*Ennek a hívásnak – közlésére – a világválságnak erre az idejére rendelte el Isten az adventi mozgalmat... Az Úr akarata, hogy utolsó mentő üzenetének a hirdetése, feltárása legyen a legmagasabb rendű, legnagyobb mű, melyet korunkban végeznek.*”⁶ Egy másik helyen ezt olvassuk: „*Ütött az órája annak, hogy a közösség minden egyes tagját a lehető leggyorsabban előkészítsük a nagy befejező munka elvégzésére.*”⁷

Végül az 1945–1949 közötti időszakra jellemző azon elképzelés, hogy az üdvösség „*a missziós tevékenység gyakorlásától*” függ, nem található meg e második, vizsgált időszakban. Különösen az 1955-ös évben – melyet a reformáció évének kiáltottak ki – jelentkezik hangsúlyosan, hogy a keresztény legfontosabb feladata, hogy készüljön Jézus második

¹ Idézet egy 1956. október 27-re készített igehirdetési vázlatból, melynek címe: „Légy jó bizonyágtevője Jézusnak”. A szerző ismeretlen.

² A szóbeli forrásokból származó információk sem teljesen egységesek ebben a kérdéskörben. Egy kérdésben teljes az egyetértés, hogy az 1956-os forradalom idején az adventista egyházban „apokaliptikus” hangulat volt.

³ A nyomda és a kiadó megszűnésétől 1955-ig, a körlevelek kivételével egyéb írott forrással nemigen lehet találkozni; ekkor jelent meg a *Munkássegítő*, melyet írógéppel gépeltek.

⁴ 1955. szeptember 5-én az Aratási hálamunkával kapcsolatban kibocsátott körlevél. Aláírók: Kiss János és Pechtol János.

⁵ „*Napjainkban az idők jelei harsogják, hogy nagy és ünnepélyes események küszöbén állunk. ... Szemünk előtt teljesednek Üdvöztőnknek jövendölései, azok az események, amelyek az Ő eljövételét megelőzik.*” Buday (1955) 10. o.; „*A jelek azt mutatják, hogy mindenkinek vége közel van. Isten műve a dicső befejezéshez közeledik.*” 1956. július 28-ai igehirdetés, „Szenteld Istennek gyermekeidet,” 4. o. A szerző ismeretlen.; „*Minden próféciára, mely Krisztus visszajövetelére és az utolsó időre vonatkozik, és amelyet ma olvasunk, ezeket a szavakat alkalmazhatjuk: »Ma teljesedett be ez az Írás a ti hallásotokra.«,*” az 1956-os imaheti anyagban a 7. felolvasás: Másokért élni. A szerző ismeretlen, 21. o.

⁶ Az 1955. október 15-ei szombatira, Kiss János által készített igehirdetési vázlat. Címe: „Áldozz embertársad megmentésére”, 7. o.

⁷ Buday (1955) 3. o.

eljövetelére. „Jelen időnknek nincsen sürgősebb tennivalója, mint az Ő eljövetelére való tökéletes előkészület. ... Életünkben sürgősen lelki újjáéledésnek és lelki átalakulásnak kell bekövetkeznie, hogy neviünk ki ne töröltessék az Élet Könyvéből.”¹ Ezzel együtt fontos feladat maradt a gyülekezeti tagok kiképzése a missziómunkára. Ezt fogalmazza meg a következő megnyilatkozás is: „Nem lehet fontosabb és sürgősebb feladatunk annál, hogy közösségünk tagjait neveljük, és olyan szakszerűen képezzük ki a lélekmentés szolgálatára, hogy a mű befejezésére készen álljanak.”²

1950 és 1956 között sem határozta meg az egyház pontosan és tudományos igényességgel, hogy mi a misszió, az evangélizáció és a szociális tevékenység. A lelkészek képzése terén történtek pozitív változások, az egyházi irodalom kiadása azonban ellehetetlenült, és csupán az 1955-ös évre találták meg az írott anyagok pótlásának, megjelentetésének lehetőségét. Habár a közösségnek a misszióról és evangélizációról szóló tanítása csak nagyon kis mértékben változott a korábbiakhoz képest, a misszió gyakorlatba ültetése lassan elvesztette lendületét. A kismértékű változás lényegében a missziós lendület elvesztését tükrözi, hiszen a közösség missziót meghatározó felfogása továbbra is él, csupán a belmisszió irányában tolódik el. A gyülekezetek belső életét biztosító tevékenységek fontosabbá váltak, mint az evangélizációs előadások.³

Jézus közeli második eljövetelének a várása nem halványult el, sőt az 1955–56-os évben újraéledt, de ennek nem volt olyan drámai hatása a misszióra, mint közvetlenül a világháború utáni években. A Jézus második eljövetelére való készülődés fontossága, mely az 1955-ös „reformációs év”⁴ kikiáltásában csúcsosodott ki, elnyomta a missziós tevékenységek lendületét, és Jézus közeli visszajövele már nem a misszióra és evangélizációra motiválta a tagokat, hanem a megújulásra. Mindezek ellenére a közösség még mindig abban a bizonyosságban élt, hogy Isten általuk akarja befejezni az evangélium hirdetésének feladatát, de a vizsgált időszak végére e feladat megvalósítása szinte teljesen „elhalt.” A közösség ekkor elindult egy belterjes közösségi élet felé. Ennek vége, és a misszió felé fordulás lelkületének újraéledése 1989-re datálható. E hosszú korszak missziós teológiájának feltárása azonban meghaladja tanulmányunk kereteit.

Mivel az 1956-os események felcsillantották a missziós lendület visszanyerésének a reményét – ami akkor nem valósult meg –, egy olyan kijelentéssel zárjuk e tanulmányt, amely a remény valósággá válásának a hitében született: „...felhívjuk összes gyülekezeteinket, hogy hivatásos prédikátoraikkal, önkéntes evangélistáikkal és minden megszentelt életű testvéreinkkel együtt, indítsanak egy minden eddiginél erőteljesebb evangéliumi missziómunkát, amely lényegében nem más, mint a belmisszió és önkéntes evangélizáció újjáélesztése.”⁵

¹ 1954. december 20., az egyház Országos Elnöksége által kibocsátott körlevél. Aláíró: Pechtol János.

² Buday (1955) 3. o.

³ Igaz ez még akkor is, ha „a minőség a mennyiséggel szemben” tartalmú „teológiát” fogalmazták meg. Meg kell jegyezni, hogy az osztályok megfelelő működésének hangsúlyozása helyes dolog, csak ha ez hosszú távon a befelé forduláshoz vezet, nem éri el a kitűzött célt, a minőségi misszió gyakorlását.

⁴ A tagok nyomására az egyház uniója elhatározta, hogy összehív egy bizottságot annak érdekében, hogy egyesítse a különböző reformációs törekvéseket. Az Unióbizottság 1954. július 6–7-én tartott ülésének 117. sz. határozata szerint ezt a bizottságot „aug. 23–26-ig Balatonlellén 4 napos értekezletre” egybehívja. Az a döntés született, hogy 1955 a reformáció éve lesz.

⁵ Idézet az 1956. október 23-án, a belmisszió és önkéntes evangélizáció napjára kiadott felhívásból. Aláíró:

Négyesi János

Tanulmány a Baptista Szeretetszolgálatról

„...pusztán anyagi javakkal nem tudjuk jobbá tenni a legnehezebb, legínségesebb körülmények között élők sorsát: a Lélek hatalma nélkül semmire sem jutnánk.”

(M. Lengyel László)

Jelen tanulmány a UNISA MTh in Missiology programján angolul írt szakdolgozatom átdolgozott, rövidített magyar változata, amelyben egy keresztény segélyszervezet munkáját vizsgáljuk; a hangsúly a szociális felelősség és az evangelizáció kapcsolatára kerül.

A téma felvezetése után a Baptista Szeretetszolgálat munkáját elemezzük. Célunk egy jól működő szervezet bemutatása, amelynek története, munkája és szolgálati filozófiája tanulságos és ösztönző lehet az egyház számára. A szeretetszolgálatról tudományos igényű teológiai írás még nem készült. A dolgozat írásos forrásai különböző beszámolók, újságcikkek voltak, amelyek két gyűjteményben találhatók meg. Az elsőt Almási Mihály szerkesztette,¹ a másikat egy, a Magyarországi Baptista Egyház missziós- és segélymunkáját bemutató könyv tartalmazza, Zágoni Jenő szerkesztésében.² További forrásul szolgált a „Felebarát”, a Baptista Szeretetszolgálat hírlevele, amelyben riportok és különböző beszámolók olvashatók, de ezekben – jellegüknél fogva – nem található teológiai értekezések. A kutatást szóbeli forrásokkal kiegészítve, interjúk teszik teljessé.³ A szakdolgozat megírása óta eltelt két év. Hogy a tanulmány valóban naprakész lehessen, 2008 áprilisában adategyeztetés történt a szeretetszolgálat időközbeni fejlődését feltérképezendő.⁴

1. Holisztikus küldetés

A misszió keresztény kötelesség. E feladat betöltésének helyes és eredményes módját kutatni szükséges. A keresztény teológia egyik leggyakrabban vitatott kérdése is a szociális felelősség és az evangelizáció kapcsolata az egyház és a missziós szervezetek munkájában. A világgazdaság egyre erősebb polarizálódása, valamint a háborúk és katasztrófák okozta szükségállapotok sürgős megoldás után kiáltanak. Felmerül a kihívást jelentő kérdés: hogyan foglaljanak állást, hogyan cselekedjenek a keresztények, látva mindezt? A kereszténység számára egyértelmű, hogy sem a szociális részvétel elől nem térhet ki, sem az evangelizációt nem nélkülözheti. Egyes felekezetek, irányzatok különböző mértékben hangsúlyozzák e területeket. Az utóbbi években, évtizedekben egyre kiegyensúlyozottabb misszióértelmezések láttak napvilágot.⁵ Megfigyelhetjük ugyanakkor, hogy a lefektetett elvek a gyakorlatban több esetben módosulnak, illetve nem valósulnak meg.

A Bibliában – mind az Ó-, mind az Újszövetségben – megfigyelhetjük, hogy Isten az emberrel mindig mint egésszel törődik. Felkínálja segítségét az emberi élet minden területén. Krisztus teste, az egyház sem tehet másként.⁶ A holisztikus gondolkodás értelmében az

¹ Almási Mihály, dr. (szerk.) (2001) Ötéves a Magyarországi Baptista Szeretetszolgálat, Budapest, BSZ Alapítvány

² Zágoni Jenő (szerk.) (2004) Magyar baptista külmiszió és szeretetszolgálat – Beszámolók, levelek, életrajzok, Budapest, Magyarországi Baptista Egyház

³ Interjúk: Almási Mihály (2005. augusztus), Debreceni István (2005. május), Gál Dávid (2005. július), Miletics Marcell (2005. október), Révész Lajos (2005. július), Révész Szilvia (2005. július és 2006. január), Szenczy Sándor (2005. október) és Szilágyiné (2005. október)

⁴ Interjú Vermes Zoltánnal (2008. április)

⁵ Lásd: II. Vatikáni Zsinat dokumentumai, az Evangelikál Mozgalom Lausanne-i konferenciájának dokumentuma.

⁶ Jelen dolgozat keretei között a bibliai alapozást nem tudjuk tárgyalni alaposabban. A holisztikus misszió megjelenése az Ószövetségben a „shalom”, az Újszövetségben az „Isten Országa (Királysága)” fogalmakkal jelölhető.

egyház feladata, hogy az emberrel mint egésszel, életének mind fizikális, mind lelki-szellemi területével törődjön. Misszióját ne ossza szociális és evangelizációs mandátumokra, amelyek szabadon választhatók, egymás nélkül is végezhetők.¹

A gyülekezet a misszióparancsnak az adott helyzetek, események, körülmények és szükségek figyelembevételével, azokra válaszolva engedelmeskedhet. A jelen és jövő kihívásai releváns válaszokat igényelnek. Nem ragaszkodhatunk meg nem változtatható, kötelező módszerekhez, hanem inkább speciális elemzés és döntéshozatal kívánatos minden szituációban. Isten akarata minden ember megváltása, a misszió az ő (Isten) missziója. Az egyháznak ebben együttműködő szerepet szán.

A keresztényeknek el kell érniük, hogy a nem-keresztények meghallgassák üzenetüket. A keresztény felebaráti szeretet előmozdíthatja ezt. Szükség van mind az evangélium szóbeli hirdetésére, mind a keresztény szeretet cselekvő bemutatására. Ez utóbbi lehetőségei a segély és fejlesztési programok. A misszió során kérdéses lehet, hogyan kapcsolható össze a szociális tevékenység az evangelizációval. A tanulmányban a Baptista Szeretetszolgálat munkájában ezt fogjuk vizsgálni.

2. A Baptista Szeretetszolgálat általános bemutatása²

A Baptista Szeretetszolgálatot a Magyarországi Baptista Egyház velencei gyülekezete³ alapította 1996-ban, ekkor egyetlen alkalmazottja volt. Mára az egyik legjelentősebb magyar segélyszervezetté vált 104 főállású munkatárssal és számos önkéntessel. Nemzeti és nemzetközi szinten is aktívak. Nem-keresztény országokban az Aid24 néven ismertek. Az elmúlt több mint tíz évben 16 országban és 7 háborús övezetben dolgoztak; felelősek voltak több mint 30 menekülttáborért; 19 árvíz, földrengés vagy katasztrófa mentési munkájában vettek részt; 1,5 millió embernek nyújtottak segítséget. Többek között beindították és működtetik a „Fogadj örökbe”⁴ programot. Nemzeti szinten a hajléktalanok között és a drogmegelőzésben szolgálnak; 2006-ban részt vettek a hazai Intervenciós Gabona Programban. A szeretetszolgálat tevékenységi köre állandóan bővül. Különböző keresztény rendezvényeket, hitmélítő alkalmakat szerveznek, illetve támogatnak.

Különböző felekezeti háttérű keresztény és nem-keresztény szakemberekkel dolgoznak. Különböző kormányzati programokban vesznek részt. Tagjai az EU Humanitárius Segélyek Hivatalának (ECHO), valamint a Nemzetközi Humanitárius és Fejlesztési Civil Szövetségnek (HAND). Együttműködnek nemzeti és nemzetközi szinten is a Baptista Egyházzal. Több ízben az Európai Baptista Szövetség, ill. a Baptista Világsegély finanszírozta munkájukat.⁵

3. A Baptista Szeretetszolgálat szolgálati filozófiája⁶

Krisztus teste, a gyülekezet küldetéssel van jelen a világban. *„Krisztus testének feladata a Fő gondolatainak, terveinek kivitelezése a Szentlélek segítségével. Ez ma azonos a*

¹ Bosch, David J. (1991) Transforming mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission, Maryknoll, New York, Orbis Books, 405. o.

² Szenczy Sándor (2001) A Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány híradója, In: Almási Mihály dr. (szerk.) (2001) Almási Mihály, dr. (szerk.) (2001) Ötéves a Magyarországi Baptista Szeretetszolgálat, Budapest, BSZ Alapítvány, 24–27. o., továbbá interjúk alapján

³ Szenczy Sándor lelkipásztorlása alatt.

⁴ Mára közel 20 000 névleges örökbefogadót tartanak nyilván, akik vállalták, hogy egy nehézsorsú gyerek élelmezését, iskoláztatását támogatják. Esetenként személyesen is találkoznak. A gyerekek között vannak határon túli magyarok, de muzulmán és hindu gyerek is.

⁵ A Magyar Ökumenikus Segélyszervezettel a szervezeti és döntéshozatali rendszerükben mutatkozó különbségek miatt nem működik együtt.

⁶ Ehhez a részhez írott források hiányában információkat az alábbi interjúkból nyertünk: Almási Mihállyal (2005. augusztus), Gál Dáviddal (2005. július), Révész Lajossal (2005. július) és Szenczy Sándorral (2005. október).

*misszióparancs teljesítésével.*¹ A misszióparancs Máté evangéliuma szerint így összegezhető: menjetek el a népek közé, és tegyétek őket tanítvánnyá.² A misszió Isten népének jelenlétével kezdődik. Nekik kell megjeleníteniük a kereszténységet, mely Isten országának törvényei szerint él. Ez az alapja a népek tanítvánnyá tételének, akik majd szintén a szellemi királyságban fognak élni. *„Az εκκλησία feladata a Krisztus által bemutatott szolgáló szeretet gyakorlása. Az előrejutás a megszentelődésben, valamint az evangélium hirdetése, s ezzel a βασιλεία teljességre jutásának munkálása.”*³ Ezeket az elemeket fogjuk megfigyelni a Baptista Szeretetszolgálat munkájában.

A szeretetszolgálat teológiája, amelyet a vezetők képviselnek, alapjaiban nem különbözik a Baptista Egyháztól, illetve azon belül a karizmatikus irányzathoz tartoznak. A munkatársak felekezeti sokszínűsége nem okoz megosztást, a munkatársak elfogadják az alapelveket. Nem beszélhetünk a szeretetszolgálat esetében saját teológiáról, de megfigyelhetünk egy tudatos teológiai látást. A szeretetszolgálat szolgálati filozófiája a Máté evangéliuma 14. fejezetében található két csoda leírására épül.

Az egyik ezek közül az öt kenyér és két hal csodálatos megszorítása (Mt 14,13–33), amikor Jézus kéri tanítványaitól, hogy ők adjanak enni az éhes tömegnek egy fárasztó nap végén. Ők visszakoznak, hiszen nincs élelmük. A csoda ezek után akkor történik, amikor a tanítványok nem a saját, hanem egy fiú öt kenyerét és két halát Jézus kezébe teszik. Ez a csoda inspirálta Szenczy Sándort, a szeretetszolgálat vezetőjét, aki életének, szolgálatának, munkájának egyik kulcsát abban látja, ha nem ő próbálkozik megoldani az erejét meghaladó dolgokat, hanem Jézus kezébe helyezi azokat. Ekkor az a kevés, amivel rendelkezik, Jézusnak átadva elég lehet sokaknak és saját magának is.

A másik csoda Péter vízen-járása. El tudjuk fogadni, hogy Isten Fia tud a vízen járni, de egy ember? Péter azért járhatott a vízen, mert Jézus hívta. Szenczy Sándor úgy gondolja, hogy azok a csodák, melyeket nap mint nap tapasztalnak, hasonló ahhoz, hogy Péter a vízen járt. Olyan tetteket hajtanak végre, melyeket azelőtt sohasem cselekedtek. Ha Jézusra néznek, a lehetetlen lehetségessé válik. E két csoda tanulsága az alapja a szeretetszolgálat munkájának. Először: hiszik, hogy amit tenni tudnak, elég. Másodsorban: a lehetetlen lehetségessé válik, ha hittel elkezdik. Ezek az elvek különösen jelentősek akkor, amikor missziós küldetésbe fognak, összeáll a mentőcsapat, új szolgálati területet indítanak el, vagy új látás formálódik.

A szolgálat ezekkel az igeszakaszokkal indult (Mt 14,13–33), és újra meg újra ezekhez az igeszakaszokhoz tér vissza. Szenczy Sándor úgy tanítja munkatársait, hogy *„ha én látom meg először a szükségét, akkor a saját felelősségem a segítségnyújtás is”*.⁴ Mindig abból indulnak ki, amijük van, és nem abból, amijük lehetne. Azokkal a javakkal, talentumokkal, képzettségekkel és lehetőségekkel sáfárkodnak, amiket Istentől kaptak. A vezető bátorítja a hozzájuk forduló embereket, akik újabb lehetséges munkaterületre hívják fel a figyelmüket, hogy használják ezeket az alapelveket saját maguk is,⁵ mivel a szeretetszolgálat nem képes mindenhol, mindenkinek segíteni. Aki meglátta a szükségét, felelőssé válik annak betöltéséért. Szükség van mentalitásváltásra: a mai világban minden a szerzésről szól, valódi békességet azonban az jelenthet, ha adunk.⁶

¹ Almási Mihály, dr. (2000) Ő a feje az egyháznak, Budapest, Sunshine Publishing House, 79. o.

„Ez a parancs az egyházra vonatkozóan a paruszia napjáig érvényes, a paruszia ideje ugyanis egybeesik a választottak számának beteljesedésével, az evangélium minden néphez való eljutásával, s egybeesik a Krisztus gyülekezetének elragadtatásával.” (Uo.)

² Az ApCs 1,8-ban a misszió területi meghatározását még világosabban látjuk. Mind belföldre, mind külföldre szól a küldetés. Az egyház nem hanyagolhatja el semelyik dimenziót.

³ Almási (2000) 38. o.

⁴ Szenczy (2001) 45. o.

⁵ Fontos pont, hiszen másokat inspirálnak munkára. Ez megsokszorozza a hatékonyságot. A misszió célja Isten országának építése, melyben mindenkinek megvan a feladata, melyet meg kell találnia, és be kell töltenie. Senki sem építheti a maga „királyságát”. A misszió nem csak néhány kiváltságosé, hanem a gyülekezet minden tagjéé.

⁶ Szenczy (2001) 47. o.

A hit elve mellett a szeretetszolgálat munkatársai gyakorlatias emberek. A döntéseket gyorsan követi a cselekvés. Ugyanakkor tapasztalatuk, hogy Isten koordinálja az eseményeket. Ő adja a munkásokat, segítőket, adakozókat, akik nélkül a szolgálat nem létezhetne.

Szenczy Sándor látását erősen befolyásolta Martin Luther King gondolkozása.¹ Megtanult álmodni, és megtanulta elhinni, hogy ha Isten küld bennünket, hogy tegyünk meg valamit, arra képesek vagyunk. A cselekvés hitből indul el, amelyet nehézségekkel dacolva sem adhatunk fel. Végül, nem szabad félnünk, ha álmaink megvalósulnak. Sok ember meglepődik, amikor imaira választ kap. Álmodhatunk, és hihetünk megvalósulásukban.

Fontos tényezője a munkájuknak, hogy Istentől függve akarják végezni. Csak azokat a feladatokat vállalják el, amelyekről úgy hiszik, hogy Isten akaratában szerepel. Emilio Castro írja, hogy a gyülekezet csak akkor tud bizonyos esetekben jól reagálni, ha Istentől függ: „...kérdzzük Krisztust, hogy mit kell tennünk, és legyünk készek, hogy megtegyük, amit tőlünk kér.”² A szeretetszolgálat gondolkozása egybecseng a fentiekkel. Hiszik, hogy Istennek nagyon is konkrét tervei vannak a világra vonatkozóan. Ha engedelmeskednek, ajtók nyílnak meg. Isten országának eseményei a Szentlélek vezetése alatt történnek, és nem emberi erőből. Így a lehetetlen lehetségessé válik.

4. Kapcsolat más vallású emberekkel nemzetközi munkájuk során

A nyíltság mértéke, ahogyan kereszténységüket kommunikálják, függ a területtől, ahol az adott programot végrehajtják. Az Európai Unión belül teljes nyíltsággal tehetik. Más, nem-keresztény területeken több bölcsességre van szükség e kérdésben. Például az arab államokban nem használják a Baptista Szeretetszolgálat³ nevet, hanem inkább a semleges Aid24 elnevezést. Nem kompromisszumnak látják ezt, hanem bölcsességnek. E helyeken nem használnak keresztény szimbólumokat sem. Úgy gondolják, hogy nem a külső jelek az igazán fontosak, hanem hogy megtalálják azt a módot, ahogyan egy arab ember elfogadhatja a segítséget. Ilyen alapokon hosszabb távú kapcsolatok is kialakulhatnak, amelyekben már lehetőség nyílna az evangelizációra is, és remény lehet megtérésre is.⁴

A nem-keresztény területeken az embereknek általában nincs sok ismeretük Krisztusról vagy a kereszténységről. Először a kapcsolatokat kell kiépíteni, utána evangelizálni. Az ige hirdetése magvetés ezeken a helyeken. Nem számíthatunk gyors, bibliai értelemben vett aratásra, döntésekre az emberek részéről. Az evangelizáció csak egy része a folyamatnak. A Baptista Szeretetszolgálat úgy látja működését, hogy az egy láncszem lehet az emberek Krisztushoz vezetésében. A segély és fejlesztési programok ajtókat nyithatnak ki, ill. hidakat építhetnek az üzenetet átadók és a reménybeli hallgatók között. Fontos, hogy felismerjük, hogy az adott szituációban mire van igény, nyitottság.⁵

A szeretetszolgálat hitvallása, hogy a humanitárius munka iránya nem függhet vallástól vagy bőrszíntől. Törekednek minden szükségben levőnek segíteni. Nem-keresztény országokban nyíltan nem evangelizálnak. Idejük 75 százalékában muzulmán vagy buddhista országokban szolgálnak. Kerülni kívánják a vallási konfliktusokat. A térítés kérdése egyre inkább fókuszba kerül a segélyezési munkában. Szekuláris segélyszervezetek figyelik a keresztényeket, és rosszallásukat váltaná ki, ha feltételhez kötött adományozást

¹ Martin Luther King Jr. állandóan álmáról beszélt: feketék és fehérek egymás kezét fogva békében élnek. Szenczy Sándor álma, hogy szerbek és albánok, cseccsenek és oroszok egymás kezét fogják. – Almási (2001) 48. o.

² Castro, Emilio (1985) *Sent Free – Mission and Unity in the Perspective of the Kingdom*, Geneva, World Council of Churches, 102. o.

³ Angol néven: Hungarian Baptist Aid

⁴ A fent vázolt folyamat inkább reménység és lehetőség, mintsem gyakorlat. Ugyanakkor előfordult már, hogy emberek ilyen módon fogadták el Krisztust a szolgálatuk nyomán.

⁵ Petersen, Jim (2000) *Az evangelizálás mint életstílus – Behatolni saját világodba az evangéliummal (Evangelism as a Lifestyle)*, Budapest, KIA, 28., 48. kk.

tapasztalónak. A szeretetszolgálat felismerése szerint sem jó összekötni a segélyezést az evangelizációval. A segély átvételének nem feltétele, hogy evangelizációs alkalmon vegyen részt a rászorult ember.¹ Ugyanakkor a szolgálat munkatársai a munkaidő letelte után szabadidejükben csatlakoznak a helyi gyülekezetekhez, és segítik missziójukat.² Úgy döntöttek, hogy szétválasztják a különböző aspektusokat. Vállalják, hogy keresztények, és jelentős adományok átadásakor el is hangzik ez. Szenczy Sándor ezt evangelizációként értékeli, de nem hirdetnek nyíltan Igét, nem szólítanak fel Krisztus-követésre.³

A nem-keresztény társadalmakban, ahol a kereszténység megvetett vagy üldözött, céljuk a keresztényekről kialakult gondolkodásmódon változtatni. Például, ha fogyatékkal élő gyerekeket megtanítanak járni vagy enni, a helyiek csodaként élik meg. A korábban érinthetetlen⁴ keresztény munkatársakat efeletti örömeikben átölelik, megcsókolják a helyiek. Ez, ismerve a helyi sajátosságokat, nagyon nagy hozzáállásbeli változást jelent. A szeretetszolgálat vezetői úgy látják, hogy a szeretet jó cselekedetei falakat törnek át. Az emberek befogadóbbakká válnak.

Ahogy már említettük, munkájukat útkészítésként értelmezik. A missziós küldetés egy részét végzik csak el ezeken a helyeken. (Bizonyos országokban az ún. földalatti keresztényekkel – azok biztonsága érdekében – nem is lépnek kapcsolatba.) Remélik, hogy mások majd kiegészítik, folytatják azt, amit ők elkezdtek. Ahol csak lehet, helyi gyülekezetekkel dolgoznak együtt. Kíváncsiak, hogy a megszerzett kapcsolatokat a helyi keresztények tovább építsék, és ezek révén az evangéliumot is megosszák. Nyitott kérdés a misszió teljessége szempontjából, hogy vannak-e olyanok, akik valóban meg is teszik ezt.

5. A Baptista Szeretetszolgálat kapcsolata az egyházzal

A kutatás kitért a misszió spiritualitás kérdésére is. Nyilvánvalóvá vált, hogy a szeretetszolgálat vezetői és munkatársai⁵ olyan emberek, akik kereszténységüket tudatosan élik meg, hitük és keresztény jellemük fejlődésére nagy hangsúlyt fektetnek. Ez nagy rugalmasságot eredményez. Új utak keresése és járása nem túlzottan megterhelő számukra. Képesek a megszokott formákból kilépni. Ez a tulajdonság a mai egyház életképessége szempontjából létfontosságú. A lehetőségeket, szükségeket, megváltozott igényeket látva, képesnek lenni megújulni a szolgálat módjában.

Mint már említettük, a Baptista Szeretetszolgálatot a Magyarországi Baptista Egyház velencei gyülekezete alapította. A szeretetszolgálat évente két-három alkalommal számol be az egyháznak. Az egyház nem felügyeli a napi munkájukat, de tanácsolja, javaslatokkal látja el őket. A magyar adományok jelentős része a Baptista Egyház tagjaitól származik. Munkájuk során országszerte használhatják a kb. 300 baptista imaházat, amelyek arra az időre segélyközpontokká válnak. Ez kétszeresen is jó hatású. Egyrészt a szeretetszolgálatnak nem kell helyet bérelnie, másrészt a gyülekezet társadalmi helyzete, elfogadottsága nő.

Nemzetközileg is hasonló törekvéseket figyelhetünk meg. Helyi baptista vagy élő hitű keresztény gyülekezetet keresnek, amelyek vallják a megtérést, az újjászületést és a víz és Lélek általi keresztséget. Ahol a helyi gyülekezetben nyitottságot tapasztalnak, velük dolgoznak. Ha nem is szó szerinti értelemben, de „*egy nyelvet beszélnek*”, az azonos alapokon nyugvó világnézet gyors és biztos kommunikációt eredményez, valamint adottak a helyi megbízható segítők. Kineveznek egy programért felelős személyt, aki a vezető lesz. A

¹ Más szervezeteknél előfordulnak olyan esetek, ahol a segély átvételének feltétele a megtérés, bemelegítés. Például az újonnan bemelegített kap egy takarót. Ezután újra beáll a sorba, mivel még egy takaróra van szüksége. Ezek az esetek elkerülendők.

² Például Koszovóban a 8–10 óra segélyezési munka után segítették az albán keresztényeket gyülekezetplántálásukban. Vasárnap is látogatták az alkalmait. Kétéves jelenlétük hozzájárult a helyi gyülekezet növekedéséhez.

³ Interjú Szenczy Sándorral (2005. október)

⁴ A kasztrendszer legalsó lépcsőjén állók.

⁵ Itt a keresztény munkatársakat értjük. A főbb munkaterületeken csak keresztény munkatársak dolgoznak.

szeretetszolgálat vezetői bátorítják ezeket a helyi vezetőket, hogy gondolkozzanak hosszú távon, hogy miután ők egy vagy két év múlva kivonulnak az adott területről, folytassák a megkezdett munkát. Szenczy Sándor látása, hogy ily módon segíthetik a helyi gyülekezetek misszióját, létezését olyan, a keresztyén egyház szempontjából nehéz terepeken, mint Koszovó vagy Srí Lanka. A függőség elkerülése érdekében a szükségben levők lábra állításának nélkülözhetetlen feltétele a helyi vezetők bevonása. Általuk a célcsoportot sokkal eredményesebben lehet elérni.¹

Társadalmi kapcsolatok szintjén is segíthet a helyi gyülekezeteknek a szeretetszolgálat. A munkatársak – munkájukból kifolyólag – politikai vezetőkkel is kapcsolatba kerülnek, akiket meghívunk rendezvényeikre, adományátadó alkalmakra. A gyülekezet, amely helyet ad ezeknek az eseményeknek, így bővítheti kapcsolatait, újabb lehetőségekhez juthat. A helyi gyülekezetek, baráti társaságok, egyéb intézmények kérésére a szeretetszolgálat beszámolókat tart munkájáról, ahol motivációikról, keresztyén küldetéstudatukról és hitükről is beszélnek.

E témakörben még egy kérdésre érdemes kitérnünk, mégpedig a missziós társaságok és az egyház, gyülekezetek kapcsolatára. A mai keresztyénységben nem minden esetben egyértelmű és tisztázott ez a terület. Vannak viták, szélsőségek, de itt is egyensúlyra kell törekednünk. Nem rendelhetjük a missziót a gyülekezet alá, sem a gyülekezetet a misszió alá, hanem a „missio Dei” értelmében, összhangban kell, hogy működjenek.² A missziós társaságok működése az egyháztól függetlenül nem helyes. Megfigyelhetjük, hogy a Baptista Szeretetszolgálat törekszik a jó kapcsolat fenntartására és az együttműködésre az alapító egyházzal.

A magyar emberek egyre jobban megbíznak a Baptista Szeretetszolgálatban eredményeiket látva.³ Hatékonyan dolgoznak, sok nem-keresztyén is őket választja, hogy adományukat eljuttassák a szükségben levőknek. A mindennapi emberek nem azonosítják őket a keresztyénységgel, melyet a magyarok számára leginkább a katolikus szellemiség testesít meg. Ezzel szemben a Baptista Szeretetszolgálatot mégis aktív egyházi szervezetnek tartják. A Baptista Szeretetszolgálat jó társadalmi megítélése a Magyarországi Baptista Egyház megítélését is kedvezően befolyásolta.⁴

6. A segély és a fejlesztés szerepe a Baptista Szeretetszolgálat munkájában

Wagner definíciója szerint a szociális szolgálat az egyének és csoportok szükségzeivel közvetlen módon foglalkozik. A szociális szolgálat munkatársai éhínség esetén élelmet osztanak. Földrengés vagy szökőár sújtotta területeken élelemről, ruháról, takarókról, gyógyszerekről gondoskodnak; segítenek a házak, iskolák, templomok újraépítésénél. Beszélhetünk segélyről, amely a tüneteket kezeli, illetve fejlesztésről, amely az okokat szünteti meg. A fejlesztés magában foglalja kórházak létesítését, kutak ásását, helyi emberek képzését, munkahelyteremtést.⁵ A fejlesztés érinti a teljes társadalmi rendszert, magában foglalja a technológiai újítást, a gazdasági struktúrákat és a politikai rendszert. Kiterjed mind a termelésre, mind az elosztásra.⁶

A szervezetnek figyelnie kell arra, hogy az általa támogatottak ne kerüljenek tőlük függő helyzetbe, munkája valódi segítséget jelentsen, és ne vezessen kizsákmányoláshoz.⁷ Nem lehet célja a saját kultúrájának terjesztése sem. A szükségben levők önfejlesztési erőfeszítéseit segítheti külsőleg. Tanácsos helyi vezetőt keresni a projekthez, és vele együtt dolgozni.

¹ Wilson, Samuel (1989) Defining Development in Social Terms in Elliston, Edgar J. (ed.) (1989) Christian Relief and Development. Developing workers for effective ministry, USA, Word Publishing, 154. o.

² Bosch (1991) 370. o.

³ Mindez köszönhető a gyakori médiaszerepléseknek is.

⁴ Interjú Gál Dáviddal (2005. július)

⁵ Wagner, Peter C. (1989) A Missiological View of Christian Relief and Development in Elliston, Edgar J. (ed.) (1989) 122. o.

⁶ Wilson (1989) 149., 154. o.

⁷ Korten, David C. (1996) Tőkés társaságok világuralma, Budapest, Kapu, 206. o.

A Baptista Szeretetszolgálat tevékenysége hasonló a fent leírtakhoz. Ez azt jelenti, hogy ténykedésük nemcsak klasszikus értelemben vett szeretetszolgálat, amely gyűjti és szállítja az adományokat, hanem kiterjed a mentési és újjáépítési munkákra is.

Lelki¹ területen a misszióértelmezésük szintén hasonlatos a fentiekhez. Ők keresik fel az embereket, ahol vannak. Miután feltérképezték a lelki problémájukat, próbálják megkeresni ezek gyökerét, ahol az illető élete rossz irányba mozdult, helytelen vágányra futott. Megpróbálják elvezetni őket Jézushoz, és segítik őket, hogy Isten szabadságában éljenek bűn nélkül. Ez egyfajta szellemi rehabilitáció. A folyamat tartalmazza a reintegrációt, amely során egészséges és erős keresztényekké válhatnak.

7. A szociális felelősség és evangelizáció kapcsolata

Amint már említettük, a holisztikus misszió igénye világszerte egyre erősebben jelenik meg a missziói gondolkodásban. Mégis beszélhetünk eltérő hangsúlyokról a különböző egyházakban, ill. teológiai irányzatokban. Az evanglikál tradícióhoz tartozó egyházak az evangelizációt elsődleges feladatuknak tekintik, amely nem jelent minden esetben feltétlen időbeli elsőbbséget; elfogadják, hogy a szociális munka előkészítője is lehet az evangelizációnak. Azonban az evangélium hirdetése a keresztény misszió szíve, és semmi esetre sem hagyható el. Az utóbbi időben ezek a gyülekezetek jobban odafigyelnek a szociális, politikai, illetve kulturális kérdésekre, de meggyőződésük, hogy a keresztény küldetés nem korlátozódhat pusztán horizontális síkra, hanem meg kell, hogy tartsa vertikális, szellemi irányultságát is.² Alapjaiban evanglikál háttérű Baptista Szeretetszolgálat feladatát az útkészítésben látja nem-keresztény területeken, amely nem foglal magába politikai vagy kulturális cselekményeket.

Jézus parancsának fényében a szeretetszolgálat alapelve, hogy mind fizikális, mind szellemi segítséget nyújtson a szükségben levőknek. A kivitelezés a konkrét körülményektől függ. *„Szeretetszolgálatunk munkájának alapelve, hogy nem csupán fizikai, hanem lelki-szellemi segítséget is nyújtunk. Sohasem titkoltuk, és a jövőben sem titkoljuk, hanem megvalljuk, hogy keresztények vagyunk, s Észak-Koreától Groznijon át Albániáig ebben a szellemben tevékenykedünk. Jézus küldött, hogy enni adjunk az embereknek. Kenyeret és evangéliumot.”*³ Készek beszélni reménységükről szolgálatuk során. Ugyanakkor bölcsességet is kérnek a Szentlélektől, mert egy rossz időben kimondott szó évek munkáját lerombolhatja. Szenczy Sándor lekipásztor szeretne embereket megnyerni Krisztusnak, szeretné látni megtérésüket. Ugyanakkor meg kell találnia az ennek eléréséhez szükséges eszközöket is. Munkatársaival együtt feladatának tekinti, hogy kapcsolatokat építsenek ki, és hogy a későbbiekben ők vagy mások célba juttassák a folyamatot. Főként Magyarországon sokkal több lehetőségük van evangelizálásra. Beszámolóik során általában a szociális misszió nem is jelenik meg ténylegesen, csak a háttérben meghúzódó (hit)elvek.

A társadalom részéről érzékelhető, egyfajta nyomás nehezedik az egyházra, hogy oldják meg a szociális problémákat. A szeretetszolgálat egyetért azzal, hogy a gyülekezetnek jelentős mértékben részt kell vállalnia a szociális feladatokban, de vigyáznia kell, hogy ereje ne merüljön ki a túlzott mértékű szociális szolgálatban, és maradjon ideje, munkása, lehetősége evangelizálni.⁴

Végül, kutatásunk alapkérdésére visszatérve, hogy nevezhetjük-e a Baptista Szeretetszolgálat munkáját holisztikusnak, határozott igennel nem felelhetünk. Határozott törekvést, nyitottságot figyelhetünk meg a misszió minden területének végzése iránt, de ez a fent vázolt okok miatt mégsem nem valósul(hat) meg minden esetben. Van, hogy a szociális

¹ Lelki-szellemi szavak használatának problematikája

² Stott, John R. W. (1975) *The Lausanne Covenant. An Exposition and Commentary*. Minneapolis, Minnesota, World Wide Publications

³ Almási (2001) 12. o.

⁴ Interjú Szenczy Sándorral (2005. október)

munka, segélyezés mellett nem jelenhet meg nyílt, szóbeli evangelizáció. Ilyen esetekben bízni kell abban, hogy a jó tettek szavak nélkül is utat nyitnak egy későbbi bizonyoságtétel előtt.

Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség a rendszerváltozás után¹

A rendszerváltás az Evangéliumi Pünkösdi Közösség (EPK) számára is paradigmaváltást jelentett. Egyházi életük keretei kiszélesedtek, és a felekezet élete felélénkült. Ez nem csupán a hitéleti aktivitás megelevenedésével járt együtt, hanem annak jellegének átalakulásával is. Tagságának összetétele és attitűdje is megváltozott. A kommunista nyomás megszűnését követően pedig a közösségen belüli irányzatok közötti ellentétek is felerősödtek, illetve a felekezet strukturális felépítésében és működésében a pünkösdi karakter erőbben jelentkezett. Tanulmányom célja, hogy a nyilvános írásos dokumentumok alapján az EPK rendszerváltás utáni életét átfogóan bemutassam. Nem célom, hogy a részterületeket elemezzem. Az egyes problémakörök alapos és szakszerű feldolgozása elsősorban a pünkösdi szakemberek feladata. A tanulmányom megírása közben mindvégig foglalkoztatott az a kérdés, hogy az iratok és újságcikkek nyomán szemünk elé táruló dinamikus egyházi élet eredményei miért nem mutatkoztak meg a statisztikai adatokban, a létszámgyarapodásban is.

1. Az egyházak helyzete a rendszerváltozás után²

A nyolcvanas évek végén az egyházak feletti állami kontroll egyre névlegesebbé vált, illetve az egyházak önkontrollja is jól működött. Az Állami Egyházügyi Hivatal megszűnése (1989) után az egyházak belső életüket szabadon rendezhették, és a társadalmi szerepük is bővült. Az 1989. évi XXXI., valamint az 1990. IV. törvény biztosította az állam és az egyház szétválasztását, az állam ideológiai semlegességét, a szabad vallásgyakorlatot, valamint az egyházak azonos jogállását. A legfontosabb rendelkezések közé tartozott, hogy 100 magánszemély egyházat alapíthatott egyszerű bírósági nyilvántartásba-vétellel. A törvényesen bejegyzett felekezetek száma másfél évtized alatt 14-ről (1988) 136-ra (2002) emelkedett. Az egyházak finanszírozását is újra kellett gondolni, mert a történelmi egyházak bevételei nem fedezték a megnövekedett vallási, kulturális, egészségügyi, oktatási és egyéb feladataik költségeit. Ezért egyrészt felmerült, hogy anyagi terheikhez az állam is hozzájáruljon oly módon, hogy ne sértse vallási/ideológiai semlegességét, és ne jelentsen beavatkozást az egyházak belső működésébe.³ Másrészt az államosított ingatlanok (az 1948. január 1-je után államosított, eredetileg egyházi célokat szolgáló épületek) kérdését is rendezni kellett ingatlan-visszaadások vagy állami kárpótlások formájában. A szabadegyházak közül a baptista és adventista, valamint az Üdvhadsereg volt érintett az ügyben. Az állam az egyház által fenntartott közoktatási, felsőoktatási és más szociális intézményeket az állami és az önkormányzati fenntartású intézményekhez hasonló mértékű támogatásban részesítette. Az 1990. évi IV. törvény alapján a vallásoktatás fakultatív tárgyként lehetővé vált az állami intézményekben. A vallási és más lelkiismereti meggyőződést a tömegtájékoztatási eszközök útján is terjeszthették a közszolgálati médiában, az egyházakkal kötött megállapodások szerint.

A rendszerváltozást követően az egyházak száma megsokszorozódott. A pünkösdi-karizmatikus felekezetek száma is megtöbbszöröződött. Taglétszámukról nincsenek pontos

¹ A tanulmány az OTKA K68299. számú pályázat, illetve az MTA Bolyai János Kutatói Ösztöndíj támogatásával készült.

² Bővebben I. Balogh Margit (2003) Vallásosság, egyházak és felekezetek. In: Kulcsár Kálmán–Bayer József (szerkesztők) Társadalom, politika, jogrend. Magyar tudománytár IV. kötet, Budapest, MTA Társadalomkutató Központ – Kossuth Kiadó, 211–294. o.

³ 1991 és 1997 között az országgyűlés osztotta fel a költségvetési támogatást. 1998-tól pedig az adózó állampolgárok a személyi jövedelemadójuk 1%-át felajánlhatták valamelyik egyház részére, illetve az állam garantálta, hogy 2001-ig az előző évi, ún. progresszív személyi jövedelemadó 0,5%-át az állampolgári rendelkezések arányában felosztja az egyházak között.

adataink: az 1%-os felajánlások száma nem tükrözi a tényleges létszámot, továbbá sem a népszámlálás adatait, sem pedig az egyházak által közölt létszámot nem tekinthetjük pontosnak. Szigeti Jenő kutatásai szerint 1993-ban a szabadegyházi közösségeknek kb. 64340 tagja volt, amelyből a klasszikus pünkösdi felekezetek híveinek száma kb. 6580 főt tett ki. Legjelentősebbek voltak: az Evangéliumi Pünkösdi Közösség 4980 taggal, az Óskeresztyén Gyülekezet 1000 taggal, az Élő Isten Gyülekezete 200 taggal, és a Magyarországi Késői Eső Gyülekezet 200 taggal. Megjegyezzük, hogy a szabadegyházi közösségek esetében a létszámot illetően szem előtt kell tartanunk, hogy a taglétszám nem az összes lelkigondozott számát jelenti, mert hivatalosan nem tagjai a gyülekezetnek pl. a gyermekek és más kívülálló hozzátartozók, illetve az ún. rendszeres látogatók.

A klasszikus szabadegyházak életében legfontosabb esemény a Magyarországi Szabadegyházak Tanácsa megszűntetése volt 1989 decemberében. Ezt követően a különböző felekezetek önállóan működtek, de az informális kapcsolatok fennmaradtak. A szabadegyházak új együttműködésének szervezeteként alakult meg az Evangéliumi Szabadegyházak Szövetsége (ESZSZÖV) 1995. július 4-én. Hét felekezet hozta létre.¹ Az új szervezet célja az volt, hogy a Magyarországon kisebbségi helyzetben lévő szabadegyházak létét tudatosítsa a társadalomban, és a vallásszabadság lehetőségével élve, elősegítse az egyházak egyenlőségét. Ugyanis ezt a célt a kisebb keresztyén felekezetek csak közösen, összefogva képesek elérni. A tagedyházak életébe a szövetség nem szólt bele, és a hitéleti együttműködést sem szorgalmazta. A szövetség elnöki tisztségét 1999-től Pataky Albert töltötte be. Az ESZSZÖV 2000-től több teológiai műhelymunkát, konferenciát, szimpóziumot szervezett. Vezetői pedig a politikai élet több prominens személyiségével találkoztak, úgymint Orbán Viktorral, Semjén Zsolttal vagy Kósáné dr. Kovács Magdával. Az ESZSZÖV a Magyar Egyházak Ökumenikus Tanácsának (MEÖT) támogatását is elnyerte.²

A klasszikus pünkösdi mozgalom megítélésére kihatott, hogy a rendszerváltást követően néhány új karizmatikus csoport tevékenysége társadalmi megütközést váltott ki, és a tömegkommunikációs eszközök „összemoszták” velük. Ez arra készítette az EPK-t, hogy az 1992. évi országos konferenciáján nyilatkozatot adjon ki. Ebben elítéltek minden olyan jelenséget, amely a családok szétrombolását eredményezi vagy etnikai, kisebbségi megkülönböztetést szít, de közösséget vállaltak mindazokkal, akik az alkoholizmus, a kábítószer-fogyasztás, a pornográfia, a sátánizmus személyiség- és erkölcsromboló hatása ellen küzdenek. Tiltakoztak minden olyan dolog ellen, amely a „pünkösdi” név felhasználásával az Evangéliumi Pünkösdi Közösség társadalmi hitelét rombolni szándékozik. Folyamatosan vizsgálat és elemzés alá vonták mindazokat a hazai és külföldről érkező jelenségeket, amelyek a gyülekezetek lelki egységére bomlasztó hatást gyakorolnak és az elvilágiasodás irányába hatnak. Továbbá visszautasítottak minden olyan jelenséget, amely anyagi eszközök ígéretével közösségi, hitnézeti és egyéni alkalmazkodást kér viszonzásul.³

¹ Alapító felekezetei: Élő Isten Gyülekezete, Evangéliumi Pünkösdi Közösség, Evangéliumi Szabad Eklézsia, Isten Egyháza, Magyarországi Baptista Egyház, Magyarországi Metodista Egyház és Óskeresztyén Apostoli Egyház. Hosszú ideig megfigyelőként vett részt munkájában a Magyarországi Szabadkeresztyén Gyülekezet, a Shalom Bibliai Gyülekezet és a Teljes Evangéliumi Keresztyén Közösség (Mahanaïm Gyülekezet). Később az ESZSZÖV összetétele megváltozott. Csatlakozott a szövetséghez a Magyarországi Szabadkeresztyén Gyülekezet és az Üdvhadsereg, míg a Baptista Egyház kilépett.

² Durkó Sándor László (2000) Háttérbeszélgetés Pataky Alberttel, az ESZSZÖV elnökével, Élő Víz, 15-16. o.

³ Országos lelkimunkás konferencia (1993), Élő Víz, 1. szám, 10. o.

2. Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség a rendszerváltozás után

2.1. Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség felekezetközi kapcsolatai

Az EPK társadalmi és egyházi befolyása növekedett a rendszerváltozás után. A felekezet elnöke – Fábián Attila – a Magyar Evangéliumi Szövetség egyik alelnöke, míg Pataky Albert választmányi tagja volt 2001-ben.¹ Az EPK vezetői kulcsszerepet vállaltak az ESZSZÖV irányításában is. Az EPK alelnöke – Pataky Albert – a Magyar Rádió Vallási műsorának kuratóriumi tagja is volt. A Kossuth Rádió a vallási félóra keretében évente hat pünkösdi műsort sugároz 1993 óta. Az első pünkösdi televíziós műsort a Magyar Televízió 2-es csatornáján, 1994. szeptember 28-án közvetítették. Az EPK, látva a tömegkommunikációs lehetőségeket, média munkacsoportot hozott létre, hogy a helyi gyülekezeteknek segítsenek a körzeti és a kábeltévékben megjelenni. A pünkösdiiek társadalmi megítélése egyes régiókban, településeken is javult. Így például Süllysápon ifj. Kecser Istvánt 1990-ben polgármesterré választották, 1994-től pedig több cikluson keresztül önkormányzati képviselőként szolgálta a település lakosságát.²

A gyülekezet tagjai és lelkészei közül sokan törekedtek a felekezetközi kapcsolatok továbbfejlesztésére. Így többen részt vettek az Újszászon megrendezett felekezetközi imacentrumon.³ A pünkösdi lekipásztorok is szerepet vállaltak Dávid (Paul) Yonggi Cho koreai lelkész 1993. december 8–10. között megrendezett budapesti evangelizációjában. Néhány pünkösdi fiatal pedig jelen volt a keresztény egyetemisták és főiskolások találkozóján 1992 januárjában. A csillebérci volt úttörőtáborban 1996. május 7-9-e között 50 egyház, felekezet, missziós társaság és keresztény alapítvány 180 képviselője találkozott az 1100 éves Magyarország evangelizálásáért. Szándéknyilatkozatot írtak alá, hogy helyi szinten a gyülekezetek pásztorai találkoznak, és egymás evangelizációs törekvéseit támogatják.⁴ A pünkösdi közösségből többen részt vettek a Taizé rendezvényein.⁵ Az EPK Gizella úti székházában felekezetközi európai imakonferenciát tartottak 1995. március 16-19. között. A pünkösdi közösségből sokan megjelentek az 1993-tól évente megrendezett, ökumenikus jellegű *Felvonulás Jézusért* című programon, de nem hagyták ki az *Ez az a Napot* és a *Misszió Expot* sem 2003 júniusában, a Népstadion kertben.⁶ 2001 végén, 2002 elején az EPK együttműködési megállapodást írt alá az OM Magyarország felekezetközi, evangelizációs szervezettel, amely kész volt segítséget adni a bel- és külmissziós szolgálathoz, illetve a lelki munkások megfelelő életkörülményeinek megteremtéséhez.⁷ Több pünkösdi lelkész bekapcsolódott 2002-ben a Billy Graham Evangelizációs Társaság (BGEA) Csillebércen megtartott konferenciájába.⁸ Gyülekezeti szinten is több településen komoly felekezetközi kapcsolataik alakultak ki a pünkösdiieknek.

¹ Megújult az Aliansz (2001), *Élő Víz*, 3. szám, 19. o.

² Durkó Sándor László (2002) Pünkösdi polgármester, *Élő Víz*, 2. szám, 2–3. o.

³ Pánczél János (1991) Újszász, *Élő Víz*, 3–4. szám, 23. o. – Hírek külföldről (Magyarország) (1991), *Élő Víz*, 3–4. szám, 27. o.

⁴ T. J. (1996) Az 1100 éves Magyarország evangelizálásáért 2000-ig és azután, *Élő Víz*, 3. szám, 15. o.

⁵ Koncz Sándorné (1997) A Taizé – a szeretet közössége, *Élő Víz*, 2. szám, 11. o.

⁶ Durkó Sándor László (2000) Millenniumi Felvonulás Jézusért, *Élő Víz*, 2. szám, 17-18. o.; Rövid hír (2003), *Élő Víz*, 1. szám, 22. o.

⁷ Együtt az evangélizációban (2002) *Élő Víz*, 1. szám, 22. o.

⁸ P. A. (2002) : Hirdesd az Igét! Kárpát-medencei evangélisták, lelkészek és lelkimunkások konferenciája, *Élő Víz*, 2. szám, 18. o.

2.2. A pünkösdi mozgalom szervezeti élete a rendszerváltozás után

2.2.1. Egyházvezetés és egyházpolitika az EPK-ban

A rendszerváltozást követően felmerült az EPK szervezeti élete átalakításának kérdése. Az Országos Közgyűlés 1990. október 22–23-án alkotta meg az új Alapszabályt, amely biztosította a gyülekezetek önállóságát a lelki munka, a lelkipásztor-választás és más ügyintézés vonatkozásában. Sőt akár önálló jogi személyekké válásukat is lehetővé tették, ami ingatlanügyben tulajdonjogot, intézményalapítási lehetőséget jelentett. A legfőbb döntéshozó szerv az Országos Közgyűlés maradt. A Központi Tanács helyett azonban létrehozták a 35–40 fős Országos Presbitériumot (OP), amelynek tagjait a kb. 100 fős területi egységek delegálták.¹ Az új szervezeti szabályzat visszatért a pünkösdi közösségekre jellemző strukturális felépítésre. A gyülekezetek teljes önállósága az erős, valamint az új igényekhez alkalmazkodni tudó gyülekezeteknek kedvezett. Hátránya az országos szintű intézmények fenntartásában, programok szervezésében mutatkozhatott meg. Az ún. „fehér foltokban” kezdődő missziós erőfeszítések vagy az izoláltan működő szórványcsoportok támogatása is sok kérdőjelet vont maga után. A túlságosan nagy létszámú Országos Presbitérium sem vehette át a Központi Tanács szerepét az irányításban. Az országos központ szerepe ezért lényegesen csökkent lokális szinten. Az EPK gyakorlatilag a hozzá tartozó gyülekezetek szövetségéként funkcionált. A gyülekezetek bármikor kiléphettek, illetve az EPK hitrendszeréhez közel álló vallási közösségek – kérelmük alapján – csatlakozhattak. A gyülekezetek „nagykorúságától” függött, hogy képesek lesznek-e továbbra is egy közösségként munkálkodni vagy életképtelennek bizonyulva a közösség elemeire hullik szét.² Az Országos Presbitérium az 1990. december 12–15 között Kadarkúton megrendezett alakuló ülésén két évre megválasztotta az EPK elnökét és két helyettesét a tagjai sorából.

Az új szervezeti szabályzat jelzi, hogy a gyülekezetek nagyobb önállóságot, és gyengébb országos központot akartak. Ezt a törekvést Tóth László, a felekezet elnöke ellenezte, és részint ezért, részint pedig a családi problémái révén őt ért támadások miatt az 1991-es választásokon már nem jelöltette magát elnöknek. A gyülekezetek szabadságvágya azt a feltételezést erősíti, hogy az EPK részben politikai nyomás miatt volt egységes szervezet, és a belülről fakadó összetartozás érzése nem mindenhol jelentkezett.

Tóth lemondásakor a felekezeten belüli erőviszonyok még nem alakultak ki. A két legnépszerűbb lelkész – Kecser István és Fábián Attila – egyaránt az Országos Küldöttgyűlés felének a támogatását élvezte. Végül a néhány százalékkal több szavazatot (59%) kapott Kecser Istvánt választották meg elnöknek. Helyetteseit, Fábián Attilát és Nagy Miklóst két évre választották meg.³

Az új elnök munkáját megnehezítette az EPK-n belül meglévő irányzatok egymás elleni küzdelme. Megválasztásakor a gyülekezetek küldöttei körében a konzervatív szárny hívei árnyalatnyival még erősebbek voltak. Kecser a hagyományos pünkösdi modell megszilárdítására törekedett a gyülekezetek életében is. Ennek érdekében a helyi gyülekezetek életébe jobban bele kívánt szólni. Nem értett egyet a tradíciók lerombolásával, de azt helyeselte, hogy a régi rossz gyakorlatot új, helyes váltsa fel. A más egyházakkal való kapcsolatépítés terén az ún. bibliai közösségek, elsősorban a karizmatikus jellegű felekezetek irányába akart nyitni. A külföldi kapcsolatépítés területén óvatosabb magatartást szorgalmazott, mert bár a külföldi testvérközösségek jelentős anyagi támogatást küldtek, cserébe azonban embereik – bekapcsolódva a magyarországi gyülekezetek életébe – szabadon terjeszthették nézeteiket, amelyek közül néhány a felekezet egységét veszélyeztethette.

Kecser különösen helytelenítette a teológiai „újdonságokat”, így például a siker, élmény, megvallás és szabadítás teológiáját. Az új típusú dicsőítés gyakorlatát élesen bírálta, mert

¹ Tóth László (1990) Mérföldkő Közösségünk életében, *Élő Víz*, 4. szám, 7. o.

² Kázmér István (1990) Mit rejtene a nyitott ajtó?, *Élő Víz*, 4. szám, 8. o.

³ Országos Közgyűlés jkv. 1992. január 31. (EPK)

szerinte az „Krisztus követőikhez méltatlan öltözetű és külsejű egyének vezetésével, rock zene stílusú, diszkó hangulatra emlékeztető éneklési módon” történik. Különösen a közösség elvilágiasodásától tartott: „Bárkit alámerítünk, nem baj, ha dohányzik, vagy alkoholt is fogyaszt, mondjuk: majd megtér belőle. Vadházasságban élők szó nélkül úrvacsoráznak a gyülekezetben.” Ellenezte a gyülekezeti tagság körében egyre jobban terjedő ékszerviseletet is. Kecser ezekkel a nézeteivel az új megtérőkkel, illetve a felekezet fiataljaival került összeütközésbe.¹

Az új irányzat képviselőit a karizmatikus mozgalom – különösen a Hit Gyülekezete – kegyességi szokásai befolyásolták leginkább. Az EPK számos gyülekezetének istentiszteleti élete modernizálódott. Számosan elégedetlenkedtek a pünkösdiek „langymeleg” gyülekezeti életével, ezért az eksztatikus vallásos élményre vágyó gyülekezeti tagok, vezetők átmentek a Hit Gyülekezetébe a kilencvenes évek elején, közepén. Az EPK vezetői óvták tagjaikat az ide-oda vándorlástól és az instabil tagjaikat az aktívabb gyülekezeti életre buzdították.² Az Élő Víz című felekezeti lapjukban a Hit Gyülekezetének egy-egy tanítását (pl. siker teológia, nevető ébredés stb.) is vitatták.³ A karizmatikus új hullám térhódításával szemben a régebbi tagok és vezetők a közösség komoly imaéletének hiányát kifogásolták. Mások a tanítást kevesellték, és az istentiszteleteken a taps szerepét csökkentették volna.⁴ A konzervatív irányzat képviselői rossz szemmel nézték, hogy a könnyű zenén alapuló dicsőítés 1991 végére kiszorította a klasszikus egyházzenet a közösségen belül.⁵

Az EPK legnagyobb gondja az volt, hogy mindkét fél a kizárólagosságra törekedett. A hagyományos zene hívei szerint az általuk előadott muzsika az elcsendesedést, az Istenre figyelmet segíti elő. A „gitáros-zene” képviselői szerint a nem hívő fiatalok a pop-rock zenei kultúrájában nőnek fel, ezért ezen a zenei világon keresztül érhetők el legjobban. Egyébként is úgy gondolják, hogy a modern zenei irányzatok adják meg azt a lelki szabadságot az istentiszteleteken, ami az igazi dicsőítés alapja. Kovácsné Gál Magdolna felhívja a figyelmet mindkét irányzat hiányosságára. Bár a modern zene a fiatalok számára vonzóbb, az érdeklődők többsége azonban nem illeszkedik be hosszú távon a közösség életébe. A hagyományos zene képviselői viszont mintha zárt világban élnének, nehezebben tudnak kapcsolatot teremteni másokkal.⁶

A két legerősebb irányzat vitája egyházpolitikai szinten is jelentkezett. Kecser – ahogy azt korábban is említettük – a konzervatív irányzat mellett tette le a voksát. Kihívója, Fábián Attila alelnök, ezzel szemben egy centrista, pragmatikus irányzatot képviselt. Egyrészt elhatárolta magát a Hit Gyülekezetétől és más karizmatikus csoportok extrém megnyilvánulásaitól, ezek néhány jellemző teológiai tanításától. Másrészt támogatta az új hullám modernizáló törekvéseit: „Nem szabad hagyományos sablonokhoz, régi tapasztalatokhoz ragaszkodva igényelni, hogy Isten csak úgy nyilatkozzék meg, ahogy megszoktuk, ahogy elvárjuk. ... Jó dolog az Urat dicsőíteni. Az Ő dicsőítésében, imádatában ott lenni, felszabadultan és örvendezve, hagyományoktól és szokásoktól függetlenül.” Támogatói között tehát a felekezet centrumát, és az új hullám híveit is megtalálhatjuk. Az új hullám legerősebb bázisát az Országos Ifjúsági Munkacsoport (OIM) adta.⁷

Az 1994-ben megtartott választó konferencián Fábián Attila támogatói bizonyultak erősebbnek. Az új elnök a szavazatok 58,7%-át kapta, míg Kecsernek 40,3%-kal kellett

¹ Országos Közgyűlés jkv. 1994. február 11. (EPK)

² Kovács Zoltán (1991) Hol van Krisztus? Élő Víz, 1. szám

³ Wood, George O. (1995) Nevető ébredés – 1. rész, Élő Víz, 4–5. szám, 2–5. o. – Kovács Zoltán–Telegdi József (1991) „A mozgalmat, a gyülekezetet meg kell védeni” – Beszélgetés Ladó József testvérrel, Élő Víz, 1. szám, 7–8. o.

⁴ Kovács Zoltán–Telegdi József (1991) „A mozgalmat, a gyülekezetet meg kell védeni” – Beszélgetés Ladó József testvérrel, Élő Víz, 1. szám, 7–8. o.

⁵ Déri Balázs (1991) Egyházzene – Történelem és jelen, Élő Víz, 6. szám

⁶ Kovácsné Gál Magdolna (1991) Nemcsak a stílus, Élő Víz, 6. szám

⁷ Durkó Sándor (1994a) Kecser István testvér exelnök, Élő Víz, 2. szám

megelégednie. A két elnökhelyettesként pedig Pataky Albertet (76,49%) és Pintér Imrét (53,73%) választották meg.¹

Az új elnök alapjában véve – miként azt kezdetben ki is nyilvánította – nem tartozott a demokratikus típusú vezetők közé, elgondolásait mégsem akarta erőszakkal átvinni a különböző testületeken. Az Országos Ifjúsági Munkacsoport (OIM) mellett más munkacsoportok (etikai, gazdasági, jogi) működésével igyekeztek a felekezet életét segíteni.² Ennek ellenére Fábián az OIM-mel karöltve közvetlenül beavatkozott a közösség életébe (dicsőítés, nagy ifjúsági alkalmak, evangelizációk, sátormissziók). Munkamódszerét többen kifogásolták, illetve sokan az ún. csendes tömeg táborába húzódtak. Így Fábián a későbbiekben a változás sebességét a közösség tempójához igyekezett igazítani.³

Fábián megválasztásával az EPK belső helyzete konszolidálódott. Ezt egyrészt az segítette elő, hogy a felekezet taglétszámának növekedése 1995-re lelassult, mivel a közösség méretéhez képest nagylétszámban érkező új tagok gyülekezetbe történő integrálása a többi történelmi kiségyházhoz hasonlóan a pünkösdi közösség számára is problémát okozott. Másrészt az OP összetétele is az elképzelésük szerint módosult. Néhány konzervatív személy kikerült belőle vagy nem vállalta a tagságot. A munkacsoportok aktivizálódtak, és ezáltal több misszióállomás létrejött. A közösség anyagi helyzete rendeződött. Az új vezetés pragmatizmusát többen kevesellték, amelynek eredményeként 1996/1997-ben több mint 250 személy lépett át más felekezetbe, többségük a Hit Gyülekezetébe. Sőt még 1998-ban is két „új hullámot” követő pünkösdi gyülekezet csatlakozott a Hit Gyülekezetéhez.

Az 1998-as országos közgyűlés hangulatát befolyásolták az áttérések. A Hit Gyülekezete hatásának a csökkentése érdekében az EPK közgyűlése az átjárás megszüntetését követelte. D. Nagy Tamás péceli lelkész ekkor terjesztette be azt a javaslatát, hogy a közösség hagyjon fel a demokratikus választási rendszerével, és imában és böjtöléssel kérjék az „*Isten által kiválasztott vezetőket*”. A kiválasztás és az új vezetők felkenése pedig Siroky István és Fábián József feladata lenne, hogy az általuk képviselt apostoli tekintély átruházásával adjanak súlyt az új vezetésnek. Ez Fábián Attila újraválasztását nehezítette volna meg, hiszen ha őt jelölik az „ősatyák”, akkor részrehajlással vádolhatók, illetve családi kapcsolat miatt talán nem is jelölték volna. Abszurdnak mutatkozott az új hullám küldöttei képviselőinek javaslata, miszerint egy-egy személy profetikusan kijelentése alapján válasszanak elnököt. Az gyakorlatilag egy kisebbség lelki diktatúráját („teokráciát”) eredményezte volna az EPK életében. Nézetét 183:33 arányban elvetette a közgyűlés, és Fábiánt közel 70%-kal újraválasztották. A konzervatívok befolyásának növekedését tükrözi, hogy Pataky Albert mellett Kecser Istvánt választották meg konzultatív alelnöknek.⁴

Az új elnökség egyik feladatának tekintette a sokféle társadalmi összetételű, nagyságú, kegyességi gyakorlatú gyülekezetek együttélésének elősegítését. Ez nem járt sikerrel. Kecser még 2002 év elején is a korábbi nézetét szerette volna győzelemre juttatni.⁵ Így nem csoda, hogy a 2002. évi választásokon Kecser helyett missziós helyettesként az új hullám legtekintélyesebb képviselőjét, D. Nagy Tamást választották meg az elnökség harmadik tagjának 51,7%-kal, ami támogatottságának korlátait is jelezte.⁶

Az új missziós alelnök az EPK gondolkodás-világát misszió központúvá szerette volna tenni. Az OP elé kerülő missziós elképzelése 2012-re 25 ezer főt célzott meg elérendő taglétszámként. Később látnia kellett, hogy a 100-nál több gyülekezetből álló, 5 ezer tagú közösség mozgásba lendítése nehéz feladat. D. Nagy Tamásnak a hatalmi struktúra átalakítását célzó szándékát szintén csak kisebbség támogatta. Ő továbbra is elvetette a demokratikus működési mechanizmust, és helyette az ún. apostoli csoport létrehozását

¹ Durkó Sándor (1994b) Fábián Attila az új elnök, *Élő Víz*, 2. szám

² Durkó (1994b)

³ Fordulópontok (2004), Pünkösdi.ma, 2–4.szám, 12–16. o.

⁴ Bérczes Lajos (1998) Beszámoló a Közgyűlésről, *Élő Víz*, 2. szám, 10–11. o.

⁵ Merre tovább pünkösdi? – Interjú az Evangéliumi Pünkösdi Közösség elnökségével (2002), *Élő Víz*, 1. szám, 16–19.

⁶ Ungvári Csaba (2002) Egymás kezét fogva emeljük egymást!, *Élő Víz*, 2. szám, 19–20. o.

javasolta.¹ Az eredetileg hozzá közel álló „Omega-csoport” kiszakadása gyengítette pozícióját a közösségen belül, és a 2006. évi választáson már nem is vállalta a jelöltséget az alelnökségre. Az újabb radikális irányzat leválásával Fábián és Pataky pozíciója még erősebbé vált a felekezeten belül.² Az ún. Fábián korszak azonban Fábián Attila tragikus halálával véget ért. Utódául Pataky Albertet választották.

2.2.2. Az Omega-csoport kiszakadása

Az EPK rendszerváltást követő legnagyobb belső válságát az ún. Omega-csoport kiválása okozta 2005-ben. Vezetője Süveges Imre volt, aki az EPK „hites” szárnyához állt közel. Az angliai nemzetközi pünkösdi bibliaiskolában folytatott tanulmányai közben olyan látomást kapott, amely szerint a jövőben 50 ezer pünkösdi lesz Magyarországon, és Budapesten egy 10 ezer fős új, tradíciómentes gyülekezet alakul. Neve pedig Omega-gyülekezet lesz.³ A péceli gyülekezet egyik meghatározó tagjának számított, amelyet az ún. „új-hullám” zászlós hajójaként tartottak számon. Lelkésze pedig D. Nagy Tamás lett. Süveges személyiségét és az EPK vezetéséhez való viszonyulását az ébredésen kívül meghatározta, hogy az Országos Sátormisszió vezetőjeként belélt az EPK központjának életébe. Radikális gondolkodása és kritikai megjegyzései egy konfliktus-sorozatot indítottak el az életében. A péceli gyülekezet Frontvonal Alapítványának elnöke lett 2000-ben, és tanítói szolgálata után szerinte és a követői szerint „prófétai kenet” kezdett el benne működni. Gyülekezetének presbitériuma 2003 szeptemberében apostoli szolgálatra bocsátotta ki új gyülekezetek alapítása érdekében.⁴ Egy évvel később pedig vezetésével a péceli gyülekezet Budapesten élő tagjai önálló gyülekezetet hoztak létre, 2004 októberében. Apostollá avatása vitát váltott ki az EPK-ban. Az EPK közösségi lapja a Pünkösdi Teológia Főiskola (PTF) segítségével, valamint az elnökség részvételével 2004 januárjában fórumot tartott a kérdésről. Az apostoli szolgálat kérdése mellett a vita lényegi elemét a pünkösdi-karizmatikus közösségekre jellemző ún. „demokratikus” és „teokratikus” hatalomgyakorlási technika közötti vita alkotta. Az EPK intellektuális csoportjának bevonása még inkább az ún. demokratikus nézet győzelmét segítette elő. Simonfalvi Lajos – a PTF egyik tanára – kimutatta, hogy az Újszövetségben nem volt apostollá avatás, hanem csupán apostoli szolgálatba állítás, amely nem más, mint gyülekezetplántáló misszionárius.⁵

A legnagyobb gondot az jelentette, hogy a péceli modellt D. Nagy Tamás és követői országos viszonylatban is alkalmazni szerették volna. Nézetüket a következő gondolat fejezi ki legtömörebben: *„Az apostolok, a vezetők viselik a felelősséget és nem a gyülekezet. Ezt ki kellene mondanunk. Ez kontrázza a demokratikusságot, vagy azt, hogy rátámaszkodhatunk a küldöttekre. A küldöttek másfajta felelősséget képviselnek, mint a vezetők akár gyülekezetből, akár felekezetből vannak. Ezt merjük kimondani, hogy nem ugyan olyan a súlya a küldött szavának, mert nem lehet olyan súlya annak a szónak, amely mögött nem áll felelősség és számon kérhetőség. Az apostolok és a vezetők felelősségének súlyát ki kell emelni. Demokrácia van és éppen ezért vitatható kérdés, hogy jó-e az, hogy szavazás van.”*⁶ A gondolat pozitívuma, hogy a közösség szervezeti életében a spirituális elemek (ima, Istenvezetésének kérése) erősebb megjelenítését szerették volna, de a megvalósítása azt a veszélyt is magában foglalta, hogy gyakorlatilag egy ellenőrizhetetlen, diktatórikus irányítási stílus jön létre. Nézetüket a pünkösdi gyülekezetek többsége nem támogatta, és mint ahogy fentebb

¹ A jó gyülekezeti klíma növekedést eredményez. – Interjú D. Nagy Tamással, az EPK missziós elnökhelyettesével, Élő Víz, 2002/3. 20–21. o.

² Ungvári Csaba riportja Kurdi Eszterrel, Irány Afrika (2006), Élő Víz, 1. szám, 28–30. o.

³ Süveges Imre (1991) Angliai levél avagy a magyar pünkösdi mozgalom jövője, Élő Víz, 1. szám, 9–10. o.

⁴ U.Cs (2003) Frontvonalon – Beszélgetés Süveges Imrével, Élő Víz, 5. szám, 2–5. o.

⁵ Ungvári Csaba (2004) Fórum az apostolságról, Élő Víz, 1. szám, 5-9. o. – Hedin, Sten Gunnar (2004) „Isten nem kényszeríti ránk magát”, Pünkösds.ma, 1. szám, 9–10. o.

⁶ Ne hazudjatok egymásnak – de magatoknak sem! (2005) Pünkösds.ma, 3. szám, 18–23. o.

említettük, a gyülekezetek küldötteinek többsége elvetette az országos vezetők „prófétai kijelentések” segítségével történő megválasztását.

A „casus bellit” végül Süveges új tanítása váltotta ki. Az Omega gyülekezetek hálózatában azt a nézetét kezdte el hirdetni, hogy a mai egyházak legnagyobb része azért van átok alatt, mert emberekben bíznak; illetve Jézus Krisztus nevére történő új, kiegészítő keresztségre van szükség. Ez lehetőséget teremtett az országos vezetőség számára, hogy 2005 júniusában nyíltan fellépjen az egyre erősödő mozgalmával szemben. Az elnökség és az Etikai Bizottság elnöke elsőként megkereste őket, de amint várható volt, nem voltak hajlandók semmilyen párbeszédre, illetve bibliai vizsgálatnak alávetni tanításukat. Az EPK elnöksége – D. Nagy Tamással együtt, aki ekkor már elhatárolta magát Süveges mozgalmától – felszólította Süveges Imrét és követőit, hogy az EPK teológiai állásfoglalásának meghozataláig szolgálatukat függeszték fel. A csoport elutasította a követelést. Az OP válaszként Süveges Imre és az Omega-hálózathoz tartozó vezetők szolgálati jogát felfüggesztette. Az érintett vezetők azonban nem vonták vissza a megadott határidőre (szeptember 12.) tanításukat, ezért 2005. szeptember 13-án kiléptek a közösségből. Az EPK vezetői a közösség gyülekezetei számára megtiltották, hogy az Omega-hálózat szolgálatát elfogadják. Nem ajánlották a felekezet tagjainak sem, hogy a Hálózathoz tartozó szervezetek (Szeráf, Frontvonal, Omega Képzési Központ) tevékenységében részt vegyenek. Az Omega-hálózat gyülekezetei (budapesti, váci, ócsai, nagykőrösi omega gyülekezet, valamint Makó 2.) még az OP által megadott határidő előtt kiléptek az EPK-ból, és új egyház szervezésébe fogtak. Így az EPK vezetése tájékoztatta az ESZSZÖV tagegyházait a kialakult helyzetről,¹ és a szakadás bekövetkezése után igyekezett az elszakadt csoportot felekezetközileg és nemzetközileg is elszigetelni. Az EPK vezetésének nem kellően átgondolt konfliktus-kezelő magatartása² is hozzájárult ahhoz, hogy a felekezet elveszítse a kívülállók számára legismertebb alapítványainak egy részét, például a Frontvonal Alapítványt vagy a Szeráfot.

2.3. Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség nemzetközi kapcsolatai a rendszerváltozás után

Az EPK a skandináv pünkösdiekkel a 1990-es évek elején is fenntartotta a kapcsolatot kölcsönös vezetői, prédikátori látogatások formájában, ahol a két fél gyülekezeteket keresett fel, konferenciákon, illetve lelkész értekezleteken vett részt. A kilencvenes évek második felében azonban megszakadtak a svéd-magyar kapcsolatok, amelynek felújítására több svéd lelkész Magyarországra jött 2004-ben. Az amerikai kapcsolatok is tovább éltek, sőt amerikai misszionáriusként dolgozik Magyarországon Paul Gracza feleségével együtt. Tevékenysége által a Pünkösdi Teológiai Főiskola jelentős amerikai adományokat kapott, illetve több gyülekezeti ingatlan amerikaiak anyagi támogatása révén épült fel. Bár rövidebb-hosszabb időre több pünkösdi misszionárius megfordult Magyarországon, de a legnagyobb befolyást a Gracza házaspárt jelentette. Paul Gracza 1997-től a Pünkösdi Teológiai Főiskola vezetőjeként dolgozik Magyarországon, míg felesége a Lydia Keresztény Női Egyesület elnöke volt, és egy darabig a Lydia magazin munkáját is irányította.

Az EPK vezetői kisebb-nagyobb magyar delegációval mindegyik Pünkösdi Európai Konferencián, ill. a Pünkösdi Világkonferencián jelen voltak. Közülük a legjelentősebb az 1992-ben megrendezett oslói pünkösdi világkonferencia, ahol elfogadták az egyetemes pünkösdi hitelveket. Az elfogadott hitpontok az egyetemes keresztény, protestáns elveken túl a Szentlélek-keresztséggel kapcsolatos tanítást is tartalmazták. A lelki és a szolgálati ajándékok működésébe vetett nézetüket is megfogalmazták. A konferencián megalapították a

¹ Új tanítás felfüggesztéssel (2005) Élő Víz, 4. szám, 3. o.

² A feszültséget tompította volna, ha az EPK vezetősége több időt szánt volna a nem hivatalos jellegű megbeszélésekre. Ugyanis a feszültség legfontosabb okai nem dogmatikai, hanem személyes, egyházpolitikai jellegűek voltak. Így nem csoda, hogy a másik oldal képviselői figyelmen kívül hagyták az OP felszólítását, mert nem is remélhettek volna korrekt vitát a felekezet fórumain. A feszültség valódi okainak megszüntetése pedig magával hozta volna a vitatott tanítás fokozatos megszűnését.

World Assemblies of God szervezetet a világszéles pünkösdi mozgalom koordinálására. Elnökévé dr. David Yonggi Chot választották. Tágabb körű vezetőséget nem kellett választani, mivel tagjai a szervezethez tartozó önálló pünkösdi felekezetek mindenkori elnökei. Első kongresszusát 1994. szeptember 29-től október 3-ig tartották Szöulban, amelyen 135 ország pünkösdi egyházainak elnökei vettek részt, köztük Fábrián Attila Magyarországról. Az EPK egyedüli magyarországi közösséggént fogadta el az Orlandói nyilatkozatot, illetve az alapító szabályzatát, ezzel csatlakozva a Pünkösdi Világközösséghez. A világközösség nem törekedett egyfajta irányító közösség létrehozására, de megszerveztek egy elnökséget, és egy tanácsadói testületet. Utóbbiba kontinensenként delegáltak képviselőket. A világszövetség célja, hogy összefogja a missziót, építse és összehangolja az oktatási programokat, és szervezze a segélyprogramokat, illetve hatékonyabb képviselést adjon a politika színterén.¹

A magyarországi pünkösdimizmus európai szintű elfogadottságát jelzi, hogy 2006. február 24–26. között Magyarországon tartották meg az Európai Pünkösdi Fiatalok Közösségének találkozóját. A rendezvényen eldöntötték, hogy az Európai Pünkösdi Fiatalok Közössége az Európai Pünkösdi Közösség szerves részeként fog működni, és feladatai között szerepel az európai pünkösdi ifjúság közös szolgálatokban való együttműködésének előmozdítása.

Az EPK szervezeti felépítéséből következett, hogy a nagyobb helyi gyülekezetek szintén rendelkezhetnek nemzetközi kapcsolatokkal, illetve pünkösdi fiatalok is tanulhattak külföldön a pünkösdi szemináriumokban. A határon túli magyarok lelkigondozása területén előrelépést jelentett, hogy az EPK segítette a torontói magyar gyülekezet lelkipásztori ellátását. A nemzetközi kapcsolatok kiszélesedése pedig lehetővé tette, hogy magyar fiatalok nemzetközi missziós szervezetek tevékenységében részt vehessenek.

2.4. Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség hitélete

2.4.1. Missziós erőfeszítések

A rendszerváltozást követő első években a pünkösdiiek országos vezetésének energiáját elsősorban a belső problémák kötötték le. Tudatos missziós stratégiát nem tapasztalunk ezekben az években az írásos dokumentumok alapján. A pünkösdi hitelesítés valószínűleg a falusi környezetben folyt elsősorban. A kilencvenes évek közepétől a városokra és ezen belül is elsősorban Budapestre akarták helyezni a misszió hangsúlyát. Továbbá egy hároméves gyülekezetplántáló iskolát terveztek, amelynek hallgatói már a tanulóévek alatt bekapcsolódtak volna a munkába, és sejtyszerű csoportokat létrehozva 3 év elteltével mindannyian 100-100 fős gyülekezettel rendelkeztek volna a fővárosban.² A gyülekezetplántálási szemináriumot 1994-ben szervezték meg. Munkájában az ún. sátormisszió is segítséget vállalt. Tervbe vették, hogy 1996-ban Budapest minden kerületében egy új gyülekezetet szerveznek meg. Az iskola 1995 szeptemberében indult, és 1996 júniusában minden budapesti lakásba el akartak juttatni egy bibliai traktátust. Ezzel egy időben egész hónapos utcai sátoros evangelizációt terveztek, több száz magyar és külföldi munkatárs bevonásával. Ennek lezárásaként egy-két nagy evangelizációs alkalmat szerettek volna megvalósítani R. Bonnke és Yonggi Cho ígehirdetésével. Utána pedig az új megtérőket beépítették volna az új gyülekezetekbe.³

A tanfolyam január 15-én kezdődött meg 10 hallgatóval (7 férfi és 3 nő). A gyülekezetplántálókól öt éves elkötelezettséget vártak el. Öt év alatt vagy pásztorok lettek volna az új gyülekezetekben, vagy helyükre egy új megtért ember került volna. Magát a képzést háromévesre tervezték. Az első 14 hétben intenzív tanulás (január–április), majd nyolchetes gyakorlat beiktatása volt a cél, amelyet egy hét elmélet követett. Májustól

¹ Orlandói nyilatkozat, 2004. január, Pünkösdi.ma, 2004/5. 21. o. – Ungvári Csaba (2004) Szemléletváltás a Pünkösdi Világközösségben, Pünkösdi.ma, 2004/5. 22–25. o.

² Kovács Zoltán (1995) Közgyűlési hírek, Élő Víz, 2. szám

³ Süveges Imre (1995) Gyülekezetalapítási körkép, Élő Víz, 3. szám

szeptemberig külföldi evangelizáló csoportok segítették volna a munka kezdetét 10–10 napig. A sátormisszió is eljutott volna minden helyszínre a tervek szerint. Az iskolát 14 külföldi gyülekezet támogatta anyagilag a hallgatóknak juttatott ösztöndíj formájában. A 4–5. évben szerették volna elérni, hogy a létrejövő új gyülekezetek elartsák a gyülekezetplántálókat.¹ Az elképzelés azonban nem valósult meg. Az EPK-n belül 1996-ban mindössze 14 új helyi közösség jelezte megalakulását. Ebből csupán négy érte el a gyülekezeti kritériumnak tekintett húsz főt.² A sikertelenség okát a nem kellően átgondolt kiválasztásban vélték, mert a 12 jelentkező közül csupán egy személy volt budapesti és mindnyájukra igaz volt, hogy teljesen tapasztalatlanok voltak a gyülekezetalapítást illetően. A tervezetett 23 fővárosi házi csoportból mindössze 8–9 jött létre, de nem tudtak önálló gyülekezetté fejlődni. A személyes kapcsolatok ápolására sem helyeztek elég hangsúlyt. A projekt fénykorában 150–200-an gyűltek össze, de a helyszín gyakori változtatása problémát okozott.³ A Gyülekezetplántáló Misszió munkatársai ezen kívül a budapesti és környéki karizmatikus gyülekezetek munkásai számára esti tanfolyamot is elindítottak 1996-ban. A 14 hetes tanfolyam végére a résztvevők száma elérte a 80 főt.⁴

A kilencvenes évek végén a pünkösdi gyülekezetekben is szorgalmazták a 4–10 fős házi csoportok kialakítását, de a legtöbb gyülekezetben a próbálkozások többnyire kudarcot vallottak. A sikertelenség okát a kampányszerűségében, illetve a felülről jövő „erőltettségében” láthatjuk, illetve az aktív gyülekezeti tagok erős munkahelyi és egyéb leterheltségében.⁵

A legeredményesebb országos szintű pünkösdi missziós kezdeményezés a cigánymisszió volt. Központja 1999-től Békés városa volt, ahol 2002-ben már hét alkalmazottal működött. Tevékenysége különösen 2000 környékén élénkült meg. Az EPK 2000-ben szervezte meg a nagykállói II. Országos Keresztény Cigánytalálkozót. A rendezvény résztvevőinek száma meghaladta az 1000 főt. Folytatása pedig 2002-ben Berettyóújfalun volt. 2003 végén megalakult a felekezetközi jellegű Országos Cigánymissziók Szövetsége, amelynek vezetését a Pünkösdi Cigánymisszió látja el, a Mégis van Remény Egyesület szervezeti és működési keretein belül. A szövetséghez tartozó gyülekezeti tagok száma 3–4000 főre tehető, ami a gyermekekkel és a lelkigondozottakkal együtt elérte a 10 ezer főt.⁶ A roma misszió súlyát jelzi a pünkösdi mozgalmon belül, hogy 16 gyülekezetében 1500 roma származású tagot tartottak nyilván. Sőt néhány színtiszta roma gyülekezetük is alakult. A cigánymisszió nehézségeit tükrözi, hogy a romák többnyire pajtákbán, pincékben vagy a szabadban gyűltek össze. A roma misszió legfontosabb ága a 2000-ben megszervezett Keresztény Népfőiskola, amelynek székhelyét kezdetben Debrecenben, majd később Kecskemétre tették. Egy évvel később már három helyszínen (Kecskemét, Zenta, Kántorjánosi) működött 100 hallgatóval. A 3 éves képzés során gyakorlati módon akarták a hallgatókat felkészíteni a szolgálatra. Diákjai nem csupán romák lehettek. Így például volt olyan évfolyam, amelynek 45 résztvevőjéből a romák száma 25 főt tett ki.⁷ A Keresztény Népfőiskola államilag akkreditált Bibliaiskolája 2005 szeptemberében első évfolyamot indított Miskolcon és Szabadkán. Az elképzelések szerint a hallgatók évente öt alkalommal találkoztak, csütörtök délutántól szombat délutánig. A felvételi követelmény egyéves gyülekezeti tagság, feddhetetlen gyülekezeti és családi élet,

¹ Kovács Zoltán (1996) Gyülekezetplántáló Bibliaiskolai Tanfolyam – Kérdések és válaszok, Élő Víz, 1. szám, 21–22. o.

² Országos Közgyűlés jkv. (1997. március 1.) (EPK)

³ Ungvári (2004) A gyülekezetplántáló kíméletlen őszinteséggel nyilatkozik a múltról, Élő Víz, 5. szám, 14–16. o.

⁴ Országos Közgyűlés jkv. (1996. február 17.) (EPK)

⁵ Kovács Zoltán (1999) Mi várjuk az Úr Jézust, Élő Víz, 3. szám, 5–7. o.

⁶ Országos Közgyűlés (2004) jkv. (EPK)

⁷ EPK honlapja (cigánymisszió) – Hegedűs Ildikó (2000) EPK beszámoló, 2000. március 25. „Isten nem személyválogató”, Élő Víz, 4. szám, 35. o.

lelkipásztori ajánlás, és 8 általános iskolai osztály elvégzése volt. Képzési hozzájárulásként 3000 Ft-ot kértek, amelyhez még az útiköltség, szállás, étkezés és tankönyvek költsége járt. ¹

Az EPK országos szintű missziós tevékenységei közül a sátormissziót említhetjük még. Vezetésével 1994-ben Süveges Imrét bízták meg. A 750 főt befogadó sátrat Finnországból kapta a felekezet. Segítségével nyáron az EPK az ország különböző településein tartott kb. 1-1 hetes evangelizációs programokat évről-évre. Célcsoportjukként a családokat, a gyermek- és az ifjúsági korosztályt jelölték meg. Programtervükben a színvonalas kikapcsolódás (sport, játékok, rajzverseny, filmvetítés, vetélkedők) és a lelki feltöltődés egyforma hangsúlyt kapott. A sátormisszió a meglévő gyülekezetek támogatása mellett az új gyülekezetek alapításában is részt kívánt venni. Programjaikon különböző keresztény könnyűzenészek léptek fel, illetve pünkösdi lelkészek prédikáltak. A sátoros misszió esetén problémaként merült fel, hogy a helyi szervezők nem foglalkoztak eleget az emberekkel. Többségük ezért elmaradt a gyülekezettől. A missziót segítette, hogy a finnek 1995-ben egy kisebb 200 fős sátrat ajánlottak fel, illetve a németországi pünkösdi „Napsugarak Kelet Felé” Missziós Szolgálat szintén egy 500 fős sátrat ajándékozott. A sátormisszió tevékenysége folytán 1995-ben 250–300 ember tért meg, de közülük csak 50–60 személy épült be ténylegesen valamelyik gyülekezetbe. A két sátorral rendelkező sátoros misszió 1996-ban a korábbi 10 helyett 28–30 helyszínen tervezett evangelizációt, amelynek fele gyülekezetalapítás volt. Az egyik sátor Budapest 14 különböző helyszínén működött a gyülekezetplántálókkal együtt, illetve a diákszigetre is kimentek. A diákszigeten az EPK Sátormisszió Országos Ifjúsági Munkacsoportjának szervezésében 50 tagú magyar és 100 fős angol keresztény csoport kapott lehetőséget a működésre. A szigetre „laza” programsorozattal készülődtek (vetélkedők, sportversenyek, bibliai előadások, teabusz és „Meghallgat-lak sátor”). A Prelúdium kiadó egy CD-s, kazettás pultot állított fel, ahol keresztény zenekarok felvételeit árusították. A Meghallgat-lak sátrat a következő években is működtették több felekezet fiataljainak együttműködésével. Később a pünkösdiak – noha kisebb létszámban, de – továbbra is részt vettek a szigeten folyó munkában. ²

A pünkösdi misszió fontos jellemzője az újabb karizmatikus jellegű csoportokhoz hasonlóan, hogy a modern keresztény könnyű zene kulcsszerepet játszott benne. Ennek során magyarországi és külföldi csoportok kerestek fel különböző településeket, és evangelizációs koncerteket tartottak. A helyszín lehetett gyülekezet, kultúrház, nevelőotthon, bevásárló központ stb.

Az EPK legjelentősebb „misszionárius képzője” a Pünkösdi Teológiai Főiskola (PTF) volt. Az intézmény Kadarkúton – a közösség által felújított és fenntartott Vóta kastélyban – nyitotta meg kapuit 1991. október 5-én. Az államilag elismert főiskola bentlakásosként működött, és létrejöttéhez amerikai segítség is hozzájárult. Az elméleti tanulás mellett fontos célként jelölték meg a lelkipások gyakorlati képzését. Az induláskor 15 hallgatóval rendelkező szemináriumban elsősorban egyetemi képesítésű lelkipásztorok tanítottak. A tananyagot az Assemblyes of God nemzetközi levelező bibliaiskolája által rendelkezésre bocsátott kurzusok képezték. A tárgyakat blokkokban oktatták. Havonta két tárgy előadására került sor. ³ A főiskola 1992-ben a budapesti országos központba költözött, és a vidéki hallgatók diákotthonba kerültek. A 22 hallgató közül 16 pünkösdi, míg a többi más kisegyházból érkezett. A magyarországi hallgatókon kívül egy-egy erdélyi és vajdasági, magyar nemzetiségű hallgató is tanult az intézményben. A PTF-en nemcsak lelkipásztorok, hanem hitoktatók, evangélisták, ifjúsági pásztorok, gyermekmunkások, gyülekezet-plántálók képzését is tervezték. ⁴

¹ Durkó Albert (2005) Kedves Testvérem! Mégis van Remény Egyesület, Élő Víz, 3. szám, 41. o.

² Nagy-Ajtai Erzsébet (2001) Élő Víz, 5. szám, 32. o.

³ Tóth László (1992) Ez az első bentlakásos főiskolánk (Elhangzott az évnyitón), Élő Víz, 1. szám, 6–7. o.

⁴ Telegdi József (1993) „Óvta, mint a szeme fényét” – Rendhagyó tájékoztató a Bibliai Főiskoláról. Telegdi József dékán, Élő Víz, 3. szám, 5–7. o.

A főiskola működtetése nem kis áldozatokat követelt az EPK részéről. Az új helyszín – országos központról lévén szó – zsúfoltnak mutatkozott, de a helyi gyülekezet segítségét is igénybe véve az oktatás zavartalanul folyt. A főiskola oktatói részint külföldi pünkösdi szerzők által írt, angolból fordított tankönyvekből, részint más felekezetek tankönyveiből tanítottak. Utóbbi kurzusanyagokkal szemben azonban kifogás merült fel, mert – mint mondták – „*tiszta bibliai, pünkösdi karakterű tanítást akarunk adni, nem pedig liberális teológiát, amely például megkérdőjelezi egyes bibliai könyvek történeti hitelességét*”. Az iskola közösségen belüli elfogadottságát nehezítették a gyülekezetek irreális elvárásai a főiskola hallgatóival szemben, miközben a gyülekezetek nem törődtek velük kellően. Egy valódi teológiai műhely létrehozásának igénye is megfogalmazódott, amelynek megvalósítása szintén komoly erőfeszítéseket kívánt a tanároktól. A végzős hallgatók a kilencvenes évek közepén jó eséllyel pályázhattak egyházi munkalehetőségekre. A lelkipásztori munkát csak a férfiaknak szánták. A nők számára a lelkipásztor feleség szerepe mellett a gyermek- és az ifjúsági munkát vagy a karitatív tevékenységet ajánlották.¹ Az 1994/1995-ös tanévben a négy nappali évfolyam mellett elindította az iskola a levelező tagozatot.

A pünkösdi közösség 1996-ban vásárolta meg a Budapest, XVIII. kerület Gyömrői út 89. szám alatti ingatlant (egykori óvoda-bölcsőde) a PTF számára 31 millió forintért. Az anyagi háttérrel a közösség elkülönített pénze (9 millió Ft), amerikaiak anyagi segítsége (9 millió Ft) és a 20 millió forintos állami céltámogatás biztosította. Természetesen az átalakításra, felújításra, berendezésre további anyagi és kétszáz segítség volt szükség.² A beruházás teljes értéke (vétélár, felújítási költség, berendezések költsége) meghaladta a 141 millió forintot.³ Az intézmény épületegyüttesét 1998. szeptember 26–27-én adták át rendeltetésének. Az új épületben már tágasabb környezetben, biztosan működtek a PTF missziós csoportjai is, mint például a Bartimeus misszió, amely a Vakok Intézetében tevékenykedett. A szegénymisszió pedig a hajléktalanokkal foglalkozott. Rajta kívül működött egy dicsőítő és egy pantomim csoport is.⁴

A főiskolán 2002-ig 72 hallgató szerzett diplomát, akik közül 50-en (69,4%) aktív gyülekezeti szolgálatot végeztek mint pásztorok, ifjúsági pásztorok, tanítók, gyermekmunkások, evangélisták, gyülekezetplántálók. Az intézmény kezdettől fogva nyitott volt más felekezetűek iránt, és idővel egyre inkább ökumenikussá vált; a magyarországi karizmatikus közösségek (a Hit Gyülekezetét leszámítva) kiképző intézetének számított. A tanárainak 1/3-a, a hallgatóinak fele nem az EPK tagja volt.⁵ 2005-re a végzettek száma elérte a 111 főt, akiknek 60%-a (67 fő) férfi volt, és az EPK tagjainak aránya nem érte el az 50%-ot.⁶

A pünkösdi közösség számára nem csupán anyagi, hanem szakmai értelemben is kihívást jelentett a főiskola működtetése. A csökkenő állami támogatás miatt az intézmény többször is anyagi gondokkal küzdött, és egyházától soron kívüli támogatást kellett kérnie. A magyarországi pünkösdi közösség nem rendelkezett minősített oktatóval, ezért az intézmény PhD fokozattal rendelkező szakemberei más felekezetekből érkeztek. Háttérében egyrészt a történelmi hátrányuk, illetve az oktatók személyes életkörülményeinek alakulását találhatjuk.

A pünkösdi gyülekezeti tagok képzésében még az ICI Nemzetközi Levelező Intézet töltött be speciális szerepet. A képzésben a gyülekezeti szolgálatra való felkészítés kapott kiemelt

¹ Az Úr mellénk állt. Fábíán Attila testvérrel, a főiskola igazgatótanácsának elnökével beszélgettem a főiskola életéről (1993) *Élő Víz*, 3. szám, 8–10. o.

² Telegdi József–Papp József (1996) *Kezdjük el az építést!*, *Élő Víz*, 4. szám, 26–27. o.

³ Fábíán Attila: *Tájékoztató a Pünkösdi Teológiai Főiskoláról*, kézirat, a PTF tulajdonában. Elhangzott az épületavató ünnepélyen, 1998. 09. 26-án.

⁴ M. L. (1999) „Fényfolt a szürke környezetben” – Bemutatkozik a PTF (Pünkösdi Teológiai Főiskola) „család”, *Élő Víz*, 1999. 1. szám, 29–30. o.

⁵ Paul Gracza (2002) *Pünkösdi Teológiai Főiskola: Eszköz Isten kezében*, *Élő Víz*, 2. szám, 16–17. o.

⁶ Bagi Ildikó (2005) 111 – nem mindegy!, *Élő Víz*, 3. szám, 25. o.

szerepet. A tanfolyamon a bibliaiskolai oktatásból kimaradtak vehettek részt, így 2003-ban 9 tanulóközpontban 315 fő tanult.¹

A többi kisegyházhoz hasonlóan a pünkösdi közösség missziós erőfeszítései is jelentős taglétszámbővülést eredményeztek a kilencvenes évek első felében. Néhány év alatt 3832 főről (1991) 4742 főre (1993) emelkedett a taglétszám. Ezt követően a növekedés üteme csökkent, de a taglétszám a kilencvenes évek második felében így is elérte az 5000 főt. A 21. század elején azonban már lassú taglétszám csökkenést figyelhetünk meg.

2.4.2. Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség karitatív tevékenysége

Az EPK lehetőségeihez mérten karitatív tevékenységet is folytatott a rendszerváltozás után. Az egyik legjelentősebb intézményük a nyolcvanas években Dunaharaszton létrehozott Rehabilitációs Otthon volt, amelynek épülete 1990-ben került az EPK tulajdonába, de az Otthont továbbra is a budapesti Dózsa György úti gyülekezet működtette.²

Az intézmény célja a szenvedélybeteg nők, halmozottan hátrányos helyzetű gyermekes anyák testi-lelki gyógyulásának elősegítése. A program 12–18 hónapig tartott, amely 5 lépcsőből állt: 1) motivációk elérése. 2) Feltárás, diagnózis megfogalmazása. 3) Leleki gyógyulás elősegítése. 4) Új értékek beépítése, rossz beidegződések korrigálása. 5) Visszatalálás a családba, társadalomba. A feltárás tesztekkel és egyéni lelkigondozói beszélgetésekkel történt, majd megtervezték az ún. változási tervet. 1998-ban 42 fő tartózkodott az otthonban. A rehabilitációban való részvétel önkéntességen alapult. Jól szervezett életvitel kialakítására törekedtek a házimunka, munkaterápia, szabadidős programok révén. Az intézmény 6 főt foglalkoztatott.³

A kilencvenes évek elején munkahelyteremtő pályázaton nyert pénzen vásároltak egy zoknikötő gépet, és felépítették a gombatermelő pincét. A programban résztvevő és meggyógyult lányok utógondozását is meg akarták oldani. Munkájuk hatékonyságát mutatja, hogy náluk a társadalomba beilleszkedők aránya elérte a 60%-ot, míg az állami intézményekben az arány csupán 10%-os volt. Munkamódszerük a közösségformálásra, a közösségterápiára épült. Egy nagycsalád modelljét igyekeztek felépíteni az intézményben.

Az otthon anyagi gondokkal küzdött. Így például 2000-ben az intézmény finanszírozás szempontjából 28 személyt fogadhatott volna, de az OEP csak 14 főt engedélyezett, és a havi támogatást is ennek megfelelően folyósította. A felnőtt létszám mellett további hat gyermekről is gondoskodniuk kellett. Az otthon vezetése korábban olyan pályázati szerződéseket írt alá, amelyeket nem tudtak teljesíteni, emiatt nagy összegű visszafizetéseket kellett eszközölniük. A gombapincét ezért átadták a Gombástya BT-nek.⁴ A másik gond a szakképzett munkások hiánya terén mutatkozott, illetve az intézet további bővítéséről is gondoskodniuk kellett. Utóbbira az Ifjúsági és Sportminisztérium 30 millió forintot juttatott. A hiányzó összeget azonban más forrásból kellett előteremteni.⁵ Az intézmény 2003. december 31-ével megszüntette a „családok átmeneti otthona” ellátási formát, és a helyettes szülői hálózattal működtek együtt úgy, hogy a rászoruló kisgyermekes anyák ne essenek el a rehabilitációs lehetőségektől. A bővítés pedig új konyhára, orvosi szobára, lakószobákra, foglalkoztatók és irodák kialakítására terjedt ki.⁶

Az EPK másik jelentős szociális intézménye, a kadarkúti Szeretetotthon működését is stabilizálta a rendszerváltás, mert megkapta az állami intézményeket megillető normatív támogatást. Ez azonban szakmai kötelezettséget is rótt az intézményre.⁷ A kilencvenes évek

¹ ICI Nemzetközi Levelező Intézet – Tanítványképzés otthon (2003), Élő Víz, 2. szám, 22. o.

² Hírek (1990), Élő Víz, 1. szám, 10. o.

³ Országos közgyűlés beszámolója jkv. (1999. március 27.) (EPK)

⁴ Országos közgyűlési beszámolója jkv. (2000. március 25.) (EPK)

⁵ Országos közgyűlési beszámolója jkv. (2002. március 23.) (EPK)

⁶ Országos közgyűlés beszámolója jkv. (2004) (EPK)

⁷ Gyánó László (1997) Történelmi visszatekintés – Az EPK Szeretetotthonának tíz éves jubileumára, Élő Víz, 6. szám, 6–8. o.

elején átlagban 30 gondozottja¹ volt, de a bővítés után már 45 személyt és fogadhatott az intézmény. A lakókat 2–3–4 ágyas szobákban helyezték el,² és a lakók 70%-át EPK gyülekezeteiből érkezettek adták.³

Az EPK karitatív tevékenységében az 1980 óta működő szervezettel nem hozzátartozó Hajnalcsillag Missziós Alapítvány is fontos szerepet töltött be. Bibliaterjesztés, élelem- és ruhanemű csomagok szétosztása, illetve a természeti katasztrófák idején történő segítség tartozott a profiljuk körébe. Nyitottak a leprások, AIDS-esek, hajléktalanok, idősek, nagycsaládosok, testileg vagy szellemileg eltérő képességűek irányában is. 2002-ben kezdték el a jelképes örökbefogadó programjukat.⁴

Az EPK néhány gyülekezetében is aktív karitatív tevékenységet folyt. Így például a budapesti Sion Gyülekezete 1990-ben svéd és állami segítséggel megvásárolta Kőbányán a zsinagóga épületét a hozzá tartozó lakóépülettel együtt, amelyet nem csupán összejöveteli helyiségnek, hanem az Emberbarát Alapítvány keretében rehabilitációs tevékenység céljára is használtak. Anyagi segítséget a svédországi gyülekezetektől, és a Levi Petrus Intézettől kaptak. A gyülekezet 1992 őszén általános iskolát is indított.⁵ Hasonlóan karitatív cézzal jött létre Pakson a Mégis van Remény Egyesület, amelynek célja a társadalom periferiájára sodródott fiatalok segítségét, közösségbe vonását, a keresztyén kultúra terjesztését és ápolását, rehabilitációs és szociális intézmények látogatását és létrehozását, gyermek és ifjúsági mozgalmak szervezését és irányítását foglalta magában. Az egyesület klubot is működtetett.⁶ A debreceni központú Názáret Singers Alapítvány az alkoholisták, drogosok, szüleiktől eldobott gyermekek, szociális gondozottak, illetve az etnikai kisebbségek felkarolásával és megsegítésével foglalkozott.⁷ A debreceni fiatalok a kilencvenes évek elején hetenként látogattak el a Vakok otthonába zenei és bibliai programmal.

Megemlíthető még, hogy néhány pünkösdi a 2000-es évek elején Budapesten a hajléktalanok között kezdett missziós tevékenységet. Létrehozták a Meghallgatlak nevű klubot, ahol ételt adtak, valamint nappali melegedőként is funkcionált az épület. Hétköznap délelőttönként, kedden egész nap nyitva volt. Este 6 órakor tartottak istentiszteleteket, amelyen vacsorával is szolgáltak. Megközelítőleg 70 személlyel tartották rendszeresen a kapcsolatot.⁸

2.4.3. Az ifjúsági élet

A nagyobb gyülekezetekben a rendszerváltást követően is hetenként tartottak ifjúsági órát, illetve gyermekeknek bibliaköröket szerveztek, illetve regionális ifjúsági találkozót szerveztek. Az ifjúsági munkát az Országos Ifjúsági Munkacsoport (OIM) irányította a rendszerváltozást követően. Kezdetben munkájuk legismertebb része a Nyári Ifjúsági Napok megszervezése és lebonyolítása volt. Évente két alkalommal találkoztak az ifjúsági vezetőkkel és munkatársaikkal. Másrészt háromhavonta egy-egy gyülekezet ifjúságát meglátogatták. Az OIM 1996-tól kezdve – Csernus Ákos vezetésével – öt különálló munkaterületet (ifjvezetők képzése, alapítványok, gazdasági teendők, informatika, missziós tevékenység összefogása, rendezvények) alakított ki. Rendezvényeik célja pedig gyakorlati misszió munkára való felkészítés volt.⁹ Az OIM új vezetője – Kuna Tibor – tevékenységének eredményeként az Élő Víz mellékleteként EXIT címen ifjúsági oldalak jelentek meg (4 oldalon), illetve a

¹ Telegdi József (1992) Tudósítás a kadarkúti szeretetotthon életéről, *Élő Víz*, 4. szám, 6–15. o.

² Nagy Hajnalka (1999) Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség Szeretetotthona, *Élő Víz*, 6. szám, 9. o.

³ Országos közgyűlés beszámolója jkv. (1999. március 27.) (EPK)

⁴ Kétszer ad, aki időben ad (2004), *Élő Víz*, 1. szám, 13–14. o.

⁵ Hírek (1990) *Élő Víz*, 1. szám, 10. o.; Tfirst Gyula (1993) „Siont választotta az Úr, azt kívánta lakóhelyeül”, *Élő Víz*, 1. szám, 17–20. o.

⁶ Ifj. Kovács Béla (1992) *Élő Víz*, 1. szám, 12. o.

⁷ Bordás Tibor (1992) A Názáret Singers Alapítvány, *Élő Víz*, 4. szám, 28. o.

⁸ Koncz Sándorné (2003) Munka a budapesti hajléktalan-misszióban, *Élő Víz*, 1. szám, 5–7. o.

⁹ Országos Közgyűlés jkv. (1997. március 1.) (EPK)

hatékonyabb kommunikáció érdekében közzétették az Ifjúságvezetői Hírlevelet.¹ Az OIM 1999-től negyedévenként regionális találkozókát is tervezett, és a munkacsoport vezetői minden régiót felkerestek évente egyszer.² A 2000-es Ifi Napokra meghirdették a *Hozz egy barátot!* akciót, amelynek eredményeként 50 „világi” fiatal érkezett a táborba. Az ifjúságvezető-képző programjukat is elindították, illetve kéthavonta rendeztek kétnapos szemináriumokat Budapesten 15–25 fiatal részvételével. Kortárssegítő képzőtábor is szerveztek, ahol 40 fiatal kapott felkészítést drog-prevenációs munkára, illetve egy ifjúsági klub beindításának lehetőségeiről beszélgettek.³ Az EPK ifjúsági munkáját segítette 1996-tól az Új Generáció Országos Ifjúsági Egyesület, amely bejegyzett ifjúsági szervezetként működött. Jogi személyként programjaikhoz könnyebben tudott támogatást szerezni. 1997-ben létrehoztak egy keresztény, ifjúsági, televíziós műsort, az Exitet. A pénzt a televíziós programra pályázaton nyerték. Az Új Generáció Egyesület akkori társadalmi befolyását jelezte, hogy az állami ifjúsági kormányzat a koncepciójának kialakításakor az egyesület véleményét kikérte.⁴ Az OIM-csapat lemondása után, 2001 októberében Nagy-Ajtai Erzsébetet választották meg ifjúsági koordinátornak. Tevékenységének fontos eredménye, hogy az ifjúsági munkacsoport mellett létrehozták a tini munkacsoportot⁵, és rendszeresen szerveztek számukra találkozókat.⁶

Az EPK ifjúsági munkájában jelentős szerepet játszottak a nyári Ifjúsági Napok, amit legtöbbször Kadarkúton rendeztek meg. A program evangélizációkat, előadásokat, imaórákat és dicsőítéseket tartalmazott. A rendszerváltást követően az ifjúsági táborokban 500–1000 személy vett részt, majd a 21. század elejére 500 fő alá csökkent. Sőt 2004-ben már csupán 200-an jöttek el, amely már jelzi, hogy a fiatalok egy része nyaralásként más helyszínt választott, illetve a „tini programok” leválasztása is jelentős létszámbeli veszteséget jelenthetett.

Az Országos Ifjúsági Munkacsoport több alkalommal szervezett szemináriumokat ifjúsági munkások részére. Előadók számos esetben külföldi szakemberek voltak. Szóltak a magyarországi ifjúsági élet legnagyobb problémáiról, mint pl. az ifjúsági vezetők 3–4 évenkénti cseréje, a munka megvetett volta stb.

Az egyetemi misszió 2000-ben indult el Pécsen David Buckley vezetésével. Az alkalmakat hetenként az egyetem egyik kollégiumának társalgójában tartották. Programjaikat a 2002/2003-as tanévben 10–20 fő látogatta rendszeresen, de egy-egy előadáson akár 200 fiatal is megjelenhetett. A 2004. év első felében kétheti rendszerességgel szerveztek előadásokat különböző témákban. Munkájukat támogatta a Magyar Evangéliumi Keresztény Diákszövetség pécsi csoportja is.

2.4.4. Zene a pünkösdi közösségben

Mint ahogy korábban említettük, az újabb karizmatikus közösségek hatására számos pünkösdi gyülekezet istentiszteleti élete megváltozott. Megjelent az ún. dicsőítés, amely az istentisztelet 30–60 perces énekekből, illetve imádságokból álló része volt. A hagyományos énekeket pedig modern könnyű zenei stílus váltotta fel. Eredményként eltűntek a gyülekezetekből a többszólamú énekkarok, amelyekben az összes korosztály képviseltette magát. Helyüket a keresztény könnyűzenét játszó, ún. dicsőítő csoportok foglalták el, akik szinte kizárólag fiatalokból álltak. A folyamat következménye, hogy az EPK közösségi életéből az igényes komolyzene szinte teljesen kiszorult. Az igényes komolyzene művelése

¹ Kuna Tibor (1998) Köszönj szépen!, Élő Víz, 3. szám, 25. o.

² Weigert Emese (1999) És most...?, Élő Víz, 3. szám, 25–26. o.

³ Országos Közgyűlés jkv. (2001. március 31.) (EPK)

⁴ Új Generáció Egyesület (2001) Élő Víz, 2. szám, 26. o.

⁵ -nagate- (2002) „Ifjúsági munkára szükség van, a fiatalokat nem szabad magukra hagyni!” – Az országos ifjúsági munkáról, Élő Víz, 2. szám, 32. o.

⁶ TTT (2001) Élő Víz, 2. szám, 27. o.

⁷ „+1 klub” az egyetemen (2003) Élő Víz, 2. szám, 25. o.; Országos Közgyűlés jkv. (2004) (EPK)

hiányával magyarázható, hogy a pünkösdi/karizmatikus közösségekben az általuk művelt keresztény könnyűzene színvonala esésnek indult.

1998 elején – az új hullám teljes térnyerésével – megszervezték az Országos Dicsőítő Csoportot (ODCS) 30 énekessel, zenésszel.¹ Több dicsőítő albumot adtak ki, és többnapos dicsőítő táborot szerveztek, illetve részt vettek a 24 órás dicsőítő alkalmon, illetve megjelentették a *Fedezd fel a dicsőítést!* című könyvet.² Az ODCS munkájával összefüggésben alakult meg a *Szeráf Zenei Alapítvány*, amelynek célja színvonalas, modern keresztény zene kialakítása és feltételeinek megteremtése volt. A fiatalok zenei továbbképzése, dicsőítő szemináriumok szervezése, a témához tartozó írásos anyagok kiadása, zenei táborok szervezése szintén a célkitűzések között szerepelt. Az ODCS keretein belül egy kisebb létszámú csoport létrehozását tervezték, amely olyan emberekből áll, akik idejük nagy részét új zenei anyagok megtanulására és bemutatására fordítják. Másik célkitűzésként szerepelt új hanganyagok megjelentetése. Az ODCS 2002 második felében megszűnt, és helyébe létrejött a Szeráf Dicsőítő Csoport, amely új lemezt is készített *A hetedik kör* címmel. A Szeráf Zenei Alapítvány által szervezett dicsőítő iskola 2002-től az Omega-hálózat kiválásáig havi rendszerességgel működött a PTF-en. Az Omega-hálózat kiszakadása a Szeráf Zenei Alapítvány kiválását is jelentette, amely jelentős veszteséget okozott a pünkösdi közösség életében.

2.4.5. A gyermekszolgálati munka

Az EPK egyik legfontosabb országos programjának a rendszerváltozást követően is az évenként megrendezésre kerülő gyermektábor bizonyult. Vezetője Balogh Sándor volt. Az egyhetes táborok foglalkozásait egy téma köré csoportosították, mint például Szent Sátor, Honfoglaló, Olimpiai Sporttábor. Az 1990. évi táborra még „csupán” 170 gyermek érkezett, de a résztvevők száma rövidesen elérte a 700–900 főt. Ezért 1992-ben kettő, míg 1998-tól három turnusban fogadták az érkezőket.

A gyerektáborban a szervezők elsősorban a gyermek-bibliakörös fiúkat és lányokat, osztálytársaikat, barátaikat, továbbá munkatársakat és nyaraló felnőtteket vártak. A gyermekeket kb. 20 fős csoportokra bontották az életkori jellemzők figyelembe vételével. Minden csoporthoz felnőtteket is osztottak be (2–6 fő). A 13–15. életévüket betöltött fiatalokat 2000-től külön tinicsoporthoz osztották, akik tábori feladatot is kaptak. A hat éven aluli gyermekekkel nyaraló felnőttek is kötelező volt jönni. A 2002. évi táborozás során külön célként fogalmazták meg, hogy a táborozó gyerekek felelősségérzetét fejlesszék a tábori programok összeállítása és megvalósítása által. A gyermekek aktivizálásában módszerként alkalmazták a drámajátékokat és a mesemondást.³ A táborozás céljai a testi, lelki és szellemi fejlődés elősegítése, a pozitív életszemlélet kialakítása és a fizikai aktivitás. Rövid távú céljaik közé tartozott, hogy oldódjanak a meglévő feszültségek, szorongások, negatív életérzések a gyermekekben. A nagyobbak megtanulják *értékelni* a kicsiket, a kicsiket pedig arra tanították, hogy a nagyokban vegyék észre a *példaképet*. A helyes *önértékelés* kialakításában is segítettek a táborozás folyamán. Hosszú távú céljaik között szerepelt, hogy a gyermekekkel fölismeressék a *felnőtté válás helyes értékeit* (munkaszeretet, értékteremtés, örömszerzés a környezetünknek, felelősségvállalás, család- és természetszeretet stb.), illetve kifejlesszék bennük az *egészséges alkalmazkodási készséget*.⁴

Az EPK a rendszerváltozás után gyermekmissziós kiadványokat is megjelentetett Csemetéskert, illetve a Gyermekkör címen.⁵ 2003-ban újabb lapként a Táborokert jelent meg. A lapok mellett az országos vezetés a gyülekezeti gyermekmunka vezetői részére évente

¹ Durkó Sándor László (1999) Dicsőítő dicsőítők, *Élő Víz*, 2. szám, 16. o.

² Országos Közgyűlés jkv. (2002. március 23.) (EPK)

³ *Élő Víz* 2002. évi tábori különszám

⁴ Gyermekmunka – Mesteri lett a Mesterségek Tábor, Balog Sándor – EPK weblapja

⁵ Országos közgyűlés beszámolója jkv. (1999. március 27.) (EPK)

többször képzéseket szervezett regionális és országos szinten.¹ Az 1990-es évek végén a gyermekmunkát segítette a *Reménység Magjai* című gyermektanítói újság, valamint gyermektanítók számára hangkazetták jelentek meg.

A pünkösdi közösség gyermek- és ifjúsági munkájában a kilencvenes évek közepétől egyre fontosabb szerepet tölt be a Royal Rangers mozgalom. Magyarországi kezdetei 1992 augusztusára mennek vissza, amikor is 24–26-a között Kadarkúton a Royal Rangers bemutatkozó-szemináriumot tartott. Az Amerikai Egyesült Államokba kialakult gyermek- és ifjúsági mozgalom ekkorra már 12 európai országban működött, és szerették volna Magyarországon is elindítani. A Royal Rangers több vonásban a cserkészlet vonásait viselte magán, mivel a fiataloknak egyenruhájuk volt, és a programokban ügyességi feladatokat is adtak, de a hitéletnek náluk a cserkészletnél nagyobb szerepe volt. Az első magyarországi vezetőképzőjén 1994. április 21-én Kadarkúton 29 vezetőjelölt vett részt.

A Royal Rangers rendszeresen képezte vezetőit. A gyermekek nevelését pedig játékos formában végezték, kirándulásokat, túrákat, akadályversenyeket, táborúzi jeleneteket szerveztek. Évente háromszor táboroztak.² A szervezet célja, hogy a fiatalok megtérjenek, megmaradjanak a hitben, és a szolgálat szépségét megmutassák számukra. Munkájukat azonban felekezet-semlegesen végezték. A Royal Rangers feladatai közé tartozott, hogy a fiatalok állóképességét növelje, és az egészséges életmódra nevelje őket. Az évenkénti közgyűlésen döntöttek a személyi és a legfontosabb közösségi ügyekben. Az országos irányítást az 5 évre megválasztott 3–5 fős vezetőség végezte. Az egyes térségek önálló vezetéssel rendelkeztek. A Royal Rangers törzs a felfedező (9–12 évesek), a nyomolvasó (12–15 évesek) és a vándor (15–17 évesek) csoportokból állt. Egy-egy csoportba csupán azonos nemű gyermekek kerülhettek.³ Az országban 2005 végén 16 törzs működött az országban. Lapjuk a Rreccs volt.

A pünkösdi közösség nagy vállalkozásának számított a gyermekmunka területén a Logos Óvoda, Általános Iskola létrehozása az 1990-es évek elején. A két-tannyelvű iskolát 12 osztályosra (négy alsó tagozat, nyolc gimnáziumi év) tervezték. 1993 őszén 10 első és 2 második hallgatója volt. Reggelenként áhítattal kezdték a napot. Az angol órákat minden napra beiktatták. A gyerekek rendszeresen jártak úszni, tanultak furulyázni és szolfézsoktatáson vettek részt, valamint agyagos kézművességi oktatást is kaptak. Az anyagiakkal küzdő iskola számára Budapest XVIII. kerületében, a Pogány Frigyes Gimnáziumban béreltek termet. Az óvodába és a két iskolába 1995 első felében 125 gyermek járt.

A gyermekek 40%-a keresztény, 60%-a ateista háttérből érkezett. Budapesten, 1994 nyarán a XVIII. kerületi önkormányzattól romos iskolaépületet kaptak, amely felújításra szorult. Bankkölcsönt kellett felvenniük, amelynek törlesztése, illetve a működtetése anyagi ellehetetlenülésükhöz vezetett. Gyerekenként körülbelül havi 8 ezer Ft-ot kellett a szülőknek fizetni támogatásként.⁴ A 21. század elején az óvoda létszáma 50 felettire gyarapodott, az iskolába több mint 70 gyermek járt. Az iskola egészen a 2007. évi megszűnéséig anyagi gondokkal küzdött.

2.4.6. Egyéb szolgálati ágak

2.4.6.1. A pünkösdi sajtó, irodalom

Az EPK irodalmi tevékenységében az *Élő Víz* című közösségi lapot emelhetjük ki 1990-től kezdve. A lap egyre színvonalasabb kivitelben készült el. Fő profilját gyülekezeti hírek, tanítások képezték. A lap az első évtizedben elsősorban a pünkösdi hívők részére készült, de

¹ Országos közgyűlés beszámolója jkv. (1997. március 1.) (EPK)

² Ifj. Kovács Béla (1998) Mi újság a Royal Rangers háza táján?, *Élő Víz*, 6. szám, 17. o.

³ Royal Rangers – Keresztény Vándorok Ifjúsági Egyesület Alapszabálya, 1999. (másolat – Rajki Zoltán)

⁴ Durkó Sándor (1995) Mentsétek meg lelkeinket! SOS!, *Élő Víz*, 3. szám

kezdettől fogva a hitetlenek megszólítását is célba vette. A két funkciót azonban nehezen tudta betölteni, ezért a Gyermekkörhöz hasonlóan evangelizációs mellékletet terveztek bele 1996-ban, Forrás néven. Utóbbit külön is meg lehetett rendelni.¹ Az Élő Víz jobb gyülekezeti terjesztése érdekében pénzjutalmat kaptak azok a terjesztők, akik a legtöbb új előfizetőt szereztek.² Az Élő Víz példányszáma 1996 elejére elérte az 1200 példányt. A lap arculatváltását tervezték 1997-re, mert nagyobb teret kívántak szentelni a személyes bizonyágtételeknek, illetve a legjobb írásokat az internetre is feltették a közösség 1996-tól működő weblapjára.³ 1999-től kezdve részletes beszámoló közlését határozták el az országos vezetőség és az Országos Presbitérium üléseiről. Így az egyházvezetés egyházpolitikai fórumává is válhatott, de mindvégig közölt interjúkat, beszámolókat más irányzatokhoz tartozók működéséről is.⁴

A lapnak a közösségen belüli elfogadottság kivívásához időre és arculatváltásra volt szüksége. Kezdetben a különböző vélemények szabadon ütközhettek, de a határozott állásfoglalás hiánya sokakat zavart. Ezen kívül az akkori „hites pünkösdiszmus” igényeinek nem felelt meg az újság tartalma. Sőt egy időben a lap a hites nézetek terjedése ellen foglalt állást, amely szerkesztő-váltáshoz vezetett. Ez azt eredményezte, hogy a lapban csak szép és jó dolgok jelentek meg, és nagyobb hangsúly esett a személyes bizonyágtételekre. A hites hullám elcsendesedésével, illetve a lap arculatváltása miatt egyre több gyülekezet fogadta el az újságot.⁵ A 21. század elejétől kezdve tervbe vették, hogy az Élő Vízet könyvtárakban is felkínálják: 2004-ben a lap 5%-át sikerült hozzájuk eljuttatni.

Új lapként jelent meg 2004-ben a Pünkösdi.ma című folyóirat, amely belső teológiai és közösségi folyamatokról szólt.⁶ A lapot kéthavonta az Élő Vízzel egy időben jelentették meg egy hattagú szerkesztőbizottság irányításával. Tagjai közül 2–2 fő képviselte a PTF-et, az egyházvezetést és az Élő Vízét.⁷

Létrehozták az Élő Víz Irodalmi Alapítványt, amelynek célja az EPK irodalmi-, gyermek- és ifjúsági missziójának anyagi eszközökkel való támogatása. Több alkalommal írtak ki irodalmi pályázatot novellákra, versekre, prózákra és jelenetekre. Az Élő Víz Alapítvány különböző formákban rendszeresen támogatta a PTF-et, a Kadarkúti Szeretetotthont, a cigánymissziót és a felekezet egyéb missziós ágait, intézményeit. 1998-tól a legjobb pünkösdi újságírónak Aranytoll-díjat adományozott, 2004-től pedig a legjobb PTF-es szakdolgozatokat pénzadományban részesítette.

2.4.6.2. Az Országos Imacsoport Hálózat

Az Országos Imacsoport Hálózat (OIH) 1995 elején alakult. Tagjai az egyéni imádkozáson túl közösen imádkoztak az éppen aktuális imacélokért az ország minden pontján. Az OIH által adott plusz az imacélok (missziós célok) megadásában és a mozgékonyágban rejlett. Az OIH révén egy-egy célért akár néhány órán belül az egész országban imádkozhattak. A szervezetet Nyeste Ferenc hozta létre, 1995 első felében 47 regisztrált csoportja működött, csoportonként 5–8 fős taggal.⁸ Imatáborokat is szerveztek 1995-től. A tábor szombati zárónapján tartották meg az Országos Közbenjáró Imanapot, amelybe a hétköznapi megjeleneni nem tudók is bekapcsolódhattak. Az OIH rendezvényen nemcsak Magyarországról, hanem Erdélyből, a Délvidékről és Csehországból is érkeztek magyar nemzetiségű résztvevők. Az OIH ezen felül évente 6–12 regionális imaalkalmat is szervezett az ország különböző helyein. Tevékenységük megkönnyítése érdekében az országot 5 régióra (Budapest, Észak-Dunántúl,

¹ Kovács Zoltán (1995) Öt éves az Élő Víz, Élő Víz, 4. szám

² Pályázat az Élő Víz gyülekezeti terjesztői részére (1996), Élő Víz, 1. szám, 10. o.

³ Országos Közgyűlés beszámolója jkv. (1997. március 1.) (EPK)

⁴ Országos Közgyűlés beszámolója jkv. (1999. március 27.) (EPK)

⁵ Kovács Zoltán (2000) Még Élő a Víz, 4. szám, 14. o.

⁶ Országos Közgyűlés beszámolója jkv. (2004) (EPK)

⁷ Ungvári Csaba (2004) Kedves Pünkösdi Testvér, 1. szám, 1.

⁸ Kovács Zoltán (1995) OIH – Imaharcosok, Élő Víz, 2. szám, 28. o.

Dél-Dunántúl, Északkelet-Magyarország, Délkelet-Magyarország) bontották.¹ Az OIH fejlődésének dinamikáját mutatja, hogy megalakulásakor mindössze 40 imacsoport működött, de a számuk 2002-ben már elérte a 80-at. Köztük pünkösdi csoportokon kívüli más felekezetbeliek is jelen voltak. Kéthavonta hírlevelet küldtek ki a csoportvezetők számára.²

2.4.6.3. Keresztény Lelki Tréning Férfiaknak

A Keresztény Tréning Férfiaknak (KTF) nevű programot a fővárosi, Filadelfia nevű pünkösdi gyülekezet lelkésze, Monos Mihály szervezte Budapesten 1994-től. A mozgalom célja, hogy a gyülekezetek férfi tagjai bátorítást, motivációt, segítséget kapjanak a családi, munkahelyi, gyülekezeti szerepük betöltésére. A KTF egyrészt mozgalmat jelentett, másrészt egyéves helyreállító, felépítő tréninget a résztvevők számára; a bibliai tanítások többek között kiterjedtek az időbeosztással, a szexualitással és az apai szolgálattal kapcsolatos területekre.³

2.4.7. Az ideális pünkösdi életvitel a rendszerváltozás után

A magyarországi pünkösdi közösségnek nem volt etikai kézikönyve. Az ózdi gyülekezet belső használatra összeállított etikai ajánlását a Pünkösdsz. több részletben közölte. Elkészítését az az igény szűkségessé, hogy az ún. „elvilágiasodás” szelleme betört a felekezet életébe, illetve a modernizáció vívmányai a közösség tagjait is szemléletváltásra készítették. A televízió, rádió, videó, számítógép, internet, kártyajáték, olvasás, zenehallgatás, mozi, színház területén a korábbiakhoz képest módosulást figyelhetünk meg a pünkösdi gondolkodásában. Nem tiltották a használatukat, hanem az emberek spirituális életére károsan ható programoktól, műfajoktól való tartózkodást szorgalmazták. Elvetették azonban a bisztrók, kocsmák, bárók és diszkók látogatását, illetve a küzdő sportoktól való tartózkodást javasolták. Az alkoholfogyasztásban a korábbiakhoz képest megengedőbb nézetet vallottak, mert a mértékletes alkoholfogyasztást még elfogadhatónak vélték. A szerencsejátékokat azonban teljesen helytelenítették. Az etikai kódex erényének tekinthetjük, hogy az új élethelyzetekre is, mint például a munkanélküliség, segélyek, pénzköltés, adófizetés, kölcsönadás, pénzbefektetés és kölcsön felvétel, egyértelmű, józan biblikus választ adott. Az öltözködés területén is a józan középutat javasolták. A korábbi puritán felfogással szemben már elfogadhatónak gondolták a szolid ékszerviseletet, az arc- és hajfestést és a körömlakkozást. Nem tartották azonban illendőnek a férfiak fülbevaló viselését, a tetoválást és a test-ékszerfestést. A nő- és a férfi kapcsolatok területén egyértelműen tiltották a házasságon kívüli szexuális kapcsolatot. Sem a világban tapasztalható együtt járást, sem pedig az együttélést nem gondolták biblikusnak. A fiatalok ismerkedhettek, szolgálhattak, mehetek ifjúsági találkozókra, konferenciákra közösen, de kettesben nem lehettek együtt. A nem hívővel való párkapcsolat lehetőségét teljesen kizártnak tartották. Szerintük a nők a házasságban egyenjogúak a férjükkel, de a végső döntés meghozatala a férj joga és kötelessége. Az abortuszt, a válást (paráznaság esetét kivéve), a homoszexualitást és az állatokkal való szexuális kapcsolatot szintén elítélte az etikai kódex.⁴

¹ Országos Közgyűlés beszámolója jkv. (2001. március 31.) (EPK)

² Nyeste Ferenc (2002) Imaháló Magyarország felett, *Élő Víz*, 3. szám, 8–9. o.

³ Monos Mihály (2002) Tréning keresztényül férfi módra, *Élő Víz*, 2002/6., 11–12. o.

⁴ Ajánlások a hívő ember életviteléhez (2004) Pünkösdsz., 2. szám, 24–28. o.; 3. szám, 22–28. o.; 4. szám, 25–28. o.

3. Összegzés

A rendszerváltozást követően az Evangéliumi Pünkösdi Közösség hitéletének aktivitása, társadalmi szerepvállalása méreteihez képest imponálónak mondható az írott dokumentumok alapján. Jól szervezett programok, ötletek jellemzik a különböző szolgálati ágak tevékenységét. A hivatalos statisztikai adatok szerint a közösségben még sem a dinamikus fejlődés tapasztalható, sőt a 21. században már taglétszámbeli stagnálást, majd csökkenést figyelhetünk meg. Az Omega-szakadással pedig néhány dinamikus civil szerveződése hagyta el a felekezetet. Az okok mély vizsgálata meghaladja e tanulmány kereteit. Néhány azonban e tanulmány soraiból is kiolvasható, mint például a különböző irányzatok kizárólagosságra való törekvése, személyes ambíciók, a hosszú távú tervezés hiánya, némely szolgálati ágban (pl. ifjúsági munka) a gyakori vezetőváltás, néhol pedig az egyházpolitikumban szakértelem elé helyezése, illetve a tudatos vezetői utánpótlás képzésének a hiánya.

A Péld 14,1–15,7 a Tanulmányozó Bibliában

1. Mi a Tanulmányozó Biblia?

1992-ben – a fiatalok számára Biblia-olvasókönyvet írva – ismertem fel gyakorlatilag is annak a szükségességét, hogy mai magyar nyelven, és az eredeti nyelvű bibliai szövegeket korszerűen visszaadó bibliafordítás készüljön. Megjelent már a „Békés-Dalos” Újszövetség-fordítás az ötvenes években (BD). Én – Isten gondviselő kegyelme folytán – azon nőttem fel. Ugyancsak az ötvenes években jelentek meg a Magyar Biblia Tanács előzményeiben az „új protestáns fordítás” munkafüzetei (PRP), amelyekből a hetvenes évek közepére el is készült ennek első kiadása, amelyet még további revíziók követtek (PR). 1973-ban jelent meg a Szent István Társulatnál a római katolikus Szentírásbizottság fordításában a római katolikus új fordítás (RK). Újabb és újabb fordítások jelentek meg, illetve váltak hozzáférhetővé.¹ Nem vállalkozom most arra, hogy erről a folyamatról alapos vagy teljes képet adjak, hiszen ezt már mások megtették. De egyértelmű volt a magyar bibliakutatók és bibliaolvasók vágya, szándéka, sokszor csak álma, hogy egy igazán megfelelő, korszerű, hiteles, felolvasva is jól hangzó, konkordáns stb. magyar bibliafordítás készüljön. (A „konkordáns” fordításon azt értem, hogy a héber szóhoz hasonlóan a magyar szót is ugyanott lehessen megtalálni a konkordanciában, mint a hébert.) A magam eszközeivel és lehetőségeivel én is „nekiláttam” a Károli-fordítás felújításának. Hogy miért éppen a Károli-fordítástól indultam? Nagyon sok oka van. Néhányat meg is említek. Igen pontosan és következetesen fordította az eredeti nyelvű bibliai szövegeket. Felolvasva is jól hangzó magyar fordítást hagyott ránk, továbbá minimális nála a felekezeti elfogultság.

Szükségessé bizonyult az eredeti nyelvű szövegek alapos elemzése is, továbbá az, hogy valamiképpen hozzáférhetővé tegyük azt, amit a héber, arám, görög nyelvű szövegekből nem sikerült lefordítani. Hiszen a fordítás sohasem sikerül tökéletesen a nyelvek különböző gondolkodásmódja, szókészlete stb. miatt. Ezek következtében alakult ki az a formátum, amelyet a Példabeszédek könyve 14. fejezetének az alábbiakban közölt fordításában lát a kedves Olvasó: a főszövegben hozom a Károli-fordítás felújításaként kapott szöveget, a versszámokat pedig lábjegyzetként használva a lábjegyzetben írom le az eredeti nyelvű szöveg elemzését, a lefordíthatatlan részleteket és néhány megjegyzést, amelyik a választott alak miértjére igyekszik választ adni. A főszövegnél is kitágítottam a közkezen forgó, 1908-ban revideált Károli-fordítás utalásait azokra az igehelyekre, amelyek hasonló gondolatokat tartalmaznak vagy megvilágítják az éppen olvasott igeszakaszt.

Mindehhez a munkához igyekeztem figyelembe venni az általam is hozzáférhető bibliafordításokat. Ezeket rövidítéseikkel együtt soroltam fel *A bibliafordítások jelölése* c. alfejezetben. Munkámat „*Tanulmányozó Bibliának*” neveztem el. Ebben a névben benne van az is, hogy azoknak készült, akik mélyebben és alaposabban szeretnének elmélyedni a kimeríthetetlen gazdagságú bibliai szövegekben. Számomra is pótolhatatlan élmény, hogy a *Tanulmányozó Biblia* készítése során „beleszippanthatok” a Biblia eredeti nyelvű levegőjébe. *A héber, illetve a görög szövegek átírási szabályai* című alfejezetben foglaltam össze azokat a szabályokat, amelyekkel a héberül vagy görögül olvasni nem tudó Olvasó is hozzáférhet az eredeti nyelvű szövegekhez. A bibliai könyvek jelölésében igyekeztem a lehető legrövidebb alakot választani, emiatt eltértem a szokásos magyar nyelvű rövidítésektől – ezeket a *Bibliai könyvek jelölése* című alfejezetben találhatja meg a kedves Olvasó.

A *Tanulmányozó Biblia* készítése során is nagyon fontossá vált számomra néhány alapelv, majd technikai megjegyzés, illetve gyakorlati javaslat, amelyeket előljáróban megosztok a

¹ Lásd Az utalt bibliafordítások jelölése szakaszban Cs, VS, Sík1, Sík2, KNB stb.

kedves Olvasóval.

2. Néhány alapelv

2.1. A Biblia Istentől ihletett könyv

Hiszem, hogy **a Biblia minden szava Istentől ihletett**. Olyan értelemben, ahogyan Urunk Jézus mondta: *»Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem a törvényt vagy a próféták tanítását. Nem azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem, hanem hogy betöltssem azokat. Mert Ámen, mondom néktek, hogy amíg az ég és a föld el nem múlik, egy ióta vagy egy vessző sem vész el a törvényből, míg minden be nem teljesedik.«* {Mt 5,17–18}

A Biblia más szövegei is igazolják fenti állításomat. Kettőt idézek ezek közül:

»¹⁶ *A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a meggyőzésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre,*¹⁷ *hogy tökéletes legyen Isten embere, minden jó cselekedetre felkészített.*« {2Tim 3,16–17}

»...²⁰ *tudván először is azt, hogy az Írás egyetlen prófécija sem támad saját magyarázatból,*²¹ *mert sohasem emberi elhatározásból indított a prófécia, hanem a Szentlélektől indítva szóltak az Istentől küldött szent emberek.*« {2Pt 1,20–21}

A Szentírás tehát egyértelműen állítja magáról, hogy *minden szava Istentől ihletett*.¹ Mi következik ebből? Néhány fontos következményt felsorolok.

2.2. A Biblia életem szilárd alapja

A Bibliából hitelesen feltárt isteni üzenetre biztosan építhetem az életemet, kis és nagy kérdésekben egyaránt. Ez az állítás az életemre, életvitemre vonatkozó fontos következménye annak, hogy *a Biblia minden szava Istentől ihletett*.

2.3. Hogyan tudom hitelesen feltárni Isten üzenetét a Bibliából?

A bibliatudomány legnagyobb kérdése az, hogy hogyan tudom hitelesen feltárni Isten üzenetét a Bibliából.² A történelem során már sokféle kísérlet történt a megfelelő válasz megadására. Mindez nagyon hasznos tapasztalatot és útmutatást ad a kezünkbe a 21. század elején. Szaktudományok fejlődtek ki ennek a tudományos igényű vagy színvonalú művelésére, amelyek különböző nevet kaptak (*hermeneutika, bibliai exegézis, szakszerű bibliaértelmezés, írásmagyarázat stb.*). Segédtudományok serege siet a segítségünkre a

¹ Mondhatná valaki: „Micsoda érvelés? A Bibliából igazolni a Bibliát?” – A követelés jogos. De jelen írásban nem **igazolom**, hogy a Biblia Istentől ihletett, csupán megvilágítom, hogy a Biblia ezt önmagáról egyértelműen állítja. A Biblia hitelességét más módon igazoljuk. Most viszont azok számára írok, akik életük eseményeinek sokféle útjain járva vagy éppen ezeknek legegyszerűbbén, meggyőződtek róla, hogy Urunk Jézus meghalt értünk és feltámadt, tehát él. Él, és szívesen él bennem, sőt működik általam, ha elfogadom a feltételeit, és beleegyezem ebbe a „kalandba”. Ha meg nem, akkor elvesztem. Ez tehát igazi egzisztenciális kérdés. Olyan, amit mindenki sejt, de sokan a halálukig megmaradnak ebben a sejtésben. Ami engem illet, elfogadtam, hogy Urunk Jézus a Messiás, a Fölkent, a Krisztus. Megvallottam és megvallom Neki bűneimet, és életem Urának tekintem Őt. Ennek nyomán békesség és öröm van a szívemben. Átélem, hogy Isten él bennem, és működni akar, sőt működik is általam. Ezt a döntésem az ezt követő átéléssel együtt életem legjobb döntésének tartom, és mindenkinek csak ajánlani tudom. Az Urunk Jézusról szerzett információim alapvető részét a Bibliából merítem. Ezért nagyon fontos számomra a kérdés, hogyan tudom hitelesen feltárni a bibliai szövegekből Isten áldott üzenetét. Ennek a „hogyan”-nak az útjáról írok ebben az Előszóban.

² Mire asszociál a kedves Olvasó ennek a kifejezésnek a hallatán: „Isten üzenete”? Nem szeretném, ha arra gondolna, hogy „Isten messze van, azért küld üzenetet.” Isten ugyanis nincs messze {3M 10,3; 5M 4,1–7–10; Zs 34,19; 73,28; 145,18; Jes 48,16; Jer 23,23; Zof 3,2; Fil 4,5; stb}, sőt az a legfőbb vágya, hogy bennünk éljen {Jn 15,4–5; G 2,19–20; Fil 4,13; stb}. De mivel szellemi lény – aki általában nem látható és hallható –, ezért „üzen”, sőt arról is gondoskodott, hogy az „üzenete” olvashatóan a kezünkben legyen. Ezért ihlette a Bibliát, a Szentírást, amelynek az értelmezéséről van most szó. Az értelmezés célja pedig alapvetően az, hogy felfogjuk Isten üzenetét.

feladat igényes és színvonalas megoldásához (nyelvtudományok [bibliai héber, arám, görög stb.], archeológia, ókori történelem, kultúra-történelem, bibliai földrajz, papirológia stb.).

Aligha foglalkhatnám össze az emberiségnek ebben az irányban kifejtett óriási méretű vállalkozását és eredményeit néhány mondatban. Inkább – nagyon szerényen – *megemlítek néhány olyan egyszerű alapelvet*, amelyet mindenképpen szem előtt kell tartania mindenkinek, aki a Bibliából hitelesen kívánja feltárni Isten áldott, és számunkra nélkülözhetetlen üzenetét. Ezen alapelvek szem előtt tartása nem kis feladat a színvonalasan kiképzett szakembereknek és a kevésbé felkészült, de hasonlóan igényes olvasóknak sem.

2.4. Az isteni üzenet összhangban van az egész Bibliával

Elég könnyű belátni, hogy *Isten nem mond ellent önmagának*. A Bibliára épülő istenkép *mindentudó, mindenható, tökéletes, igazságos, irgalmas, bűngyűlölő* Istent állít elénk – és sorolhatnánk a tulajdonságait –, aki maga a *szeretet*. Ebből következik, hogy ha Isten könyvet ihlet abból a célból, amit a fentiekben már röviden idéztem, akkor abban a könyvben *nem mond ellent önmagának*. Erre ő garanciát adhat, tőlünk, emberektől ilyesmi nem telnék ki.

Ebből pedig következik a címben megfogalmazott alapelv: a bibliai szövegből feltárt isteni üzenet csak akkor valóban Istentől való, ha *összhangban van az egész Bibliával*.

Ezzel természetesen nem állítottam azt, hogy ennek az összhangnak a felismerése könnyű. Nem is tudnék egyszerű és tévedhetetlen módszert ajánlani, amellyel ennek az összhangnak a felismerése sikeres.

Mégis megfogalmazom ezt az alapelvet, mert – a jelzett nehézségek ellenére – jó eredményekre vezet, és gyakorlatilag is megfelelően használható. Ennek eldöntése azonban természetesen a kedves Olvasó kezében van.

2.5. A Szentlélek nélkül nem megy

Az említett alapelv alkalmazásához segítségre van szükségünk. Magától Istentől. Erről Urunk Jézus útbaigazítását olvashatjuk János evangéliumából: »A Pártfogó pedig, a Szentlélek, akit az én nevemben fog küldeni az Atya, Ő majd tanítani fog titeket mindenre, és eszetekbe fogja juttatni mindazt, amit mondtam nektek én.« {Jn 14,26} Majd mindezt hasonló szavakkal újra megerősíti: »¹²Még sok mondanivalóm van hozzátok, de most még nem vagytok képesek elviselni, ¹³amikor azonban majd eljön Ő, az igazság¹ Lelke, Ő majd elvezet titeket az igazságra a maga egészében, mert nem önmagától fogja mondani, hanem ahogyan hallja, úgy fogja mondani, és az eljövendőket fogja kijelenteni nektek.« {Jn 16,12–13}

Urunk Jézusnak ezeket a szavait összefoglalva azt mondhatjuk tehát (és ez összhangban van az egész Bibliával), hogy magától Istentől kapunk segítséget ahhoz, hogy hitelesen tárjuk fel üzenetét a bibliai szövegekből. Ki ez az Urunk Jézus által ígért *Pártfogó*? Ő maga mondta: a *Szentlélek*. Maga Isten. (A Szentháromság misztériuma „méreteiben” felülmúl minket, ennek kifejtését most ne várja tőlem az Olvasó, de megtalálja hitelesen keresztyén szakkönyvekben.) Hogyan fog a Szentlélek segíteni? Az idézett bibliai szöveg több kifejezést is használ erre: »*az én nevemben fog küldeni az Atya*«, továbbá »*Ő majd tanítani fog titeket mindenre*«, továbbá »*eszetekbe fogja juttatni mindazt, amit mondtam nektek én*«, továbbá »*Ő majd elvezet titeket az igazságra a maga egészében*«.

Ezekből a szavakból azt a következtetést vonom le, hogy maga Isten segít nekünk abban, hogy az ő hiteles üzenetét feltárjuk a bibliai szövegekből. Azt is kiveszem az olvasott szövegekből, hogy erre a segítségre nagyon nagy szükségünk van, ez a segítség tehát *nélkülözhetetlen*: e nélkül a segítség nélkül nem tárhatjuk fel Isten üzenetét a Bibliából.

Ez a tudományos igényű és színvonalú kutatásra is vonatkozik? Meggyőződésem, hogy arra is. A nyelvi elemzéstől kezdve a gyakorlati alkalmazásig, a feltáró folyamat minden

¹ A bibliai szövegben itt álló görög szó (*alétheia*) jelentése: *valóság, valódiság, a valóságnak megfelelő igazság*, ezért írtam *igazságot*.

mozzanatában.

Tisztában vagyok vele, hogy erre az állításomra több kedves Olvasó felkapja a fejét: „Ezzel *exkluzív*vá teszem-e a bibliaértelmezést?” „Kirekesztem-e a bibliaértelmezők közül a nem hívő embereket?” Helyesnek tartom a kérdést. A válaszem: Bizonyos fokig igen. Azt állítom ugyanis, hogy *a Szentlélek segítségével és az Urunk Jézusba vetett hit nélkül nem várhatjuk, hogy hitelesen tárjuk fel a Bibliából Isten számunkra nélkülözhetetlen és áldott üzenetét.*

Urunk Jézus fogadtatásából tudom ezt megvilágítani igen röviden. Kik fogadták el az őáltala képviselt isteni üzenetet? Akik csatlakoztak hozzá. Sokan hallották, látták őt, és nem fogadták el? Igen. Vallásos emberek és nem vallásosak, az Írásban képzettek és tanulatlanok, honfitársai és idegen megszállók, férfiak és nők. Mindenféle ember volt, aki látta és hallotta őt, de nem fogadta el annak, akinek mondta magát. Rájuk nézve hatástalan volt a működése és így az üzenete is. De hasonló csoportok (vallásos emberek és nem vallásosak, az Írásban képzettek és tanulatlanok, honfitársai és idegen megszállók, férfiak és nők) elfogadták őt annak, akinek mondta magát, és rájuk nézve sorsfordulatot hozott Urunk Jézus működése és így az üzenete is. Ez ma is így van. Urunk Jézussal és a bibliai szövegek értelmezésével egyaránt.

Mindezeket figyelembe véve így foglalhatom össze az ebben az alfejezetben írtakat: az az ember tudja hitelesen feltárni a Bibliából Isten valódi (igazi) üzenetét, aki igénybe veszi Isten (Szentlélek) segítségét, mert hittel kapcsolódik Istenbe Urunk Jézusban, a Krisztusban.

2.6. Milyen jellegű könyv a Biblia?

A Biblia *érzékel*teti a kimondhatatlan valóságot. Nem definiálja, sem nem riportot közöl róla, hanem *érzékel*teti. *Milyen célból?* Azért, hogy minél mélyebben és teljesebben *felfogva* Isten üzenetét, *elfogadjuk*, hogy hozzánk szóló üzenete *igaz*, ennek alapján *megismerjük* őt és a saját helyzetünket, *megszeressük* őt, teljesen *rábízzuk* magunkat (= hit), és Szentlelkével betöltve, neki készséggel és elkötelezetten *engedelmeskedve* bensőséges *közösségben* élünk övele, és *áldássá* *legyünk* minden ember számára. Még rövidebben: a Biblia alapvető mondanivalója az a hívás, hogy *Istenre bízzuk magunkat, és őbenne éljünk*. – Ezt a célt (vagy inkább célrendszert) nagyon fontos mindig szem előtt tartanunk, amikor a Bibliát olvassuk.

Néhány módszertani dolgot is hadd említsek, amelyeket szem előtt tartva sok buktatót elkerülhetünk, és igazán hasznosan tudjuk olvasni a Bibliát.

1. A Biblia *nem* fizikakönyv, *nem* földrajz-könyv, *nem* történelem-könyv, *nem* filozófia, *nem* is reportsorozat. Tehát *nem* azért írták, hogy természettudományos, földrajzi, történelmi vagy egyéb hasonló ismereteket közöljön velünk, hanem hogy Isten hozzánk intézett üzenetét fogjuk fel, és így bensőséges közösségben éljünk övele, ahogyan azt az előzőekben leírtam {lásd **Jn** 20,30–31}.

2. Amikor a Biblia szerzői valamit tanítanak, akkor *arra összpontosítanak, amit tanítani akarnak*, és igen sokszor *elsiklanak a lényeg*et *nem érintő részletek fölött*. Mondhatom, hogy az ún. „keleti” ember ma is így tanít. Magunkat – ehhez képest – „nyugatinak” nevezve meglepődünk azon, ha a bibliai szerzők sokszor *nem* is fordítanak figyelmet arra, hogy minden részletet aprólékos pontossággal közöljenek. Így fordulhat elő, hogy pl. Márk és Lukács evangéliumában *egy* gadarai megszállotról olvasunk, Máté evangéliumában pedig *kettőről* (többről) stb. Ha *nem* ismerjük a keleti embernek ezt a tanítási szokását, megütközünk ezen, és *nem* is gondolunk arra, hogy ha figyeltek volna erre, akkor legalább akkor kiigazították volna ezt a pontatlanságot, amikor egy gyűjteménybe vették a jelzett írásokat. De valljuk be őszintén, lényeges kérdés-e az, hogy *hány* megszállottat szabadított meg Urunk Jézus a démoni hatalmaktól? Mindegyikünk tudja, hogy *nem*. *Nem* erről szól Isten üzenete. Hanem miről? Arról, hogy Isten korlátlan *úr* a démoni hatalmak fölött is, Urunk Jézus pedig azért jött, hogy *megszabadítson minket* tőlük is, sőt a jelenetben még a sertéstartásról is ad – utalásszerűen – némi eligazítást. {**Mk** 5,12–21 – **Mt** 8,28–34; **Lk** 8,26–

40}.

3. Amikor a bibliai szövegből fel akarjuk fogni Isten üzenetét, számolnunk kell azzal, hogy **át kell lépnünk néhány „szakadékot”**. Melyekre gondolok? **a.** Elsőnek említtem az **időbeli szakadékot**: a Biblia legfiatalabb könyve is közel kétezer évvel ezelőtt keletkezett. Azóta nemcsak a gondolkodásmód, hanem a világkép, a technika, a civilizáció is egészen más lett, más egyébről nem is beszélve. Emiatt – néhány részletben – nem kis erőfeszítést jelent beleilleszkedni az akkori hallgatóság helyébe. **b.** Másodiknak említtem a **kulturális szakadékot**: a Biblia a közel-keleti kultúrában született. Ez ma is sok lényeges dologban más, mint a miénk. Nem hanyagolhatjuk el ennek a szakadéknak az áthidalását. **c.** Harmadiknak említtem a **nyelvi szakadékot**: a Biblia ószövetségi könyvei héberül és arámul, az újszövetségi könyvei pedig görögül készültek, túlnyomórészt héber vagy legalább sémi szerző tollából. Ma már köztudott, hogy minden nyelvnek külön *gondolkodásmód* felel meg, ami sokszor kapcsolódik a már említett kulturális jellegzetességekhez is. Minden fordító tudja, hogy az eredeti nyelvű szöveget képtelen teljes mélységében lefordítani. Ezért is mellékelnek a fordított szöveghez *jegyzeteket*, amelyekben számot adnak a lefordíthatatlan mozzanatokról. **d.** A kutató-szakemberek említenek még egyéb szakadékokat is (**filozófiai, teológiai, történelmi**, esetleg **jogi** stb. szakadékok), amelyekre most csak utalok. Nem azért, hogy megnehezítsem a kedves bibliaolvasó dolgát, különösen nem, hogy elvegyem a kedvét a Biblia olvasásától. Hanem azért, hogy segítsek minden bibliaolvasónak abban, hogy vállalja az erőfeszítést, és – akár szakértői segítséget is igénybe véve – a Szentlélek vezetésével *áthidalja az említett szakadékokat*.¹

4. Miért írtam azt, hogy a Biblia *érzékelteni* a kimondhatatlan valóságot? Azért, mert a Biblia által közölt *valóság* olyan *sokszínű, sokoldalú*, hogy igazában *felfoghatatlanul gazdag* valóság számunkra, emberek számára. Miféle valóságra gondolok? Istenre, emberre, szeretetre, szerelemre, családra, férfi és nő kapcsolatára, erkölcsi életünkre, gonoszságra és még sorolhatnám. Ezek mindegyike olyan óriási téma – bibliai szóval *misztérium*² –, amelyről az emberi tudomány mindmáig nem tudott kerek és lezárt képet alkotni, még kevésbé tudta leírni. A Biblia sem teszi ezt, mivel Isten ezt a korlátozottságunkat kezdettől fogva ismeri.³ Hanem csupán *érzékelteni* velünk a valóságot, hogy minden jószándékú érdeklődő megfelelően *felfoghassa*. Nem fogalmazza meg természettudományos, jogászai vagy történészai precizitással, hanem *érzékelteni*. Mert a *kimondhatatlanul sokszínű, sokoldalú valóságot* nem tudjuk precízen megfogalmazni. De nem is kell. Eljuthatunk az Istennel való bensőséges életközösségre akkor is, ha „csupán” *érzékeljük* a valóságot, és mindenben Istenhez akarunk igazodni {lásd **Jn** 14,23; stb.}.

3. Néhány technikai dolog a Tanulmányozó Bibliában

A. A szövegben elhelyezett *utalások* segítenek megtalálni az adott szöveghez hasonló, olykor „párhuzamos” kijelentéseket. Nagyon hasznos ezeket is elolvasni, hogy az *egész Biblia fényében* láthassuk a dolgokat, és ne értsük félre a számunkra létfontosságú isteni üzenetet. – Az utalások jeleit (*, **, ***, ****, esetleg +, ++, +++) igyekeztem úgy elhelyezni, hogy a szövegben való elektronikus keresés esetén se bontsa meg a keresett jellegzetes kifejezéseket. (Pl. *félelem és nagy ** rettegés között* helyett *félelem és nagy rettegés között*** formában helyeztem el a ** utaló jelet. Persze, ha valaki a *félelem és nagy rettegés között jelentem meg*

¹ Ajánlom ezeknek a szakadékoknak az áthidalásához igénybe venni megbízható szakkönyveket. Pl.: Almási Tibor (1997) *Hermeneutika – A bibliaértelmezés elmélete és gyakorlata* (203 o.) – Osborne, Grant R. (2001) *A hermeneutika spirálisa* (519 o.)

² Lásd **Mt** 13,11; **Mk** 4,11; **Lk** 8,10; **R** 11,25; 16,25; **1Kor** 2,7; 4,1; 13,2; 14,2; 15,51; **Ef** 1,9; 3,3.4.9; 5,32; 6,19; **Kol** 1,26.27; 2,2; 4,3; **2Th** 2,7; **1Tim** 3,9.16; stb.

³ Lásd **Jes** 55,8-9: ⁸ *Mert a ti gondolataitok nem az én gondolataim, és a ti utaitok nem az én utaim – JHWH mondása ez –, ⁹ mert amennyivel magasabb az ég a földnél, annyival magasabbak az én utaim a ti utaitoknál, és az én gondolataim a ti gondolataitoknál.*

közztetek szöveget keresi, akkor a keresésben tehát adódhatnak fennakadások az említett utalás-jelek miatt... [* , ** stb..].)

B. A szöveghez fűzött *jegyzetek* arra hívják fel a figyelmet, *amit az eredeti nyelvű szövegből nem sikerült teljes egészében magyarul visszaadni*. A fordítás korlátait igyekeznek tehát feloldani, és semmiképpen sem pótolhatják azt, hogy a szövegből Isten Szentlelkének segítségével én magam fogjam fel Istennek hozzám szóló, gyakran egészen személyre szabott üzenetét.

C. Ha a *magyar fordításban kiegészítő szavakra* van szükség, azt kisebb betűmérettel jelzem. – Ha vannak *régi kódexek, amelyek többet tartalmaznak*, mint az általánosan elfogadott, azt **[zárójelben]** hozom. – Ha a *bibliai szöveg idéz* más bibliai szöveget, azt *dőlt betűvel* hozom, és utána **{kapcsos zárójelben az idézett ígehelyet}**. Ilyenkor tehát az idézett ígehely nem az utalások között szerepel, hanem a *főszövegben*.

4. A gondolatpárhuzamokról

A Tanulmányozó Bibliából alább következő részlet, tehát a Péld 14,1–15,7-ig terjedő bibliai szöveg fordítás-felújítása közmondásokat tartalmaz. Ezeknek a közmondásoknak a „tagmondatai” *gondolatpárhuzamot* alkotnak. Ez a „formai elem”, a gondolatpárhuzam (parallelizmus) a héber bibliai gondolkodás „hétköznapi” eszköze: állandóan találkozunk vele a bibliai szövegekben. Számunkra azonban nem olyan megszokott, ezért szükségesnek látjuk, hogy egészen röviden megosszuk a kedves Olvasóval a gondolatpárhuzamok *alapelemeit*, a gondolatpárhuzamokkal kapcsolatos *alaptennivalóinkat* és a gondolatpárhuzamok leggyakrabban előforduló *fajtaíit*. Ezzel az a célunk, hogy a kedves Olvasó is megbízhatóan tudja elemezni a bibliai szövegekben olyan természetesen megjelenő gondolatpárhuzamokat.

A gondolatpárhuzamok alapelemei

Egy példán mutatom be a gondolatpárhuzam *alapelemeit*:

Leromboltatik a gonoszok háza,
míg az igazak sátora virul. {Péld 14,11}

A gondolatpárhuzam *alapja* az a szó, gondolat, fogalom stb., amelyik *közös* a gondolatpárhuzamot alkotó tagmondatokban, esetleg szavakban. Mi a közös az idézett közmondásban? Ezúttal sem ugyanaz a szó, hanem a *háza-sátora* szópár, vagyis a *lakóhely*.

A gondolatpárhuzam másik fontos alapeleme a gondolatpárhuzam *iránya*. Ez kétféle lehet: *egyirányú* vagy *ellentétes irányú*. Ezúttal ellentétes irányú a gondolatpárhuzam, hiszen a *gonoszok* és az *igazak* lakóhelyeiről esik szó. További ellentét is megjelenik a közmondásban a *leromboltatik* és a *virul* állítmányokban.

A gondolatpárhuzamok leglényegesebb alapelemei tehát a gondolatpárhuzam *alapja* és az *iránya*.

4.1. A gondolatpárhuzamokkal kapcsolatos alaptennivalóink

Az előzőekben írtak rámutatnak arra is, hogy a gondolatpárhuzam szavait, kifejezéseit elemeznünk kell ahhoz, hogy a gondolatpárhuzamról minél világosabb képet alkothassunk. Ez az *elemzés* a gondolatpárhuzammal kapcsolatos egyik fontos alaptennivalónk. A **Péld** 14,11 idézett szövegéhez kapcsolódva tudatosítanunk kell, hogy a bibliai időkben a városlakó izraelitáknak a lakása *ház* volt, a beduin-életmódot folytató izraelitáké (és szomszédaiké) *sátor*. Külön figyelmet érdemelhet azután az, hogy milyen szerepe van a közmondásban annak, hogy a *gonoszok szilárdabbnak látszó háza leromboltatik*, míg az *igazak mobilisabb sátora virul*. Ez olyan *többletinformáció*, amelyre éppen a gondolatpárhuzam formának a felismerésével juthatunk. Ez is tennivalónk tehát a gondolatpárhuzamok elemzése során: a magából a gondolatpárhuzamból adódó *többletinformáció* megkeresése, amit a formai elem felismerése nélkül nem tudnánk megbízhatóan feltárni.

A gondolatpárhuzamokkal kapcsolatos legfontosabb tennivalóink tehát

1. a gondolatpárhuzam szavainak, kifejezéseinek **elemzése**, amellyel el kell mélyednünk a szavak, mondatok jelentésében, továbbá

2. a gondolatpárhuzamból közvetlenül meríthető **többlatinformációk** megkeresése, amelyekre úgy juthatunk el, hogy felismertük, a tagmondatok összefüggésben vannak egymással, méghozzá éppen a gondolatpárhuzam összefüggésében.

És ezzel arra is rámutattunk, hogy a gondolatpárhuzam azért is jelentős formai elem a bibliai szövegekben, mert általa az egyes elemeket, ill. mondatokat **egymással is értelmezi** az Istentől ihletett szöveg.

4.2. A gondolatpárhuzamok leggyakoribb fajtái

Megemlítünk néhány gondolatpárhuzam-fajtát is, példát is mutatva mindegyikre.

1. **Szinonim** gondolatpárhuzam: ugyanaz a gondolat szerepel a két tagmondatban, csak más megfogalmazásban. Pl.:

Dicsérjétek az URAT citerával!

Tízúrú hárfával zengjétek neki! {Zs 33,2}

2. **Szintetikus** gondolatpárhuzam: a gondolat tartalma bontakozik ki a tagmondatokban. Pl.:

Lépes méz a kedves beszéd:

édes a léleknek és gyógyulás a testnek. {Péld 16,24}

3. **Antitetikus** gondolatpárhuzam: ellentétes „dolgokkal” bontakozik ki a gondolat tartalma a tagmondatokban. Pl.:

Nem használnak a bűnnel szerzett kincsek,

de az igazság megment a haláltól. {Péld 10,2}

4. **Antinomikus állítaspár:** a bölcs mondásoknak, ill. a párhuzamoknak mélyebb utánagondolást igénylő formája, amelyben a két állítás első pillanatra ellentmond egymásnak, de ha mélyebben belegondolunk, felfogjuk, hogy egy adott esetben nekünk („bölcseknek”) kell eldöntenünk, mi a célravezető magatartás, tehát az Istentől vezérelt bölcsesség. Pl.:

Ne felelj az ostobának a bolondságához illően,

mert magad is hasonló leszel hozzá;

hanem felelj meg az ostobának a bolondságához illően,

hogy ne tarthassa magát bölcsnek. {Péld 26,4–5}

5. **Klimatikus gondolatpárhuzam:** Az első tagmondat végső *kulcsszavával* kezdődik a második tagmondat. Pl.:

Uralkodik az ÚR! Fenségbe öltözött,

felöltözött az ÚR, erőt övezett magára. {Zs 93,1}

(Előfordulhat, hogy ez a párhuzam a fordításokban olykor nem ismerhető fel.)

5. Néhány hasznos szempont a Biblia olvasásához

Sok bibliaolvasási tapasztalat tanulságait összegezve néhány hasznos szempontot, ha tetszik, javaslatot megosztok minden kedves bibliaolvasóval:

1. A bibliai szövegek Isten üzeneteit tartalmazzák. Emberi szerzője adott helyzetben adott közösségnek vagy személynek adta át, esetleg fogalmazta meg. A legtöbb esetben igen fontos tudnunk, hogy **ki, kinek és milyen helyzetben** mondta, illetve írta az éppen olvasott szöveget, hogy a számunkra szóló isteni üzenetet is helyesen fogjuk fel.

2. Mivel Isten a Biblia elsődleges szerzője, és az ő gondolatai messze felülmúlják a mi értelmünket, fantáziánkat, az ő útjai messze meghaladják a mi útjainkat {Jes 55,8–9}, az ő üzenetei nem férnek bele egy-egy mondatba, jelenetbe, történetbe. Mi következik ebből? Az, hogy minden kijelentést **az egész Biblia fényében, az egész Bibliával összhangban** kell felfognunk, megértenünk és megvalósítanunk.

Például: Isten »úgy szerette a világot, hogy az Ő egyszülött fiát adta oda, hogy aki hisz

„Öbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen» {Jn 3,16}. Ebben az összetett mondatban egyszerre van jelen, hogy Isten szeret minket, sőt »Isten szeretet« {1Jn 4,8.16} – továbbá az is, hogy mindenkit igazságosan ítél a cselekedetei szerint {1M 15,13–15; 2M 15,14; 34,7; 5M 32,36; Jes 11,1–5; 66,15–16; Mt 25,31–46; Jn 5,22.26–29; stb}, tehát Isten egyszülött Fia (az Úr Jézus Krisztus) nélkül elvesztünk, ugyanis »mindnyájan vétkeztek, és szűkölködnek Isten dicsősége nélkül« {R 3,23–26; vö. Lk 5,1–11; 7,36–50; 18,9–14; stb.}, de Isten »igazzá teszi azokat, akik hisznek Jézusban« {R 3,26; 2Kor 5,21; stb.}.

3. Minden bibliai üzenetet csak a **szöveg összefüggésében** érthetünk meg igazán. Célszerű elkerülni, hogy egy-egy bibliai mondatot kiragadjunk az eredeti szöveg-összefüggéséből, mert ilyen módon esetleg teljesen elveszíti valódi jelentését. Durva példa, de szemléletes: ha a Zs 14,1-ből kiragadjuk azt a mondatot, hogy „*Nincs Isten!*”, nagyon félreértenénk a zsoltár szövegét, mert a kiragadott mondat a következő szövegösszefüggésben áll: „*Így szól az esztelen az ő szívében: Nincs Isten!...*” – így már a helyes bibliai üzenet áll előttünk, amely összhangban áll a Biblia összes kijelentésével.

4. Minden bibliai szöveg „gondolati” egységekből áll, de a szövegek elkészülte után sokkal később létrejött „fejezet” és „vers” szerinti beosztás nem mindig ezeket a belső egységeket jelzi. A fejezet- és versbeosztás célja elsősorban a bibliai mondatok azonosíthatósága volt, nem pedig a szöveg szerkezetének a bemutatása. Külön figyelmet igényel tehát, hogy egy-egy bibliai szöveg mettől meddig **összefüggő szöveg**, hogy így a teljes üzenetet látva helyesen értsük meg a bibliai üzenetet. Csak példaként említem, hogy a következő szövegrészek összefüggő egységet alkotnak, annak ellenére, hogy vagy a fejezettagolás, vagy a szokásos értelmezés más tagolást ajánlana: Zs 42–43; Mt 5–7; Lk 17,1–10; Jn 3,1–21; Ef 5,15–21; stb.

6. Miért éppen a Péld 14,1–15,7?

Az előzőekben felvázolt *Tanulmányozó Biblia* elkészítése óriási, és nyilvánvalóan több ember munkáját igénylő feladat. Éppen ezért tartom fontosnak, hogy megjelenjék egy kis minta belőle, amelynek alapján képet alkothatunk, miről is van szó, és milyen lehetőség van a munkába való bekapcsolódásra.

Az utóbbi években kezdtem fordítani a Példabeszédek könyvének közmondásait (Péld 10–31. f.). Ez különösen is izgalmas feladat, hiszen héber nyelven született közmondásokat kell magyar nyelvű közmondássá lefordítani. Ebből következett annak a sürgető igénye is, hogy ennek eredményét megosszam a magyar anyanyelvű Olvasókkal. Hiszen egy közmondás csak a közösségben válik igazán azzá, végképpen lehetetlen ilyeneket egyedül kitalálni, még ha fordításról van is szó. A Péld 14,1–15,7 közmondásaival készültem el úgy, hogy már túl vagyok a harmadik átfogalmazáson, amit mindannyiszor imádságos elemzés és a közvetlen környezetemben közösségi használat előzött meg. Izgalommal tárom tehát a kedves Olvasók elé, és a visszajelzésre is igényt tartok. Lehet, hogy ez az anyag a megjelenés idején már a honlapunkon is elérhető lesz. Ezzel nem egy „bibliai ki mit tud”-ra szeretnék invitálni, de a nyelvi kipróbálás elengedhetetlen.

A bibliai könyvek jelölése

(A könyveket az általunk használt fordítások megszokott sorrendjében soroltam fel.)

Ószövetségi könyvek:

1M	Mózes első könyve (Teremtés könyve, Genézis)	Péld	Példabeszédek könyve
2M	Mózes második könyve (Kivonulás könyve, Exodus)	Préd	Prédikátor könyve
3M	Mózes harmadik könyve (Leviták könyve, Leviticus)	Én	Énekek éneke
4M	Mózes negyedik könyve (Számok könyve, Numeri)	Jes	Jesája könyve (Ézsaiás, Izajás)
5M	Mózes ötödik könyve (Második Törvénykönyv, Deuteronomium)	Jer	Jeremiás könyve
Józs	Józsué könyve	Sir	Síralmak könyve (Jeremiás síralmai)
Bír	Bírák könyve	Ez	Ezékiel könyve
Ruth	Ruth könyve	Dán	Dániel könyve
1-2S	Sámuel első és második könyve	Hós	Hóseás könyve
1-2Kir	Királyok első és második könyve	Jóel	Jóel könyve
1-2Krón	Krónikák első és második könyve	Ám	Ámós könyve
Ezsd	Ezsdrás könyve	Abd	Abdiás könyve
Neh	Nehemiás könyve	Jón	Jónás könyve
Eszt	Eszter könyve	Mik	Mikeás könyve
Jób	Jób könyve	Náh	Náhum könyve
Zs	Zsoltárok könyve	Hab	Habakuk könyve
		Zof	Zofoniás könyve (Szfoniás, Zephanjah)
		Hagg	Haggeus könyve (Aggeus)
		Zak	Zakariás könyve
		Mal	Malakiás könyve

Újszövetségi könyvek:

Mt	Evangélium Máté szerint	1-2Th	Levelek a thesszalonikaiaknak
Mk	Evangélium Márk szerint	1-2Tim	Levelek Timóteusnak
Lk	Evangélium Lukács szerint	Tit	Levél Títusznak
Jn	Evangélium János szerint	Filem	Levél Filemonnak
Cs	Apostolok Cselekedetei	Zsid	Levél a zsidókhoz
R	Levél a rómaiaknak	Jak	Jakab levele
1-2Kor	Levelek a korinthusiaknak	1-2Pt	Péter levelei
G	Levél a galatáknak	1-3Jn	János levelei
Ef	Levél az efezusiaknak	Júd	Júdás levele
Fil	Levél a filippieknek	Jel	Jelenések könyve
Kol	Levél a kolosszeieknek		

A bibliafordítások jelölése

- AB** - Aranyas Biblia - Tótfalusi Kis Miklós javított és gyönyörű Károli kiadása
Amszterdamban kinyomtatva 1685-ben.
- ASV** - American Standard Version (1952 előtt)
- AT** - Almási Tibor kommentárja (Mt – 1989)
- BHS** - Biblia Hebraica Stuttgartiensa (1990)
- BD** - Békés Gellért és Dalos Patrik újszövetség-fordítása (1951; 1996-ban Békés Gellért által kiadva 15., átdolgozott kiadás)
- BG** - Budai Gergely újszövetség-fordítása (A Magyarországi Ref. Egyház Zsinati Irodája Bp., 1967)
- BR** - Buber–Rosenzweig-féle német ÓSZ-fordítás (é. n.)
- Cs** - Csia Lajos újszövetség-fordítása (Univerzális Bibliaiskola, 1978)
- E** - Revideált Elberfelder fordítás in Scofield Bibel (Brockhaus Verlag, 1967–1995 [3. kiadás])
- Egysz** - Újszövetség - egyszerű magyar nyelvű fordítás (Word Biblical Translation Center - TBL Magyarország, 2003)
- EÜ** - Einheitsübersetzung der Heiligen Schrift herausgegeben im Auftrag der Bischöfe des deutschen Sprachgebietes. (Katholische Bibelanstalt Stuttgart und Österreichisches Katholisches Bibelwerk, Klosterneuburg, 1980)
- FD** - Farkasfalvy Dénes kommentárjainak szövege (Jn-1989, R-1983)
- GNB** - Groot Nieuws Bijbel (Hollandia, 1983)
- Good** - Good News Bible (New-York, American Bible Society, 1976)
- HMH** - Mózes öt könyve és a haftárák – szerkesztette: Dr. Hertz J. H., a Brit Birodalom főrabijja – szöveg és magyarázat 1M 1,1–Józs 1,18 (é. n.)
- HJ** - Hajdók János: Zsoltárkönyv (Budapest, 1978)
- IMIT** - Az Izraelita Magyar Irodalmi Társaság által 1897–1906-ban készített héber-magyar kétnyelvű bibliakiadás, amit a Makkabi Kiadó 1994-ben változatlan formában újra kiadott.
- Jak** - Jakubinyi György (Szigeti Miklós álnéven a Préd-ban)
Préd - Prugg Verlag, 1988. – 2. jav. kiadás 2000
Mt - SZIT, 1991
- JerB** - Jeruzsálemi Biblia (Franciául 1956-ban Jeruzsálemben. Német kiadás 1969-ben Lipcsében [St.Benno Verlag], a Herder-kiadás „keleti” változata.)
- JubKomm** - Jubileumi Kommentár (Budapest, 1981, Budapesti Zsinati Bizottság, – CD-n: Budapest, 2000, Kálvin Kiadó-Arcanum)
- K** - Az 1908-ban revideált Károli-fordítás (Budapest, 1994, Magyar Bibliatársulat – CD-n: Budapest, 2000, Kálvin Kiadó-Arcanum)
- Kd** - Káldi György fordítása (1626 – Szántó Istvánnak 1580-ban befejezett munkáját fölhasználva 1605–7-ig készítette el – in: CD-n: Budapest, 2000, Kálvin Kiadó-Arcanum)
- Kf** - Károli-felújítás (Biblia az élet könyve sorozatban kötetenként 1998-tól, Roszík Ágnes és Gábor munkája)

KJV - King James Version (Jakab Király Bibliája, 1611)

KNB - Káldi-Neovulgata-Biblia: revideált Káldi-Biblia a Neovulgata alapján (Budapest, 1997, Szent Jeromos Bibliatársulat)

KR - Károli felújítás **Ravasz** Lászlótól, amely a Nemzetközi Gedeon Társaság kiadásában jelent meg. Újszövetség, Zsoltárok könyve, Példabeszédek könyve („Kis kék zsebbiblia”) Tenesse, 1988

LB - Luther Bibel (Martin Luther 1534-ben elkészült német fordítása.)

LP - Liber Psalmorum (A Pápai Bibliai Intézet professzorainak gondozásában készült új latin zsoltárfordítás – Róma, 1956)

LXX - Hetvenes fordítás, Septuaginta (görög, Alexandriában, i. e. kb. 3. sz. - Alfred Rahlfs szerk., Stuttgart, 1935...1991)

MS - Master Study Bible – a New American Standard: **NAS** - 1959 szövege alapos bibliai utalásokkal és tanulmányozó részekkel. (1960)

NAS - New American Standard Version (1959)

NDB - Neue Deutsche Bibel (1955 – a Luther fordítás alapján)

NEB - New English Bible (Anglia, 1970)

NIV - New Internationale Version (Grand Rapids, Michigan, 1992, International Bible Society - Zondervan Publishing House)

NKJV - New King James Version (1990?)

NTD - Das Neue Testament Deutsch (Neues Göttinger Bibelwerk, 1936-67)

NV - Neovulgata (Róma, 1977)

PE - Protestáns új, első kiadás (1975)

PP - Protestáns próbafüzetek (1954-től)

PR - Protestáns új revideált kiadás (1990)

RK - új rkat. teljes Szentírás (1976)

RSV - Revidited Standard Version (Anglia, 1952)

Sík1 - Sík Sándor első zsoltárfordítása (1923, 2. kiadás 1936)

Sík2 - Sík Sándor második zsoltárfordítása, Szőrényi Andor bevezetésével (1955)

Sz - Szent István Társulat 1931-es kiadása (revideált **Káldi** fordítás, tekintettel az eredeti szövegekre. A fordítás felújítását, valamint az egyes könyvekhez bevezetőt, ill. jegyzeteket a Szent István Társulat Szentírás-Bizottságának tagjai írták.)

SzPA – Szent Pál Akadémia Evangélium c. kiadása (a 4 evangélium) (2001)
További újszövetség-fordítások az Új Exodusbán.

TR - Textus Receptus
Ószövetségi rész: Biblia Bombergiana Secunda (1524-25). Jákób ben Chajjim szerkesztésében: héber szöveg + targum [arám fordítás] + mértékadó rabbik magyarázatai és a maszorák; A Textus Receptus (TR) 13-15. századi héber szövegekre épül. Ebből dolgozott pl. Károli Gáspár is. Azóta régebbi, a 10. századi héber másolatokból mértékadóbb és kritikai kiadások készültek: BHK, BHS. Ezekből készülnek a korszerűbb fordítások. Figyelnünk kell arra, hogy a TR igehely-számozása néhány bibliai könyvben (Préd, Jóel, Mal stb.) eltér a ma mértékadó héber nyelvű kiadások igehely-számozásától, amit a korszerű (20. századtól készült) fordítások is követnek.
Újszövetségi rész: Rotterdami Erasmus kiadása (Novum instrumentum), 1517

V - Vulgata (Hieronymus latin fordítása kb. 390–420-ból; Desclée et Socii kiadása 1956-ból)

VB - Vizsolyi Biblia (1590 - a TR-ből fordít)

VS - Vida Sándor: Újszövetségi Szentírás (Budapest, 1971...1992)

VZsJ - Varga Zsigmond József Dr.: Újszövetségi görög-magyar szótár (Budapest, 1992)

W - Wuppertaler Studienbibel (1992)

WBC - Word Biblical Commentary saját fordításai (1978–1990?)

Wey - Weymouth, Richard Francis: **The New Testament** in Modern Speech (é. n.)

WI - Weöres Imre: János levelei kommentárjában közölt fordítás (Budapest, ¹1968–²1998)

A héber, ill. a görög szövegek átírási szabályai

A héber és görög nyelvű szavak bemutatásakor a mai magyar fonetikát vettem igénybe. Hangsúlyozom, hogy ez az átírás nem szándékozza azt, hogy megfeleljen a tudományos életben alkalmazott nemzetközi átírási rendszereknek, mivel nem tudományos célja van, hanem pusztán annyi, hogy akinek nincs módja megtanulni a héber vagy görög nyelv írását, az magyarul is képet kaphasson a szavak *kiejtéséről*, valamint azokról a nyelvi megoldásokról, amelyek *lefordíthatatlanul sajátosságosak* a héber, ill. a görög nyelvben, és tükrözik is a bibliai írók gondolkodását.

A héber ábécé és jelölésük:

A héber szavaknál először csupa nagybetűvel közlöm a héberben olvasható betűket, utána pedig kisbetűkkel a szavak fonetikus kiejtését - a mellékelt táblázatok szerint.

mássalhangzók:

alef	- A	mem	- M-m
beth	- B-b	nun	- N-n
gimel	- G-g	szamek	- Szm-sz
daleth	- D-d	ain	- Ai
hé	- H-h	pé	- P-p/f (sokszor ejtik „f”-nek)
vau	- V-v/ú (súrek)	száde	- C-c
zain	- Z-z	kof	- Q-q
heth	- Ch-ch	res	- R-r
thet	- Th-th	szín	- Szi-sz (balra pont)
jod	- J-j/í vagy é	sín	- S-s (jobbra pont)
kaf	- K-k	tau	- T-t
lamed	- L-l		

magánhangzók:

patah	- a	hatéf patah	- a (svá kompozitum)
patah furtivum (lopakodó patah) - <i>RVCh-rúach</i>			
	(Ch alatt van, de előtte ejtjük, tehát nem - <i>rúcha</i>)		
szegol	- e	hatéf szegol	- e (svá kompozitum)
ceré	- é	ceré J-ben	- é
kámec	- á	hatéf kámec	- o (svá kompozitum)
		kámec chatúf	- o/á
		(hangsúlytalan zárt/hangsúlyos v. nyitott szótagban)	
hirek	- i	hirek J-ben	- í
holem	- ó	holem V-n	- ó
qibbuc	- u	súrek (V-ban)	- ú
svá quiescens - semmi		svá mobile (töltőhang)	- ö
.. <i>BJV</i> .. <i>báv</i>			

makkef (= kötőjel) – *AT-HARC* - *ét-haárec*

meteg (mellékhangsúly) – nem jelöltem.

pausa (mondatvég jele) – nem jelöltem.

kötib („írott rész”, lehet téves is ...)

- qöré (lap szélén jelzi a helyes magánhangzókkal való olvasatot): Q

a versszám után jelölöm, még a pontosvessző előtt: **1Krón** 11,17Q;

A héber igéket hét csoportba foglalhatjuk: **qal** = aktív cselekvő, **nifal** = passzív cselekvő, **piél** = intenzív-gyakorító cselekvő, **pual** = intenzív-gyakorító passzív, **hifil** = műveltető aktív, **hofal** = műveltető passzív, **hitpaél** = kölcsönös igeforma.

Jó tudni, hogy a héber igeragozásban nincsen idő: csupán **befejezett** (perf.), **folyamatos** (imperfect.) és **parancsoló** (iussivus) állapot. A teljes mondat, esetleg a tágabb *szövegösszefüggés* alapján lehet megállapítani az időbeli viszonyokat.

A görög ábécé:

alfa	<i>a</i>	nű	<i>n</i>
béta	<i>b</i>	kszí	<i>x</i>
gamma	<i>g</i>	omikron	<i>o</i>
delta	<i>d</i>	pí	<i>p</i>
epszilon	<i>e</i>	ró	<i>r</i>
dzéta	<i>dz</i>	szigma	<i>sz</i>
éta	<i>é</i>	taú	<i>t</i>
théta	<i>th</i>	üpszilon	<i>ü(u)</i>
ióta	<i>i</i>	fí	<i>f</i>
kappa	<i>k</i>	khí	<i>kh</i>
lambda	<i>l</i>	pszí	<i>psz</i>
mű	<i>m</i>	ómega	<i>ó</i>
hehezet pl.:	<i>^ho</i>		

A görög igeragozás különlegessége az **aorisztosz** (*beálló*) igeforma, amely nyomatékot ad a cselekvés bekövetkeztének. Pontos értelmezése az adott helyen a fordító feladata.

Péld 14. (35)

A bölcsesség és a bolondság összehasonlítása –
 folytatás
 {Péld 14,1–35}

- 14.1. A bölcs asszony fölépíti a házát *,
 míg a bolond naponta rombolja.
 [A bölcsesség fölépíti a házát *,
 míg a bolondság naponta rombolja.]
 * Péld 31,10–31;
- 14.2. Az egyenes úton járó JHWH-hoz igazodik *,
 a görbe úton járó viszont semmibe veszi Őt. **
 * Jób 12,4; ** Jn 16,9;
-
- 14.1. * A bölcs asszony fölépíti a házát *
 (ChKMWT NSJM BNTH BJTH
 - chakmót násim bantá bétáh)
 → ChKM-chákám-nn.tsz. [ChKM] = bölcs
 de lehet ChKMH-chokmá-tsz. is =
 = bölcsesség
 → ASH-issá [-]-tsz. = nő, asszony
 → BNH-qal.perf.
 → BJT-bajit [-] = ház, palota
 * Péld 31,10–31;
 = Sz. sz.: „A bölcs asszonyok fölépíti a házát” –
 Figyelemre méltó a »fölepíti [BNH-qal.perf.]«
 perfectum, befejezett alakja, amit a »fölepíti«
 alakkal fejezek ki. De több »aspektusa« is van a dolognak,
 hiszen benne van az igeversben az az üzenet is, hogy
 »állandóan, egyszersmindenkorra rászánva magát
 építi«, amit alátámaszt a 2. mondat »naponta
 rombolja« párhuzama is. Mégis megmaradtam a
 »fölepíti« mellett. – Érdekes, hogy a többes számú
 alany (bölcs asszonyok) után egyesszámú állítmány
 és kiegészítő (építi a házát) tartozik. Talán a »bölcs
 asszony« kifejezés nyomatékát célozza? – Van, aki
 elhagyja az »asszony«-t, és »A bölcsesség [ChKMH-
 chokmá-tsz] építi a házát« alakot tartja »eredetinek«
 [Jubileumi Kommentár], amit alátámaszt a tsz.-ú
 alak mellett álló egysz.-ú ige, valamint az is, hogy az
 egész fejezet a bölcsességről szól – de ezt a felfogást
 csak nagyon kevés fordítás követi [RK]. Ebben az
 esetben azonban a következő fordítás adódik:
 A bölcsesség fölépíti a házát,
 míg a bolondság naponta rombolja.
 * míg a bolond naponta rombolja
 (WAWLT BJDJH THRSzmNW
 - wöiwwel böjdéhá teherseennú)
 → W+AWLT-iwwel [AWL] = bolondság
 – bolond nő-asszony
 → B+JD-jád [-] = kéz
 → HRSzm-qal.impf. = beszakít-áttör-(le-
 össze)rombol
 = Sz. sz.: »és a bolond asszony önkezével rombolja
 azt« – az »önkezével« túlságosan megtörné a
 közmondás ritmusát, azért hagytam el. Inkább a
 »naponta« kiegészítéssel emeltem ki a »rombolja«
 folyamatosságát (impf).
- 14.2. * Az egyenes úton járó JHWH-hoz igazodik *
 (HWLK BJSRW JRA JHWH
 - hólék böjsojó jöré JHWH)
 → HLK-qal.part.a.
 → B+JSR-jóser [JSR] = becsületesség,
 egyenesség, igazság, megpróbáltatás,
 feddhetetlenség
 → JRA-qal.part.a. = fél-tisztelet-megijed-megretten –
 > óvatos-igazodó

- 14.3. A bolond nyelve kevélység pálcája, * míg a
 bölcsket megtartja bölcs beszédük. **

* Jób 12,4;
 = Sz. sz.: „Az egyenességben-igazságban járó
 JHWH-t félő” – a második mondat alapján
 válsztottam az »úton« kiegészítést. A második
 mondatban álló „görbe” kívánja itt az »egyenes«
 szót. Ez is tudatosítja, hogy az *egyenes* és az *igaz*
 ugyanazt jelentik. – Az »igazodik« valójában »félő«,
 de itt kivételesen szakítok a »konkordáns«
 fordítással, mert sokkal kifejezőbb az »igazodik« a
 második mondat »semmibe veszi« ellentétéként, mint
 amilyen a »féli« volna. – A melléknévi igenév
 (participium activum) folyamatos-állandó alakjára a
 jegyzetben hívom fel a figyelmet.
 * a görbe úton járó viszont semmibe veszi Őt **
 (WNLZ DRKJW BWZHW
 - unlóz dörákaw bórészú)
 → W+LWZ-nif.part. = elfordult, elfajult, álnok,
 perverz, görbe
 → DRK-derek [DRK] = út, járás, ok, mód
 → BZH-qal.part.a.+ tárgyi személyrag
 ** Jn 16,9;
 = Sz. sz.: »és az elfordult-elfajult-álnok-perverz-
 görbe az Ő útjait... Őt megutáló-megvető-semmibe
 vevő« v. »és az útjaiban elfordult-elfajult-álnok-
 perverz-görbe Őt megutáló-megvető-semmibe vevő«
 – lényegében mindkét értelem a választott
 megoldásban kifejezést kap. Külön figyelemre méltó
 a »elfordult« jelentés a »görbe« jelentéshez képest,
 mert abban benne van a JHWH-TÓL való elfordulás
 is.
 = Van, aki a második mondat állítmányát
 »megutálja«-nak fordítja [VB, AB, K], de a
 választott megoldás általánosabb és helyesebb [lásd
 PR, RK]. A Kd és KNB a V-t követve (aki itt nem a
 LXX-re támaszkodik!) nem gondolatpárhuzamot
 hoz, hanem egyetlen mondatot: »Az igaz úton járó és
 az istenfélő lenézetik attól, ki gyalázatos úton jár.«
 [Kd], ill. »Az igaz úton járó, istenfélő ember lenézi
 azt, aki gyalázatos úton halad.« [KNB], de ez a
 megoldás vitatható.

14.3. * A bolond nyelve kevélység pálcája *
 (BPJ-AWJL ChTR GAWH
 - böpi-ewil chóter gaawá)
 → B+PH-pe [-] = száj (beszélő száj értelemben
 is), torok, nyílás – rész, értelem – itt, ide
 → AWJL-ewil [AWL] = bolond, dőre, ostoba,
 becsapható-becsapott – alávaló, gonosz
 → ChTR-chóter [-] = vessző, pálcá
 → GAWH-gaawá [GAH] = fenség, büszkeség,
 önhietség, dölly, kevélység
 * Péld 11,2; 13,10; 16,19; 21,24; 29,23; 30,11–14;
 = Sz. sz.: »A bolond beszélő szájában kevélység-
 büszkeség-önhietség pálcája-vesszője« – A
 »szájában« helyett a »nyelv« egyértelműbb ebben a
 szövegösszefüggésben. Kissé kérdéses a »pálca«
 jelentése. »Verő pálcára« is gondolhatunk (ekkor a
 »vessző« pontosabb), de »kormányzó pálcára,
 jogarra« is, amellyel uralni akar másokat. A
 gondolatpárhuzam elemzéséből (»míg a bölcs
 beszéde megtartja őket« ellentétéként) talán a
 »kormányzó pálcá« valószínűsíthető, amely légvár,
 »látszat-pálca«, és nem tartja meg, hanem bajba viszi
 őket, sőt még másoknak is kárt okoz.
 A kevélység pálcája két jelentéstartalmát érdemes
 még végiggondolni.
 1. kevélység pálcája = Ha megszólal a bolond, az
 kevélység, hiszen bolondot beszél, tehát jobb lenne,

- 14,4. * **Péld** 11,2; 13,10; 16,19; 21,24; 29,23; 30,11–4;
 ** **Péld** 12,18; 13,20; 15,1.7; 16,24; 17,27; 18,6;
 25,15;
 Tiszta a jászol, ha nincsenek ökrök,
 de ökrök nélkül nincsen gabona. *
 * **Péld** 6,4–11; 10,4.26; 12,23.26; 14,4; 19,15.24;
 20,4.13; 21,25; 22,13; 24,30; 26,13-16;
Préd 4,5; **Mt** 25,26;

ha hallgatna. A *pálca* azt a bolond szándékot is nyomósítja, hogy – bolondul – uralkodni akar (a *pálca* „jogar” jelentésére gondolok), ami bajt is hoz rá, hiszen alaptalan légvár (sokszor pedig véres valóság), hogy a bolond uralkodjék.

2. *kevélységet sújtó vessző* = Ez a jelentés az előbbihez kapcsolódva inkább azt emeli ki, hogy a kevélyül megszólaló bolondnak Isten ellenáll, és így a bolond nyelvűt a kevélyek kiméletlenül kikészítik. {**Jób** 22,8–10,29; **Péld** 3,34; 15,25; **Jes** 25,11; **Mt** 23,12; **Lk** 14,11; 18,14; **Ef** 5,21; **Fil** 2,3; **Jak** 4,6; **1Pt** 5,5; stb.} [A gondolatpárhuzamnak ez az értelmezés is nagyon jól megfelel.]

* **míg a bölcseket megtartja bölcs beszédük** **
 (WSziPTJ ChKMJM TSMWRM

- wöszifté chakámüm tismúrém)

→ W+SziPH-száfá [-]-kettősszám = ajak, száj,
 (beszélt) nyelv, beszéd

→ ChKM-chákám [ChKM] = bölcs

→ SMR-qal.impf.tárgyi suff.

** **Péld** 12,18; 15,1; 16,24; 17,27; 18,6; 25,15;

= Sz. sz.: „és a bölcsök ajkai megtartja-megőrzimégvédi őket” – mivel a kettősszámú alany (ajkai) mellett egyszámú állítmány (megtartja) áll, az ajkai átvitt értelmét ajánlja maga a héber szöveg is, ezért választottam a „beszédük” megoldást.

- 14,4. * **Tiszta a jászol, ha nincsenek ökrök**

(BAJN ALPJM ABWSzm BR

- böén aláfm ébúsz bár)

→ B+AJN-én [-] = nélkül (nincs-ben)

→ ALP-elef-tsz. [ALP] = ökör

→ ABWSzm-ébúsz [ABSzm] = jászol, házikó

→ BR-bar [BRR] = tiszta

= Sz. sz.: „Ökrök híján tiszta a jászol” – Ebből „közmondás-alakot” választottam.

* **de ökrök nélkül nincsen gabona** *

(WRB-TBWAWT BKCh SWR

- wöob-töbúót bököach sór)

→ W+RB-rób [RBB] = bőség, sokaság

→ TBWAH-töbúá [BWA] = jövedelem, hozadék,
 eredmény, termés, gyümölcs

→ B+KCh-kóach [-] = erő, képesség, hatalom

→ SWR-sór [-] = bika, ökör

* **Péld** 6,4–11; 10,4.26; 12,23.26; 14,4; 19,15.24;

20,4.13; 21,25; 22,13; 24,30; 26,13-16; **Préd** 4,5;

Mt 25,26;

= Sz. sz.: „és a termés sokasága az ökör-bika erejében (van)” – ezt a jelentést adtam vissza „közmondás-szerűen”, az első mondat szerkezetéhez igazodva. – Ebből, ezúttal magyarul, klimatikus gondolatpárhuzamot is kaptunk (*nincsenek ökrök, de ökrök...*). – „Családi” szituációra ezzel párhuzamos közmondás is adódik:

‘Csöndes a ház, ha nincsenek gyerekek,
 de gyerekek nélkül nem élet az élet.’

vagy:

‘Rendes a ház, ha nincsenek gyerekek,
 de gyerekek nélkül nem érdemes élni.’

vagy:

‘Nincsen ricsaj, ha nincsenek gyerekek,
 de gyerekek nélkül nem élet az élet.’

- 14.5. A hiteles tanú nem hazudik, * a hamis tanú viszont csalást csalásra halmoz.
* 2M 20,16; 23,1; Péld 12,17.19; 14,25;
-
- 14.5. * **A hiteles tanú nem hazudik ***
(AiD AMWNJM LA JKZB
-éd emúním ló jökazzéb)
-> AiD-éd [AiWD] = tanú(ságtétel)
-> AMWN-émún [AMN] = hűség-
becsület(esség)-megbízhatóság-
lelkiismeretesség
-> LA-ló = nem
-> KZB-piél.impf. = (nagyon) hazudik-beccap-
(meg)csal
* 2M 20,16; 23,1; Péld 12,17;
= Sz. sz.: „A hűség-becsület-megbízhatóság-
lelkiismeretesség tanúja nagyon nem (= semmiképpen sem) hazudik” – A »hiteles« jól
kifejezi a héberben található genitivus qualitativus –
Lehetne a »sohasem hazudik« forma is (ezzel adva
vissza a piél igetörzs intenzív jelentését), de a »nem
hazudik« talán még kifejezőbb.
* **a hamis tanú viszont csalást csalásra halmoz**
(WJPJCh KZBJM AiD SQR
-wöjáfiach közábím éd sáqer)
-> W+PWCh-hif.impf. = lehel-susog – illatozik-
sugárzik – liheg-fújtat-(tüzet-lázadást)szít –
felüdít – célba vezet-terjeszt-áraszt
-> KZB-kázáb-tsz. [KZB] = hazugság-csalás-
becsapás
-> AiD-éd [AiWD] = tanú(ságtétel)
-> SQR-seqer [SQR]-pauzában = beccapás-
hazugság-megtévesztés
= Sz. sz.: „de a hazugság tanúja hazugságokat-
csalásokat-beccapásokat áraszt-terjeszt-sugárzik” –
A »hazugság tanúja« helyett választottam a »hamis
tanút«. – Az »csalást csalásra halmoz« jobban
megfelel az egész vers tartalmának, és
közmondásszerű. – Lehetne »a hamis tanuból viszont
ömlik a hazugság« is.

- 14.6. A gúnyolódó is bölcs akar lenni, *
de ismeretre csak az értelmes jut el.
(Bölcsességet hajszol a gúnyolódó, de nincsen,
*
az ismeret csak az értelmesnek jut könnyen.)
* Zs 1,1.5-6; Péld 1,2-7.22; 3,34; 9,7; 13,1; 14,6;
15,12; 19,25.29; 20,1; 21,11;
- 14.7. Hagyd ott a bolondot, és ne bánd *,
mert okos szót nem fogsz hallani tőle!
* Péld 23,9;
-
- 14.6. * **A gúnyolódó is bölcs akar lenni ***
(BQS-LC ChKMH WAJN
-biqqes-léc chokmá wáájin)
-> BQS-piél.perf. = (halálra) keres-kutat-
követel-hajszol
-> LC-léc [LJC] = csúfolódó-gúnyolódó-
-gúnyo(ro)s-mindenből csúfot üző
-> ChKMHchokmá [ChKM] = bölcs
-> W+AJN-ajin [-] = nincsen
* Zs 1,1.5-6; Péld 1,2-7.22; 3,34; 9,7; 13,1; 14,6;
15,12; 19,25.29; 20,1; 21,11;
= Sz. sz.: „(Halálra) keres a gúnyolódó
bölcsességet, és nincsen” – Az IMIT: »Keresett a
csúfoló bölcsességet, de nincs, az értelmesnek
azonban könnyű a tudás.« – Lehetne: »A mindenből
csúfot üző hajszolja a bölcsességet, de nincsen« is...
– Jó »A gúnyolódó nem talál bölcsességet, hiába
hajszolja,« vagy »A gúnyolódó hajszolja a
bölcsességet, s nincsen« is. – Lehetne: »Bölcsességet
hajszol a gúnyolódó, de hasztalan« is. – A
gondolatpárhuzam alapos átgondolása vezetett el a
választott alakra.
* **de ismeretre csak az értelmes jut el**
(WDAiT LNBWN NQL
-wödaat lönábón náqál)
-> W+DAiT-daat [JDAi] = tudás-tudomány-
-értelem-ismeret (JHVH ismerete)
-> L+BJN-nif.part. = értelmes(nek)
-> QLL-nif.perf. = könnyű-csekély – könnyen eljut
= Sz. sz.: „Az ismeret-tudás azonban az értelmesnek
könnyű” Lehetne még: »az értelmes viszont könnyen
talál tudást« vagy »az értelmes viszont eléri a
tudást« stb. – A gondolatpárhuzam alapos elemzése
során jutottam el a választott alakhoz. – Felhívom a
figyelmet néhány, a gondolatpárhuzamból és a héber
szóhasználatból közvetlenül adódó üzenetre: **1.** A
gúnyolódó nem értelmes. **2.** A gúnyolódó nem jut el
a bölcsességre. **3.** Az ismeret (mint annyiszor a
Bibliában) fontos jelentése a „közösségekben lenni”.
Kivel? A bölcsességről lévén szó = Istennel. És az
emberekkel is. De a közösséget „megöli” a
gúnyolódás, ezért a gúnyolódó nem jut „használható”
közösségre Istennel és emberekkel, csak az értelmes.
4. Az ismeret és a bölcsesség más bibliai helyeken is
szinonima, tehát fölcserélhető. {Vö. a Péld 1,7-et a
Jób 28,28-cal stb.} **5.** Az értelmesnek sem hullik az
ölébe az ismeret, neki is el kell jutnia oda, de erre
van esélye. A gúnyolódónak azonban nincsen esélye.
= Ezek nagy jelentőségű tanulságok, és nagyon
meglepőek lehetnek azoknak, akik szeretnek
gúnyolódni. Meg kell tehát fontolniok, hogy Isten
üzenete ez a számukra is.
14.7. * **Hagyd ott a bolondot, és ne bánd ***
(LK MNGD LAJS KSzmJL
-lék minneged löfs köszíl)
-> HLK-qal.impv. = megy
-> MN+NGD-neged [NGD] = előtt-szemben
-> L+AJN-is [-] = férfi-ember
-> KSzmJL-köszíl [KSzmL] = ostoba(ság)-

- 14.8. Az okos bölcsessége, hogy figyel az útjára*, a bolond bolondsága, hogy becsapja magát**.

bolond(ság)-esztelen(ség)

* Péld 23,9;

= Sz. sz.: „Menj (el) a bolond-ostoba-esztelen ember elől-szembenből” – Az egész vers, és a benne lévő gondolatpárhuzam elemzése alapján tartom szükségesnek az »és ne bánd« kiegészítést. – A sokféle fordítás mutatja a héber »elől-szembenből [MN+NGD-neged]« értelmezésének különféle lehetőségeit: – Nagyon furcsa a LXX „megoldása”: »Minden (van) az ostoba ember körül, de értelmes eszköz (nincsen), (ti.) a bölcs ajkak. (panta enantia andri afroni ^hopla de aiszthészeosz kheil szofá)« [LXX] – Ebben az irányban halad a VB is: »Menj-el a bolond férfinak szemé elől, és a kit tudsz nem ékesítettnek lenni tudományok beszédével.« [VB-AB] – A Károli hasonló irányban halad: »Menj el a bolond férfiú elől; és nem ismerted meg a tudományok beszédét.« [K-JerB] – A V és követői másként értelmezi az »előtt [MN+NGD-neged]« határozószót: »Lépj eléje a bolond férfinak, és nem tudja az okosság ajkait.« [V-Kd-E-EÜ – Káldi a jegyzetében hozzáteszi: 'Ha beszédbe állsz a balgataggal, egy okos szót sem fogsz tőle hallani.'] – Ezt az irányt folytatja a KNB: »Lépj a balga ember elé, és nem ismeri fel az okos ajkait!« [KNB] – A RK is ebben az irányban halad: »Hagyd ott a balga embert, nála nem találsz értelmes ajakra.« [RK] – A héber alakot adja vissza IMIT és MS: »Menj el a balga ember közeléből, és nem ismerted meg tudásnak ajkait!« [IMIT] – »Hagyd ott az ostoba jelenlétét, különben nem fogod megismerni az ismeret beszédét (Leave the presence of a fool. Or you will not discern words of knowledge.)« [MS-NAS-NKJV]

* mert okos szót nem fogsz hallani tőle

(WBL-JDAiT SzIPTJ-DAiT

- úbal-jádatá szifté-dáat)

→ W+BL-bal [BLH] = és nem → ügysem

→ JDAi-qal.perf. = ismer-tud – közösségben van

→ SzIPH-száfá [-] = ajak-száj-(beszélt) nyelv-beszéd

→ DAI-t-daat [JDAi] = ismeret-tudás – közösség

= Sz. sz.: „és nem-ügysem tudod meg az ismeret beszédét” – Az egész vers, és a benne lévő gondolatpárhuzam elemzése alapján tartom szükségesnek a »tőle« kiegészítést. → Végülis Káldi értelmezését találtam a legmegfelelőbbnek: »egy okos szót sem fogsz tőle hallani«... [Káldi jegyzetekben]

14.8.

* Az okos bölcsessége, hogy figyel az útjára *

(ChKMT AiRWM HBJN DRKW

- chokmat árum hábín darkó)

→ ChKMH-chokmá-st.c. [ChKM] = bölcsesség

→ AiRWM-árum [AiRM] = okos-eszes-értelmes-ravasz-cseles

→ BJN-hif.inf.c. = figyel-megért

→ DRK-derek [DRK] = út

* Zs 1,6; 16,11; 25,4–5.8-12; 37,34; 39,2; 50,23; 51,15; 85,14; 86,11; 101,2.6; 103,7; 119,1.29.32;

= Sz. sz.: „Az eszes-értelmes-okos bölcsessége figyelni-megérteni az ő útját” – A »figyelni-megérteni [BJN-hif.inf.c.]« célhatározói jellegét jobban kiemelve: »Az értelmes bölcsessége abban áll, hogy figyeljen az ő útjára«... – Végül is a gondolatpárhuzam elemzése vezetett a választott

* Zs 1,6; 16,11; 25,4–5.8-12; 37,34; 39,2; 50,23; 51,15; 85,14; 86,11; 101,2.6; 103,7; 119,1.29.32; ** Péld 1,22.32; 9,16–17; 12,1;

14.9.

A bolondokat a bűn köti össze*, az igazakat viszont a jóakarat**.

alakra. – Az út a Bibliában az életvezetés általánosan használt képe, amelyhez szinte automatikusan kapcsolódik az igény, hogy „JHWH útját” járjuk, ahhoz igazodjunk. {lásd az utalásokat}

* a bolond bolondsága, hogy becsapja magát

(WAWLT KSzmJLJM MRMH

- wöiwelet köszlím mirmá)

→ W+AWLT-iwwelet [AWL] = bolondság-ostobaság

→ KSzmJL-köszl-tsz. [KSzmL] = ostoba(ság)-bolond(ság)-esztelen(ség)

→ MRMH-mirmá [RMH] = álnokság-ámítás-becsapás-csalárdság-csalás

** Péld 1,22.32; 9,16-17; 12,1;

= Sz. sz.: „és a bolondok bolondsága-ostobasága (ön)csalás” – A gondolatpárhuzam elemzésével jutottam a választott alakhoz. – A gondolatpárhuzam elemzéséből adódik, hogy a bolond nem figyel az útjára, éppen ezzel csapja be önmagát. – A héberben a bolondok (KSzmJLJM-köszlím) többes számban áll, de a magyarban az egyes szám jobban kifejezi a „gyűjtőfogalmat”, és ritmikailag is jobb. Más fordítások: »Az okosnak bölcsessége: érteni az útját, de a balgák oktalansága csalárdság.« [IMIT] – »Megfontolni útját az okos bölcsessége, a bolondnak csalás a balgasága.« [RK] – »Az okos azért bölcs, mert érti a dolgát, az ostobák pedig bolond módon becsapódnak.« [PR] – »A tapasztalt ember bölcsessége: vigyázni az útjára, a balgákat pedig bolondságuk tévútra vezeti.« [KNB] – »Az eszesnek böltsége vagy az ő utának megtudásában; a bolondoknak pedig bolondságok az álnokságra.« [VB-AB] – „Parafrázisosan”: »a bolond viszont ostoba, mert becsapja magát«.

14.9.

* A bolondokat a bűn köti össze *

(AWLJM JLJC ASM

- ewilím jálíc ásám)

→ AWL-ewil [AWL] = bolond-dőre-ostoba-becsapható-becsapott (alávaló-gonosz)

→ LJC-hif.impf. = viszi a szót – tolmácsol-magyaráz – csúfol-gúnyol-csúfolat

→ ASM-ásám [ASM] = bűn-adósság – bűnért való áldozat

* Zs 1,1; 26,5; 28,3; 34,22; 141,4; Péld 4,14; 12,12; 13,20; 14,32;

= Sz. sz.: „A bolondok csúfolják-gúnyolják a bűnt-bűnért való áldozatot” v. „A bolondok (között) tolmács a bűn, az egyenesek-igazak között pedig a jóakarat.” – A »csúfolják-gúnyolják – tolmács [LJC-hif.impf]« szó jelentése ebben a versben a tolmácsol-összeköt variációval teszi megoldhatóvá a gondolatpárhuzamot, ezért választottam ezt a megoldást: A bolondok között a bűn a tolmács, az igazak között pedig a jóakarat. – Ezt támasztja alá az IMIT fordítás: »Az oktalank közt tolmács a bűn, és az egyenesek közt a jóakarat.« [IMIT] – Ezt bizonyítja a második mondatban álló »igazak között« kifejezés is, amit azonban a magyar szövegben a választott magyar szerkezet – ebben az alakban – fölöslegessé tett. Az így kapott „megoldást” alakítottam még magyarosabbra, közmondásszerűbbre.

– Tanulságos más fordításokat is szemügyre venni:

»A' bolondokat össze-kapcsolja a' gonoszság; az

- * **Zs** 1,1; 26,5; 28,3; 34,22; 141,4; **Péld** 4,14;
12,12; 13,20; 14,32; ** **Zs** 133,1-3;
- 14,10. A szív ismeri az ő keserűségét,
és örömet sem osztja meg idegennel. *
- * **Mt** 7,6;
-
- igazak között pedig a' mi jó dolog az *βerez*
barátságot.« [VB-AB] – »A bolondokat megcsúfolja
a bűnért való áldozat; az igazak között pedig
jóakarát van.« [K] – »A bolondokat csúffá teszi a
vétek, de a becsületes emberek közt jóakarát van.«
[PR] – »A bolond csúfolódik a bűnnel; de az igazak
közt megmarad a kegyelem. – Jegyzetben: A
balgatótag játszva követi el a legnagyobb vétkeket; de
az igazak kegyelemben maradnak, és őrizkednek a
bűnöktől. Némelyek a hébert így: A bolondok játékot
űznek a vétekekkel; de az igazak kedvet a jámborokban
találnak. Mások másképen.« [Kd] – »A bolondokat
kigúnyolja az Isten, de az igazakban kedvét találja.«
[RK] – »Az ostoba csúfot űz a bűnből, az igazak
között pedig kegyelem lakozik.« [KNB]
- * **az igazakat viszont a jóakarát**
(WBJN JSRJM RCWN
- *űbén jösárim rácón*)
→ W+BJN-bajin [BJN] = között
→ JSR-jásár-tsz. [JSR] = egyenes-sík-igaz
→ RCWN-rácón [RCH] = kedvesség-
-gyönyörűség-jókedv – önkéntes jószándék-
-jókedvű-igazi jóakarát(ból)-(teli jóakarattal)
= Sz. sz.: „és az egyenesek között kedvesség-
jóakarát-jószándék” – A gondolatpárhuzam
elemzése, valamint a VB-AB- IMIT-fordítás vezetett
el a választott alakhoz. Lásd még az előző mondatnál
felsorolt fordításokat is!
- 14,10. * **A szív ismeri az ő keserűségét**
(LB JWDAi MRT NPSW
- *léb jódéa márrat nafsó*)
→ LB-léb [LBB] = szív
→ JDAi-qal.part.a. = ismer(ője)
→ MRH-mórá [MRR] = keserűség
→ NPS-nefes [NPS] = lény-élet-benső-szív-
-lélek
= Sz. sz.: „szív a saját lény keserűségeinek az
ismerője” – Sokféle fordítás-értelmezés lehetséges:
»Belső bánatunkat csak a magunk szíve érti, belső
örömiünkbe nem szólhat idegen.« [RK] – »A szív
ismeri a maga keserűségét, és örömebe sem
avatkozhat idegen.« [PR] – »A mely szív tudja lelke
keserűségét, annak örömeibe nem elegendik az
idegen.« [Kd] – »Amely szív ismeri saját bánatát,
annak örömebe nem vegyül hivalkodás.« [KNB] →
Mindezek átgondolása és a párhuzam elemzése
alapján választottam az adott fordítást, amiben
megerősített Káldi jegyzete: 'Mint a búval, úgy van
az örömmel is; csak az érzi legjobban, kit érdekel.' –
Lehetséges a »Keserűségét a szív egyedül éli át, és az
örömeiben sem részes idegen« fordítás is.
- * **és örömet sem osztja meg idegennel ***
(WBSziMChTW LA-JTAiRB ZR
- *űbszimchátó ló-jitárab zár*)
→ W+B+SziMChH-szimchá [SziMCh] = öröm-
-örvendezés
→ LA-ló [-] = nem
→ AiRB-hitp.impf. = belekeveredik-belekeveri
-magát-egymást-részes
→ ZR-zár [ZWR] = idegen (mn-fn)
* **Mt** 7,6;
= Sz. sz.: „és örömeiben nem részes idegen” – Ezt a
jelentést aktívabb formában adtam vissza.

- 14,11. Leromboltatik a gonoszok háza, *
míg az igazak sátora virul. **
- * **Péld** 4,19; 10,6.11.25.27.28.30.31; 11,6.11; 12,7;
13,9.25; 14,19; 15,9.25.29; 21,7; 22,12; 28,1.28;
29,16; ** **Péld** 3,22.33; 4,18; 10,25.28.31–32;
11,6.10.11.21.28; 12,3-7; 13,9; 14,9; 15,29; 21,18;
28,1.12.28; 29,16;
- 14,12. Van, hogy nekünk jónak látszik az út, *
közben meg a halálba vezet...
-
- 14,11. * **Leromboltatik a gonoszok háza ***
(BJT RSAiJM JSMD
- *bét rösáim jissáméd*)
→ BJT-bajit [-] = ház-házanépe-család-tér-
-birtok-belső rész-palota
→ RSAi-rásá [RSAi] = (fn-mn) bűnös-
-becstelen-gonosz(tevő)-rossz-gazember-
-hűtlen-hitetlen-istentelen
→ SMD-nif.impf. = eltöröltetik-leromboltatik-
semmivé tétetik-semmivé válik-elpusztul
* **Péld** 4,19; 10,6.11.25.27.28.30.31; 11,6.11; 12,7;
13,9.25; 14,19; 15,9.25.29; 21,7; 22,12; 28,1.28;
29,16;
= Sz. sz.: „eltöröltetik-leromboltatik-semmivé
tétetik-semmivé válik-elpusztul a gonoszok háza” –
A »háza« a bibliai gondolkodásban mindig magában
foglalja a *házanépét* is. Éppúgy, mint a második
mondatban álló »sátora«, = Ez a szóhasználat
felhívja a figyelmünket a család felnőtt tagjainak a
felelősségére is..., hiszen az *egész ház* leromboltatik,
ha a család vezetői gonoszak.
- * **míg az igazak sátora virul ****
(WAHL JSRJM JPRJCh
- *wöohel jösárim jafriach*)
→ W+AHL-óhel [AHL] = sátor
→ JSR-jásár [JSR] = egyenes-sík-igaz
→ PRCh-hif.impf. = virul
** **Péld** 3,22.33; 4,18; 10,25.28.31–32; 11,6.10.11.21.28;
12,3-7; 13,9; 14,9; 15,29; 21,18; 28,1.12.28; 29,16;
= Sz. sz.: „és az egyenesek-igazak sátora virul” –
A magyarban kissé szokatlan az, hogy »a sátor
virul«, de nem akartam elvenni a héber kifejezés
eleven természetességét, amely magyarul – és más
nyelven – is követhető [lásd E-EÜ-KNB-MS-stb.].
Ez a vers a héberben is szó szerint egyezik a **Péld**
16,25-tel. – Minden további fejlesztést is itt, a 14,2-
ben végzek el. (Ez, a 14,12 az „élő” példány.)
- 14,12. * **Van, hogy nekünk jónak látszik az út ***
(JS DRK JSR LPNJ-AJS
- *jés derek jásár lifné-ís*)
→ JS-jés [-] = létezik-van-létezés ... – tulajdon-
vagyon
→ DRK-derek [DRK] = út
→ JSR-jásár [JSR] = egyenes-sík-igaz
→ LPNH-lifné [L+PNH-pane] = előtt-első
látásra-szemre
→ AJS-ís [-] = férfi-ember
* **1S** 16,7; **Péld** 14,12; 16,2.25; 21,2;
= Sz. sz.: „Van, (hogy) igaz az út az ember
szemében” – ebből kerestem magyaros alakot, ami
kellően kifejezi az **1S** 16,7-ben megfogalmazott
isteni üzenetet is. – Ebből az is következik, hogy
minden útnál meg kell kérdeznünk Istent, hogy hová
vezet az az út, nehogy a halálba vezető utat
válasszuk.
- * **közben meg a halálba vezet...**
(* végül mégis a halálba vezet...)
(WACHRJTH DRKJ-MWT
- *wöacharítáh darké-mawet*)
→ W+ACHRJTH-acharít-birt.szraggal [ACHR] =
vég(e vminek)-utolsó rész-távoli-legtávolabbi

- 14,13. * **1S** 16,7; **Péld** 14,12; 16,2; 21,2; ** **Péld** 7,22;
Jer 21,8; **Ez** 3,18; 18,13; 33,7-11; **Jak** 5,20; **Jel** 21,8;
Ha nevetés közben is sajog a szív,
a vidámság végül is bánatra fordul. *
- 14,14. * **Péld** 15,13; 17,22; 18,14; **Lk** 6,25;
Útjaiból telik meg az eltorzult szív, *
a jóságos viszont a javaiból.
-
- *DRK-derek-tsz.st.c. [DRK]* = út
→ *MWT-mawet [MWT]* = halál
** **Péld** 7,22; **Jer** 21,8; **Ez** 3,18; 18,13; 33,7-11;
Jak 5,20; **Jel** 21,8;
= Sz. sz.: „és a vége-végül(is) a halál útjai” –
Elgondolkodtató a halál útjai többesszámú alakja.
Elsősorban kiemelést látok benne: *biztosan a halál útja = biztosan a halálba vezet.* → De ritmikái okokból ezt nem adtam vissza a fordításban, a magyar mondat így is kifejezi.
- 14,13. * **Ha nevetés közben is sajog a szív**
(*GM BSziChWQ JKAB-LB*
- *gam biszchóq jikab-léb*)
→ *GM-gam [-]* = ha-is-szintén-bizony
→ *B+SziChWQ-szóchóq [SziChQ]* = nevetés-nevetség-viccelés-tréfa
→ *KAB-qal.impf.* = fáj-sajog-szenved
→ *LB-léb-LBB-lébáb [LBB-I]* = szív (sokszor az értelem székhelye is)
= Sz. sz.: „Ha nevetésben sajog a szív” –
Személyesebbé-közmondásszerűbbé tettem a héber szöveg tartalmát. – A »nevetés« lehetne »viccelés-tréfa« is, de ezt egyik fordítás sem választotta.
- * **a vidámság végül is bánatra fordul ***
(*WACHRJTH SziMChH TWGH*
- *wöacharítáh szimchá túgá*)
→ *W+AChRJT-acharít-nn.birt.suffixum [AChR]*
= vége
→ *SziMChH-szimchá [SziMCh]* = öröm-örvendezés-vidámság
→ *TWGH-túgá [JGH]* = bánat-fájdalom-szomorúság – baj
* **Péld** 15,13; 17,22; 18,14; **Lk** 6,25;
= Sz. sz.: „és az öröm-örvendezés-vidámság vége szomorúság-bánat-fájdalom” – Figyelemre méltó az »öröm-vidámság vége« kifejezésnek a héberben egyértelmű nyelvi alakja. – A gördülékenyebb alakot választottam: »a vidámság végül is bánatra fordul.«, de lehetne »az öröm vége a szomorúság« is.
- 14,14. * **Útjaiból telik meg az eltorzult szív ***
(*MIDRKJW JSziBAi SzmWG LB*
- *midrörákáw jiszbá szóg léb*)
→ *MN+DRK-derek [DRK]* = út
→ *SziBAi-qal.impf.* = teljes-betelik-betölt-megelégszik-jóllakik
→ *SzmWG-qal.part.p.* = elfordul-eltorzul-lemarad-elhúzódik-visszahúzódik
→ *LB-léb-LBB-lébáb [LBB-I]* = szív (sokszor az értelem székhelye is)
* **Zs** 53,4; 78,57; 80,19; **Péld** 1,31–32; 18,20;
Jes 59,13;
= Sz. sz.: „Útjaiból telik meg-lakik jól-lesz teljes az eltorzult szív” – A magyarban talán követhetőbb alakot ad a következő: »Torzulásaival telik meg az eltorzult szív«. – Lehetne még kiegészítésekkel (ezeket aláhúzással emeltem ki): »Torz útjaiból szerzett torzulásokkal telik meg az eltorzult szív«, de ez nagyon körülményes volna. – Mérlegelni lehet a »lakik jól« helyett: »Útjaiból telik meg az eltorzult szív«. = Végül is ezt választottam. – Figyelnünk kell a »telik meg-lakik jól [SziBAi-qal.impf]« folyamatos (imperfectum) alakjára, amit „parafrázisszerűen” úgy

- * **Zs** 53,4; 78,57; 80,19; **Péld** 1,31–32; 18,20;
Jes 59,13;
- 14,15. A tapasztalatlan szíre-szóra hallgat, *
az eszes viszont megtervezi az ő lépteit. **
[A tapasztalatlan minden szóra hallgat, *
az eszes viszont vigyáz, hová lép.]
* **Péld** 14,16.18; ** **Lk** 14,25–33;
- 14,16. A bölcs óvatos és eltávozik a gonosztól *,
a bolond viszont magabiztos – és dühöng **.
-
- adhatnék vissza: »Útjaiból telik meg újból és újból az eltorzult szív«.
- * **a jóságos viszont a javaiból**
(*WMAiLJW AJS ThWB*
- *úméaláw ís thób*)
→ *W+MN+AiL-al [AiLH]* = és a rá (vonatkozók)ból
→ *AJS-ís [-]* = férfi-ember
→ *ThWB-thób [ThWB]* = jó(ság)
= Sz. sz.: „és a rá (vonatkozók)ból a jóságos ember” – A helyes megértés kedvéért alakítottam át magyarosra a szórendet. – Lehetne még: »de javaiból a jóságos ember« is.
- 14,15. * **A tapasztalatlan szíre-szóra hallgat, ***
[* **A tapasztalatlan minden szóra hallgat ***]
(*PTJ JAMJN LKL-DBR*
- *petí jaamín lökol-dábár*)
→ *PTJ-petí [PTCh]* = együgyű-ostoba-bolond – tudatlan(ság) – tágranyílt szemű-naiv-
-tapasztalatlan
→ *AMN-hif.impf.* = hisz-(meg)bízuk vmiben-vkiben
→ *L+KL-kol [KLL]* = minden-mindegyik-minden egyes-összes-valamennyi – egész-
-egészség – teljes-csupa
→ *DBR-dábár [DBR]* = szó-beszéd – dolog
= Sz. sz.: „A tapasztalatlan-naiv elhísz-megbízuk a szó-beszéd mindegyikére” – Igen sokan fordítják a tapasztalatlant együgyűnek, de megfelelőbbnek látom a tapasztalatlant, talán még a naiv is jó, legfeljebb nem illeszkedik a példabeszédek nyelvezetébe... – A magyaros „szíre-szóra” szólás nagyon kívánczított a közmondás-alakba. Ezt választottam hát, bár közel van ahhoz, hogy már ne „irodalmi alaknak” tekintsük... – Lehetne: »A tapasztalatlan mindent elhísz« is. – »Az együgyű minden szónak hisz, de az okos figyel lépésére.« [IMIT]
- * **az eszes viszont megtervezi az ő lépteit ****
[* **az eszes viszont vigyáz, hová lép**]
(*WAIrWM JBjN LASRW*
- *wöarúm jábín laasuró*)
→ *W+AiRWM-árúm [AiRM]* = okos-eszes-
-értelmes-ravasz-cseles
→ *BJN-qal.impf.* = (meg)ért-belát-figyel-vigyáz-
-(meg)jegyez-felfog-(meg)tervez-kitervel
→ *L+ASWR-ásur [ASR]* = lépés
** **Lk** 14,25–33;
= Sz. sz.: „a ravasz-eszes azonban meggondolja figyel-vigyáz-tervez a lépésére” – A gondolatpárhuzam alapján jutottam el a választott alakra, számbavéve a *BJN-ige* „(meg)tervez-kitervel” jelentését is. – A magyarban talán frappánsabb volna az igei mellékmondat (*hová lép*), de ez nem adná vissza a héberben álló „gondosan megtervezi a lépteit” jelentést.
- 14,16. * **A bölcs óvatos és eltávozik a gonosztól ***
(*ChKM JRA WSzmR MRAi*
- *chákám járé wöszár mérá*)
→ *ChKM-chákám [ChKM]* = bölcs-tudós (fn-

14,17. * **Zs** 17,4; **Péld** 3,7; 20,2; ** **Péld** 10,23; 13,20; 14,3.9.16.17.29; 22,3; 27,3; 29,9; 30,32-33;
A hirtelen harag bolonddó tesz, *
a kitervelt bosszú pedig gyűlöletessé. **

-mn)
-> *JRA-qal.part.a.* = fél-tisztel-megijed-
-megretten-> óvatos
-> *SzmWR-qal.part.a.* = elfordul-visszatér-
-eltávozik-elszakad-elvon-elvesz-távol tartja magát
-> *MN+RAi-rá [RAiAi]* = rossz-gonosz-bajt okozó-baj (mn-fn)
* **Zs** 17,4; **Péld** 20,2;
= Sz. sz.: „A bölcs félő-óvatos és eltávozik-távol marad a rossztól-gonosztól” – A gondolatpárhuzam elemzésével (lásd a következő mondatot) jutottam el a választott alakhoz. – A különböző fordítások eléggé különféle fordítást adnak: »A bölcs fél, és kerüli a rosszat, de a balga fölháborodik és elbizakodik.« [IMIT] – »A bölcs félén eltávozik a gonosztól, a bolond pedig dühöngő és elbizakodott.« [K] – »A bölcs ember fél és kerüli a rosszat, a balgának nincsenek gátlásai és gögös.« [RK] – »A bölcs fél a rossztól, és elkerüli, az ostoba féktelen és elbizakodott.« [PR] – »A bölcs fél és távozik a gonosztól; a bolond túl teszi magát rajta, és bizakodik.« [Kd] – »A bölcs fél és kerüli a rosszat, a balga pedig nemtörődöm és elbizakodott.« [KNB] – »A bölcs félén eltávozik a gonosztól; a bolond pedig belé viszi magát, oly igen vakmerő.« [VB] – Lehetne még: »A bölcs fél a gonosztól, és távol marad tőle, – a bolond viszont dühöng és elbizakodott.«
* **a bolond viszont magabiztos – és dühöng ****
(*WKSzmJL MTAiBR WBThCh*
- *űköszil mitabbér üőthéach*)
-> *W+KSzmJL-köszil [KSzmL]* = ostoba(ság)-bolond(ság)-esztelen(ség)
-> *AiBR-hiip.part.* = felháborodik-haragra lobban-dühöng
-> *W+BThCh-qal.part.a.* = bízik, bizalmat érez, rábízta magát, biztonságban érzi magát, bátor – elbizakodik-(túlzottan) magabiztos-kevély
** **Péld** 10,23; 13,20; 14,3.9.16.17.29; 22,3; 27,3; 29,9; 30,32-33;
= Sz. sz.: „és a bolond-ostoba-esztelen dühöngő-felháborodó-haragra lobbanó és elbizakodó-magabiztos-kevély” – A gondolatpárhuzam elemzése alapján megváltoztattam a két participium (*dühöngő – magabiztos*) héberben használt sorrendjét, hiszen a bölcs óvatos és eltávozik a gonosztól (távol tartja magát tőle), a bolond viszont nem teszi ezt (-> magabiztos), azután „meg is issza a levét” = *dühöng-felháborodik-haragra lobban*. Ezt még jobban kifejezné az »a bolond viszont magabiztos – ám végül dühöng« változat, de ez már parafrázis volna, és túl hosszú is. – Az előző mondatnál láthatjuk, hogy minden fordítás egy kicsit másképpen fogja fel a verset. – Ezúttal is tapasztaljuk, hogy a „közmondások” (a bibliaiak is) egyúttal rejtvények is, amelyeknek a megfejtése külön erőfeszítést igényel.
14,17. * **A hirtelen harag bolonddó tesz ***
[**A hirtelen haragú bolondokat tesz ***]
(*QCR-APJM JAiSziH AWLT*
- *qöcar-appajim jaasze iwwelet*)
-> *QCR-qal.inf.c.* = rövid-hirtelen
-> *AP-af-ksz. [ANP]* = (arc-orr-lélegzet) harag
-> *AiSziH-qal.impf.* = tesz-csinál
-> *AWLT-iwwelet [AWL]* = bolondság-

-ostobaság
* **Péld** 14,29;
= Sz. sz.: „haragra hirtelen tesz ostobaságokat-bolondokat”. – A közmondás két „harag-fajtára” hívja fel a figyelmünket: a *hirtelen haragra* és a *kitervelt bosszúállásra*. Mindkettő bajba visz, amely bajok közül a közmondás csupán egy-egy következményt említ (*bolondokat tesz – meggyűlölik*), amelyek viszont más és más formában is bekövetkezhetnek.
– A helyes fordítás kialakításához át kell gondolnunk a gondolatpárhuzamot. Ehhez nézzünk először néhány fordítást!
– »A hirtelen haragú oktalanságot követ el, és a fondorlatok embere meggyűlöltetik.« [IMIT]
– »Aki hirtelen haragra gerjed, bolondságot csinál, a meggondolt ember sok mindent elvisel.« [RK]
– »A hirtelen haragú bolondságot követ el, és az alattomos embert gyűlölik.« [PR]
– »A türelmetlen bolondságot tesz, és a ravasz ember gyűlöletes.« [Kd]
– »A türelmetlen balgaságot művel, az ármánykodó pedig gyűlöletes.« [KNB]
– »A hirtelen haragú szerez bolondságot, és aki bosszú-állásról gondolkodik gyűlölséges az.« [VB-AB]
– Lehetne »A hirtelen harag bolondságba sodor« első tagmondat is, de ezt nehezebb „folytatni”. (Pl. „a kitervelt bosszú pedig gyűlöletbe” – ?? – Ez nem is áll teljesen, és nem közmondásszerű...) –
Tóth Kálmán szerint »A harag két megnyilvánulási formája ellen őv: a *hirtelen harag bolond cselekedetre ragadtat, eredménye legjobb esetben is szégyen. A hideg, kiszámított, tervszerű (ezt jelenti az eredetiben a „fondorlatos”) bosszú gyűlöltté tesz.* – »A hirtelen harag *bolonddó tesz*« alak ugyan (a 14,29-hez írtak szerint) a személyre irányítja a figyelmet (*bolonddó tesz* a *bolondokat tesz*-szel szemben), de egyrészt a második tagmondat is ezt teszi, másrészt a »hirtelen harag« éppen a magatartásra irányítja a figyelmet a »hirtelen haragúval« szemben, amely viszont a személyre mutat rá. A »*bolonddó tesz*« egyébként nem elsősorban a személyre koncentrálni (mint pl. a »*bolond vagy*« lenne), hanem személyesen utal a veszedelmes következményre. – A választott alak egyúttal *lendületes közmondás* formát is kapott.
* **a kitervelt bosszú pedig gyűlöletessé ****
[**a bosszút kitervelő pedig gyűlöletes**]
(*WAJS MZMWT JSziNA*
- *wöis mözimót jiszáné*)
-> *W+AJIS-ís [-]* = férfi-ember
-> *MZMH-mözimá-tsz. [ZMM]* = terv-tanács-javaslat-megfontolás
AJS MZMWT - és mözimót = „a terv-tanács-javaslat embere” az-aki csak a saját tanácsában-tervében-javaslatában bízik-nem Istenben-tehát az „önfejű-istentelen ember” {**Zs** 37,7; **Péld** 12,2; 14,17}.
-> *SziNA-nif.impf.* = gyűlöltetik {**Péld** 14,17.20}t
** **Péld** 6,16-19; 8,13; 13,5;
= Sz. sz.: „a tervszerű-ravasz-kiszámított-önfejű-istentelen ember viszont (meg)gyűlöltetik” – A »meggyűlöltetik (*SziNA-nif.impf.*)« passzív igealakja vajon »*divinum passivum*«-e? Vagyis Isten gyűlöli meg a *bosszút kitervelőt*, vagy az emberek, vagy mindkét eset aktuális? Az egész Bibliát szem előtt tartva mindkét eset aktuális. Így kell tehát értenünk a

- (A hirtelen haragú bolondokat tesz, *
a bosszút kitervelő pedig gyűlöletes.)
* **Péld** 14,29; ** **Péld** 6,16-19; 8,13; 13,5;
- 14,18. A tapasztalatlanra ragad a bolondság, *
míg az eszes ismerettel koronáztatik. **
* **Péld** 1,4; 8,5; 9,4,16; 14,15; 19,25; 22,3; 27,12;
** **Péld** 1,9; 4,9; 12,4; 14,24; 16,31; 17,6;
-
- »meggyűlöltetik« jelentést, amit a »gyűlöletes« alak
ad vissza közmondásszerűen, jól érzékeltetve az
imperfectum igealak *folymatos* jelentését. – A
fordítások alapján és Tóth Kálmán értelmezését
követve talán »a kitervelten bosszúálló pedig
meggyűlöltetik« jelentés-értelmezés illik bele a
legjobban a gondolatpárhuzamba. → Ennek
megfelelő megoldást választottam.
- 14,18. * **A tapasztalatlanra ragad a bolondság** *
(NChLW PTAJM AWLT
-náchalú pötájim iwwelet)
→ NChL-qal.perf. = megragad (a kezével)-
birtokban tart-örököl
→ PTJ-petí-tsz. [PTCh] = együgyű-ostoba-
bolond – tudatlan(ság) – tágranyílt szemű-
naiv-tapasztalatlan
→ AWLT-iwwelet [AWL] = bolondság-ostobaság
* **Péld** 1,4; 8,5; 9,4,16; 14,15,18; 19,25; 22,3; 27,12;
= Sz. sz.: „birtokolnak-örökölnék-megragadnak
tapasztalatlanok-ostobák-bolondok-együgyűek
bolondságot” – A »tapasztalatlanra [PTJ-petí]«
nyelvileg lehetne »ostoba-bolond-tudatlan« is, de a
szövegösszefüggés a választott alakot ajánlja.
Mégpedig a választott szórendben. – Lehetne 'Az
ostobák bolondságot örökölnék' fordítás is. – A
»tapasztalatlanra [PTJ-petí-tsz]« azért választottam
egyes számú alakot, mivel a magyarban a
gyűjtőfogalmat ez jobban fejezi ki. Ugyanígy a
második mondatban is (míg a tapasztalt...).
- * **míg az eszes ismerettel koronáztatik** **
(WAI RWMJM JKTRW DAiT
- waarúmim jaktirú dáat)
→ W+AiRWM-árúm [AiRM] = okos-eszes-
értelmes-ravasz-cseles-tapasztalt-„dörzsölt”
→ KTR-hif.impf. = koronáz(tatik)-fon(atik)
→ DAiT-daat [JDAi] = tudás-tudomány-értelem-
ismeret (JHVH ismerete)
* **Péld** 1,9; 4,9; 12,4; 14,24; 16,31; 17,6;
= Sz. sz.: „és az okosok-eszesek-értelmese-
tapasztaltak tudással-ismerettel koronáztatnak” – A
»koronáztatnak« „divinum passivum” is (Isten
koronáz), de emberek is koronázhatnak... – Nehéz
választani a koronáját vagy koszorúját között. A
koronáját erősítik a bibliai kifejezések [lásd Zs 8,6
[Zsid 2,7,9]; 103,4; **Péld** 4,9; 12,4; 14,18,24; 16,31; 17,6;
Ez 16,12 (Izraelnek); 2Tim 4,8; Jak 1,12; Jel 2,10; 4,10;
6,2; 9,7; 12,1; 13,1 (a sárkány gonoszságát jelző korona);
19,12; stb]. – Emlékeztetek arra, hogy az »ismeret
koronája« kifejezésben az ismeret ezúttal is jelenti
mind a tudást (bölcs értelmességet), mind a
tapasztalatot, mind a közösséget, a
szövegösszefüggésből pedig egyértelműen az
Istennel való közösséget is. – Megemlítem, hogy az
»eszes [AiRWM-árúm]« szó további jelentései is
figyelembe veendőek a **Péld**-ben: »értelmes-okos-
tapasztalt - „dörzsölt”« {**Péld** 2,2-12; 3,13; 4,1-8; 7,4;
8,(1-38); 9,1,10; 10,5,13,19,23; 11,12; 12,8,16,23; 13,16;
14,6,8,15,18,29,33; 15,5,7,14,21,24,32; 16,16,21,22,23;
17,2,24,27,28; 18,15; 19,2,8,14,25; 20,5,15; 21,16,30; 22,3;
23,23; 24,3; 27,12; 28,2,7,11; 29,9; 30,24; stb} és
»ravasz« {**Péld** 12,16,23; 13,16; 14,8,15,18; 22,3Q;
27,12} formában is.

- 14,19. Leborulnak a rosszak a jók előtt, *
s a bűnösök az igaz ember kapuinál. **
* **1M** 37,7-9; 43,28; 50,15-21; **2M** 11,8;
1S 24,17,20; **Jes** 49,23; 60,14; **Jel** 3,9;
** **5M** 16,18; **Zs** 11,5; 118,19-20; **Péld** 10,25; 12,7;
14,11; 24,19-22; **Jes** 61,1; **Ám** 5,10-12; **Zak** 8,16;
- 14,20. Még a hozzátartozója is gyűlöli a szegényt, *
a gazdag körül viszont gyűlnek a „barátok”. **
-
- 14,19. * **Leborulnak a rosszak a jók előtt** *
(SchW RAIJM LPNJ ThWBJM
- sachú ráim lifné thóbim)
→ SchCh-qal.perf. = meghajol-meggörnyed
→ Rai-ra-tsz. [RAiAi] = rossz-gonosz-bajt okozó-
baj
→ LPNJ-lifné [L-PNH-pane] = előtt
→ ThWB-thób-tsz. [ThWB] = jó-szép
* **1M** 37,7-9; 43,28; 50,15-21; **2M** 11,8; **1S** 24,17,20;
Jes 49,23; 60,14; **Jel** 3,9;
= Sz. sz.: „Biztosan leborulnak a rosszak-gonoszok
a jók előtt” – Mivel a »leborulnak (SchCh-
qal.perf)« perfectumban van, ez a héber igealak a
»Biztosan leborulnak« jelentést is magában foglalja,
amit azért nem vettem bele a fordításba, mert már
„parafrázisnak” gondoltam. – A »rosszak (Rai-ra-
tsz)« igazában »gonoszak«, de a »jók előtt«
ellentétként jobban illő a „kevésbé pontos”
»rosszak« alak, ami a bibliai héberben is gyakran így
szerepel [lásd IMIT-RK-PR-stb.-fordítás, valamint ***].
– Meglepő az itt olvasható közmondás, mert nem így
szokott lenni. → Isten tájékoztat minket az igazi
valóságról, ugyanis Isten előtt ez így van, sokszor
még a földön is – de általában nem azonnal, hanem
csak egy adott idő eltelte után... (lásd az utalásokat!)
- * **s a bűnösök az igaz ember kapuinál** **
(WRSaiJM AiL-SaiRJ CDJQ
- úrsáim al-saaré caddiq)
→ W+RSai-rásá-tsz. [RSai] = (fn-mn) bűnös-
becstelen-gonosz(tevő)-rossz-gazember-hűtlen-
hitetlen-istentelen
→ AiL+SaiR-saar-tsz. [-] = kapu
→ CDJQ-caddiq [CDQ] = igaz-helyes-igazságos-
Isten előtt megfelelő [ti. élet-viselkedés]
** **5M** 16,18; **Zs** 11,5; 118,19-20; **Péld** 10,25; 12,7;
14,11; 24,19-22; **Jes** 61,1; **Ám** 5,10-12; **Zak** 8,16;
= Feltűnő, hogy az eddig folyamatosan használt
többes számú alakok után az »igaz [CDJQ-caddiq]«
egyes számban áll, többes számú birtokkal
(kapuinál). Nagy költői nyomatékokat érzek ebben:
kiemeli »az igaz kapuinak« a nagyságát-fölényét,
ami előtt még a gonoszok és a bűnösök is
meghajolnak. = Ha lehet, még fokozódik a
meglepetésünk, hiszen „a gyakorlat mást mutat”. De
– mint az előző mondatnál – itt is Isten látásmódjáról
értesülünk az Istentől ihletett szövegben, ami
felülírja a közvélemény gyakorlatát, és amit sokszor
még a „rövid távú földi” tapasztalat is igazol – de
általában csak hosszú távon... (lásd **4M** 10,35; **1Krn**
10,13-14; **Jób** 8,20-22; 21,16-18; **Zs** 1,4-6; 9,16-21; 35,5;
37,(1-2,9,14-15,17,20,28,34-36,38); 68,2-3; 73,17-20,27;
83,14; 112,10; 146,9; **Péld** 2,22; 10,25,30; 12,7; 14,11,19;
24,19-22; **Jes** 1,28; 5,22-25; 17,12-14; 29,5; 33,11; 33,3;
40,7,24; 41,1-3,14-16; 47,14; **Jer** 20,13; 23,28; **Ez** 12,17-
20; **Dán** 2,35; **Hós** 13,3; **Mt** 3,12 [Lk 3,17]; 25,41; **Jel**
19,19-21; 20,9-15; stb) – Az »igaz« említett kiemelését
segíti az »igaz ember« kiegészítés. Ez egyúttal
ráirányítja a figyelmet arra is, hogy az egy igaz
embernek sok kapuja van, tehát „jól megy a dolga”,
de ez már egy másik témakörhöz tartozik...
- 14,20. * **Még a hozzátartozója is gyűlöli a szegényt** *
(GM-LRAiHW JSziNA RS

(a gazdagot viszont sokan „szeretik”. **)

* **Péld** 14,21; 19,4.7;

** **Ruth** 3,10; **Péld** 19,4; **Lk** 15,13.30; **Jak** 2,1–5;

- *gam-lörééhú jisszáné rás*)
-> *GM-gam [-]* = is-szintén – bizony
-> *L+RAi-réa + birt.suffixum [RAiH]* =
(közelálló=) felebarát-
közelálló-hozzá tartozó-honfitárs-társ-rokon-
-barát-testvér (görögül *pléniosz*)
-> *SziNA-nif.impf.* = gyűlöltetik
-> *RS-rás [RWS]* = (koldus)szegény
* **Péld** 14,21; 19,4.7;
= Sz. sz.: „A közelállója-felebarátja-társa számára
is gyűlöltetik a (koldus)szegény” – Létezik »társánál
is gyűlöletessé válik a szegény« [IMIT] fordítás is. –
> Benne van a »gyűlöletes« kifejezés tartalma is:
hosszantartó érzelmi állapot. Ezt fejezi ki az
»utálatos« [VB-AB-K] fordítás. Az »undorító« is
ugyanazt fejezné ki. Gondoltam a »még a
közelállónak is gyűlöletes a szegény« fordításra is, de
nehézkessé találtam. – Tartalmilag kiegészíti ezt a
verset a következő vers: »Vétkezik, aki gyűlöli a
társát...« {**Péld** 14,22}
* **a gazdag körül viszont gyűlnek a „barátok”** **
(*WAHBJ AiSJR RBJM*
- *wöóhabé ásír rabbím*)
-> *W+AHB-qal.part.a.tsz.* = szeret-becsül
-> *AiSJR-ásír [AiSR]* = gazdag
-> *RB-rab [RBB]* = sok-rengeteg-számos-
-népes-bőséges
** **Ruth** 3,10; **Péld** 19,4; **Lk** 15,13.30; **Jak** 2,1-5;
= Sz. sz.: „és a gazdag szeretői-becsülői sokan
vannak” -> »de a gazdagot sokan „szeretik”«
lehetne, de a héber mondat állítmánya a *sokan*
vannak, aminek a választott alak jobban megfelel. –
A »"barátok"« azért került idézőjelbe, mert érdekből
barátok, és – mint a **Lk** 15,13.30 mutatja – a próbák
idején elpárolognak. Gondoltam a »*hamis barátok* v.
álszent barátok« kifejezésre is, de az már parafrázis
lenne, és a ritmust is felborítaná.

14.21. Aki megveti hozzátartozóját, az bűnöző, * aki viszont könyörül a szegényen, **
ó, mily boldog az! ***
* **Jób** 31,16-20; **Péld** 11,12; 14,20.31; **Mt** 18,30; 25,31-46;
** **Jób** 31,16-20; **Péld** 14,31; 19,17; 28,8;
*** **Zs** 41,2-3; 112,1-10; **Mt** 5,7; 25,31-46; **Jak** 2,13;

14.21. * **Aki megveti-gúnyolja hozzátartozóját, az bűnöző**
(*BZ-LRAiHW ChWThA*
- *boz-lörééhú chóthé*)
-> *BWZ-qal.part.a.* = megvet-lenéz-(ki)gúnyol
-> *L+RAi-réa [RAiH]* = közelálló-hozzátartozó-felebarát-honfitárs-társ-rokon-barát-testvér
-> *ChThA-qal.part.a.* = vétkezik
* **Jób** 31,16-20; **Péld** 11,12; 14,20.31;
= Sz. sz.: „A hozzátartozóját-társát megvető-lenéző-kigúnyoló vétkező” – Figyelemre méltó, hogy a héber mondat „**nominális mondat**” (= névszói állítmánya van, nem igei = az állítmány: vétkező-bűnöző), ezért adtam vissza ezt a magyarban is. De ugyanúgy megfelelne a »bűnözök-vétkezik« is. – Vívódtam, hogy a megveti vagy a lenézi vagy a gúnyolja közül melyik a helyes fordítás. Mindháromnak van egyéni többlete. A megveti-t választottam, de felhívom a figyelmet a lenézi és a gúnyolja jelentésre is. – Hasonló a helyzet a hozzátartozóját kifejezéssel is (*RAi-réa [RAiH]* = közelálló-hozzátartozó-felebarát-honfitárs-társ-rokon-barát-testvér): „ritmikailag” jó lenne a társát, de a családi kapcsolatokra jobban felhívja a figyelmet a hozzátartozóját...
* **aki viszont könyörül a szegényen, ** ó, mily boldog az!** **
(*WMChWNN AiNJJM [AiNWJM] ASRJW*
- *ümöchónén anájím [anávím] asráw*)
-> *W+ChNN-pilél.part.a.* = könyörül-kegyelmes-kedves
-> *AiNJ-ání [AiNH]* = szegény-szerény-szelíd-kicsiny-alázatos-megalázott-elnyomott-megvetett
-> *[AiNW-ánáv AiNH]* = kicsiny-alázatos-szerény-szelíd
-> *ASR-eser-tsz.szraggal [ASR]* = boldogság
** **Jób** 31,16-20; **Péld** 14,31; 19,17; 28,8;
*** **Zs** 41,2-3; 112,1-10; **Mt** 5,7; 25,31-46; **Jak** 2,13;
= Sz. sz.: „és a szegényen-szerényen könyörülő az ó boldogsága” – A költői tömörségű héber kifejezés jelentése: „és az igazi boldogság birtokosa a szegényen-szerényen könyörülő”, amit úgy is lehet fogalmazni, hogy »de aki könyörül a szegényen, csak az igazán boldog!«, de a héber szövegben nincsen benne a „csak”... -> Sok átimádkozás után a VB-AB-t követve választottam a fordítást, amely pozitív hangvételű. – Az »ó, mily boldog az« fordulatról lásd még a **Péld** 16,20; 29,18 hasonló megoldását. – Felhívom a figyelmet a gondolatpárhuzamból következő fontos következményre: a hozzátartozó megvetése-lenézése-gúnyolása „szegénnyé-szerénnyé teszi a megvetett hozzátartozót”. Ennek hangsúlyozásával a 2. tagmondat így „alakulhatna”: „aki viszont könyörül a megvetetten, ó, mily boldog az!” – de ez már parafrázis lenne. Az összefüggés azonban következik a gondolatpárhuzamból. [Lehetne: Vétkezik, aki lenézi-gúnyolja hozzátartozóját, aki viszont könyörül a szegényen-megvetetten, ó, mily boldog az!]

14.22. Nemde becsapja magát a rosszban fáradozó? *
A jót munkáló része viszont kegyelem és hűség.
* **Péld** 3,29; 6,12-19; 12,20; 14,22;

14.22. * **Nemde becsapja magát a rosszban fáradozó** *
(*HLWA-JTAiW ChRSJ RAi*
- *haló-jitőü chórsé rá*)
-> *HLWA-haló [H+LA - ha+ló]* = hát nem? nemde? ugye?
-> *TAiH-qal.impf.* = eltéved-tévelyeg-tántorog-támolyog-szédeleg-bolyong – becsapja magát
-> *ChRS-qal.part.a.tsz.* = bedolgoz-(meg)munkál-művel-fáradozik-kohol-tervel-(tervet)kovácsol
-> *RAi-ra, -rá [RAiAi]* = mn-fn: rossz-gonosz-baj-bajt okozó
* **Péld** 3,29; 6,12-19; 12,20; 14,22;
= Sz. sz.: „Nemde tévelyeg-becsapja magát a gonoszat-rosszat-bajt munkáló-művelő-fáradozó” – A legtöbb fordítás a »becsapja magát [TAiH-qal.impf.]« helyén »tévelyeg«-et fordít, de az egész vers összefüggésében megfelelőbbnek láttam a »becsapja magát« alakot. Ugyanis a második mondatban a »kegyelem és hűség« „formulát” Isten azonosításának véve támpontot kapunk a *becsapja magát* értelmezésére = *becsapja magát* azzal, hogy a gonoszon fáradozva, gonoszat munkálva elfordul Istentől, és alkalmatlanná válik arra a kegyelemre és hűségre, amely pedig minden halandó ember számára létkérdés, amire annyira rászorul, hogy nélküle elveszett {lásd **1M** 2-3; **Jes** 59,1-2; **Jn** 3,16; **R** 3,23; stb}. – Az igevers nehezen fordítható „kulcsszava” a »fáradozik [ChRS-qal.part.a.tsz.]«. Bemutatok néhány megoldást: *kohol* [IMIT] – *szerez* [VB-AB-K] – *forral-törekszik* [RK] – *akar* [PR] – *cselekszik-szerez* [Kd] – *cselekszik-terem* [KNB] – *plant* [EÜ] – *devise* [NAS-MS] – *schmieden* [E] – *planen-bedacht sind* [Jer]. (Ahol két szót jeleztem, ott ugyanazt a héber szót az első és a második tagmondatban különböző szóval fordították.) – A LXX meglehetősen eltér a hébertől: *planómenoí tektainouszi kaka eleon de kai alétheian tektainouszin agathoi* és kiegészítést is hoz: *ouk episztantai eleon kai pizstin tektonesz kakón eleómoszünai de kai pizsteisz para tektoszín agathoisz*. Jeromos a Vulgataban a hébert követi: *errant qui operantur malum, misericordia et veritas praeparant bona*, ő is két szóval (*operantur-praeparant*) adja vissza ugyanazt a héber kifejezést, participium helyett praes. impf.-mal.
* **a jót munkáló része viszont kegyelem és hűség**
(*WChSzMD WAMT ChRSJ ThWB*
- *wócheszed weemet chórsé thób*)
-> *W+ChSzMD-cheszed [ChSzMD]* = kegyelem-irgalom
-> *W+AMT-emet [AMN]* = szilárdság-hűség-igazság (valóságnak megfelelő)
-> *ChRS-qal.part.a.tsz.* = bedolgoz-(meg)munkál-művel-fáradozik-kohol-tervel-(tervet)kovácsol
-> *ThWB-thób [ThWB]* = jó(ság)-(javak drága volta)-remek-szép(ség)-boldog(ság)
= Sz. sz.: „és-de kegyelem és hűség a jót munkáló-művelő-fáradozó” – Kissé hiányos a héber mondat, ezt „pótoltam” a »része« kiegészítéssel. – Ennél tudatosítanunk kell, hogy a »kegyelem és hűség« Isten tulajdonságai, tehát ez a mondat – bibliai összefüggésben – azt jelenti, hogy a jót munkáló Isten jelenlétében részesül. – A »munkáló« a héberben többes számban van mindkét mondatban, de az elsőben jobban kifejezi magyarul a gyűjtő fogalmat az egyes számú alak, ezért itt is így adtam

- 14,23. Minden kemény munka nyereséget hoz, *
de a szájjáratás csak szűkölködést. **
* Pél 8,22; 10,4; 12,11.27; 13,11; 14,22; 15,19;
31,10-31; ** Pél 11,13; 14,23; 20,19; 25,9;
14,24. A bölcsek koronája az ő gazdagságuk, *
míg az ostobák bolondsága csak bolondság. **

vissza. – A »kegyelem és hűség« lehetne »kegyelem és igaz(i)ság« vagy »kegyelem és valóság«, sőt »szeretet és hűség stb.« is, de most ezt, a talán legáltalánosabban használható kifejezést választottam. – A héberben mindkét tagmondatban ugyanaz a »munkáló-művelő-fáradó [ChRS-qal.part.a.tsz]« ige áll, azért adtam vissza két különböző szóval (fáradó – munkáló), hogy a héber szó gazdag jelentését érzékeltessem, amelyek csaknem szinonimák, mégis – a két különböző vonzat is – jelentős tartalomgazdagodást tesz hozzáférhetővé.
– A magyar kifejezésekben talán a gonoszat művel és a jót munkál szókapcsolat is megfelelő lehetne, de a fáradás és a munkál alaposabb „tevékenységbe belemerülést” fejez ki. – A »fáradó [ChRS-qal.part.a.tsz]« fordítás is szóba jöhetne ilyenképpen: »Nemde becsapja magát, aki a gonoszon fáradozik? A jóban fáradó része viszont kegyelem és hűség.« – Lehetne talán a következő is: A gonoszt tervezők nem tévelyegnek-e? De kegyelem és hűség a jót tervezőké.

- 14,23. * Minden kemény munka nyereséget hoz *
(BKL-AiCB JHJH MWTR
bökol-ecéb jhje mótár)
→ B+KL-kol [-] = minden-egész
→ AiCB-eszeb [AiCB] = fáradás-fáradtságos-
kemény munka
→ HJH-qal.impf. = van
→ MWTR-mótár [JTR] = előny-haszon-nyereség-
bőség
* Pél 8,22; 10,4; 12,11.27; 13,11; 14,22; 15,19;
31,10-31;
= Sz. sz.: „Minden fáradásban-kemény munkában
nyereség-haszon van” – Ennek kerestem
közmondásszerű alakot.
* de a szájjáratás csak szűkölködést **
(WDBR-SziPTJM AK-LMChSzMR
- údbar-szöfátajim ak-lömachszór)
→ W+DBR-dábár [DBR] = beszéd
→ SzIPH-száfá-ksz. [-] = ajak-szaj - (beszélt) nyelv-
beszéd
→ AK-ak [-] = csak-csupa-egyedül
→ L+MChSzMR-machszór [ChSzMR] = szükség-
hiba-hiány-szűkölködés
** Pél 11,13; 14,23; 20,19; 25,9;
= Sz. sz.: „és az ajkak beszéde csak szükségre-
hiányra-szűkölködésre” – Erre kerestem
közmondásszerű alakot. – A szájjáratás lehetne üres
fecsegés, üres beszéd is, de a szájjáratás
plasztikusabb, és jobban megfelel a héber alaknak
{lásd Pél 9,13–18; 20,19; Jes 16,6; 30,7; 59,4; Jer 48,29–
30; Zak 10,2;
Mt 12,36–37; Lk 24,11; Ef 5,6; Kol 2,8.20–23; 1Tim 5,13;
6,3–5.20; 2Tim 2,14–18; 2Pt 2,1–3.18; stb}.
14,24. * A bölcsek koronája az ő gazdagságuk *
(AiThRT ChKMJM AiSRM
- atheret chokámim osráim)
→ AiThRH-athará [AiThR] = koszorú-korona –
(ékeség)
→ ChKM-chákám-tsz. [ChKM] = bölcs
→ AiSR-óser [AiSR] = gazdagság
* 1Kir 10,7.23; 2Krón 1,11–12; 9,22; Pél 28,11;

- * 1Kir 10,7.23; 2Krón 1,11–12; 9,22; Pél 28,11;
Préd 9,11; Jes 33,6; Jer 9,22; Ez 28,2–7;
R 11,33; Jel 5,12;
** Zs 49,11; Pél 13,20; 14,8; 15,14; 26,11;
14,25. Életeket ment meg az igaz tanúság, *
a hamis azonban álnokságot áraszt. **

Préd 9,11; Jes 33,6; Jer 9,22; Ez 28,2–7; R 11,33;
Jel 5,12;

= Sz. sz.: „A bölcsek koronája-koszorúja-ékesége
az ő gazdagságuk” – Az igevers nehezen
értelmezhető (lásd a 2. mondatához írtakat). A VB-AB
»a bölcsek ékesége« formában fordít. A korona
talán jutalomként-eredményként-gyümölcsként is
érthető. Ebben az esetben a 2. mondatban a »míg az
ostobák bolondsága csak semmiség« értelmezés állja
meg a helyét.

* míg az ostobák bolondsága csak bolondság **

(AWLT KSzJLJM AWLT

- iwwelet köszilim iwwelet)

→ AWLT-iwwelet [AWL] = bolondság-ostobaság
– bolond nő-asszony

→ KSzJL-köszil [KSzJL] = ostoba(ság)-
bolond(ság)-esztelen(ség)-balga(ság)

** Zs 49,11; Pél 14,8; 15,14; 26,11;

= Sz. sz.: „az ostobák-bolondok-esztelenek-balgák
bolondsága bolondság” – Többen bizonytalanak
érzik a szövegepséget, és pl. »die Krone der Weisen
ist ihre Klugheit, der Kranz der Toren ihre Narrheit
(a bölcsek koronája az ő okosságuk, az ostobák
koszorúja az ő bolondságuk)« szöveget fordítanak
[JerB-EÜ], így a következő verziók is: »A
bölcseknek az okosság a koronájuk, a bolondság a
balgák koszorúja.« [RK], vagy »A bölcsek koronája
a gazdagságuk, a balgák koszorúja a bolondságuk.«
[KNB]. A LXX »sztefanosz szofón panourgosz^h é de
diatribé afromón kaké (A bölcsek koronája „nagy
ravasz”(?), az okatlanok tartózkodása (?) azonban
rossz.)« A V fordítása inkább a héberhez
ragaszkodik: »corona sapientium divitiae eorum
fatuitas stultorum inprudencia (a bölcsek koronája az
ő gazdagságuk, az ostobák bolondsága az
oktalanság)« [V] – Mivel szövegatanút nem találtam a
fenti javításokra, maradtam a héber szövegnél (az
IMIT is ezt teszi). A gondolatpárhuzam elemzése
alapján talán lehetne »míg az ostobák bolondsága
csak semmiség (a gazdagság ellentétéként)«...

14,25. * Életeket ment meg az igaz tanúság *

(MCJL NPSWT AiD AMT

- maccil nafsót éd emet)

→ NCL-hif.part.a. = kiragad-kiszabadít-(ki-
meg)ment-megőriz

→ NPS-nefes-tsz. [-] = (torok) lélegző (élő)

-lény-élet-lélek-lélegzet

→ AiD-éd [AiWD] = tanú(ság[tétel])

→ AMT-emet [AMN] = szilárdság-hűség-
-igazság-igazság (valóságnak megfelelő)

* 2M 20,16; 23,1; Pél 12,17.19.22; 14,5;

= Sz. sz.: „Életek-lelkek-emberek megmentője az
igaz tanúság(tétel)” – Nem tudok igazán dönteni az
»életek megmentője« és az »életeket ment meg«
fordítás között. Magyarul ezúttal talán erőteljesebb a
választott alak, és jobban „párhuzamos” a 2.
mondattal. – Az »életeket« sokkal jobb megoldás
ezúttal, mint az »embereket« v. »lelkeket«. – Az első
és második mondat nyelvi kapcsolódásáról lásd a
második mondatához írtakat! – A »tanúság(tétel)
[Aid-éd]« helyett – a közmondás értelmét
visszaadandó – talán szöbajöhet vagy kifejezőbb
lenne a »beszéd« is, de nem ezt választottam, mert

[de hazugságokat terjeszt az ámitó.]

* **2M** 20,16; 23,1; **Péld** 6,12–19; 12,17.19.22; 14,5;

** **Péld** 3,29; 4,24; 6,12–19; 8,13; 10,9; 11,6.20; 12,20; 14,5; 16,30; 17,4.20; 19,1; 20,17; 21,6; 22,8; 28,18;

nem volna „konkordáns” fordítás (= a magyar szó is megfelel a héber szónak, nemcsak a mondat értelme...)

* **a hamis azonban álnokságot áraszt** **

[* **de hazugságokat terjeszt az ámitó (álnok-csalárd-csaló)**]

[* **de az álnok szájából csak hazugságra-rágalomra futja**]

[* **de az álnok szája csalást csalásra halmoz** (a többi Péld-párhuzamosságban...)]

(*WJPCh KZBJM MRMH*

wőjappiach közábúm mirmá)

→ *W+PWCh-hif.impf.c.* = lehel-susog

– illatozik-sugárzik – liheg-fújtat-(tüzet-

-lázadást)szít – felüdít – célba vezet-

-terjeszt-áraszt

→ *KZB-kázáb [KZB]* = hazugság-csalás-
-ámítás

→ *MRMH-mirmá [RMH]* = álnokság-ámítás-
-becsapás-csalárdság-csalás

** **Péld** 3,29; 4,24; 6,12–19; 8,13; 10,9; 11,6.20; 12,20; 14,5; 16,30; 17,4.20; 19,1; 20,17; 21,6; 22,8; 28,18;

= Sz. sz.: „*míg az álnokság-ámítás-becsapás-csalárdság-csalás hazugságokat-csalásokat-ámításokat lehel-susog-szít-terjeszt-áraszt*” – Nyelviileg elsőre nem áttekinthető a második héber mondat, mivel a *lehel-susog-szít-terjeszt [PWCh-hif.impf.c.]* ige hímnemű-egyes szám-3. szem., viszont az egyetlen egyes számú főnév a mondatban, ami alanyként szóba jöhet, az a nőnemű álnokság-ámítás-becsapás-csalárdság-csalás (MRMH-mirmá). Ha viszont a *hazugság-csalás-ámítás (KZB-kázáb)* az alany, az ugyan hímnemű, de többes számú alak. – Az első mondat alanya (*tanúság [AiD-éd]*) hímnemű, lehetséges tehát, hogy annak a neve érvényesül a 2. mondatban is. – Talán ennek alapján adja az IMIT a »*de hazugságokat terjeszt a csalárd*« fordítást. → Én is ezt a „nyomot követtem”, hozzátéve, hogy előre vettem az *igaz tanúság* ellentétét, a *hamist*, és a *hazugságokat (stb. KZB-kázáb)* egyes számú gyűjtőfogalommal helyettesíttem: *álnokságot áraszt*, ami talán a legjobban megfelel az *életeket ment meg* ellentétéként, hiszen az *álnokság* Sátán egyik jellemzője, amihez az *emberölő-gyilkos, sőt rabló-tolvaj* kapcsolódik. [lásd **1M** 3,1–6; **Jn** 8,44; 10,10; stb], így az *életeket ment meg* kifejezésnek az *álnokság* valóban „ellentét-párja”. *** (Még pontosan elemezni kell a kritikai apparátust, az E-t és az MS-t)

14,26. **JHWH félelmében szilárd a bizalom, ***
az lesz menedéke még a fiainak is. **

* **2S** 22,3; **Zs** 7,2; 11,1; 16,1; 18,3; 25,1–3.11–22; 27,3; 31,6–7.15; 52,10; 55,23–24; 56,4–12; 71,1; 91,2; 130,5; 143,8; 144,2; **Péld** 3,26; **Jes** 8,17; 12,2; **Sir** 3,24; **Zsid** 2,13;
** **Péld** 18,10; 20,7;

14,27. **JHWH félelme az élet forrása, ***
hogyan eltávozzunk a halál csapdájától. **
* **Zs** 36,10; **Jel** 21,6; ** **Péld** 3,7; 14,16;

14,26. * **JHWH félelmében szilárd a bizalom ***

(*BJRAT JHWH MBThCh-AiZ*

bőjiröat JHWH mibthach-öz)

→ *B+JRAH-jiröa-st.c. [JRA]* = félelem

→ *JHWH* = Isten, aki mindig velem van

→ *MBThCh-mibthach [BThCh]* = bizalom-hit-szilárdság

→ *AiZ-öz, -áz [AiZZ]* = erő-hatalom-(oltalom)

* **2S** 22,3; **Zs** 7,2; 11,1; 16,1; 18,3; 25,1–3.11–22; 27,3; 31,6–7.15; 52,10; 55,23–24; 56,4–12; 71,1; 91,2; 130,5; 143,8; 144,2; **Jes** 8,17; 12,2; **Sir** 3,24; **Zsid** 2,13;

= Sz. sz.: „*JHWH félelmében erő-hatalom bizalmahite-szilárdsága van*” – Lehetne »*JHWH félelme ad szilárd bizalmat*« költői fordítás is, de megmaradtam a héber szerkezetnél. – Létezik »*az Úr félelmében van az erős bizodalma*« [KNB] fordítás is.

* **az lesz menedéke még a fiainak is** **

(*WLBNIJW JHJH MChSzMH*

-ilbánaw jihje machsze)

→ *W+L+BN-bén [-]* = fiú, fia vkinek

→ *HJH-qal.impf.* = van-lesz

→ *MChSzMH-machsze [ChSzMH]* = menedék-oltalom-mentsvár (LXX-ben olykor reménység)

** **Péld** 18,10; 20,7;

= Sz. sz.: „*fiainak is menedék lesz*” – A héber szöveg feljogosít a választott kiemelésre és kiegészítésre (*menedéke lesz az még a fiainak is*). – Az IMIT személyraggal látja el a *menedék* főnevet »*fiainak is menedékük lesz*« formában. Ezt követtem én is. – Kérdés, hogy kinek a fiairól van szó a szövegben. **1. JHWH fiáról** is lehet szó {vö. **1M** 6,4; **Zs** 82,6; **Hós** 1,10; 2,1; **Mt** 5,9.44–48; **Lk** 6,35; 20,36; **Jn** 1,12; 10,34–38; **R** 8,14–21; 9,8.26; **G** 3,26; 4,6; **Zsid** 12,7; **1Jn** 3,1; 4,4.15; **Jel** 21,7; }, **2. a JHWH-félő fiáról** is. Az **1.** szerinti „tágabb körű”, mert benne van a *JHWH-t félő + az ő gyermekei* is. – A KNB a LXX-t követve »*és fiainak ő lesz a reménye*« fordítást hoz.

14,27. * **JHWH félelme az élet forrása**

(*JRAT JHWH MQWR ChJJM*

-jiröat JHWH möqór chajjim)

→ *JRAH-jiröa-st.c. [JRA]* = félelem

→ *JHWH* = Isten, aki mindig velem van

→ *MQWR-maqór [QWR]* = forrás-kútforrás

→ *ChJ-chaj-tsz. [ChJH]* = élet

* **Zs** 36,10; **Jel** 21,6;

= Sz. sz.: „*JHWH félelme élet forrása*” – Figyelemre méltó, hogy az »*élet [ChJJM-chajjim]*« többes számban van, ami a héber nyelvben kiemelés-fokozást is jelenthet. Ez ebben az esetben valóban az, az *Istennel való életközösség* nagyságának a jelzése a Bibliában {vö. **1M** 2,7.9; 3,14.17.22.24; stb}.

* **hogyan eltávozzunk a halál csapdájától** **

(*LSzmWR MMQSJ MWT*

-lászór mimnóqsé mawet)

→ *L+SzmWR-qal.inf.c.* = eltávozik

→ *MN+MWQS-móqés [JQS]* = csapda-kelepce-tör

→ *MWT-máwet [MWT]* = halál-dögvész (pestis)

** **Péld** 3,7; 14,16;

= Sz. sz.: „*hogyan eltávozzunk halál csapdájától*” –

- 14,28. A nép sokasodása ékesség a királynak, *
de népe fogyatkozása neki is romlás. **

Figyelemre méltó, hogy nem *‘távol maradjunk a halál csapdájától’* van az Istentől ihletett szövegben, hanem, hogy *»eltávolozunk«*. Mi a különbség? Az, hogy a *távol maradjunk* esetében arra gondolhatunk, hogy lehetséges „nem közel kerülnünk” a halál csapdájához. A valóság ezzel szemben az, hogy állandóan közel kerülünk a halál csapdájához, és ezért nagy kincs az, aminek a segítségével *el tudunk távozni-távolodni a halál csapdájától!* Ez a nagy kincs pedig *»JHWH félelme«*.

- 14,28. * A nép sokasodása ékesség a királynak *

(BRB-AM HDRT-MLK
- börob-ám hadrat-melek)

→ B+RB-rób [RBB] = bőség-nagyság-sokasodás – szám-sokaság-tömeg

→ AiM-am [AiMM] = nép-nemzet

→ HDRH-hadará [HDR] = dísz-ékesség (szent öltözet)-pompa-tisztelet

→ MLK-melek [MLK] = király

* 1M 1,28; 17,4-5; 28,3; 35,11; 48,4.19; 1Kir 3,8-9; Eszt 10,3; 2Krón 25,19; Zs 62,11; 106,5.47; Jel 7,9-10; = Sz. sz.: „A nép sokaságában-sokasodásában van a király díszé-ékessége-tisztelete” – Lehetne: *»A nép sokasodása díszére válik a királynak«* is. – A választott magyar fordítás igyekszik elkerülni azt a félreértést, amely szerint csupán a nagyszámú nép a király ékessége, és ugyanígy csupán a nép fogyatkozása romlás a királynak, amit egy olyan fordítás sugallna: *»A nép sokasodásában van a király ékessége, a nép fogyatkozásában van az uralkodó romlása«* (bár ez a fordítás nyelvtanilag kifogástalan)... Hiszen a király-uralkodó igazságos-bölcs-körülbtekintő-irgalmas-emberies-istenfélő uralkodásából következik a nép sokasodása, ill. ellenkező esetben a nép fogyatkozása, és sok egyéb körülmény is közrejátszhat, legfőképpen pedig Isten áldása vagy ítélete. Az egész Bibliával összhangban erre is tekintettel kell lennünk! {vö. 1M 1,28; 9,1; 17,4-5; 28,3; 35,11; 48,4.19; 2M 1,20; Bír 7,2; 2S 24,3; 1Kir 3,8-9; Eszt 10,3; 2Krón 25,19; Zs 62,11; 106,5.47; Jes 9,1-2; 10,22; Jer 9,23-24; Ez 32,12-16; 1Kor 1,29-31; 3,21; 2Kor 10,17; Jak 1,9-10; 3,13-15; Jel 7,9-10; stb.} Lásd ezen kívül még a 2. mondatához írtakat!

- * de népe fogyatkozása neki is romlás **

(WBAPSzm LAM MChTT RZWN
- úbefesz lööm möchittat rázón)

→ W+B+APSzm-efesz [APSzm] = vég(e vminek) – fogyatkozás-hiány-semmi

→ LAM-lööm [-] = nép

→ MChTH-möchittá [ChTT] = rettegés-rombolás-rom(lás)

→ RZWN-rázón [RZN] = uralkodó-fejedelem

** Jes 10,22; Jer 9,23-24;

= Sz. sz.: „a nép fogyatkozásában-hiányában van a fejedelem-uralkodó romlása-rettegése” – Lehetne: *»de a fogyatkozó nép a fejedelem-vezér romlása«* vagy *»de népe fogyatkozása romlásba dönti«*. – Kétségtelenül az igevers rámutat a király és a nép egymás iránti kölcsönös felelősségére [Czanik P. in JubKom: *Intelem az alattvalóknak: álljanak a vezetőik mögé, hogy a közösség virágozhasson. Intelem a vezetőknak: a közösség javán dolgozzanak. Ez szolgál nekik is dicsőségükre*]. – Figyelemre méltó az IMIT megoldása: *»Abban, hogy sok a nép, van a király díszé, és a nemzet fogytában a fejedelem rettegése«* – bár a 2. mondat túlságosan az uralkodó személyére fókuszál. – Hasonló az RK megoldása:

* 1M 1,28; 17,4-5; 28,3; 35,11; 48,4.19; 1Kir 3,8-9; Eszt 10,3; 2Krón 25,19; Zs 62,11; 106,5.47; Jel 7,9-10; ** Jes 10,22; Jer 9,23-24;

14,29.

A haraggal késni nagy okosság,
a hirtelen harag viszont bolondságba sodor. *

»A király dicsősége a nép sokasága, megbukik a király, ha nincsen népe.« – Kiegyensúlyozottabb a PR: *»Nagy nép ad a királynak méltóságot, de ha elfogy a nemzet, elvesz az uralkodó is.«* – Megemlítem, hogy a *»nép«* kifejezést a vers mindkét helyén ezzel a szóval adtam vissza (*nép - népe*), bár a héberben két külön szó szerepel, amelynek azonban ugyanaz a jelentése. (AiM-am és LAM-lööm)

14,29.

* A haraggal késni nagy okosság
[Aki nem gurul dühbe, az értelmes]
[Aki késedelmes a haragra, az értelmes]

(ARK APJM RB-TBWNH
erek appajím rab-töbúná)

→ ARK-árek [ARK] = hosszú-tartós-késedelmes

→ AP-af-tsz. [ANP] = orr-lélegzet – harag

→ ARK APJM - erek appajím = késedelmes a haragra

→ RB-rab [RBB] = (nagy-)sok-rengeteg-számos-népes-bőséges

→ TBWNH-töbúná [BJN] = belátás-értelem-intelligencia-jártasság-ügyesség-tapasztaltság-tudás = Sz. sz.: „A késedelmes harag bőséges értelem - nagy okosság” – Ebből kerestem közmondásszerűen frappáns mondatot. Lásd még a második mondatához írtakat!

* a hirtelen harag viszont bolondságba sodor *
[de dühbe gurulni, az bolondságba visz]

[de aki dühöt vet, bolondságot arat]

(WQCR-RWCh MRJM AWLT
úqcar-rúach mérím iwwelet)

→ W+QCR-qácur (qácér) [QCR] = rövid-hirtelen

→ RWCh-rúach [RWCh] = szél – lélek

→ QCR-RWCh - qácur-ruach = hirtelen haragú-eszű-lelkű (a lélek hirtelensége)

→ RWM-hif.part. = arató – fölemelő-fölöttébb

→ AWLT-iwwelet [AWL] = bolondság-ostobaság

* Páld 14,17;

= Sz. sz.: „és a hirtelen haragú-eszű-lelkű v. a lélek hirtelensége bolondságot arató - fölöttébb bolondság” – Igazában nem tudtam választani a *»dühbe gurul«* és a *»hirtelen harag«* között, azért hoztam mind a két verziót – bár az egyiket zárójelben. – A *»bolondságot arat«* és a *»fölöttébb bolondság«* egyformán szóba jöhet. Az első esetben közmondásszerűen jól hangzik a *»de aki dühöt vet, bolondságot arat«* fordítás. – Lehetne még a *»de a lélek hirtelensége bolondságba visz-sodor«* is. – Lehetne a magyaros *»a hirtelen haragú viszont elveszti a fejét«* is, de ez már nem volna „konkordáns” fordítás (= mert a héberben szerepel a *bolondság* szó, a magyarban viszont nem). – Felismertem, hogy az Istentől ihletett héber szöveg nem a személyre koncentrált (= hogy kí okos és kí bolond), hanem a cselekményre (= milyen a *haraggal késni* vagy a *dühbe gurulni* v. „finomabban” *hirtelen haragudni*). Ezt próbáltam kiemelni a választott alakban. Isten irántunk való hallatlan „finomságát”, „szelídségét” ismertem föl ebben, ami példamutató a mi egymás iránti kommunikációnkra vonatkozóan is. Sok fordítást találtam, amelyik kevésbé ügyelt erre. Nem felel meg tehát az ilyenfajta fordítás sem:
*Aki nem gurul dühbe, az értelmes,
a hirtelen haragú viszont teljesen bolond.*

[de dühbe gurulni, az bolondságba visz.]
[de aki dühöt vet, bolondságot arat.]
* **Péld** 14,17;
14,30. A szelíd szív föléleszti a testet, *
az indulat viszont csontokat emészt. **

vagy:
Aki késedelmes a haragra, az értelmes,
a hirtelen haragú viszont fölötteb bolond.
14,30. * **A szelíd szív föléleszti a testet** *
(A szerény szívtől föléled a test)
(ChJJ BSziRJM LB MRPA
- chajjé bösziárím léb marpé)
-> ChJJH-chajjá-tsz.st.c. [ChJJH] = élet-élőlény
-> BSziR-bászár-tsz. [-] = (hús)test
-> LB-léb, LBB-lébáb [LBB] = szív
-> MRPA-marpé [RPA] = gyógyulás
- kedvesség-szelídség-szerénység
* **Péld** 15,13; 17,22; 18,14;
= Sz. sz.: „A testek élete a szelídség-kedvesség-
szerénység szíve „ - A »szelídség-kedvesség-
szerénység« nyilvánvalóan minőségjelző (genitivus
qualitatis), ezért a választott alak. - A »test«
többesszáma nyilvánvalóan kiemelés, ami az
„általános alany” kifejezése (ez a magyarban ezúttal
egyesszámmal jobban kifejezhető). Sokszor
„embert” jelent, de itt, a gondolatpárhuzam
(csontok-kal szemben) a „test-hús” jelentést ajánlja.
- Az »élet« többesszámú alakja is kiemelés, a bibliai
szövegekben az „igazi-teljes-Istennel való élet”
kifejezője {1M 2,7,9; 5M 5,26; Józs 3,10; esz. 1S
17,26,36; 19,4,16; Zs 42,3; 84,3; Péld 4,22,23; 11,19,30;
13,14; 15,4,31; 18,21; 21,21; Jes 37,4,17; Jer 10,10; 23,36;
Dán 6,20,26; Hós 1,10; stb}. Ebben a
gondolatpárhuzamban magyarul az „igazi-teljes-
Istennel való élet” jelentés az *életi-föléleszti* igei
szerkezettel adható vissza a legtalálhatóbban a második
tagmondat »csontokat emészt« alakjának megfelelően.
- Lehetne »A szelíd-szerény (megelégedett) szív«
helyett a »kedves szív« is, amely talán jobban
megfelelne az itt álló héber szónak, de a »szelíd szív«
konkordánsabb fordítás. - A teljes
gondolatpárhuzam fordításairól lásd a 2.
tagmondatnál írtakat.
* **az indulat viszont csontokat emészt** **
(az irigy szív viszont csontokat emészt)
(WRQB AiCMWT QNAH
- úrqab acámót qinóá)
-> W+RQB-ráqáb [RQB] = rothadás
-> AiCM-ecem [AiCM] = csont-erő
-> QNAH-qinóá [QNA] = (vak)buzgóság,
emésztő szenvedély, fellobbanás, féltő szeretet,
(irigység ?)
** **Péld** 12,25; 17,22; Hab 3,16;
= Sz. sz.: „és csontok rothadása az irigység-
fellobbanás-szenvedély-vakbuzgalom” - A
»csontok« többesszámú alakja nyilvánvalóan
kiemelés, amit ezúttal jobban ad vissza magyarban is
a többesszám. (szemben az első mondatban a *test*
egyesszámával...) - figyelemre méltóak az alábbi
fordítások is: »A testnek élete a szelíd szív, de a
csontok rothadása a vakbuzgalom.« [IMIT], »A
nyugodt kedély a testnek is épség, a szenvedély
azonban szű a csontban.« [KNB], »A szelíd szív
életi a testet, az indulat viszont rothasztja a
csontokat.« [PR], »A nyugodt kedély életi a testet, a
szenvedély olyan, mint a csontszű.« [RK], »A szelíd
szív a testnek élete; az irigység pedig a csontoknak
rothadása.« [K]. - Ezek alapján két fordítás a
legvalószínűbb: 1. »A szelíd-kedves szív föléleszti a

(A szerény szívtől föléled a test,
az irigy szív viszont csontokat emészt.)
* **Péld** 15,13; 17,22; 18,14;
** **Péld** 12,25; 17,22; Hab 3,16;
14,31. A szegényt szipolyozó Teremtőt gyaláz, *
a könyörülő viszont dicsőíti Őt. **
* **Péld** 17,5; ** 2M 22,21-23; 5M 10,17-19;
Péld 14,21; Jes 1,17; 58,6-12; Mt 5,7; 10,40; 25,40;
Zsid 6,10;

testet, az indulat viszont csontokat emészt.« [A PR-t
követve] 2. »A szerény szívtől föléled a test, az irigy
szív viszont csontokat emészt« [K után]
14,31. * **A szegényt szipolyozó Teremtőt gyaláz**
(AiSQ-DL ChRP AiSziHW
- óséq-dal chéréf ószéhú)
-> AiSQ-qal.part.a. = elnyom-nyomogat-
-szorongat-zsarol-szipolyoz-harácsol
-> DL-dal [DLL] = kicsi-csekély-alacsony-
-alázatos-gyöngye-gyámoltalan-szegény-
-szerény
-> ChRP-piél.perf. = gyaláz-megszégyenít
-> AiSziH-qal.part.a.birt.szrag. = alkotó-cselekvő
* **Péld** 17,5;
= Sz. sz.: „A kicsit-szegényt-stb. elnyomó-
nyomogató-szipolyozó gyalázza Teremtőjét” - A
»Teremtőjét« jelöli a szegény és az elnyomó-
nyomogató-szipolyozó Teremtőjét egyaránt -> így
mindkét vonatkozást számba kell venniünk. Ezért
mertem - elsősorban ritmikai okokból, és a rövidség
erejét érvényesítve - a »Teremtőt gyaláz« alakot
választani a Teremtőjét gyalázza helyett. - A
második mondathoz adott utalások többsége rámutat,
hogy maga Isten törődik a szegénnyel és karolja fel
őt, ezért is gyalázza Teremtőjét a szegényt
szipolyozó... {lásd különösen 5M 10,17-19; Zs 68,6;
146,7; stb.}
* **a könyörülő viszont dicsőíti Őt**
(WMQBDW ChNN ABJWN
- úmkabböd chónén ebjón)
-> W+QBD-piél.part.a.tárgyi-suff. = tisztel-
-dicsőít-szentnek mond (ki)-szentnek vall -
-(meg)-fölmagasztal
-> ChNN-qal.part.a. = irgalmaz-jóakaró-
-kegyelmes-kegyelmez-könyörül-szánakozik
-> ABJWN-ebjón [ABH] = szegény-szűkölködő-
-szánalmas
** 2M 22,21-23; 5M 10,17-19; Jes 1,17; 58,6-12;
Mt 10,40; 25,40; Zsid 6,10;
= Sz. sz.: „és Őt dicsőítő a szegényen-szűkölködő-
szánalmason könyörülő-megszánó-irgalmazó” -
Sokat töprengtem, hogy melyiket válasszam a
dicsőíti-tiszteli-fölmagasztalja közül. Végül is a
dicsőíti-t választottam. - Két fordítást még
bemutatok: »Aki elnyomja a nincstelen, gyalázza
Alkotóját, aki pedig könyörül a szegényen, az
dicsőíti.« [PR] »Aki nyomogatója a szegényt, az
káromolta alkotóját, de tiszteli őt, aki könyörül a
szűkölködő.« [IMIT]

14,32. Ha bajba kerül a gonosz, eltaszítatuk *, de még

14,32. * **Ha bajba kerül a gonosz, eltaszítatuk ***
(BRAiTW JDChH RSAi
börrátó jiddache rásá)
-> B+RAiH-ráa [RAiAi] = (mn.fn.) rossz-
gonosz-gonoszság – baj-veszély-veszedelem
-> DChH-nif.impf. = (bele-el)löketik-taszítatuk
-> RSAi-rásá [RSAi] = (fn-mn) bűnös-
becstelen-gonosz(tevő)-rossz-gazember-
hűtlen-hitetlen-istentelen
* Zs 35,4-5; 36,13; Péld 6,12-15; 24,16; Mt 27,3-5;
Lk 15,11-17;
= Sz. sz.: „Az ő bajában eltaszítatuk a gonosz” –
»Szerencsétlenségében eltaszítatuk a gonosz« [IMIT]
– Az egyértelműség kedvéért választottam magyaros
alakot. – Az »eltaszítatuk (DChH-nif.impf)« passzív
alakját meghagytam, mivel Isten és ember is lehet az
alany (Isten az alany = *eltaszítja Isten* – ember az
alany = *eltaszítja*), de mind a kettőnek nagy
jelentősége van a hozzánk szóló üzenet
szempontjából. (Szaknyelven: *passivum divinum et
hominis = isteni és emberi passivum*.) Hiszen a
bajában a gonosz mellett nem állnak ki korábbi
„barátai” [lásd a tékozló fiúról szóló példázatot – Lk
15,11-17; stb], és – ha gonoszságában már minden
istenti közeledést visszaautasított – Isten sem áll
melléje [lásd Júdás Iskariótés esetét – Mt 27,3-5; stb]. –
Figyelemre méltó fordítások: »Az ő nyavalyájába:
ejti magát az istentelen, az igaznak pedig halála
idején is reménysege vagyon.« [VB-AB] – »A maga
gonoszsága miatt bukik el a bűnös, de vigaszt kap az
igaz, ha halálán van is.« [PR] – »Gonoszsága miatt
vettek el az istentelen; az igaz pedig halálakor
bízuk.« [Kd] – »A gonosz belebukik saját
gonoszságába, az igaznak menedéke az
ártatlansága.« [RK] – »A bűnös elbukik
gonoszságában, az igaz pedig még halálában is
bizakodik.« [KNB]
* **de még halálában is oltalmat talál az igaz**
[de még halálában is védve van az igaz. **]
[de reménysége van az igaznak még a halálakor
is. **]
(az igaznak viszont még a halálakor is reménysége
van **)
(WChSzMH BMWTW CDJQ
- wöchösze bömótó caddiq)
-> W+ChSzMH-qal.part.a. = elrejtőző-
-menedéket-védelmet-oltalmat kereső-
-megbújó-menekülő -> bízó-reménykedő
-> B+MWT-máwet [MWT] = halál-dögvész
(pestis)
-> CDJQ-caddiq [CDQ] = igaz-helyes-
igazságos-Isten előtt megfelelő [ti. élet-
viselkedés]
** Jóh 5,19; Zs 16,10-11; 17,15; 56,14; 34,20;
37,24,37; 73,24; 116,8; Péld 24,16; Mik 7,8;
2Kor 1,9; 5,8; 2Tim 4,18;
= Sz. sz.: „de védelmet kereső-reménykedő az ő
halálában az igaz” – »de halálakor is bízuk az igaz«
[IMIT] – A héber szöveg értelmét igazán a Károli
fordításban [VB-AB] találtam meg (lásd az első
tagmondatnál). – Az igaz ember lehet egészen
„frissen megtért ember” is [lásd a „jobb latort” – Lk
23,39-43]. Az egész Biblia fényében nyilvánvaló,
hogy az „igaz” azt a valakit jelenti, aki „az
igazságra törekszik = Istenhez akar igazodni =
istenfélő”, nem pedig azt, hogy „minden tetteben
igaz”, hiszen »mindnyájan vétkeztek {R3,4...23}« –
továbbá »Nincsen, aki jót tesz, nincsen egyetlen egy

halálában is oltalmat talál az igaz. **
[de még halálában is védve van az igaz. **]
[de reménysége van az igaznak még a halálakor
is. **]

(Eltaszítatuk a gonosz, ha bajba kerül *, az
igaznak viszont még a halálakor is reménysége
van. **)

* Zs 35,4-5; 36,13; Péld 6,12-15; 24,16;
** Jóh 5,19; Zs 16,10-11; 17,15; 56,14; 34,20;
37,24,37; 73,24; 116,8; Péld 24,16; Mik 7,8;
2Kor 1,9; 5,8; 2Tim 4,18;

14,33. Az értelmes szívében nyugszik a bölcsesség,
a bolondéból viszont kikívánczik *.

* Péld 10,14; 11,12; 12,16,23; 13,16; 14,3,7;
15,2,7; 17,7,24,28; 18,2,7,13; 24,7; 26,7,9;
29,11,20; 30,32-33;

14,34. Az igaz élet emeli a nemzetet, *
a bűnözés viszont népek gyalázata. **

sem. {R 3,10; Zs 14,3; 53,2-4}«. = Minden tetteben
igaz ember egyedül az Úr Jézus Krisztus [lásd Jn
4,34; 5,30; 8,28-29-46; 14,10-11; 2Kor 5,21; Zsid 4,15;
1Pt 2,21-24; 1Jn 3,5; stb].

14,33. * **Az értelmes szívében nyugszik a bölcsesség**
(BLB NBWN TNWCh ChKMh
- böléb nábón tánúach chokmá)

-> B+LB-léb, LBB-lébáb [LBB] = szív (sokszor
az értelem székhelye is)

-> NBWN-nábón [BJN-nif.part?] = értelmes-
-intelligens-belátással teli

-> NWCh-qal.impf. = leül-(meg)nyugszik-
-(meg)pihen-rejtőzik

-> ChKMh-chokmá [ChKM] = bölcsesség

= Sz. sz.: „Az értelmes szívében bölcsesség
nyugszik-pihen-rejtőzik -- Az értelmes szívében a
bölcsesség nyugalma (van) v. csöndes-nyugodt a
bölcsesség” – A gondolatpárhuzam elemzéséből
adódik a szavak helyes értelmezése: Az értelmes
szívében „nyugton van” a bölcsesség, az ostobák
bensejéből viszont „kikiált-kikiabál-kikívánczik...”
-> Ennek megfelelő fordítást választottam. [Lásd az
utalásokat is!]

* **a bolondéból viszont kikívánczik ***

[az ostobákéból viszont kikívánczik]

(WBQRB KSzmJLJM TWDAi
- úbqereb köszlím tiwwádéa)

-> W+B+QRB-qereb [QRB] = benső-belső
(rész), méh, test

-> KSzmJL-köszl [KSzmL] = ostoba(ság)-
-bolond(ság)-esztelen(ség)-balga(ság)

-> JDAi-nif.impf. = megismerteti magát-kijelenti
magát – közösséget kap

* Péld 10,14; 11,12; 12,16,23; 13,16; 14,3,7;
15,2,7; 17,7,24,28; 18,2,7,13; 24,7; 26,7,9;
29,11,20; 30,32-33;

= Sz. sz.: „a bolondok-ostobák bensejében azonban
kijelentetik” – A gondolatpárhuzam elemzése
alapján jutottam a választott fordításhoz. Lásd az
utalásokat is! – A héber szövegben »a bolondéból«
többes számban áll (bolondokéből), de ritmikai
okokból az egyes számú alaknál maradtam.
Magyarul talán ide illobb lenne a »bolond« helyett az
»ostoba«, de a „konkordáns fordítás” miatt
választottam a »bolond« alakot. A jegyzetben
azonban szögletes zárójelben meghagytam az
»ostoba« szót is.

14,34. * **Az igaz élet emeli a nemzetet ***

(CDQH TRWMM-GWJ
cödáqá törúmém-gój)

-> CDQH-cödáqá [CDQ] = igazság(osság)-

* 5M 4,6-8; 26,19; Péld 1,11; 1Pt 2,9;
** Péld 24,24; Jer 33,24; Zof 2,1;

-helyesség-igaz élet
→ RWM-piél.impf. = (föl)emel-felülkerekedik –
(föl)magasztal
→ GWJ-gój [-] = nép
* 5M 4,6-8; 26,19; Péld 1,11; 1Pt 2,9;
= Sz. sz.: „Az igazság(osság)-igaz élet emeli-
magasztalja a népet-nemzetet” – Az »igazság-igaz
élet [CDQH-cödáqá]« mindhárom jelentésével
számolnunk kell ebben a mondatban: **1.**
igazságosság-igaz ítélkezés, **2.** az Isten előtt is igaz
élet, **3.** igaz mivolt. Mégis az »igaz életet«
fordítottam, mert a 2. mondat »bűnözés [ChThAT-
chatthát]« szava ezt ajánlja a párhuzam alapján. – Az
»emeli [RWM-piél.impf]« folyamatos (imperfectum)
alakjára hívom fel a figyelmet, ezért nem használtam
a perfectum-nak számító fölemeli alakot. Ebből is
következik, meg a dolog természetéből, hogy ha az
igaz élet az „általános”, akkor emelkedik a nemzet,
ha viszont az igaz élet fogyatkozik, akkor süllyedni
kezd.
* a bűnözés viszont népek gyalázata **
(WChSzMD LAMJM ChThAT
-wöcheszed löummím chatthát)
→ W+ChSzMD-cheszed [ChSzMD] = szégyen-
gyalázat
a kegyelem-szeretet-megbocsátás főjelentés
mellett
(talán eufémizmus???)
→ LAM-lööm-tsz. [-] = nép
→ ChThAT-chatthát [ChThA] = bűn(özés) – bűnért
való áldozat – büntetés
** Péld 24,24; Jer 33,24; Zof 2,1;
= Sz. sz.: „és a népeknek szégyen-gyalázat a
bűnözés-bűn” – Ezúttal a »népek gyalázata (a
héberben: gyalázat a népek számára)« két értelmet is
hordoz: **1.** a népeket teszi gyalázattá-gyalázatosá a
bűnözés, **2.** a népek szemében gyalázatos a bűnözés.
– Külön figyelemre méltó a »gyalázata [ChSzMD-
cheszed]« kifejezés, amelynek általános bibliai
jelentése kegyelem-szeretet-megbocsátás, és csak
néhány helyen szégyen-gyalázat {3M 20,17; Péld
14,34}, ill. kipróbál-inzultál-gyaláz {Péld 25,10}.
Lehetséges, hogy ezen a három bibliai helyen
eufémizmusról van szó, tehát „szép szóval fejez ki
negatív fogalmat”. – A LXX vlsz. a ChSzMD-
cheszed helyett ChSzMR-cheszer [szükség-hiány-
szűkölködés]-t olvas, és a tagmondatot így fordítja:
»a bűnök szűkölködökké teszik a népeket«
(elasszanouszi de fülasz ^hamartiai). Ezt követi Káldi
és a KNB: »Az erény magasra emeli a nemzetet, a
bűn pedig szegényekké teszi a népeket.« A
legtöbb fordítás viszont a hébert követi, amely
magában foglalja a LXX által hozott jelentést is, a
gyalázat ugyanis az elszegényedést is sokszor jelenti
a bibliai szövegekben {lásd pl. 5M 28,15–69; stb}. – A
gondolatpárhuzam alapján elfogadható lehet »a
bűnözés viszont lesüllyeszti a népeket« értelem is.

14,35.

Kedveli a király az eszes szolgát *, **
de haragszik arra, aki szégyent hoz reá.

* Péld 10,5; 13,16; 14,15; 16,10–15.22; 19,25; 22,3;
27,12; ** 1M 41,37–41; Mt 24,45–47; 25,21–30;

14,35.

* Kedveli a király az eszes szolgát

(RCN-MLK LAiBD MSziKJL
- röcön-melek löebed maszkíl)

→ RCWN-rácón [RCH-1] = kedvesség-kedvelés-
gyönyörűség-kegyelem-kegyelmesség-jó tetszés
(jókedv)

→ MLK-melek [MLK-1] = király

→ L+AiBD-ebed [AiBD] = (rab)szolga

→ SziKL-hif.part.a. = megért-belát(ásra jut)-
átgondol-okosan cselekszik-tesz

= Sz. sz.: „Király kedvelése az okos-eszes szolga
íránt” –

* de haragszik arra, aki szégyent hoz reá

(WaiBRTW THJH MBJS
- wöebrátó tihje mébís)

→ W+AiBRH-ebrá [AiBR-2] = kevélység –
felháborodás-harag(ra lobbanás)-dühöngés-
dühösködés

→ HJH-qal.impf.nn.

→ BWS-hif.part.a. = szégyenné tesz, megszégyenít,
szégyent hoz reá

= Sz. sz.: „de felháborodása-haragja lesz-van a
szégyent hozó(ra)” – Gondoltam az »utálja«
fordításra is, de elálltam tőle, mert kissé túllép a
»felháborodik-haragszik« jelentéskörén. – A héber
szöveg a »szégyent hozó« személyt említi, de a
főneves szerkezetű állítmány (felháborodik
[WaiBRTW-wöebrátó]) jelzi, hogy inkább a
»szégyent hozó« magatartás a felháborodás oka. Az
első tagmondatban szereplő »eszes szolgát« kifejezés
is elsősorban a magatartásra utal. Ezt a különbséget
többször megfigyeltem a bibliai kifejezésekben –
lásd pl. a Péld 14,29-hez írtakat! Ebben az esetben
ilyen fordításra is gondolhatunk: »de haragszik arra,
ha szégyent hoznak reá«... – Érdekes fordítás is
figyelemre méltó: »Az okos szolga kedves a
királynak, ügyessége folytán nem éri megvetés.«
[RK] – A többség azonban ilyenféle fordítást ad: »Az
okos szolga kedves a királynál, a haszontalan pedig
haragját viseli.« [KNB – lásd a PR-t is]

Péld 15. (33)

A bölcsesség és a bolondság összehasonlítása {Péld 15,1–33}

- 15,1. A szelíd reagálás haragot oszlat, *
a bántó beszéd viszont haragot gerjeszt,
sőt gyűlöletet szít. **
(A szelíd viszonzás oldja a haragot, *
a bántó beszéd viszont dühöt gerjeszt,)
[A kedves válasz dühöt oszlat,
a bántó beszéd viszont gyűlöletet szít-gerjeszt.]
* Péld 12,18; 15,28; 16,24; 17,27; 18,6; 25,15;
** 1Kir 12,13–19;
- 15,2. Megbízható tudást hoz a bölcsnek nyelve, *
míg a tudatlanok szájából bolondság fröcsög
-
- 15,1. * **A szelíd reagálás haragot oszlat ***
[A kedves válasz dühöt oszlat]
(MAiNH-RK JSJB ChMH
- maane-rak jásió chémá)
-> MAiNH-maane [AiNH-hif.part?] = válasz-
reagálás-reakció-viszonzás
-> RK-rak [RKK] = zsenge-érzékeny-
-finom-szelíd-gyöngéd-gyöngé
-> SWB-hif.impf. = megfordít-visszavesz-visszahoz-
lecsillapít
-> ChMH-chémá [JChM] = méreg-felindulás-
-gyűlölet-harag-düh
* Péld 12,18; 14,3; 16,24; 17,27; 18,6; 25,15;
= Sz. sz.: „A gyöngéd-szelíd-kedves válasz-
reagálás-reakció megfordítja a haragot-felindulást-
dühöt” – A „megfordítja a haragot” helyett
megfelelőbb a magyarban a „haragot oszlat”.
* **a bántó beszéd viszont haragot gerjeszt, sőt
gyűlöletet szít ****
[a bántó beszéd viszont dühössé tesz]
(WDBR-AiCB JALH-AP
- údbar-eceb jaaale-áf)
-> W+DBR-dábár [DBR] = szó-beszéd – dolog
-> AiCB-eceb [AiCB] = betegség(et okozó),
fájdalom-fájdalmat okozó, bántó ... durva
-> AiLH-hif.impf.
-> AP-áf [ANP] = arc-orr – harag-düh
** 1Kir 12,13–19;
= Sz. sz.: „és a durva-bántó beszéd fellobbantja-
fölgerjeszti a dühöt-haragot-gyűlöletet - dühössé
tesz” – A második mondatban lehetne `dühöt
gerjeszt` is (pl. A szelíd válasz oldja a haragot, a
durva viszont fellobbantja azt), de a héberben két
különböző szó áll, ezért maradtam a még kifejezőbb
haragot gerjeszt (dühössé tesz) mellett, de
kiegészítettem a »sőt gyűlöletet szít«-tal. Lehetne
talán még a »sebeket okoz« kifejezés is.
- 15,2. * **Megbízható tudást hoz a bölcsnek nyelve ***
(LSWN ChKMJM TJThJB DAiT
- löson chakámim téthib dáat)
-> LSWN-lásón nn. [LSN] = nyelv (testrész és
beszélt nyelv)
-> ChKM-chákám [ChKM] = bölcs-tudós (fn és
mn is)
-> JThB-hif.impf. = (1) jót tesz-jól-helyesen
tesz-cselekszik-viselkedik – (2) felvidámít-
-förlhangol-föllekesít-föllekesít
-> DAiT-daat [JDAi] = tudás-tudomány-
-értelem-ismeret (az ÚR ismerete)
* Péld 8,8; 10,11–14,31–32; 12,6,14,18; 14,3;
15,7; 16,23; 17,28; 22,17–18; 23,12,15–16;

**.

* Péld 8,8; 10,11–14,31–32; 12,6,14,18; 14,3;
15,7; 16,23; 17,28; 22,17–18; 23,12,15–16;
** Péld 15,28; 18,6–7; 14,1–2; 26,24;

= Sz. sz.: „A bölcsnek nyelve helyesen ad tudást -
fölekesíti az ismeretet” – A gondolatpárhuzam
elemzése alapján választottam a fordítást (a
bolondság buzog-nak jól felel meg ellentétül a
megbízható tudás). – Más fordítás: »A bölcsnek nyelve
ékessé teszi a tudományt« [KNB].
* **míg a tudatlanok szájából bolondság fröcsög ****
(WPJ KSzmJLJM JBjAi AWLT
- úfi köszlím jabbia iwwelet)
-> W+PH-pe [-] = száj (beszélő száj
értelemben is), torok, nyílás
-> KSzmJL-köszl [-] = ostoba(ság)-
-bolond(ság)-esztelen(ség)-balga(ság)
-> NBjAi-hif.impf. = (ki)áraszt, bőségesen önt-
-bugyogtat-buzog-fröcsög
-> AVLT-ivvelet [AWL] = bolondság-ostobaság
- bolond nő-asszony (nőnemű bolond)
** Péld 15,28; 18,6–7; 14,1–2; 26,24;
= Sz. sz.: „de a bolondok-ostobák-esztelenek szája
bolondságot áraszt-önt-bugyogtat-buzog-fröcsög” –
ennek kerestem magyaros alakot. (Lehetne
»bolondság buzog« is, de az nem ennyire kifejező.)

- 15.3. Mindenütt ott vannak JHWH szemei, *
félte őrizvén rosszakat és jókat. **
(Mindent szemmel tart Jah *
látván a gonoszokat és a jókat.)
* 2Krón 16,9; Jób 34,21–23; Péld 5,21;
Jer 16,17; 17,10; 32,19; Zsid 4,13;
** 2M 23,4–5; Mt 5,43–48;
- 15.4. A nyelv szelíd kedvessége életnek fája, *
a féktelen nyelv viszont lélek gyötrelme. **
-
- 15.3. * Mindenütt ott vannak JHWH szemei *
(Mindent szemmel tart Jah *)
(BKL-MQWM AiJNJ JHWH
- bököl-mágóm éné JHWH)
-> B+KL-kol [-] = minden-összes-egész-teljes
-> MQWM-mágóm [QWM] = hely
-> AiJN-ajin-tsz. [AiJN] = szem
-> JHWH = az ÚR = Isten, aki mindig velem
van.
* 2Krón 16,9; Jób 34,21–23; Péld 5,21;
Jer 16,17–18; 17,10; 32,19; Zsid 4,13;
= Sz. sz.: „Az összes helyen JHWH szemei” –
Tanulságos fontolgatni több más fordítást is:
»Minden helyeken vannak az Úrnak szemei, nézvé a
jókat és gonoszokat.« [VB-AB-K] – »Minden helyen
vannak az Örökkévaló szemei, szemlélve a rosszakat
és jókat.« [IMIT] – »Mindenen rajta tartja szemét az
ÚR, a gonoszokat és a jókat egyaránt figyeli.« [PR] –
»Minden helyen szemlélik az Úr szemei a jókat és
gonoszokat.« [Kd] – »Az Úrnak mindenütt ott van a
szeme, a rosszak és jók fölött egyaránt őrködik.«
[RK] – »Az Úr szeme mindenütt jelen van, a
rosszakat is, a jókat is meglátja.« [KNB]
* félte őrizvén rosszakat és jókat **
(vigyázván gonoszokra és jókra)
(látván a jókat és a gonoszokat)
(CPWT RAiJM WThWBJM
- cőföt ráim wöthóbót)
-> CPH-qal.part.a.-tsz. = kémlel-les-leselkedik-
-fürkész-vigyáz-véd-öriz-örködik
-> Rai-ra [RAiAi] = mn-fn: rossz-gonosz-baj -
-bajt okozó
-> W+ThWB-tów [ThWB] = jó(ság)-(javak
drága volta)-remek-szép(ség)-boldog(ság)
** 2M 23,4–5; Mt 5,43–48;
= Sz. sz.: „szemlélvén-nézvén-látván-vigyázván-
védvén-örizvén gonoszokat-rosszakat és jókat” –
Meglepett, hogy nem a magyarban szokásos 'jókat és
gonoszokat' sorrend áll a héberben. Kissé
utánanézve megállapítottam, hogy nagyjából
ugyanolyan gyakran fordul elő a héberben a 'jókat és
gonoszokat-rosszakat', mint a 'gonoszokat-rosszakat
és jókat', ebből tehát nem igen lehet kialakult
szokásra következtetni. Ezért maradtam a héber
sorrendnél, bár a magyarban fordítva kívánczokna. –
Figyelemre méltó, hogy Isten vigyáz a gonoszokra is
= félte őriz-védi-óvja őket...! (Lásd az utalásul
adott bibliai helyeket, valamint az RK fordítást,
amelyet az első tagmondatnál idéztem!)
- 15.4. * A nyelv szelíd kedvessége életnek fája *
(MRPA LSWN AiC ChJJM
- marpé lászón éc chajjím)
-> MRPA-marpé [RPA] = gyógyulás –
– kedvesség-szelídség
-> LSWN-lászón nn. [LSN] = nyelv (testrész és
beszélt nyelv)
-> AiC-éc [-] = fa
-> ChJH-chajjá [ChJH]-tsz. = élet
* 1Móz 2,9; 3,22–24; Péld 3,16–18; 10,20,31;
11,30; 13,12–14; 31,26; Jel 22,2,14;

- * 1Móz 2,9; 3,22–24; Péld 3,16–18; 10,20,31;
11,30; 13,12–14; 31,26; Jel 22,2,14;
** Péld 5,3–4; 6,16–19; 12,18; 17,20; 18,21;
19,1; 21,6,23; 26,28;
- 15.5. A bolond utálja apja intését, *
pedig okos lesz, ha becsüli a feddést. **
-
- = Sz. sz.: „A nyelv szelídsége-kedvessége életnek
fája” – Mivel a »nyelv kedvessége életnek fája«
éppen úgy benne van a héber szövegben, mint a
»nyelv szelídsége«, sokáig vacilláltam, hogy
melyiket válasszam. A nyelv kedves szelídsége vagy
szelíd kedvessége először túlzott magyarázkodásnak
tűnt a szememben, végül mégis ehhez a megoldáshoz
nyúltam. – Kiemelem, hogy az élet (ChJJM-chajjím)
többes számú alakja a Szentírásban fokozást fejez ki,
és az Istennel való életközösségre utal. (Lásd az
utalásokat!)
- * a féktelen nyelv viszont lélek gyötrelme **
(WSzmLP BH SBR BRWCh
- vöszelef báh seber börüach)
-> W+SzmLP-szelef [SzmLP] = hamisság-
-gonoszság-eltorzulás-perverzítás-
-zabolátlanság-féktelenség
-> B-szraggal = öbenne („a nyelvben” lévő)
-> SBR-seber [SBR] = törés-törmelék-
-pusztítás-összetöretés-összeomlás-
-összeűzés-gyötrelme
-> B+RWCh-rüach [RWCh] = szél-lehelet –
– lélek-szellem – személy
** Péld 5,3–4; 6,16–19; 12,18; 17,20; 18,21;
19,1; 21,6,23; 26,28;
= Sz. sz.: „és az öbenne lévő hamisság-gonoszság-
eltorzulás-perverzítás törés-törmelék-pusztítás-
összetöretés-összeomlás-összeűzés-gyötrelme
lélekben-személyben” – A magyarban jobb kiteni
újából a „nyelv” kifejezést (a féktelen nyelv, a nyelv
hamissága vagy a nyelvből lévő hamisság). – A
„lélekben-személyben való gyötrelme-törés-
összeomlás” tartalmát adtam vissza a »lélek
gyötrelme« alakban. – A »nyelv féktelensége«
(ezúttal a Káldi jegyzetét követtem) ritmikailag nem
„fért bele” a mondat ritmusába, ezért választottam a
»féktelen nyelv« alakot. Erre bátorított az is, hogy a
héberben sem azonos a két mondatban a „nyelv”-et
tartalmazó nyelvtani szerkezet.
– Más fordítások:
»de ferdesség benne romlás a lélekben« [IMIT] – »az
abban való hamisság pedig a léleknek gyötrelme.«
[K] – »zabolátlansága megöli a lelket.« [RK] – »A
szelíd nyelv életnek a fája, a romlott pedig összetöri
a lelket.« [PR] – »Az engesztelő nyelv élet fája; a
mérsékletlen pedig leveri a lelket.« [Kd] – »A
békülékeny nyelv az élet fája, a zabolátlatlan azonban
összeűzza a lelket.« [KNB] – Figyelemre méltó
Káldi hozzáfűzött jegyzete: „A békeszerető és
békeszerző nyelv a szeretet és egység üdvös
gyümölcseit termi meg; de a féktelen,
meggondolatlan, egyenetlenséget szerző nyelv
összszavarja, megszorítja és földúlja a lelki életet
mind magában, mind másban.”
- 15.5. * A bolond utálja apja intését *
(AWJL JNAC MWSzmR ABJW
- ewíl jinac mūsar ábiw)
-> AWJL-ewíl [AWL] = bolond-dőre-ostoba-
-becsapható-becsapott (alávaló-gonosz)
-> NAC-qal.impf = (meg)utál-megvet
-> MWSzmR-mūsar = intés
-> AB-áb-st.c. [-] = (édes)apa-atya
* 5M 21,18–21; Péld 1,7–8; 5,23; 6,20; 10,17;

* 5M 21,18-21; Péld 1,8; 6,20;
15,10,20; Jer 35 (19); Zsid 12,5;
** Péld 12,1; 13,1,18;

12,1; 13,1,18; 15,10,20; Jer 35 (19); Zsid 12,5;
* **pedig okos lesz, ha becsüli a feddést** **
(WSMR TWKChT JAiRM
- wösómér tókachar jarim)
-> SMR-qal.part = megtart-megőriz-megtesz –
– itt: megbecsüli
-> TWKChT-tókachar [JKCh] = dorgálás-
-feddés-helyreigazítás-büntetés
-> AiRM-qal--hif.impf = okos-ravasz-figyel
** Péld 12,1; 13,1,18;
= Sz. sz.: „de megbecsülén a dorgálást-feddést
értelmes-okos-ravasz-dörzsölt lesz” – A választott
szórend adja vissza a legjobban a héber mondatot. –
Tudatosítandó, hogy a bibliai szöveg az »okos lesz«
kifejezést használja, és nem az »okos lenne« (talán
általunk szívesebben használt) alakot. Ebben
Istennek azt a „reményét” érzem, amellyel
„kívánczosa várja”, hogy a bolond okos legyen. –
Lehetne:
A bolond utálja apja intését,
pedig ha fejlődne a dorgálástól,
értelmes lehetne! – de éppen az előzőek miatt nem
ilyen megoldást választottam.

15.6. Az igaz ember háza értékkel van tele, *

15.6. * **Az igaz ember háza értékkel van tele** *
(BJT CDJQ ChSzmn RB
- bét caddiq chöszen ráb)
-> BJT-bajit [-] = ház-házanépe-család-tér-
-birtok-belső rész-palota
-> CDJQ-caddiq [CDQ] = igaz-helyes-
-igazságos-Isten előtt megfelelő
-> ChSzmn-chöszen [ChSzmn] = kincs-érték-
-készlet (felhalmozás)-gazdagság-vagyon
-> RB-1-rab [RBB-1] = (nagy-)sok-rengeteg-
-számos-népes-bőséges
* 1M 7,1; 18,18–19; Zs 112,3; Péld 3,33; 12,7;
13,22; 14,11; 21,12,20; 24,15–16; Jer 22,13;
Cs 10,22; 1Tim 3,15; Zsid 11,7;
= Sz. sz.: „Az igaznak házában bőséges-rengeteg
kincs-érték van” – A teljes „közmondás” (az igevers
mindkét mondata) mérlegelésével jutottam a
választott alakhoz. – A gondolatpárhuzam második
mondatából következtethetünk arra, hogy „az igaz
háza” helyett „az igaz házában”-t is lehet érteni,
mert a héber szöveg közvetlenül csak „az igaz háza”
jelentést hordozza. – Elgondolkodtat, hogy a LXX-
ben két fordítást találunk egymás után: »A növekvő
igazvoltban rengeteg a kincs, de az istentelenek
gyökerestül ki fognak pusztulni.« (En pleonadzouszē
dikaioisziunē iszkhüsz pollē, ^hoi de aszebeisz
^holoridzoi ek tész olountai) [LXXa], valamint: »Az
igazak háza sok erő, az istentelenek termése-
gyümölcse azonban el fog pusztulni.« (Oikoisz
dikaiōn iszkhüsz pollē - karpōi de aszebōn
apolountai) [LXXb] – Az első változat szemmel
láthatólag „értelmező fordítás” (parafrázis jellegű). A
hébertől a következő jelentés-eltérésekre érdemes
figyelni: »a növekvő igazvoltban« az »igaz
házában« kifejezéshez képest, valamint a
»gyökerestül ki fognak pusztulni« a »gonosz
jövedelmében-szerzeményében háborúság-
zavarodás« kifejezéshez képest. – A második
változat eltérései a következők: »sok erő« a
»bőséges-rengeteg kincs-érték«-hez képest, valamint
az első változathoz hasonlóan: »el fog pusztulni« a
»háborúság-zavarodás« szóhoz képest. A »ki fognak
- el fog pusztulni« különösen figyelemre méltó, mert
a LXX görög szövegében egyértelmű jövő idő
(mediális futurum) áll, amit a héber AiKR- ige nifal
participiuma nem indokol. Nagyon érdekes a másik
ókori fordítás, a Vulgata, amely az első
tagmondatban a LXXb-nek megfelelőt, a második
tagmondatban a héber szöveget fordítja ilyenképpen:
»Az igaz háza erővel bőséges-gazdag, a gonosz
gyümölcseiben megzavarodik« (domus iusti plurima
fortitudo, et in fructibus impii conturbatur) [V].
Figyelemre méltó, hogy Jeromos a második
tagmondatban a nifal participiumot passiv jelenidővel
fordította, és a conturbatur igének nincsen alanya a
második tagmondatban. Ezzel mintegy tükrözte a
héber szöveg hasonló „pontatlanságát”.
– Néhány újabb fordítást is érdemes átgondolni: »Az
igaz házában gyarapszik a készlet, a gonosz
jövedelme egyre csökken.« [RK] – »Az igaznak
házában nagy készlet van, de a gonosznak
jövedelmében zavarodás.« [IMT] – »Az igaz háza
igen nagy erősség, a gonoszok termésében pedig
háborúság van.« [KNB] »Az igaznak házában
vagyon nagy kints: az istentelenek pedig
gazdagsága megháborítja az ő házat.« [VB-AB] (Ez
utóbbi kissé „magyarázattal” is kiegészíti a második
tagmondatot.) – Ezeket átgondolva lehetne (a

a gonosz szerzeménye viszont háborúsággal. **

* 1M 7,1; 18,18–19; Zs 112,3; Péld 3,33; 12,7;
13,22; 14,11; 21,12,20; 24,15–16; Jer 22,13;
Cs 10,22; 1Tim 3,15; Zsid 11,7;
** Péld 6,12–14; 11,29; 15,16; 17,1.11; 25,23;
29,22; 30,32–33; Lk 6,24; Jak 5,1–2;

gondolatpárhuzamra nem ügyelve) a következő is:
Az igaz háza bőséges gazdagság, míg a gonosz
szerzeményében háborúság van.

– A Word Biblical Commentary [WBC] is a héber
szöveget fordítja (*The house of the just, much
treasure, but in the revenue of the wicked, trouble*),
és a nyelvi elemzésben hozzáteszi, hogy „az
antitetikus gondolatpárhuzam nem világos, mivel a
»kinsz« és a »háborúság« nem tűnik igazi
ellentétnek.” – Ez a megállapítás vezetett el arra,
hogy felismertem: a kinsznek fordított héber
ChSzmn-chósen „érték” is jelent, amelyben már
„kompatibilisebb” az érték és a háborúság-pusztulás
ellentéte. Az érték fordítás vezetett el azután a
választott alakra, amely közmondásos-formában is
„helytáll”.

* a gonosz szerzeménye viszont háborúsággal **

(WBTBWAT RSAi NAiKRt

- úbitbúat rásá neókáret)

→ W+B+TBWAH-töbűa [BWA] = jövedelem-
szerzemény-hozadék-eredmény-termés-
gyümölcs

→ RSAi-rásá [RSAi] = (fn-mn) bűnös-
becstelen-gonosz(tevő)-rossz-gazember-
hűtlen-hitetlen-istentelen-lator

→ AiKR-nif.part. = megzavarodik-
összszuszálódik-összszavarodik-
megháborodik → háborúság-zavar

* Péld 6,12–14; 11,29; 15,16; 17,1.11; 25,23;
29,22; 30,32–33; Lk 6,24; Jak 5,1–2;

= Sz. sz.: „és a gonosz jövedelmében-
szerzeményében háborúság-zavarodás” – A
»háborúság (AiKR-nif.part)« szóban a héber nifal
participium már főnévként szerepel = háborúság-
zavar(odás). Ennek megfelelő alakot választottam.
(Lásd még az előző mondatnál bemutatott
fordításokat.) – Mindenképpen ki kell emelnünk a
gondolatpárhuzamban az igaz - gonosz, valamint a
kinsz-érték – háborúság ellentétét. A harmadik
„elem-pár” a ház-birtok - jövedelem-szerzemény-
hozadék-eredmény pár. – Lehetne még a következő
is: Az igaz házában kinsz gyarapodik, a gonosz
szerzeményében meg háborúság. – A LXX mindkét
verziója a jövőben bekövetkező eseményre gondol:
»el fog(nak) pusztulni«. A héber szöveg
nifal.participiuma nem támasztja alá, hogy csak a
jövőre gondoljunk. Más bibliai helyek is már a
jelenben sújtó bajról szólnak (lásd az utalásokat is).

15.7.

A bölcssek ajka értelmet hinteget, *

nem így a bolondok szíve. **

* Péld 2,6.10; 3,13.35; 4,7.11; 10,13.31; 13,14.20;
14,3; 15,2; 16,23; 18,4.15; 20,18; 22,17–21;
23,12.15–16; 24,14; 25,12; 31,26;
** Péld 10,14.23; 11,12; 13,16; 14,24.33;
17,24.28; 19,27; 21,20.30; 23,9; 24,7; 26,7.9;

15.7.

* A bölcssek ajka értelmet hinteget *

(SziPTJ ChKMJM JZRW DAiT

- szifité chakámim jözárú dáat)

→ SziPH-száfá-kettősszám [-] = ajak-száj -
- (beszélt) nyelv-beszéd

→ ChKM-chákám [ChKM] (hn) = bölcs-tudós

→ ZRH-piél.impf. = (el-szét)szór-hint(eget)

→ DAiT-dáat [JDAi] = tudás-tudomány-
-értelem-ismeret (JHWH ismerete)

* Péld 2,6.10; 3,13.35; 4,7.11; 10,13.31; 13,14.20;
14,3; 15,2; 16,23; 18,4.15; 20,18; 22,17–21;
23,12.15–16; 24,14; 25,12; 31,26;

= Sz. sz.: „A bölcssek két ajka értelmet-ismeretet-
tudást hinteget” – A »két ajka« alak a héber szó
kettős számából adódik, amit a magyarban egyes
számban fordítunk. – Az »értelmet-ismeretet-tudást
(DAiT-daat)« szó a héber gondolkodásban
»közösséget-tapasztalatot« is jelent, és mindig
nyitott a „JHWH-val való közösség” jelentésre. Ilyen
formán „benne van” a jelen mondatban az az értelem
is, hogy »a bölcssek ajka a JHWH-val való közösséget
hintegeti«. Mégsem ezt fordítottam, mert ez már
parafrázis lenne, de felhívom rá a figyelmet. – A
»hinteget« a héber szó piél igealakjából adódik. –
Más fordítások: »A bölcssek ajkai szórják a tudást, de
a balgák szíve helytelen.« [IMIT] – »A bölcssek ajkai
ismeretet hintenek, az ostobák szíve bolond. (Die
Lippen der Weisen streuen Erkenntnis aus, das Herz
der Toren ist verkehrt.)« [EÜ] – »A bölcssek ajkai
ismeretet hintenek, de a bolond szíve helytelen-
jogtalan. (Die Lippen der Weisen streuen Erkenntnis
aus, das Herz der Toren ist Unrecht.)« [E] – »A
bölcssek ajka tudást hint, nem így azonban a balgák
szíve!« [KNB]

* nem így a bolondok szíve **

(WLB KSzmJLJM LA-KN

- wöléb köszlím ló-kén)

→ W+LB-léb [LBB] = szív (sokszor az értelem
székhelye is)

→ KSzmJL-köszl [KSzmL] = ostoba(ság)-
-bolond(ság)-esztelen(ség)-balga(ság)

→ LA-ló = nem

→ KN-kén = így - aki – korrekt-helytálló-hiteles-
-helyes

** Péld 10,14.23; 11,12; 13,16; 14,24.33; 17,24.28;
19,27; 21,20.30; 23,9; 24,7; 26,7.9;

= Sz. sz.: „a bolondok szíve nem így” – A »nem így
(LA-KN - ló kén)« helyett lehet a KN-kén héber szó
másik jelentéskörét is fordítani: „nem helytálló -
helytelen”, de ez a jelentés nem felel meg a
gondolatpárhuzamnak, bár az előző tagmondatnál
hozott fordítások többsége ezt fordítja [lásd IMIT-
EÜ-E stb]. A KNB nyomán jutottam el a választott
alakhoz, amely a KN-kén szó első helyen hozott
jelentésére épít. – Lehetne a KN-kén másik
jelentésére alapozva így is fordítani: „míg a
bolondok esze csak bolondságot”, de ez – azon felül,
hogy nem felel meg a gondolatpárhuzamnak – már
parafrázis jellegű lenne (amely kis magyarázatot is
hozzátesz a szöveghez).

A menedékvárosok jelentősége

1. Büntetés az Ószövetségben

1.1. A „szemet szemért, fogat fogért” elv ókori háttere

Az ókor nomád világában elfogadott és alkalmazott büntetési elvet jelenti a *szemet szemért és fogat fogért*. Sajnos nem maradt fenn a Mózesi és a Hammurapi Törvénykönyvön kívül egyéb gyűjtemény, mely segítségünkre lehetne. Nem tudjuk azt sem, hogy a nomád törzseknél mi volt a jogos és jogtalan, mivel íratlan szokásjog alakította ki ítélezésüket. Sokkal könnyebb helyzetbe kerülünk, amikor az állam létrejötte utáni helyzetet elemezzük, mert a kényszerintézkedések írott formáira támaszkodhatunk.

A szemet szemért, fogat fogért elv jóval ősbibb, mint a mózesi könyvek. Valószínűleg a Közel-Kelet törzsi szervezeteinek szóbeli hagyományaira épült, mivel ez volt a közösségi büntetési forma. Hosszú ideig nem írták le, mivel az egész törzs örködött ezen elv érvényesülési felett, különösen a sejkék, a vének és a családfők, valamint a bírák, akik a csoport és nemzetség védelmét tartották a legfontosabb feladatuknak.¹

Mivel rendszeres helyváltoztatással tudták a nomád életmódot fenntartani, állandóan újabb és újabb zárt csoportokkal kerültek érintkezésbe. Bizonyos normák kialakultak, melyek generációkon keresztül fennmaradtak, anélkül, hogy változott volna, akár a megfogalmazás, akár az alapelv. A *szemet szemért, fogat fogért* elv mai megítélése során nem feledkezhettünk el arról, hogy tipikusan nomád ítélezési formának számított. A letelepedettek előbb-utóbb az államalakulatnak valamilyen formáját alakították ki, melyben azután állami monopóliummá vált az ítékezés. Gondoljunk Salamon király ítéletére!

Megfigyelhetjük azt, hogy az évezredek változásai sem alakítottak alapvetően az ősi szokásokon, mivel a *szemet szemért, fogat fogért* elvet még a mai körülmények között is alkalmazzák a Közel-keleti törzsek.

1.2. A vérbosszú

Ismerjük a mózesi törvényből, „*a vérbosszuló megölheti a gyilkost ott, ahol ráakad*” (Numeri 35,21). A vérbosszú a törzsi és nemzetségi szervezet keretei között volt hatásos jogi eszköz, a közösség védelme és túlélése érdekében. A vérbosszúval párhuzamosan gyakorolták a közösségből való kiűzés szokását. A vérbosszú szokása még napjainkban is élő és teljes mértékben legitim törvénykezési forma a Közel-Kelet bizonyos területein. Az ókori rabszolgatartó társadalomban is fennmarad a vérbosszú szokása, de csak a szabad jogállású egyének gyakorolhatták. Értelemszerűen a rabszolgákat nem büntették elűzéssel. A vérbosszú olyan visszatartó erő volt a gyilkossággal szemben, amely a közösség fennmaradását, jogbiztonságát segítette elő, az értelmetlen vérontásnak elejét vette. A vérbosszú a közösségi felelősség prioritását hangsúlyozta az egyéni felelősséggel szemben. A vérbosszút a jogfejlődés egy újabb fokán felváltotta a tálío² ítélezési elve.

¹ Klengel, Horst (1985) *Nomádok az ókori Elő-Ázsiában*, Budapest, Gondolat Kiadó, 139–140. oldalán rámutat a szóbeli hagyományörzés ősi és hangsúlyos jellegére.

² A tálío elnevezést a római jog közvetítésével ismeri a mai jogrendszer. Azonban a babiloni és asszír törvénykezési formákban nagyon ősi időkben megjelenik. Később a tálío megjelenik a római XII táblás törvényben is, mint az egyik legfontosabb büntetés.

1.3. Tálío ítélkezési forma

A tálío szó a „tal” szógyökre vezethető vissza, melynek jelentése: lemérni, súlyt mérlegesen megmérni. A szó a görög nyelvben is megjelenik, ahol „súlyt” jelent, ebből származtatjuk a talentum¹ kifejezést. A tálío elve azt jelentette, hogy az okozott cselekmény nem vért követel a későbbiekben, hanem tulajdont, vagyis az *életet életért, fogat fogért* elv helyett kompenzációt kért a közösség. Rendkívül jelentős szemléletbeli változás következik be a tálío megjelenésénél, mivel az egyéni felelősség került előtérbe, a kollektív felelősség pedig háttérbe húzódott.² Háziállatot, vas, arany vagy egyéb értéket lehetett követelni a vétkes féltől kompenzációként. Az óbabiloni uralkodó, Hammurapi (Kr. e. 1792–1750) kódexe³ sok hasonlóságot mutat a mózesi törvénygyűjteménnyel, a Pentateuchossal. Az óbabiloni korban jelentős fejlődésen megy keresztül az egyéni gazdálkodás; a kölcsön, a kamatszedés és uzsora, a rabszolgaság és bérmunka kérdései; egyre bonyolultabbá vált a mindennapokban a közösség és egyén kapcsolata. Azt gondolnánk, hogy a jogi törvénykezés írásba foglalásával azonnal megszűnnek a korábban gyakorolt ítélkezési formák. Nos, nem így történt. Különös jelentősége van annak, hogy a nomád életforma elfogadott jogszokásai továbbra is fennmaradnak, és az élő ítélkezési gyakorlatban tovább fejlesztik a *szemet szemért, fogat fogért* elvet. Nem voltak hajlandók feladni a megszokott ősi és szigorú szokásjogukat a még le nem telepedett nomád törzsek. Még akkor sem, amikor a már letelepedettek törvénykönyvben biztosították a számukra előnyösebbnek vélt kompenzációt. A jóvátétel vagy kompenzáció – mint a fentiekben is jeleztük – azt jelentette, hogy bizonyos vétséget anyagi ellenszolgáltatásért, vagy bírság, vérdíj fejében lehetett jóvátenni. Az emberölés nem volt kompenzálható, kivéve a rabszolga esete.

A mózesi törvényben találunk példát mind a *tálíora*, mind a kompenzációra:

„Ha valaki úgy megüti rabszolgájának vagy rabnőjének a szemét, hogy meg-vakul, akkor bocsássa szabadon a szeméért. Ha pedig a fogát üti ki valaki a rabszolgájának vagy rabnőjének, akkor bocsássa szabadon a fogáért.” (Exodus 21,26–27)

A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy kialakult bizonyos bűncselekményeknek a jóvátételi tarifarendszere, amelyet a közösség jogalkalmazása és bírói gyakorlata formált, s a későbbiekben⁴ mindenkre kötelező érvényű törvénnyé vált⁵.

1.4. Szemet szemért elv a mezopotámiai társadalomban

A Tigris és Eufrátesz folyók környéki kultúrákra is kitekintünk, mivel az izraeli joggyakorlatra hatást gyakorolt. E térségben is ismert volt a szemet szemért, fogat fogért elv, mint feljebb láttuk a Hammurapi törvénygyűjteményében. A mezopotámiai király jogi védelmet biztosított az alattvalók számára. Amennyiben a jogi szabályozásban bármilyen változás következett be, az új törvényeket a király hirdette ki. A Hammurapi korát követően azonban változások következtek be az uralkodók jogi helyzetében, ugyanis megszűnt a király privilegizált törvényhozói státusza. A korábban kialakult törvények megszilárdultak, az

¹ A talentum az ószövetségi súlymérték kereskedelmi mértékegysége volt: 49,11 kg. A talentum, mint súlymérték használata még az újszövetségi korban is elterjedt volt. A talentum eredete a babiloni kultúrában keresendő.

² Horváth Tibor (1981) Büntetési elméletek fejlődési vázlata, Budapest, Akadémiai Kiadó, 13–16. oldalakon fejti ki a tálío és kompozíció elvének legfontosabb szempontjait.

³ Hammurapi kódexét 1902-ben fedezték fel francia régészek Súa városában. 282 paragrafusban jelennek meg a jogi rendelkezések, melyek nagyon szigorú büntetést helyeznek kilátásba a törvényszegővel szemben.

⁴ A Talmud Bárá Kama 8,1 így fogalmaz: Aki másnak sérülést okoz, ötféle dolgot köteles megtéríteni; a károsulást, a fájdalomdíjat, a gyógykezelési költséget, a munkából való kimaradási kárt és a szegyenkezést.

⁵ A Tóra rendelkezése: „...ha valaki embertársán testi sértést követ el, amit ő tett, azt tegyék vele, és ha baleset történt, akkor is fizess életet életért, szemet szemért.”

uralkodói jogkör az adósságok elengedésére, a kamatlábak szabályozására vagy illetményekre korlátozódott csupán. A szemet szemért, fogat fogért elv oly mélyen ágyazódott be már a társadalomba, hogy senki nem kívánta megváltoztatását.

A Codex Hammurapi¹ ismeri és alkalmazza mind a kompenzációt, mind a *táliot*. A földművelő társadalom kialakította, majd uralkodó elvként alkalmazta szélesebb körben is, hogy anyagi javakkal a legtöbb deliktum kompenzálható. Az óbabiloni király különbséget tett az eltérő vagyoni helyzetű elkövetők között, a kompenzáció mértékét és a kilátásba helyezett büntetéseket a gazdagság vagy szegénység erősen befolyásolta.

*„Ha egy awílum (teljes jogú szabad ember),
awílum fiának a szemét elpusztította,
pusztítsák el az ő szemét.
Ha awílum csontját törte el: törjék el az ő csontját.
Ha muskénium (nem szabad ember) szemét pusztította el,
vagy muskénium csontját törte el: egy manna ezüstöt fizessen.
Ha awílum a rabszolgájának a szemét pusztította el,
vagy awílum a rabszolgájának a csontját törte:
a rabszolga árának felét fizesse le.
Ha awílum, vele egyenlő rangú awílum fogát ütötte ki:
üssék ki az ő fogát.”² (196–200. §)*

További példát találunk arra, hogy a *tálio* elvét miként kellett alkalmazni a kódex szerint.

*„Ha egy awílum (teljes jogú szabad ember),
awílum leányát megütötte, és méhmagzatát elvetéltette vele:
tíz siklum ezüstöt fizessen méhmagzatáért.
Ha a nő meghalt, a (megütő) lányát öljék meg.” (209–210. §)
„Ha egy építőmester, egy awílumnak házat épített,
de munkáját nem készítette el szilárdan,
úgyhogy a ház, amelyet épített, összedőlt,
s a ház gazdáját megölte: az illető építőmester fiát öljék meg.
Ha a ház gazdájának fiát ölte meg:
az illető építőmester fiát öljék meg.
Ha a ház gazdájának rabszolgáját ölte meg:
a rabszolgának megfelelő rabszolgát adjon a ház gazdájának.” (229–231. §)*

A Hammurapi kódexe a már letelepült életmódot folytatók és fejlettebb kereskedelmi és gazdasági helyzetben lévők számára íródott. Hammurapi és Mózes Törvénye a szokásjogban kialakult archaikus jogi elemeket tartalmaztak, amelyek máig is szokásjogként hatást gyakorolnak a térség területein élők mindennapjaira.³

A *tálio* „klasszikus” megfogalmazását a mózesi törvénygyűjteményben találhatjuk meg:

¹ Bűnügyi eseteket kevésszer jegyezték fel ékírással táblákon. A Nippúr városából származó sumer szöveg egy emberölési pert jegyeztet fel, az elkövető kivégzéséről is tudósít. Az Óbabiloni ékírással tábla egy megfojtott rabszolga és egy csecsemőrablást hagyott az utókor számára. A Mariból származó agyagtábla politikai gyilkosság részleteit tárja fel, és egy gyermek megcsonkított tetemének felfedezését írja le. Néhány egyéb politikai felségárulási ügy aktái kerültek még a napvilágra II. Nabú-kudurri-uszur idejéből, amiről bővebben tudósít: Oppenheim, A. Leo (1982) Az ókori Mezopotámia, Budapest, Gondolat kiadó, 348–351 oldalakon.

² G. R. Driver–J. C. Miles (1952) The Babylonian Laws, Oxford

³ J. Henninger (1959) La société bedouine ancienne, in: Studi Semmitici 2. Tanulmányában kitér arra, hogy a XX. századi beduinok életében a vérbosszú napjainkig meglévő, elfogadott és gyakorolt ítélkezési forma.

„Szemet szemért, fogat fogért, kezét kézért, lábat lábért, égetést égetésért, sebet sebért, kék foltot kék foltért.” (Exodus 21,24 kk.)

Hasonló gondolatokkal találkozhatunk a Leviticus 24,20 versében is:

„Törést törésért, szemet szemért, fogat fogért. Amilyen testi sértést követett el, olyat kövessenek el rajta is.”

Tekintsük meg, hogy vajon a *tálio* elvét miként alkalmazza a Kr. u. VII. században létrejött iszlám vallás!

A Korán említést tesz a megtorlás jogáról, azonban a vérbosszú kizárólag emberölésnél válik alkalmazható büntetéssé.

„Ó ti, akik hisztek! Elő van írva számotokra a vérbosszú a meggyilkoltakért: a szabad ember a szabad emberért, a rabszolga a rabszolgáért s az asszony az asszonyért. Akinek pedig fítestvére megbocsát valamit, azzal szemben méltányosan kell a követeléseket érvényesíteni.”¹

Teljes biztonsággal állíthatjuk, hogy a vérbosszú, majd a kompenzáció a Kr. e. XX. század előtti időktől fogva ismert volt a Tigris és Eufrátesz környéki kultúrákban.

Most pedig szólunk kutatásunk központi eleméről, a menedékvárosokról², mint az Ószövetség egyik jelentős jogintézményéről, amely a vérbosszú ellensúlyaként, fékjeként alakult ki. A Numeri 35,9 kk. leírja a menedékvárosok számát, és legfontosabb szabályait, amelyekre a dolgozat későbbi felében részletesen kitérünk. Előzetesen csupán annyit, amennyi a szemet szemért és fogat fogért elv megértéséhez szükséges: aki szándékosan megölte a felebarátját, az a menedékvárosban sem kaphatott jogi védelmet (Deuteronomium 19,11–13). Sőt, aki a szándékos deliktumot orvul hajtotta végre, annak még az oltár menedéke sem adhatott védelmet és biztonságot. Így hangzott a parancs: „Ha pedig valaki szánt szándékkal tör a felebarátjára és orvul öli meg, az ilyet oltáromtól is vidd el, és haljon meg.” (Exodus 21,14)

Az izraeli jogi indoklás szerint a gyilkos ilyenkor nem válthatta meg pénzbüntetéssel az életét (Numeri 35,31), mert az áldozatnak a vére a földet megfertőzte, csak az elkövető vérének kiontása által tisztult meg a közösség.

Abban az esetben, ha a halál gondatlanságból következett be, akkor a mózesi törvény lehetőséget adott a vérbosszuló kezeitől való megmenekülésre. Erre a „véletlen” esetekre nyújtottak védelmet a menedékvárosok.³ E települések egyben papi városok is voltak, ahol az *asylum* jog különlegesen érvényesült. A városokhoz vezető utakat rendszeresen karban kellett tartani, hogy a menekülő a lehető leggyorsabban tudja elérni a menedéket, időben előbb legyen a városban, mint a vérbosszuló. A közösség vénei tanácsot tartottak minden ügyben, és bírói vizsgálat után kaphatta meg az elkövető a különleges jogállású városban való tartózkodás jogát, amely az életet jelentette számára. Az elkövetőnek a főpap haláláig kellett a városban maradnia, amennyiben előbb elhagyta azt, a vérbosszuló bármikor megölhette őt. A véletlenül kiontott vér is tisztátalanná tette a földet, azonban a főpap halála engesztelést szerzett a bűnösnek és a népnek.

Aki valakit bosszúból vagy indulatból szándékosan ölt meg, annak meg kellett hálnia a vérbosszuló⁴ kezétől, bárhol is lelt rá az elkövetőre. Izraelben az emberölést a Teremtő elleni merényletnek tartották, halállal büntették:

¹ A Korán szemelvényekben, Budapest, Officina (é. n.) második szúrában található.

² A nomádok életében is volt egy hasonló szokás: aki másnak a sátrába lépett, három napon át tartó menedékre tarthatott igényt. A sátor tulajdonosa akkor is védelmet kellett, hogy adjon, ha az életéért menekülő csupán a felsőruháját tudta a sátor külsejére rádobni, mivel az öltözék a személyiség része volt. Bővebben: Klengel (1985) 143–144. o.

³ A Józsué 20,7–8 felsorolja a menedékvárosokat, melyeket a Jordántól Nyugatra és Keletre eső területeken jelöltek ki. Nyugaton: Kedes, Sikem, Hebron, a keleti területeken: Becer, Rámót Gileád, Gólán.

⁴ A „gőél haddám” kifejezést a héber nyelvben nem vérbosszulónak kellene fordítani, hanem inkább „vér-kiváltó”-nak.

„Aki ember vérént ontja, annak vérént ember ontja. Mert Isten a maga kép-mására alkotta az embert.” (Genézis 9,6)

Elgondolkodtató, hogy amikor Izraelben bárhol, ismeretlen tettes által megölt emberi tetemet fedeztek fel, akkor a közeli városok vénei megmérték, hogy melyik városhoz van a legközelebb a holttest. Ezt követően az illetékességet megállapított város, település vénei és bírái egy olyan üszőt vettek, mely még nem volt soha szántásra befogva. Az állatot lehetőleg olyan helyre vitték, ahol megműveletlen völgyben patak csordogált. A papok és lévíták jelenlétében az állatot feláldozták, annak jeléül, hogy a meggyilkoltnak vérént nem akarják megtorlás nélkül hagyni. A vének a jobb kezüket – a következő szavak kíséretében – az üsző fejére helyezték: „...a mi kezeink eme meghalt vérént ki nem ontották, sem szemeink nem látták.” Ezt követően egy liturgikus imádságot recitáltak a következő szavakkal: „Légy kegyelmes a te népedhez, Izraelhez, melyet megszabadítottál, Uram! Ne tulajdonítsd az ártatlan vért népednek, Izraelnek!”

Az állat halt meg az elkövető helyett. Amennyiben később megtalálták a vétkest, akkor végrehajtották rajta az ítéletet.

1.5. A szemet szemért, fogat fogért elv a római jogban

A római jogban¹ két kategóriája alakul ki a bűncselekmény jogi fogalmának:

- a. a magánüldözés alá eső bűncselekmények (*delictum*), azoknál az eseteknél, amikor az állam a sértett vagy a közvetlen családja, jogutódai kérésére folyt bele a bűnügybe.
- b. közüldözés alá eső bűncselekmények (*crimen*); eredetileg csak két crimen létezett: a hazaárulás és a gyilkosság.

Az ősi civilizációt gyakorló népek valószínűleg ismerték a római birodalomban a magánbosszú lehetőségét, amelyben a sértett saját kezűleg, vagy a vérrokonok segítségével torolta meg a sérelmet. Ezek az eszközök lehettek: a testi csonkítások vagy egyéb megtorlások. Később gyakran alku jött létre a két fél között, amikor a vagyoni váltság (compositio) keresztül rendeződött a jogvita. A kezdetleges államszervezet nem tűrhette el, hogy a magánbosszú gyengítse a társadalmat, mivel az egymással szembenálló családok szinte kiirtották egymást. Ezért már aránylag hamar korlátok közé szorították a magánüldözést, illetve a magánbosszút. A megtorlás mértékét meghatározták, amely nem lehetett nagyobb, mint a sérelem: *a szemet szemért, fogat fogért* elv érvényesült. Ezt a szabályt nevezték a rómaiak is *talionak*. Bevezetése a vagyoni helyzetnek megfelelő tarifákat alakította ki ugyanúgy, mint már évszázadokkal korábban a Közel-Kelet térségében, Izraelben, mert a gazdagabb elkövetőnek ugyanazért a bűnért értékesebb állatot kellett feláldoznia, mint egy szegénynek.

A XII táblás törvény a tarifális compositio elvét állítja fel.² Amikor valaki szabad embernek csontját törte, a compositio szabályai szerint pénzbüntetést kellett fizetnie a sértett számára. A *delictumok*³ a klasszikus kortól kezdve egyre jobban megszilárdultak, és a korábbi

¹ Hamza Gábor (1998) *Jogösszehasonlítás és az antik jogrendszerek*, Budapest, Közgazdasági és Jogi könyvkiadó, 169 és kk. oldalakon helyesen mutat rá, hogy a római és perzsa, vagy egyéb közel-keleti jogrendszer paralelkeresése erősen megkérdőjelezhető. Ugyanakkor rámutat arra, hogy célravezető módszer lehet a jogelvek római joggal való összevetése. Az összehasonlítás akkor is lehetséges, ha a két jog között strukturális eltérés és különbség fedezhető fel.

² Brósz-Pólay (1974) *Római jog*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó 457–458. oldalon elemzi bővebben a *tálio* alkalmazását a római jogban.

³ A *delictum* előfeltétele az objektív jogsérelem, tehát hogy valaki más jogát megsértse. Azt nem vizsgálták, hogy a tettes szubjektíve is vétkes volt-e. Elég volt a jogsértő magatartás és az eredmény megléte, nem fejlődött ki az a szemlélet, hogy a magatartás indítóokát is felfedjék. Egyetlen kivétel volt a tüzvészokozás bűncselekménye, melynél decemvirek különbséget tettek a szándék (*sciens prudensque*) és a véletlen (*casus*) között, melyről Gaius tesz említést: D. 47.9.9-XII továbbá a VIII. 10. helyen.

súlyos büntetések – például a tetten ért tolvaj megölése esetén kiszabott szankciók – helyett megjelenik a már mindenkire kötelező *compositio* rendszere. Vagyis a *szemet szemért, fogat fogért* elvet lassan felváltotta az árugazdálkodásból fakadó, pénzbüntetés szemléletű joghátrány alkalmazása. Megjegyezzük azonban, hogy a római jogban elrendelt pénzbüntetés semmiképp sem azonosítható a modern jogban alkalmazott pénzbüntetéssel, mivel az ősi időkben a pénzbüntetés összegét teljes egészében a sértett vagy jogutódja kapta meg, és nem az állam. A *compositio*t a vagyoni jogi ügyekben eljáró bíróság szabta ki, mint joghátrányt.

1.6. A *szemet szemért, fogat fogért* elv összegzése

A fenti büntetési elv összegzéseként rámutatunk, hogy akár a vérbosszú, akár a *szemet szemért, fogat fogért* elv nem csupán elméleti állásfoglalások voltak, hanem olyan erős befolyással bírtak, hogy a másfélezer évvel később kialakult római jogra is kimutatható hatást gyakoroltak. Annyira jelentős volt a vérbosszú fenyegetettségének a reális hatása, hogy gyakran egész közösségek, népcsoportok indultak el félelmükben járattan és ismeretlen vidékekre, területekre, és elhagyták a hosszú generációk óta lakott korábbi térséget. A beduinok a vérbosszút ötödízigen rokonsági fokig terjesztették ki.¹

Az Ószövetség azt mondja a Dekalógusban (Exodus 20,5 és Deuteronomium 5,9), hogy az atyák bűnéért a fiak harmad és negyedízigen lesznek megbüntetve. Az izraeli vérbosszú jóval humánusabb volt, mint környezetének kialakult szokása, mivel a megtorlás csak az elkövető közeli hozzátartozóit sújtotta, harmad és negyedízigen. A bűn büntetését komolyan vette mind Isten, mind a 12 törzs vezetője. Figyeljük meg, hogy a Biblia milyen sok jogellenes cselekményt halállal büntet, még a szülővel szembeni engedetlenséget is! A halálbüntetést kövezéssel hajtották végre, melyet a későbbi iszlám-vallás is átvett, és a mai napig szokásban van. Ugyanakkor azt mondhatjuk, hogy a halálbüntetés, amelyik nyilvános volt a felnőttek számára, nem gyakran fordult elő az ószövetségi időkben.

A pátriárkák a családjukban felmerült jogi ügyeket saját hatáskörben maguk ítélték meg, mivel családjaik számára a pátriárka valójában a pap, a vezér és a bíró volt egy személyben. Az egyiptomi tartózkodást követően a nép vénei és a család-, a nemzetség- és a törzsfők végezték el kollektívan a bírói jogszolgáltatást. A letelepedést követően a városok kapuinál a választott bíróságok hoztak döntéseket egy-egy jogeset kapcsán. Bonyolult esetekben a szentély papjai hozták meg a jogi döntéseket. Az ítéletnek ellenszegülőt halállal büntették. Az állami élet kialakulása után a királyok maguk számára tartották fenn a végső jogorvoslati hatáskört.

A fogság idején Babilonban önálló bíráskodást tarthattak fenn maguknak a zsidó menekültek. Ezsdrás bíráskodási reformot vezetett be, és a régi gyakorlatot erősítette meg (Ezsdrás 7,25). A babiloni fogság utáni korban² lassan kialakult a Főtanács, más néven a Szünedrion vagy Nagytanács³.

Izrael jogszokása sokat változott az újszövetségi korig, azonban kitörölhetetlenül ott szunnyadt a *szemet szemért* ősi elv humánus gyakorlata.

¹ Stein, L. (1967) Die Schammar-Gerba. Beduinen im Übergang vom Nomadismus zur Sesshaftigkeit, Berlin

² Johannes Hürkanos (Kr. e. 160–143) zsidó főpap állította fel a legmagasabb bírói testületet. Tagjai tekintélyes férfiak, a mózesi hagyományt követték; tagjainak száma: hetvenegy volt (Mózes és a hetven vén, összesen 71 személy). Három csoportra tagozódtak: vének, főpapok és írástudók. Kr. u. 70-ben a zsidó–római háborúban véglegesen felbomlott a testület.

³ Szentiványi Róbert (1942) A Szentírástudomány tankönyve, Szeged, végigvezeti az izraelita perrendtartás és ítélkezés rendszerét, amelyet még a mai időkben is használható és helytálló meglátásaival egészít ki.

2. A menedékjog

2.1 A menedékjog fogalma és fajtái

A menedékjogot az ókori keleti népek nem csupán ismerték, hanem előszeretettel gyakorolták hosszú generációkon keresztül. A menedékjogot asylum-jognak nevezzük. Az asylum általános értelmezés szerint olyan helyet jelentett, amely védelmet nyújtott azok számára, akik e térségbe menekültek vagy ott tartózkodtak. Az asylum¹ kifejezés egy görög eredetű szóból vezethető le. Az asylum területe az istenség különleges védelme alatt állt, ezért ezeken a területeken nem volt szabad megtenni azokat a cselekedeteket, amelyeket a térségen kívül már szabadon el lehetett követni, minden jogi következmény nélkül. A sérthetlenség nem magában a körülhatárolt területben rejtett, hanem abban a hitben és vélelemben, hogy az istenség minden jogszokás felett áll. A szokásjog az asylum területén kívül azonnal véget ért, megszakadt. A menedékjog szokása kialakult az ókori keleten az úgynevezett szent-ligetek, szent-helyek, oltárok, istenszobrok, sírhelyek, templomok és a hozzájuk tartozó területek térségeinél.

Nagy valószínűség szerint a templomok és közvetlen környékei már a nagyon ősi időkben menedékhelyekké váltak. A templomok védelmi jellege alakította ki a későbbi menedékvárosok jellegzetes jogi intézményét. A hasonlóság mellett azonban jelentős eltéréseket és különbségeket is tapasztalhatunk a templomi szent hely és a menedékvárosok között, ugyanis az utóbbiak vallásos kultusz jelenléte nélkül is megtartották a későbbiekben az asylumjogukat. Természetesen nem alakulhatott volna ki a menedékvárosok védelmi jellege, ha korábban nem lett volna vallásos kultuszi eredet, amely később bizonyos fokig fellazult és megváltozott, vagy ezt követően a későbbiekben esetleg teljesen eltűnt, ugyanakkor az asylumhely jellege a kultusztól immáron teljesen függetlenül stabilan fennmaradt.

Eredetileg csak az istentisztelet céljára szolgáló helyek és a papi szolgálattal kapcsolatos tárgyak voltak sérthetetlenek. Az általános hit és vélelem szerint az istenség tulajdonát képező dolgok voltak „sérthetetlenek”; aki ezeket eltulajdonította vagy jogtalanul használta, az magát az istenséget sértette meg (aki azután a sérelmet majd meg is bosszulja). A kezdetben csupán a kultuszi tárgyakra alkalmazott „sérthetlenséget” és védelmet később kiterjesztették az egész templom területére, majd a szenthely szélesebben értelmezett körzetére is. Az istenség tulajdonjogának sérthetlensége lassan átalakult védelmi jelleggé, sőt – miként fentebb megjegyeztük – a szentélyre és később már a térségen belül tartózkodó személyekre is kiterjesztették az alkalmazását. Bárki, aki ilyen szent helyre menekült, az az istenség különleges védelme és oltalma alá került, s amíg ott tartózkodott, addig sérthetetlen volt és senki nem bántotta őt, még akkor sem, ha a szokásjog egyébként jogalapot biztosított volna erre. A szenthelyre menekült (tettes) személy az istenség „tulajdonának” számított, ezért a törzsi törvénykezés hatálya alól kikerült egy bizonyos ideig², és kizárólagos alávetettségben az Isten joghatása alá került. Azért tartjuk fontosnak kiemelni, hogy az asylum fejlődésnek indult, mert a menedékjog kezdeteinél egyszerűen nem volt más befolyás, mint az istenségek hatalma.

Hősök és mitologikus személyek keletkeztek ebben az időben, ugyanakkor a végtelen önkény és nyers erőszak időszaka is volt egyben. Az emberi élet sokszor annyit sem ért, mint egy szál fű, amelyet az erősebb bármikor eltaposhatott, mivel nem kellett a

¹ Az asylum jogi szakszó: az „a” fosztóképzőből és a görög „szüláo” vagy a „szüleó” szógyökből vezethető le. Az „aszülön” görög szó a latin kultúrában és nyelvben „asylum” kifejezésként honosult meg. A „szüláo” ige jelentése: „rabolni”. Az „asylum” azt a meghatározott és hétköznapi élettől elválasztott területet jelentette, ahol semmilyen körülmények között nem volt szabad rabolni és fosztogatni.

² Az ókori világban viszonylag keveset olvasunk arról, hogy a menedékhelyek sérthetlenségét nem tartották be, mivel olyan közmegegyezésen alapult, melyet senki sem mert megsérteni, mivel tarthatott a többség haragjától és bosszújától.

jogkövetkezményektől tartania. Az volt az egyén biztonsága, amikor a másik embert fizikai erővel legyőzte.

Ebben az időben még nem volt a közösség által elismert bírósági szervezet, amely működésével egyfajta jogbiztonságot szolgáltatott volna a különböző törzsi szervezetek számára. Nincs igazságszolgáltatás a bűnösök által elkövetett emberölések esetében. Egyedül az áldozat hozzátartozói voltak azok, akik igazságot szolgáltatnak és megbosszúzták a megölt családtag életét. Lassan így alakult ki a vérbosszú, ami azonban a „viszont-bosszú” csíráit hordozta magában. Gyakran előfordult, hogy törzsek és népcsoportok kiirtották egymást a vérbosszú következtében. A vérbosszú volt az egyetlen olyan igazságszolgáltatási eszköz, melyet a Közel-Keleten elfogadtak és alkalmaztak. Az asylum kialakulása és elterjedése, a vérbosszú ellensúlyaként és fékjeként jött létre az általunk vizsgált térség jogtörténetében. Azok az elkövetők akartak elmenekülni a vérbosszú következményeitől, akik elkövették az emberölést.

Az ősi társadalmak jogszokásai között nagyon hamar megtaláljuk az asylum kialakulásának másik formáját is. A nomád és félnomád nép hatályos szokásjoga ugyanis két részre osztja a társadalmat: azokra, akik a törzs tagjai közé születtek és azokra, akik származás szerint nem tartoztak a közösséghez és ezért nem is jogképesek, tehát semmilyen joggal nem rendelkeznek. Az első csoport tagjai egymást védelmezték, aminek az egyik megnyilvánulási formája a vérbosszú, míg a másik csoportba azok tartoznak, akik rabszolgák vagy idegenek voltak, és rendszerint a gazdáik vagy üldözőik elől menekültek.

Az asylum kialakulásával kapcsolatban három formát különböztetünk meg:¹

- az első csoporthoz a szabad jogállású elkövetők (akik embert öltek),
- a második csoporthoz a rabszolgák,
- a harmadikhoz, pedig az idegenek tartoztak.

Természetesen a három csoport kialakulása nem időrendi² sorrendiséget jelent. Az asylum a menedékjogból alakul ki, ezért fontosnak tartjuk, hogy megvizsgáljuk, mit jelent az archaikus menedékjog.

2.2. *Menedékjog*³

2.2.1. A vendégjog

A vendégjog a menedékjog forrása, amelyik olyan egyetemes jogi intézmény, amely termékenyítőleg hatott a jogfejlődésre. A vendégjog elterjedt intézménnyé vált a Közel-Kelet térségében is, ugyanakkor a legtöbb kultúrában ismerték és alkalmazták. A vendégjog nyomait megtalálhatjuk a nomádoktól a fejlett római kultúráig bezárólag szinte minden térségben. A természeti népeknél az élet szükségszerűsége alakítja ki, és a fejlődés különböző stádiumaiban is megmarad, még akkor is, ha később alapvető változások következnek be a társadalomban.

¹ Hellwig, A. (1903) Das Asylrecht der Natureölker, Berlin, 2. oldalon szinte legelőször mutatott rá arra, hogy az asylum három területen alakult ki, munkássága irányító napjainkig.

² Az asylumjoggal foglalkozik a magyar szakirodalomban Fischer Béla (1941) Menedékjog a Bibliában és az ókeleti népeknél, Budapest. Bölcsészdoktori értekezésében az 5. oldalon megjegyzi, hogy az asylum megjelenését minden esetben megelőzte a vendégjog szokása és csak ezt követően alakultak ki az úgynevezett „szentély-asylumok”. Végül eme jogfejlődés záróköveként, az állam megjelenése után kialakulnak különféle jogintézmények, melyek lassan elsorvasztják az asylum rendszerét, ugyanakkor a „szentély-asylum” tovább él, és fennmarad egészen napjainkig.

³ A szomszédvédelem időben valószínűleg megelőzi a vendégjogot, és szomszédvédelem jogintézményből fejlődött ki a vendégjog. A szomszédvédelmet ugyanis kiterjesztették a második lépcsőben azokra, akik nem tartoztak a közös ősi leszármazotthoz (törzshöz), hanem távolról menekült vagy utazott arra a helyszínre, ahol a védelmet megkapta.

A nomád népek és kultúrák életében az embereknek két fronton kellett állandó harcot folytatniuk: egyrészt a természetet és szélsőséges erőit kellett leküzdeniük: a szárazságot, a hőséget, az erdőtüzet, a legelő hiányát, a különböző fertőzéseket, másrészt a közelben tartózkodó ellenséges törzsek támadását kellett elhárítaniuk. Életük biztonsága állandó éberséget és egy közös védelmi stratégiát kívánt meg. A nomád és félnomád sátorlakó nem csupán saját családját védte meg, hanem mindazokat, akik a vendégei voltak, továbbá a szomszédokat és a rokonokat is. A vendégjog¹ gyakorlása – ahol érvényre jutott – nem csupán egy fontos, szokásjogilag előírt kötelesség volt, hanem követendő erénynek is tartották. A sivatag beduinjai napjainkban is ismerik és gyakorolják a vendégjog több évezredes szokását.²

A vendégjog nyomait határozottan megláthatjuk Lót történetében, aki Sodoma városának lakója, a Genézis 19. fejezete szerint. Két idegent Lót vendégül fogad be, akik házába mennek. A város lakóinak jelentős része azt követeli Lóttól, hogy az idegeneket adja ki. A vendégfogadó Lót arra is hajlandó, hogy két szűz lányát kínálja fel az idegenek ellenében, hátha elkerülhetné a vendégjog ily durva megsértését.³ Egy másik esetet is feljegyez a Biblia, amikor Benjámín törzsét csaknem kiirtották.⁴

2.3. *Az idegenek asylumjoga*

A keleti népek egymással való érintkezése egyre élénkül, amint az élet fejlődött. A félnomád és nomád kultúra jellegzetessége, hogy a túlélésért a családok és törzsek vándorolnak, legelőt és életteret kutatva. Pásztorok egymással gyakran élet-halál harcot folytattak a túlélést jelentő források környékén. Mások a vándorló iparosok árusították eszközeiket; a karavánok végtelen tengere lepte el a közkedvelt pihenőhelyeket a Kr. e. 15–10. század között. Gyakorta való szárazság készítette az embereket a vándorlásra. A településeken gyakran jelentek meg idegenek, akiknek pártfogásra volt szükségük. A védelemnek különböző formái alakultak ki, melyek jelentős hatást gyakoroltak az asylumjogra. Amíg az ősi időkben Kr. e. 20–15. századaiban bárki védelmet nyújthatott a hozzá fordulónak, addig a fejlődés következő szakaszában – a gyakorta való visszaélések miatt – a törzsfők és fejedelmek, királyok által felajánlott asylum volt a biztos. Ez azt is jelentette egyben, hogy a közösség kivette az egyén kezéből az asylumjog gyakorlásának lehetőségét és állami ügyvé tette. Az először ingyenes szerződésért azonban a későbbiekben a védelem miatt ellenszolgáltatást kértek, az asylumjogot élvező személytől.⁵ A menedéket

¹ Nagyon feltűnő, hogy Mezopotámiában hiányzik a vendégjog fogalma, a sumér birodalomban és a későbbi birodalmak örököseiben: a babiloni és az asszír kultúrában még nincs is vendéglátásra és vendégjogra megfelelő kifejezés akkor, amikor az Ószövetségben már ez teljesen elismert és használt jogintézmény volt. Bővebben: Oppenheim (1982) 112. o.

² A segítségkérés különféleképpen történhet: nem szükséges a sátorba való belépés, mert elég, ha a segítséget kérő személy megfogja a kifeszített sátor fő kötelét, melyet az (ámen) sátorcövekkel feszítettek ki, és azonnal tudják cselekedetének okát. Másik lehetősége az volt, hogy a vedrét a másik ember vedrébe helyezte vagy megérintette az illető ruháját, vagy megfogta a sátor ura kiskorú fiának a kezét. Olvashatunk olyan eseteket is, amikor a menekülők az asszonyoktól kértek segítséget (vö. a Jerikó városát kikémlő zsidók Ráhabtól kértek segítséget), akik bevezették őket a sátorba, és a ház ura köteles volt a vendégjog alapján védelemben részesíteni. A két fél a következő szavakat mondta el: „védenced vagyok”, „vendéged vagyok”, ami a szokásjog szóbeli szerződésének megállapodási és kifejezési formulái voltak, ezek tették hatályossá és érvényessé a vendégjogot az adott helyzetben. Tudjuk, hogy bizonyos esetekben a ház ura a védelem jelképeként felső ruháját ráborította a védencére. Bővebben: Wellhausen, J. (1927) *Reste arabischen Heidentums*, II. kiadás, Berlin-Leipzig 194. és kk. oldalakon.

³ A vendégjog megsértése a legsúlyosabb jogsértésnek számított a Közel-Kelet térségében és nem csupán az egyénre jelentett súlyos következményt, hanem az egész közösség az ellenség megtorlására számíthatott.

⁴ A Bírák 19–21. fejezeteiben olvashatunk arról, hogy a vendégjog megsértése miatt a testvér törzsek kemény bosszút álltak a benjáminitákon, akik nem voltak hajlandók kiadni a vétkest.

⁵ Az extra-biblikus régészeti megőrzött az utókor számára egy papiruszt, „Sinuhe elbeszélését”, amelyet a Berlinei Múzeumban találhatunk. Az egyiptomi eredetű írás az asylum Kr. e. 20. századi formáját írja le.

kapott személynek fel kellett vennie annak a helynek a vallását és szokásait, ahol oltalomban részesült. A menedékjognak különleges formáját őrizte meg egy asszír-babiloni forrás, amely a Kr. e. 7. századból maradt fenn. Megtudjuk belőle, hogy maga az uralkodó (Assur-bán-apli Kr. e. 668–627) vállalja a birodalma határát¹ átlépő idegenek védelmét.²

3. A menedékhelyek

3.1. A szentély-asylumok

Az asylum állami szabályozása előtt a szentélyek biztosították a rászoruló számára a védelmet, amint fentebb már említettük. A szentélyek mellett említést kell tennünk egyéb szent helyekről és területekről is, amelyek abban különböztek Izraelben a szentélyektől, hogy – fő szabály szerint – áldozatot nem mutattak be ezeken a területeken, amennyiben mégis volt áldozatbemutatás, akkor ez nagyon kivételes és rendszertelen volt. A szentély-asylumok szerepe az ősi időben volt jelentős, amikor az állami szerep még nem alakult ki. Amikor az állam átvette az asylum jogi irányítását, akkor is megmaradtak az ősi kiváltságok a menekültek számára a szentélyekben, még az állammal szemben is. Jelentőségük akkor vált jogtörténeti szempontból ismételten fontossá, amikor az üldözöttek sehol sem találtak menedéket. Ekkor nyitotta meg kapuit a lassan már-már feledésbe merült szentély-asylum, a különféle szentélyek területén.

A vallás volt az az intézmény, amely segítő jobbot nyújtott a rászorulóknak számára. Az oltár ideiglenes oltalmat jelentett a jog nélküliek számára, azonban hosszabb ideig nem tartózkodhatott ott a menekült. Az üldözők is tudták és azonnal bosszút álltak, amikor – akár egy pillanatra is – elhagyta az illető az oltár oltalmát. A szentély-asylumok³ nem vizsgálták meg a „bűnös” jogi hátterét és nem szolgáltatott igazságot, csupán pillanatnyi segítséget jelentettek és nem végleges megoldást. Az arábiai területeken sokáig nem épültek templomok, helyette a természet által kialakított sziklás dombok, fennsíkok szolgáltak szentélyként.⁴

A szentélyekkel kapcsolatban megjegyezzük, hogy az asylumjognak még további szokásai is kifejlődtek, amely nemcsak a menekülő embert részesítette védelemben, hanem az állatot és a növényt is abszolút mértékben kímélni kellett. Nem volt szabad az asylum térségében semmilyen erőszakos cselekedetet végrehajtani, sőt az üzőtt vad is oltalomban részesült.⁵

¹ Az Újbabiloni Birodalom annyira komolyan vette az asylumjogot, hogy a hagyomány szerint, ha egy kutya vagy más állat futott be a város falain belülre, akkor nem ölette meg.

² Az asszír-babiloni forrást H. Winkler (én.) *Altorientalische Forschungen* VI., h.n. 469. és kk. oldalain kifejti, hogy az asszír uralkodótól menedéket kapott babiloni fejedelmet megtámadta az ellensége és a család férfi tagjait megölte, az asszonyokat fogságba vitte. Ez az eset nagy teherként nehezedett az asszír királyi családra, mivel a szabadságjogot durván megsértették és az uralkodó nem tudta megvédeni az asylumjogot saját birodalmában.

³ A szentély-asylumok nyoma elvezet egészen Egyiptomig, létezéséről Herodotos (II. 113.) tudósít. A Nílus deltájánál létezett egy Hephastos-i templom, ahol minden menekült – akár még szökött rabszolga is – biztonságot kapott, nem bántotta senki. A rabszolga számára biztosított menedék mindenképp egyiptomi eredetű, azonban a szentély-asylum elterjedt volt egész Közel-Keleten. Valószínűsíthetjük, hogy Izrael mint rabszolga nép már ismerte az egyiptomi tartózkodása alatt is ezt a jogintézményt, amelyet később, a pusztai vándorlás alatt és még később, a letelepedést követően kialakítottak a héber jogrendszeren belül.

⁴ Néha óriási sziklákat használtak templomoknak, áldozati helyeknek az ősi arab törzsek is. Három nevezetes hely alakult ki az arab kultúrában: Fals, Galsad és Sad. Amennyiben bárki veszélybe került, és Fals szent területére tudott menekülni, akkor üldözői nem bántalmazhatták többé. Sőt az erőszakkal és jogtalanul elrabolt javakat, állatokat (tevéket) vagy egyéb értékeket sem vették vissza tőle, mert a hely menedékként szolgált az oda menekülő számára. Bővebben: Wellhausen, J. (1927) *Reste arabischen Heidentums*, Berlin-Leipzig.

⁵ Winkler (én.) 469. és kk. oldalain megjegyzi, hogy a Kr. e. VIII. századból származó arab emlékekben is megtaláljuk a szentély-asylum jogintézményét. Aki a templom területét átlépi ... jöhet, mint oltalmat kereső, ...vérbűnnel terhelt, ...vagy vérbűn nélkül. Tehát egyértelműen kitűnik, hogy nem csupán szándékos vagy gondatlan elkövető kereshette fel az asylumjoggal felruházott szentélyt, hanem egyéb bűncselekmények elkövetői is védelemben részesültek.

A héber büntetőjog nagyon érzékeny volt a szándékos és gondatlan bűn-cselekmény elkülönítésére a szentély-asylumjoggal kapcsolatban. Az izraeli oltár szarvához menekülő személy esetében nem lehetett azonnali ítéletet hozni, meg kellett vizsgálni az esetet.¹

3.2 A menedékvárosok

A szentély-asylumok esetében rá kell mutatnunk arra, hogy a szentélyek nem minden esetben nyújtottak menedéket, és az oltalom sem volt azonos mértékű. Volt olyan helyzet, hogy az egyik helyen elutasított kérést a másik helyen elfogadták, és menedéket kapott az, aki a vérbosszú vagy egyéb helyzet miatt kényszerült menedékre. A szent helyek rangja is befolyásolta a menedéket, mert az olyan szentély, amelynek vallási jelentőségét és reputációját a különböző törzsek kétségbe vonták, egészen más megítélés alá esett, mint azok, amelyek esetleg évszázadok óta működtek és a térségben élők által respektált, elismert vallási hely volt. E hely számtalan asylum esettel „dicsekedhetett”, amelyet a szájhagyomány továbbadott minden generáció számára, ezért szinte tabu volt az oltalom, amelyet asylumként be kellett tartani.²

Bizonyos szentélyek és vallásilag tisztelt helyek egészen kiemelkedtek a többi szent hely közül. Jelentőségük fokozatosan megnőtt, annyira, hogy a későbbiekben már senki sem vonhatta kétségbe az asylum jellegű jogintézményüket. Első lépcsőben csupán a szentélyek belső térsége biztosította a sérthetetlenséget az oda menekülő számára, később az asylumot kiterjesztették a szenthely egész környezetére, egész városrészekre, majd magára a teljes városra is. Ezek az oltalomhelyek nem csupán a helyben lakók számára jelentettek biztonságot, hanem híruk elterjedt országhatárokon túl, és egészen távoli területekről is érkeztek menekültek, hogy megszabaduljanak üldözőiktől. Ugyanakkor arra is rá kívánunk mutatni, hogy ezek a városok akkor is megtartották asylum jellegű védelmüket, amikor esetlegesen a benne lévő szentély már régen elpusztult.

Az izraeli menedékvárosok mégsem a fenti folyamat hatására alakultak ki, bár a vallási ok és az asylum között ebben az esetben is egyértelműen kimutatható a kapcsolat. A menedékvárosok és a szentély-asylumok³ közötti összefüggés egyrészt teljesen egyértelmű, másrészt azt is látni fogjuk a későbbiekben, hogy amíg a szentély-asylumok gyakran komoly visszaélésre adtak okot, addig a menedék-városok esetében ez aligha volt kivitelezhető, mivel az esetet a város vénei (bírái) együttesen vizsgálták meg, és nem egy személy (a főpap vagy a pap) döntött az ügyben.

Mekka városa az arab világban menedékváros jelleget mutat az oda menekülő számára, még akkor is, ha ez a védelem nem volt olyan szilárd, mint a héber menedékvárosoké.

Egy másik arab asylumra is rámutatunk: a Sínai-hegy lábánál lévő keresztény Katalin Kolostor történetében azt az érdekes hagyományt találjuk, hogy a menekülő Mohamed ebben a kolostorban talált menedéket a mindenre elszánt arab üldözői elől. Az arab vallásalapító egy írásban rögzítette a megmenekülését, melyet pecsétjével ellátva a kolostorban hátra hagyott. Generációkkal később a kereszties háborúk idején harcias arab törzsek fel akarták gyújtani a keresztény kolostort, miután azonban Mohamed kézírását felmutatták számukra a szerzetesek, a támadók azonnal elhagyták a helyszínt, és soha többé nem támadták meg a keresztény szentélyt. A mai napig látható a Mohamed által adományozott asylum másolata a kolostor falai között.

¹ Az 1Királyok könyve 2. fejezetében találunk egy történetet, amely arról szól, hogy Jóáb alattomos módon megölte az idős Dávid király két hűséges emberét, Abnért és Amását. Salamon királlyá választása után bosszút akar állni, azonban Jóáb az oltár szarvaihoz menekült. Ennek ellenére Salamon kivégeztette, mert az oltár az orvgyilkosoknak nem nyújthat menedéket. Más esetben (1Kir 1,50) Adónijának megkegyelmez, aki ugyanúgy az oltár szarvaira helyezte a kezét.

² Az asylum tisztelétét az ókori izraeli világban nem az egyén határozta meg, hanem a törzsi vezetés és a szokásjog, melynek a döntését kötelező volt elfogadni az üldözőknek, akik teljesen tisztában voltak azzal, hogy ha a menekülő eléri a szentélyt vagy valamelyik menedékvárost, akkor hiába üldözték napokon keresztül.

³ Szentiványi Róbert (1942) A Szentírástudomány tankönyve, Szeged, 276–277. oldalain rámutat, hogy a héber menedékvárosok jogszolgáltatása mellett Izraelben még továbbra is fennmaradt az áldozati oltárok menedékjoga, melyek jelentőségükben nem érték el a menedékvárosok elismertségét.

Feltehetjük a következő kérdést: Vajon a menedékvárosok kialakulása az izraeli területeken a honfoglalással veszi kezdetét? Vagy korábbi gyökek is léteznek, amelyeket figyelembe vett a zsidó jogrendszer? A honfoglalás előtti menedékhelyek létezéséről tudósít bennünket a Genézis 28,19. Jákobbal kapcsolatban azt olvassuk, hogy egy követ állított fel oltár gyanánt, és elnevezte a helyet Bét-El-nek. A város korábbi neve Lúz volt, amely nyelvészetileg kapcsolatba hozható az arab „*lada*” igével, amelynek a jelentése: menedéket keresni. Ez az egyetlen locus is bizonyítja, hogy az izraeli honfoglalás előtt is ismerték a menedékvárosok jogintézményét a helyi törzsek és kultúrák.

3.2. A menedékváros kifejezés rövid etimológiája

A menedékváros kifejezést a héber nyelv a következő gyökökkel használja: עָרֵי מִקְלָט . A מִקְלָט szó gyöke a קָלַט, melynek jelentése: befogadni, begyűjteni.¹ A עָרֵי מִקְלָט szókapcsolat azokat a városokat jelenti, amelyek befogadják, begyűjtik az oda menekülőket.

Az Ószövetség még egy másik kifejezést is használ a menedékvárosokkal kapcsolatban, mégpedig a קָטַף gyököt, melynek jelentése nagyon gazdag: fűszedni, szedegetni, összegyűjteni.²

3.3. Asylumjoggal felruházott izraeli menedékvárosok

A Tóra és a Józsué könyve tartalmazza azokat a listákat, amelyek felsorolják az asylumjoggal felruházott izraelita városokat. Három a Jordántól Keletre eső területen volt, három a folyótól Nyugatra helyezkedett el. Valószínű, hogy a menedékvárosok száma nem egyszerre alakult ki, hanem fokozatosan növekedett. A Deuteronomium még csak hármat említ meg, ugyanakkor Józsué könyve már hatot sorol fel: Józsué 20,7 kk.

- a. A Jordántól Nyugatra eső területek
 1. *Kedes* (Galileában, Nafthali törzsi területén)
 2. *Sikem* (Efraim hegyén)
 3. *Kirjáth-Arba*, ami Hebronnal volt azonos (Júda hegyén)
- b. A Jordántól Keletre eső területek
 4. *Beczer* (Rúben törzsi területén)
 5. *Rámoth Gileád* (Gád törzsi területén)
 6. *Gólán* (Manassé törzsi területén)

A Deuteronomium 4,43 csupán három menedékvárost említ meg, a Józsué könyvéhez képest az első három város nincs megemlítve, a második hármas lista viszont teljesen megegyezik.

1. nincs említés
2. nincs említés
3. nincs említés
4. *Beczer* (Rúben törzsi területén)
5. *Rámoth Gileád* (Gád törzsi területén)
6. *Gólán* (Manassé törzsi területén)

¹ Lisowsky, Gerhard (1958) Konkordanz zum Hebraischen Alten Testament, Stuttgart. A קָלַט szónál egyetlen előfordulási helyet nevez meg – a Leviticus 22,23-ban –, amikor is a kifejezés Qal participium passivum alakként szerepel mint hapaxlegomenon.

² A קָטַף szó piélben való használata (Genesis 47,14; Leviticus 19,9–10; Bír 1,7) az intenzitás erejére és nagyságára utal. A kifejezés egyéb előfordulási helyei: Genesis 31,46; Exodus 16,18; Ps 104,28; Ruth 2,19.

A Numeri 35,13–29 tovább részletezi a menedékvárosok jogi helyzetét¹, ugyanakkor a közösségre bízta az ítéletet a gyilkos és a vérbosszút végrehajtó között. Valószínű, hogy a fenti városok régészeti feltárása² nagy segítséget jelentene eme izraeli jogintézmény részleteinek további tisztázásában.

A menedékvárosok elterjedésének oka és jelentősége a vérbosszú elterjedésében keresendő. A vérbosszúról tanulmányunk elején már említést tettünk, itt csupán megismétljük azt, hogy a Kr. e. évszázadok és évezredek éppoly szokása volt, mint a menedékvárosok, amelyek összességükben hozzátartoztak a jogi kultúra egy bizonyos fokán túl a társadalmak mindennapjaihoz.

A menedékvárosok kialakulása és fejlődése előmozdította az izraeli jogfejlődést a bírósági ügyekben. Bizonyos feladatokat a törzsi vezetők láttak el az igazságszolgáltatás területén, míg más ügyeket a király végzett el. Később az ítélkezés funkciója a király jogintézményének lett a primátusa úgy, hogy bizonyos feladatok továbbra is törzsi hatáskörben maradtak. A király a legfelsőbb fórum volt, míg a helyi bíróságok a városok vénjeinek kezében volt. A menedékvárosok önálló hatáskörrel rendelkeztek, és nem lehetett az asyllumra vonatkozó döntéseket más fórumokon (Jeruzsálem, Szanhedrion) felülbírálni, vagy egyéb jogorvoslatot foganatosítani ellene.

¹ Numeri 35,12: „*És legyenek azok a ti városaitok menedékül a vérbosszuló ellen, és ne haljon meg a gyilkos, míg ítéletre nem áll a gyülekezet elé.*”

13. vers: A mely városokat pedig oda adtok, azok közül hat legyen néktek menedékvárosul.

14. vers: Három várost adjatok a Jordánon túl, és három várost adjatok a Kanaán földén; menedékvárosok legyenek azok.

15. vers: Izrael fiainak és a jövevénynek, és az ő közöttük lakozónak menedékül legyen az a hat város, hogy oda szaladjon az, a ki történetből öl meg valakit.

16. vers: De ha valaki vaseszközzel úgy üt meg valakit, hogy meghal, gyilkos az; halállal lakoljon a gyilkos.

17. vers: És ha kézben levő kövel, a melytől meghalhat, üti meg úgy, hogy meghal, gyilkos az; halállal lakoljon a gyilkos.

18. vers: Vagy ha kézben lévő faeszközzel, a melytől meghalhat, üti meg úgy, hogy meghal, gyilkos az; halállal lakoljon a gyilkos.

19. vers: A vérbosszuló rokon ölje meg a gyilkost; mihelyt találkozik vele, ölje meg azt.

20. vers: Hogyha gyűlölségből taszítja meg őt, vagy szántszándékkal úgy hajít valamit reá, hogy meghal;

21. vers: Vagy ellenségeskedésből kezével üti meg azt úgy, hogy meghal: halállal lakoljon az, a ki üttötte; gyilkos az; a vérbosszuló rokon ölje meg azt a gyilkost, mihelyt találkozik vele.

22. vers: Ha pedig hirtelenségből, ellenségeskedés nélkül taszítja meg őt; vagy nem szántszándékból hajít reá akármiféle eszközt;

23. vers: Vagy akármiféle követ, a melytől meghalhat, úgy ejt valakire, a kit nem látott, hogy meghal, holott nem volt ő annak ellensége, sem nem kereste annak vészét:

24. vers: Akkor ítéljen a gyülekezet az agyonütő között és a vérbosszuló rokon között e törvények szerint.

25. vers: És mentse ki a gyülekezet a gyilkost a vérbosszuló rokonnak kezéből, és küldje vissza azt a gyülekezet az ő menedékvárosába, a melybe szaladott vala, és lakozzék abban, míg meghal a főpap, a ki felkenetett a szent olajjal.

26. vers: Ha pedig kimegy a gyilkos az ő menedékvárosának határából, a melybe szaladott vala;

27. vers: És találja őt a vérbosszuló rokon az ő menedékvárosának határán kívül, és megöli az a vérbosszuló rokon a gyilkost: nem lesz annak vére ő rajta;

28. vers: Mert az ő menedékvárosában kell laknia a főpap haláláig; a főpap halála után pedig visszatérhet a gyilkos az ő örökségének földére.

29. vers: És legyenek ezek néktek ítéletre való rendelkezések a ti nemzetségeitek szerint, minden lakhelyeteken”.

² Sajnálattal vesszük tudomásul, hogy a legtöbb város pontos fekvésének a helyét sem ismerjük, amely segítséget jelenthetne a feltárásban. Hat város már a Kr. e. 621 előtt eltűnt. Beczert a moábiták foglalták el, azonban már a királyság vége felé elszakadt Izrael királyától. Kr. e. 735-ben Tiglat Pileasar foglalta el és döntötte romba a három várost: Kedest, Rámothot és Gólánt. Hebron, az ősi szentély a makkabeusi háborúig az idumeusokhoz tartozott. Síkem a Samaritánusok szent helyévé vált, a hasmóneus dinasztia idején került vissza az izraelita területek sorába, ugyanakkor egyetlen eredményes ásatásról tudunk beszámolni, Sikkemmel kapcsolatban. 1931-ben lett feltárva, mint a Garizim-hegyének egyik területe. Az egyik sarokban egy oltár került elő, mely nagy valószínűség szerint az asyllum céljaira is szolgált. Lásd bővebben: Fischer (1941) 21–23. o.

Az izraeli törvénykezés nagyon vigyázott arra, hogy az arányosság büntető-jogi elve a jogrendszerében megvalósuljon, ami azt jelenti, hogy a büntetés nem lehetett nagyobb, mint az okozott jogellenes sérelem.¹ A góél vérbosszú személyét a törvény mindig elismerte, azonban a jogfejlődés során – eljárási szempontból – korlátok közé szorították a szerepét. A vérbosszúval kapcsolatban a túlkapásokat és az önbíráskodást kívánták megakadályozni. Olyan jogszokást, amely már gyökeret vert a héber joggyakorlatban, nem lehetett egyszerűen megszüntetni, sőt még a korlátozása is bizonyos veszélyeket jelentett a jogalkotó számára. Ezért Mózes természetesnek tartja a menedékvárosok létezését, később azonban bizonyos megszorításokat alkalmaznak a városok joggyakorlatában. A városok legitim elismerése már önmagában is egy nagy korlátozást jelentett a szintén ősi vérbosszú jogintézményére², azonban a zsidó társadalom ezt a korlátozást elfogadta és a rendelkezés isteni eredetével integrálta a már kialakult jogrendszerébe.

A legfontosabb distinkció a szándékos és gondatlan emberölés elkülönítése volt. A szándékos emberölés elkövetőjére a törvény abszolút értelemben alkalmazta a vérbosszú jogintézményét, a gondatlan elkövetővel szemben lehetőség nyílt a menedékvárosokban való oltalomra is. A nem szándékos emberölés eseteinél lehetőséget biztosított az izraeli jogrendszer arra, hogy a megnevezett városok egyikébe meneküljön. A szándékos elkövető nem kaphatott menedéket ezekben a városokban, ahol a jogszolgáltatást a vének látták³ el, akik a város kapujában ültek és ezen a helyen végezték az ítélezést.⁴

3.4. A tárgyalás menete a menedékvárosban

A valóságos tárgyalás a város kapujában⁵ történt, keveset tudunk az eljárásról, inkább rekonstruálni tudjuk a helyzeteket egyes bibliai perikópákból⁶. A tárgyalás a menedékvárosoknál is nyilvános volt csakúgy, mint a többi eljárásnál. A tárgyalás⁷ alatt a bírók és a vének⁸ ültek, az ítélet kihirdetésénél felálltak, azonban az érdekelt fél (felek) végig álltak⁹. A vádló¹⁰ (szátán) a vádlott jobboldalán állt, csakúgy, mint a védő, aki nem a mai ügyvéd személyével azonosítható, hanem sokkal inkább a „védő-tanú” fogalmi köréhez áll közelebb.

A gyanúsított szóban adta elő a kérelmét, majd kihallgatták, ezt követte az úgynevezett kivizsgálás (Deuteronomium 13,14; 19,18). Tanúkat nem csupán a vádlott hozhatott, hanem a

¹ A zsidó büntetőjog súlyosabb, ember elleni deliktumoknál nem engedte meg, hogy az elkövető ártatlan családjá is büntetésben, joghátrányban részesüljön. Azonban ennek ellenére a gyakorlatban tudunk olyan kriminológiai esetekről, amikor az érzelmek hatására az ártatlan családtagokat is utólérte az igazságszolgáltatásnak nevezett bosszú. Bővebben: Szekerényi Lajos (1896) Bibliai régiségtudomány kézikönyve, Budapest, 254. és kk. oldalakon.

² A Tóra a leghatározottabban tiltja a vérbosszú alkalmazását – gondatlan emberölés esetén – a kijelölt menedékvárosok területén.

³ Izraelben természetesen hivatásos bírók is voltak, akiket a király nevezett ki bíróknak, akik tulajdonképpen a Mózes által kijelölt bírók utódai voltak, a Deuteronomium 16,18 kk. szól bővebben a bírókról.

⁴ A próféták, ezekre a helyi bíróságokra utalnak, amikor az igazságot követelik a kapuknál: Ámosz 5,10–12.; Zakariás 8,16.

⁵ A király jogi döntései és ítéletei a „törvénykezés termében” történt meg, ahova a szabad jogállású emberek elmehettek.

⁶ A következő helyeken szerepel – többek között – tárgyalás: Deuteronomium 21,19.; Ámosz 5,10.; Bírák 4,5.; 1Sámuel 17,16.; Jeremiás 26,10.

⁷ A héber igazságszolgáltatásban az eljárást רִב (rīb) kifejezéssel jelölték meg.

⁸ A vének héberül: זִקְנֵי

⁹ A héber nyelv a „bírószágon megjelenni” kifejezést a „bíró előtt állni” szófordulattal adja vissza:

וַעֲמַדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-לָהֶם
קֵרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים

Deuteronomium 19,17 szövege szerint.

¹⁰ A vádló kifejezésre a héber jog (הַשָּׂטָן) szót használja, a Zakariás 3,1-ben a következőképp van megfogalmazva:
וַיִּתְּנֵנִי אֱלֹהִים עַל-יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מַלְאָךְ יְהוָה וְהַשָּׂטָן עֹמֵד עַל-יְמִינוֹ לְשֹׂטֵנוֹ

város vénei is, az eljárás során elmenve az eset helyszínére és környékére, tanúkat kutathattak fel az elkövetővel szemben, amennyiben a szándékosság látszata volt valószínűsíthető.

Az ősi zsidó jogban nem határolódtak el a vád- és védelem alanyai, és szerepük sem, ezért fennállhatott, hogy egy városi vén egyidejűleg lehetett az ügy tanúja és bírója.

Vérbosszú esetén nagyon fontos eljárási szabály volt, hogy egy tanú nem volt elégséges¹ a vádlottal szemben. Két tanú vallomása² alapján már meg lehetett hozni az ítéletet, mely a büntetőjogi ügyek befejezését is jelentette. Ezek a tanúk vállalták a jogi felelősséget az igazságszolgáltatás ítéletéért, így a tanúk dobták az első követ a halálos ítélet kimondása esetén az elítéltre, a többi vérbosszuló ezután befejezte az ítélet végrehajtását. Ha a tanú igazmondása megdőlt az eljárásban, akkor rajta is végre hajtották ugyanazt az ítéletet, amely az elítélt büntetése lett volna: Deuteronomium 19,18 kk. és Dániel 13,62 a LXX³ szerint.

A bíróság számára tárgyi bizonyítási eszközöket is be kellett szolgáltatni. A menedékváros kapujában zajló bírósági tárgyaláson minden bizonyítási eszközt⁴ szabadon mérlegeltek és a vének meghozták a terhelten szemben az ítéletet, amely vagy bűnösnek, vagy ártatlannak minősítette a vádlottat. Bűnössége esetén átadták a „góél” és a vérbosszuló csoport számára. Ártatlansága esetén a város falai között védelmet kapott.⁵ Azonban a Tóra elmondja azt is, hogy ha az elítélt a menedékváros határát elhagyja, és ott megöli őt a vérbosszuló, akkor ez utóbbi cselekedet nem ütközik semmilyen jogsértésbe (*Numeri 35,26–27*).

Jogi nehézséget jelentett, ha az áldozat városának vénei kikérték a tettest a menedékvárosból, hogy rajta végrehajtsák a vérbosszú ítéletét. A tettes menedékvárosban való tartózkodása mindaddig ideiglenes, amíg a két város bírái (vénei), jogilag nem tisztázták a crimen minden részletét. Amennyiben az eljárás alatt kiderül, hogy az emberölés nem gondatlanságból történt, hanem szándékosan ölt a tettes, akkor a menedékváros bírósága hivatalból kiszolgáltatta a vérbosszulók számára, ezekben az esetekben, a kompozíciónak⁶ semmilyen formáját nem lehetett felajánlani a bűnösért cserébe. A vérbosszuló csoport jogi képviselője mindig a góél⁷ volt. Nagyon érdekes, hogy a vérbosszú ellenére az ítélet indoklásában soha nem jelenik meg a bosszú kifejezés.⁸

¹ Az egy tanú, nem tanú kifejezés gondolata a Mózesi törvényekből származik át a római jogba, majd a Kánonjogon keresztül a mai modern kontinentális jogba, vö. *Numeri 35,30*; *Deuteronomium 17,7*.

² Josephus Flavius szerint nem lehetett tanú az asszony és a rabszolga. Lásd bővebben:

de Vaux, Roland (1994) *Az Ószövetség népe és Izrael vallásos élete*, Budapest 70 és k. oldalakon.

³ A LXX: az Ószövetség görög nyelvű fordítása a tudományos rövidítés szerint, más esetben egyszerűen „Hetvenes fordításnak” nevezik.

⁴ A bizonyítási eszközök természetesen nem a mai Büntető Eljárás fogalmi rendszere alapján értendő.

⁵ de Vaux (1994) 106–107. o.

⁶ A „váltságdíj” (*Numeri 35,31–32*) elfogadása azt jelentette volna, hogy a szegények mindenképp hátrányos helyzetbe jutottak volna, a gazdagok pedig megválthatták volna a kompozíción keresztül az emberölés jogkövetkezményét. Ezért nem alakulhatott ki az izraeli jogban a kompozíció.

⁷ A (góél) גֹּאֵל ige jelentése: kiváltó; Qal participium activus nyelvtani alakban áll. Jelenti a meghalt vérrokon vérének kiváltóját, melyet a gyilkos kivégzésével érhetett el. A szógyök másik jelentése: „foltot ejteni”. Ebben az összefüggésben jelentette azt a személyt, akin folt esett a megölt személy vére miatt. Bár egyesek az utóbbi jelentést vitatják, mivel ez esetben Qal participium passzívumban kellene, hogy álljon, egyesek „Gául”-t olvasnak Góél helyett. A „góél” feladatai a következők voltak: ki kellett váltania a szolgáskorba jutott rokonát és annak a földjét, az elhunyt vérrokon kiskorú gyermekét magához kellett vennie, az özvegy rokonok kiházasításánál is el kellett járnia jogi képviselőként. Tehát sokkal többről van szó a „góél” esetében, mint a vérbosszút végrehajtóról.

⁸ A héberben a bosszú csak a megölt rabszolga esetén fordul elő, *Exodus 21,20–21*. Sem a menedékvárosok, sem a góél esetében nem olvashatunk a bosszúról.

A lelki formálás helye a teológiai képzésben

A lelkipásztori szolgálat sokkal inkább azt jelenti, hogy „lenni”, mint azt, hogy „tenni”. Ezért a szolgálat végső motivációja, hogy „kik” vagyunk. Ez nem jelenti a szakmai felkészültségünk jelentőségének leértékelését, csupán egy olyan elemet von be a felkészülésbe, amely integrálja a teológiai és a gyakorlati ismereteket. Ez a bizonyos elem a lelki formálás.

Reggie McNeal azt írja, hogy „*a lelki vezetés a szív munkája. Sok lelki vezető figyelmen kívül hagyja ezt az igazságot. Miközben másoknak segítenek, rendszeresen figyelmen kívül hagyják, elhanyagolják a saját szívüket.*”¹ A teológiai képzésben csupán az utóbbi időben kezdik nem magától értetődőnek venni, hogy a lelki vezetők értik a lelki formálás lényegét, és automatikusan alkalmazzák magukra. A korszerű lelkipáztorképzésben egyre nagyobb hangsúly kerül a lelki formálásra, mivel ez a képzési elem integrálja az elméletet és a gyakorlatot, segíti az egyházat, hogy jobban a Szentlélek munkájára hagyatkozzon. Tanulmányomban szeretném a lelki formálás néhány fontos elemét áttekinteni, nevezetesen három kérdésről beszélek: a lelki formálás útja, a lelki formálás eszközei és a személyes lelki ösvény megismerése.

1. Hogyan válunk lelki emberekké?

Pál apostol nagyszerű perspektívába helyezi a lelkiesség kérdését: „*Míg eljutunk mindnyájan a hitnek és az Isten Fia megismerésének egységére, a felnőttkorra, a Krisztus teljességét elérő nagykorúságra.*” (Ef 4,13) Leó Tolsztoj nagyszerűen megfigyelte: „*Mindenki arra gondol, hogy átformálja az emberiséget, de senki sem gondol arra, hogy önmagát átformálja.*”² Isten elsődleges tevékenysége az emberi szívre irányul. Ahhoz, hogy valóban átformálhassuk – vagy legalábbis befolyásolhassuk – a világot, szívünk lelki formálására van szükségünk.

Úgy lettünk megteremtve, hogy a legbensőbb lényünk vágyik Isten után. A bűneset óta is így van ez, de attól fogva az ember folyamatosan pótlékok keresésére téved. A lelki fegyelmzők szolgálnak arra, hogy segítsenek az Isten utáni vágyakozásunk betöltésében. Nemcsak mi vágyakozunk Isten után, hanem Isten is vágyakozik utánunk. Amikor felismerjük a saját vágyakozásunkat Isten után, akkor ismerjük fel, hogy mennyire készségesen vár arra, hogy belépessen életünkbe.

A lelki formálás négyoldalú meghatározása a következő: (1) egy folyamat, (2) melyben összhangba kerülünk (3) Krisztus képmásával, (4) másokért.³ Világosabbá tehetjük és kiegyensúlyozhatjuk ezt a meghatározást, ha kibővítjük még néhány vonással. Lelki formálásunk a kegyelmen alapuljon. Ez nem az üdvösség kiérdemlésének útja. Csupán az a

¹ McNeal, Reggie (2000) *A Work of Heart, Understanding How God Shapes Spiritual Leaders*, San Francisco, CA, Jossey-Bass Publishers, ix. o. A szerző különböző bibliai szereplők életén keresztül mutatja be a lelki formálást, valamint elemzi azt a hat „részceleményt” (kultúra, elhívás, emberi közösség, isteni közösség, konfliktusok, mindennapok), amelyek az ember gondviselés-történetét képezik. A témához l. még a szerző egy másik könyvét: *Practicing Greatness, 7 Disciplines of Extraordinary Spiritual Leaders* (San Francisco, CA, 2006, Jossey-Bass Publishers).

² Mead, Frank S. (ed.) (1965) *Encyclopedia of Religious Quotations*, London, Peter Davis, 400. o.

³ Mulholland, M. Robert Jr. (1993) *Invitation to a Journey. A Road Map for Spiritual Formation*, Downers Grove, InterVarsity Press, 15. o.

célja, hogy segítsen válaszolnunk Isten jóindulatára. Ugyanakkor legyen holisztikus, legyen hatással életünk minden területére, az egész személyiségünkre.

A fenti meghatározás máris sugallja, hogy a lelki formálás egy folyamat vagy utazás. A lelki utazásunknak, fejlődésünknek különböző szakaszai vannak. Az egyik legegyszerűbb megközelítés szerint négy stádiumon mehet keresztül egy ember a lelki fejlődése kapcsán.¹ Vannak természetesen olyanok, akik soha nem indulnak el vagy megrekednek ezen az úton.

A négy szakaszt az alábbiak szerint lehet röviden összefoglalni:

1) Törvényen kívüli, antiszociális szakasz – Az egyén lázad a társadalom vagy bármely struktúra ellen. Általánosságban, ebben a szakaszban teljesen hiányzik a lelkiesség, és az emberek kimondottan elvtelen, erkölcstelen életet élnek. Időnként kapcsolatba kerülnek a lényüket uraló káosszal, és ez talán a legfájdalmasabb tapasztalatuk. Tudatosan kerülnek ezt a tapasztalatot, de ha újra ismétlődik, öngyilkosságot is elkövethetnek. Ugyanakkor ez a tapasztalat megtérésre is vezethet embereket. Ilyenkor a változás gyors és drámai. *„Kész vagyok megtenni bármit, hogy megszabadítsam magam ettől a káosztól, akár egy intézménynek is alávetem magam.”*

2) A formális vagy intézményes szakasz – Az emberek ebben a szakaszban egy intézmény függésében élnek. Valaki számára lehet ez a börtön vagy a hadsereg; a legjobb mód a káosz felszámolására. Igen sok ember számára viszont az egyház tölti be ezt a szerepet, ezért a legtöbb aktív egyháztag a második szakaszba tartozik. Ők az egyháztól, mint intézménytől függenek a személyes életük irányításában, és nagyon kötődnek a vallási formákhoz. Ha valaki elkezdi átalakítani a formákat és rítusokat, akkor ezek az emberek nagyon-nagyon feldúltak lesznek.

Az ember Istenről alkotott képe ebben a szakaszban szinte teljesen külsőleges. Egy erősen férfias kép él benne, és hiszi, hogy ő egy szerető személy, aki ugyanakkor rendelkezik büntető hatalommal is, amit időnként gyakorol. Érdekes átgondolni, hogyan kerül át a hit innen a második generációba. Két ilyen személy felnevel egy gyermeket egy stabil, szerető otthonban. Méltóságra és tiszteletadásra nevelik őt, és egyszerűen magába szívja a szülők vallási elveit. Ezek az elvek teljesen bevésoódnak a szívébe, életébe. Természetesen ez azt is jelenti, hogy nincs szüksége többé intézményre, amely függésben tartsa életének irányításában, ezért eltávolodik az egyháztól, mint intézménytől. Így átlép a harmadik szakaszba. Ugyanez megtörténik bárkivel a személyes hitfejlődése kapcsán.

3) A szkeptikus vagy egyéni szakasz – Ebben a szakaszban komoly kérdések vetődnek fel. Nem magától értetődő minden, mint ahogy a második szakaszban volt. Egy felületes külső szemlélő azt gondolja, hogy csupán a hittől való elszakadás folyamata indult el, pedig csak a felnőtté válás nehéz próbájáról van szó. Ha a közösség nem teszi lehetővé, hogy az ilyen személy őszintén feltehessen kérdéseket, akkor el fog fordulni a közösségtől. Gyermekeink és új tagjaink nagy részét ezen a ponton veszítjük el. Mivel nagyon sok tagunk az intézményes szakaszban megrekedt, nem képes felnőtt hitre vezetni másokat sem.

Hangsúlyozni kell, hogy a harmadik szakaszban járók előrébb vannak lelkileg, mint a másodikban, még akkor is, ha nem vallásosak a szó szokásos értelmében. Ők odaszentelt életű, szerető szülők. Gyakran természettudományos érdeklődésűek, tudományos gondolkodásúak, és továbbra is keresik az igazságot. Amennyiben őszintén és mélyen keresik, meg is találják, még ha ez nem is lesz olyan mesés, mint amiben a szüleik vagy a nagyszüleik hittek. Így átlépnek a negyedik, és egyben utolsó szakaszba.

4) A misztikus vagy közösségi szakasz – A misztikus vagy titokzatos szó arra utal, hogy megtalálják a dolgok mélyebb összefüggéseit is. Megértik, hogy a dolgok igazi mélységeit paradoxonok, látszólagos ellentmondások világíthatják meg. Számukra a dolgok nem egyszerű ok-okozati összefüggésben jelennek meg, hanem ennél sokkal bonyolultabban, tele

¹ A lelki fejlődés szakaszairól lásd Scott, Peck, M. (1997) Further Along the Road Less Travelled. The unending journey towards Spiritual Growth, London, Simon & Schuster Ltd., 119–126. o.

titokzatossággal. Szeretik ezeket, és tudják, hogy minél többet megoldanak, annál több titokkal kell találkozniuk.

Fontos tudni, hogy Isten mindig ott éri el az embert, ahol van, így a Biblia tanításának külön értelmezése van a második és a negyedik szakaszban járók számára. Pl. „*A bölcsesség kezdete az Úr félelme.*” (Zsolt 111,10) Egy második szakaszban járó számára ez azt jelenti: „*Amikor kezded tisztelni a nagy mennyei rendőrt, akkor leszel bölcs.*” Nos, ez természetesen igaz lehet, de nézzük ezt a másik megfogalmazást: „*Isten áhítatos csodálata mutatja az utat a megvilágosodáshoz.*” Ez egy sokkal magasabb lelki érettséget fejez ki, hiszen nem a félelmen, hanem a szereteten alapszik. Egy másik példa: „*Jézus az én megmentőm.*” A második szakaszban járók számára ez a következőt jelenti: „*Jézus az a jó tündér, aki megment engem, amikor bajba jutok, ha az ő nevét hívom segítségül.*” Nagyon sokan így gondolják, és így is tapasztalják. Bajba jutok, imádkozom, és ott a segítség. Ez a hit viszont nem éli túl a meg nem hallgatott imákat vagy az értelmetlennek tűnő tragédiákat. Itt van azonban egy másik magyarázat: „*Jézus az élete és halála által biztosította azt az utat, amelyen járva üdvösségre juthatok.*” Ez a megfogalmazás kifejezi, hogy Isten tette meg az első lépést, és bármi is történjen velem, ő mindent javamra fordíthat. Nem kell neki mindig azonnal kimentenie, mintha egy jó tündér lenne az árnyékomban, mert számára sokkal fontosabb a végső sorsom, mint a pillanatnyi közérzetem.

Néhány gondolat az egymáshoz való viszonyról. A második szakaszban járók szeretik az „elsősöket”, hiszen ők a misszióterületük. De nagyon fenyegetettnek érzik magukat a harmadik szakasz szkeptikus individualistái miatt. Sőt még inkább tartanak a negyedik szakasz tagjaitól, akik látszólag ugyanazt hiszik, mint ők, de egy olyan szabadsággal párosítva, ami megrémíti őket. A harmadik szakasz tagjai nem igazán tartanak az első és a második szakasz tagjaitól, de annál inkább a „negyedikesektől”. Utóbbiak ugyanolyan tudományos gondolkodásúaknak tűnnek, de mégis hisznek abban a „*buta Isten dologban*”.

Érdemes egy kicsit végiggondolni a hitfejlődés kérdését a gyülekezeti élet, a gyermekeink és ifjaink nevelése, valamint a misszióknak szempontjából. Tagságunk jelentős hányada a második szakaszban jár vagy reked meg, így nem tud segíteni a harmadik szakaszban járó tagoknak és a gyülekezetben felnövő nemzedékeknek. A világból azokat tudjuk elérni, akik összetört, kaotikus életet élnek, és szükségük van egy intézményre, amely rendet teremt bennük. A gondolkodó, intellektuális réteg a hagyományos polemizálásunkkal szinte elérhetetlen. Egy különös kihívás ez. Nem csupán missziói lelkesedésre van szükségünk, hanem olyan érett hitre, amely képessé tesz arra, hogy hitelesen mutassuk be küldetésünket és üzenetünket mind gyermekeinknek, mind pedig a gondolkodó, a sokszor önmagával elégedett embernek.

4. A lelki formálás eszközei

A lelki formálás eszközei a lelki fegyelmezők, melyeket Isten azért rendelt, hogy segítsenek lelki fejlődésünkben, utazásunkban. Számítalan ilyen fegyelmező van, de most csak négy fő pillérét tekintjük át röviden.¹ Ezek: imádat, közösség, ima és elmélkedés, valamint az igetanulmányozás.

(1) Imádat – Arra kaptunk elhívást, hogy Krisztus-központú életet éljünk. Viszont állandó kísértés alatt állunk, hogy eltérjünk életünk központjától. Az imádat az eszköze annak, hogy

¹ A lelki fegyelmezőkkel kapcsolatban lásd Foster, Richard J. (1999) *Celebration of Discipline. The Path to Spiritual Growth*, London, Hodder & Stoughton. Foster három kategóriába sorolja a lelki fegyelmezőket: (1) Belső fegyelmezők: meditáció, ima, böjt, igetanulmányozás; (2) Külső fegyelmezők: egyszerűség, magány, engedelmisség, szolgálat; (3) Közösségi fegyelmezők: bűnvallás, imádat, vezetés, ünneplés. A lelki fegyelmezőkkel kapcsolatban szintén nagyszerű munka: Whitney, Donald S. (1991) *Spiritual Disciplines for the Christian Life*, Colorado Springs, CO, NavPress.

helyreállítsuk ezt a fókusz, és visszatérjünk életünk központjához. Ez az egyetlen eszköz arra, hogy válaszoljunk Isten kezdeményezésére.

Az igazi imádat alapvető feltétele, hogy helyesen lássuk, ki igazán Isten. A viszonyunkat alapvetően befolyásolja, hogyan látjuk őt. A félelem, önigazultság vagy ítélgető lelkület lehet egy torz istenkép következménye. Amikor tisztán látjuk az Urat, az bűnvallomáshoz vezet. Amikor viszont megértjük a kegyelmét, tudjuk, hogyan kezeljük a bűntudatunkat.

Nemcsak azért imádjuk Istent, aki, hanem azért is, amit tett. Rendszeres emlékeztetésre van szükségünk. Nincs mód arra, hogy visszafizessem mindazt, amit tett értem. Az imádat a kegyelem elismerését fejezi ki, és azt, hogy kinek tartom őt az életemben.

Az imádat kiindulópontja, hogy egy ún. „szent várakozást” ápolunk.¹ Más szóval, gyakoroljuk Isten jelenlétét minden élethelyzetben. Ha kipróbáljuk, minden bizonynal tapasztalni fogjuk az imádat légkörét a személyes áhítatunk kapcsán körülöttünk.

Jóval nehezebb kérdés ez, amikor a közösségi imádatról van szó. A legtöbb istentiszteletünk sokkal inkább összejövetel csupán, semmint imádat. Leginkább arra koncentrálunk, hogy Isten megáldjon bennünket, és különösen intellektuális, értelmi élményre számítunk. A közösségi istentiszteletünk megújulására van szükségünk, hogy azon elsősorban Isten iránti magasztalásunkat és dicséretünket fejezzük ki, ne csupán áldást várjunk. Ha valóban az imádat állítja helyre az életünk fókuszát, akkor mindennél jobban erre van szükségünk.

(2) Közösség – Hitünket csak közösségben tudjuk megélni. A másokkal való közösség hozzájárul a formálásunkhoz. Amikor megnyitjuk magunkat mások előtt, és ezzel sebezhetővé is tesszük magunkat, lehetőséget kapunk önmagunk hitelesebb megismeréséhez. A bűn következtében az ember rejtőzik, nem csak Isten előtt, hanem mások és önmaga előtt is. Ennek a rejtőzésnek a megállításában segít a közösség.

A legtöbb esetben azonban ez a közösség nehezen valósul meg. Vannak negatív tapasztalataink arról, mi lett a következménye, hogy „kiadtuk” magunkat. Ezért a legtöbb közösségben csak arra vagyunk hajlandóak, hogy azt tárjuk fel, „mik” vagyunk, és továbbra is rejtjük, hogy „kik” vagyunk. Ebben az esetben viszont a lelki formálásunk teljesen a saját irányításunk alá kerül, mégpedig szélsőségesen magánjellegű módon.

Ahhoz, hogy Isten irányíthassa a lelkiségünk fejlődését, valódi közösségre van szükségünk, ahol önkéntesen elszámoltathatóvá tesszük magunkat egymás előtt. Szükségünk van egy olyan közösségre, ahol nem félünk feltárni, „kik” vagyunk valójában, és ahol gyakorolhatjuk a számadást a lelki életünk fejlődéséről.

(3) Ima és elmélkedés – *„Imádkozni azt jelenti: változni. Az imádság az elsődleges út, amit Isten az átformálásunkért használ. Ha nincs készségünk a változásra, el fogjuk hanyagolni az imádságot, és nem lesz többé a meghatározó jellegzetessége életünknek.”*² Mindannyian szeretnénk változni, de legtöbb esetben ez a külső megjelenésünkre, a társadalmi-gazdasági státuszunkra vagy a körülményeinkre vonatkozik. Ahhoz, hogy ezeket elérjük, természetesen Istenre is szükségünk van. Ezért általánosságban az imádságunk elsődleges fókusza, hogy kérjük Istentől, tegyen valamit ezekben a kérdésekben.

Imaéletünk legfontosabb szükséglete, hogy megtanuljuk sokkal nyitottabban hallgatni Istent. Csak egy ilyen nyitott hallgatás segít abban, hogy a megfelelő dolgot kérjük a megfelelő időben. Egy ilyen imádság szolgálná jobban a lelki formálásunkat.

Ahhoz, hogy jobban tudjunk hallgatni Istenre, le kell lassulnunk az imánkban. Töltsünk sokkal több időt azzal, hogy hálát és köszönetet mondunk, dicsőítjük és imádjuk Istent. Elmélkedjünk többet Isten személyén és az áldásain. Hogy milyen módon tesszük ezt, az elsősorban a lelkiségi típusunk függvénye.

¹ Foster (1999) 202. o.

² Foster (1999) 43. o.

(4) Igetanulmányozás – A Szentírás a lelki életünk negyedik építőeleme. Mint Isten írott kijelentése, ez a legfontosabb eszköze, hogy megismerjük őt. Három módon vehetjük magunkhoz a Szentírást: olvasva, tanulmányozva és memorizálva.

Töltsük a Bibliára fordított időnk nagy részét általános olvasással. Különböző fordításokat, nyelveket használva, de csak egyet egyszerre. Igyekezzünk meglátni a nagy összefüggéseket, és Isten cselekvésének módját. Rengeteg tipológiát találunk, ami fényt vet Isten mai cselekvésére.

Egy kisebb részt fordítsunk tanulmányozásra. Pozitív értelemben kérdőjelezzünk meg mindent, amit eddig hallottunk egy-egy ígéről vagy tanításról, és teljes nyitottsággal, tudományos aprólékossággal vizsgáljunk meg dolgokat. Próbáljuk alkalmazni magunkra, és kevesebb időt fordítsunk arra, mit mond az ige másoknak.

A memorizálást általában a gyermekiskola szintjének tartjuk, sőt mióta jó bibliai komputer programok vannak, ott sem igazán tűnik fontosnak. Azonban minden, ami bevésődik az elménkbe, formálja az egész személyiségünket. A sok járulékos időtöltésünk közben (pl. utazás) jó segítséget jelent, ha „kéznél van” a memorizált Bibliánk. Egész fejezeteket visszaidézhetünk magunknak. Nem is beszélve arról, hogy váratlan helyzetekben, akár személyes megpróbáltatások, akár a bizonyágtevés alkalmai legyenek azok, a Szentlélek használhatja ezeket az igéket a javunkra.

Egy olyan világban, ahol hihetetlen nagy kísértése van a felületességnek és a pillanatnyi impulzusok kielégítésének, minden eddiginél nagyobb szükségünk van a lelki életünk tudatos formálására. Ez komoly erőfeszítéseket igényel. Nem cselekedetek, vallásos gyakorlatok általi érdemszerzésről van mégsem szó, hanem arról, hogy alkalmasakká akarunk válni Isten átforgató kegyelmének a befogadására.

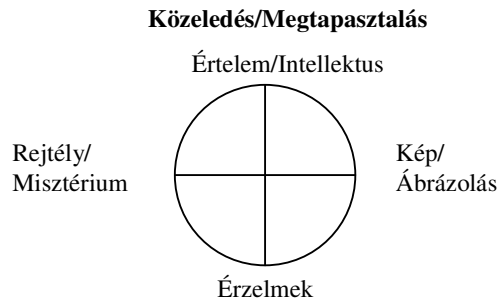
3. Út Istenhez – A lelki ösvényem

Az eddigiekben áttekintettük a lelki fejlődés szakaszait, hogy jobban megérthessük és tolerálhassuk egymást a növekedés útján. Azután a legfontosabb lelki fegyelmekről beszéltünk, amelyek segítenek abban, hogy alkalmasakká váljunk Isten átforgató kegyelmének a befogadására. Végül próbáljuk megérteni, hogy miért közeledünk Istenhez különbözőképpen, és miért nem egyformán szerzünk tapasztalatokat Isten imádatában.

Isten úgy teremtett meg bennünket, hogy vágyakozzunk kapcsolatra lépni vele, és alkalmasak is legyünk erre. Mindamellet ezt a kapcsolatot különböző módokon hozzuk létre és ápoljuk. Mindannyian ugyanazzal a hittel rendelkezünk, de eltérő módon éljük meg a hitünket. Az egymástól eltérő döntések, amelyeket hozunk arra nézve, hogy miként mélyítsük el kapcsolatunkat Istennel, egyedivé teszik a lelki utazásunkat, fejlődésünket.

Az egyik széles körben ismert lelki tipológia leírja a különböző utakat, ahogy közeledünk Istenhez, ill. ahogy megtapasztaljuk őt.¹

¹ Holmes, Urban T. (1980) A History of Christian Spirituality: An Analytical Introduction, Seabury Press. Idézi és alkalmazza Dick, Dan R. and Miller, Barbara (2001) Equipped for Every Good Work, Nashville, Discipleship Resources, 69–85. o.

A vertikális közeledés és a horizontális megtapasztalás tengelyek kombinációjából jönnek létre az alább elemzett lelkeségi típusok. A „közeledés” azt jelenti – a rádiózás példáját használva –, hogy milyen módokon sugárzunk Isten felé, a „megtapasztalás” pedig azt, hogy milyen módokon vesszük az adást tőle.

Jézus élete nagyszerű példát nyújt arra, hogyan lehet integrálni mindegyik típust. Mindannyian megtapasztaljuk valamennyi típust, és mindegyiknek értéke van, de ezek egyike domináns az életünkben. A közösségnek szüksége van mindegyik lelkeségi típushoz tartozó személyekre. Amikor megismerjük magunkat és egymást, ez segít értékelni és tisztelni a különbözőségünket, ugyanakkor tudatosan növekedhetünk abban, hogy próbáljuk integrálni az életünkbe – valamilyen szinten – valamennyi típust.

5. A lelkeségi típusok

A lelkeségi típusok kategorizálásának többféle megközelítése lehet. Az alábbiakban a Dan R. Dick és Barbara Miller által alkalmazott típusokat ismertetem.¹

Ész lelkeség - Az ész lelkeség dominanciája alatt élők számára a Szentírás tanulmányozása a központi dolog a keresztény életben. A gyülekezet elsődleges célja az istentisztelet és a nevelés. Azt vallják, hogy Isten megismerhető, és a hit rendszere ésszerű érvek alapján épül fel. Elsősorban a keresztény élet gyakorlati haszna foglalkoztatja őket.

Szív lelkeség - A szív lelkeségi típushoz tartozók elsősorban a Jézussal való személyes kapcsolatra összpontosítanak. Számukra a hit megosztása másokkal nélkülözhetetlen. Mélyen elkötelezik magukat a másokért való imádságra. Azt vallják, hogy Isten megismeréséhez nagyobb szükség van személyes tapasztalatokra, mint a Szentírás tanulmányozására. Életük dicsőítés-orientált.

Zarándok lelkeség - A zarándok személy az értelmet és célt keresi az életben. Választ akar kapni a kérdéseire, amelyekből sok van. Ezért nyitott a különböző vallások, tanítások és hittradíciók iránt, ezért nem szereti, ha megmondják neki, mit kell hinnie. Igyekszik mindent megvizsgálni, és azt fogadja el, aminek szerinte értelme van. Vallja, hogy a hit formálása egy folyamat, zarándoklat vagy fejlődés.

Misztikus lelkeség - A misztikus lelkeségű személy Isten titkára összpontosít. Számára az imádság és az elmélkedés központi dolog. Mindezt magányban szereti gyakorolni, ezért a visszavonulás, a személyes lelki gyakorlatos alkalom fontos számára. Azt vallja, hogy Istent elsősorban hallgatni kell, és az ember legfőbb célja legyen a személyes lelkeségi fejlődés.

Szolga lelkeség - A szolgálat lelkeségével megáldott személyek határozottan vallják, hogy az embereknek nemcsak hallgatni, hanem cselekedni is kell Isten akaratát. Jelentős intézmény-ellenes szemléletmód van bennük, mivel az legtöbbször fékezi, bonyolítja a konkrét szolgálatot. Szerintük maga Isten megismerhetetlen. A kereszténység Jézushoz való

¹ Uo. A lelkeségi típusok témájával kapcsolatban l. még Thomas, Gary L. (2000) Sacred Pathways, Grand Rapids, Michigan, Zondervan Publishing House.

hasonlóságot jelent, így az aranyszabály és a nagy parancsolat határozza meg a hitet. Számukra az imádság másodlagos dolog.

Harcos lelkiség - A harcos lelkiségű személy kizárólagosan az elhívásra szenteli oda magát. Minden időt, energiát, és az általa kezelt forrásokat teljesen odaszenteli a siker érdekében. Azt vallja, hogy a lelki fegyelmezők segítenek az összpontosításban, ezért rendszeresen gyakorolja magát azokban. A keresztyén barátokat a hasonlóan harcos lelkiségűek között találja meg.

Figyelemre méltó, hogy miközben a régi tagok nagy része az ész és a szív lelkiségi típusba tartozik, az utóbbi években megtértek és a közösség iránt nyitott barátaink elsősorban a zarándok és a szolga lelkiségi típusba tartoznak.¹

Érdeemes lenne átgondolnunk a közösségi életünket a fentiek alapján, mivel szemmel látható, hogy közösségünk elsősorban az ész lelkiséget és kisebb mértékben a szív lelkiséget támogatja, de nem sok helyet biztosít a többi számára. Jelenlegi tapasztalataink szerint a hagyományos istentiszteleti formáink csupán a régebbi tagok számára biztosítják az imádat tapasztalatát. A közösség növekedésének egyik legfontosabb kérdése, hogy megtanulunk-e odafigyelni egymásra és készek vagyunk-e megteremteni azt a körülményt, ahol a tőlünk eltérő lelkiségi típusú emberek is imádkozhatják Istent.

Összegezve, a lelki formálásnak egyre inkább központi helyet kell elfoglalnia a teológiai képzésben, hiszen ez biztosítja, hogy a pásztori szolgálat valóban lelki vezetés legyen, együttműködve a Szentlélekkel, az emberi életek valóságos átforgatásáért. A feladat eredményes betöltése érdekében ismernünk kell a lelki fejlődés belső törvényszerűségeit, az eszközeit, és tisztában kell lennünk a különbözőségeinkkel is.

¹ Ez a megjegyzés részben a nevezett szerzőpáros kutatásain alapszik (Lásd Dick, Dan R. A Shifting Spirituality? What Newcomers Are Looking For, http://www.gbod.org/equipped/articles.asp?item_id=7058). Továbbá a lelkipásztorok között végzett felmérésem is erre az eredményre vezetett. (Szilvási András [2005] Increasing Pastoral Job Satisfaction and Efficiency in the Seventh-Day Adventist Church in Hungary, DMin disszertáció, Andrews University, Berrien Springs, Michigan.)

A prédikáció szerkezete (a felépítés lehetőségei)

A prédikáció üzenetének megértése, megértetése érdekében szükségünk van szabályos elrendezésre, *szerkezetre*. Ahogy a csontok hús nélkül csak *csontvázat* alkotnak, úgy a hús csontok nélkül csupán *medúza*. Nem jó sem a csontváz-, sem a medúzaszerű igehirdetés.¹

Egy másik képes megfogalmazás szerint a világosan érvelő igehirdető addig dolgozik a gondolatokkal és szavakkal, amíg beszédének vázlata, szerkezete „erős táskává nem válik, amelyben el lehet vinni a nehéz mondanivalót egészen hazáig”.²

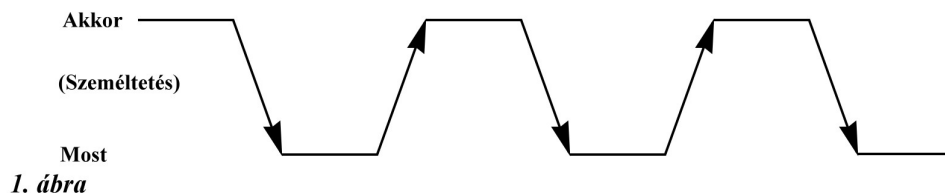
A prédikációk felosztása:

- Homilia
- Tételes vagy elágaztató prédikáció (sermo)
 - Téma prédikáció
 - Elemző vagy magyarázó prédikáció

Miként a fenti felosztásból is látható, szerkezet szempontjából a prédikációknak két fő típusát különböztetjük meg: 1) a homiliát³ és 2) a tételes vagy elágaztató prédikációt (sermo).⁴ A tételes vagy elágaztató prédikáció tekintetében ismét két fő típusról szólnunk: 1) a téma prédikációról és 2) az elemző vagy magyarázó prédikációról. Mindegyik prédikációtípusnak megvan a maga sajátos célja, illetve előnye és hátránya. Használatuk változatossá teszi Isten igazságának hatékony hirdetését.⁵

1. Homilia

A prédikáció legősibb felépítési formája az írásmagyarázó forma, a *homilia*. Ezt gyakran összetévesztik az elemző vagy magyarázó igehirdetéssel, pedig mint látni fogjuk, a kettő közötti markáns eltérés – bizonyos pontokon – tetten érhető. A homilia versről versre halad. Sok prédikációt a következő egyszerű, de logikus sémára lehet visszavezetni: 1) A hallgatónak először meg kell értenie, miről is van szó a szövegben, ehhez pedig többé-kevésbé világosan kell látnia, mit akart az mondani „akkor”, amikor keletkezett. 2) Ezután „alkalmazható” vagy „vihető át” magunkra a mondanivaló („most”) (1. ábra). Megjegyezzük, hogy a szemléletesség érdekében az *akkor* és *most* közé – minden lépésnél – érdemes beiktatnunk egy-egy illusztrációt.

¹ Stott, John R. W. (1992) *Hiszek az igehirdetésben*, Budapest, Harmat Kiadó, 213. o.

² Fitch, Alger M. (2004) *Mit mond a Biblia a prédikálásról?* Budapest, TCM, 207. o.

³ Homilia (gr.) beszélgetés, társalgás; itt egy prédikációtípus

⁴ Sermo (lat.) beszéd; szentbeszéd, prédikáció; itt elágaztató igehirdetés

⁵ Találkozunk a prédikációk másféle csoportosításával is, de lényegében azok is az itt felsoroltak variánsai.

A homília egy összefüggő, három vagy több (általában öt-tíz) *bibliaversből álló* igeszakaszon alapul. Összefoglaló *propozíciója, központi gondolata nincs*.¹ A prédikátor a homiliában az *ingamozgás* törvényét követve explikálja (kifejti) és applikálja (alkalmazza) az egyes versek mondanivalóját. Minél jobban ismerik az Írást az istentiszteleten résztvevők, minél inkább megízlelték azt mint „*az élet kenyerét*” (Jn 6:35), annál oldottabban mozoghat ide-oda a prédikátor a szentírási szöveg és a jelenkori helyzet között. Itt intenzív a hallgatókkal való kapcsolat; a hallgatók pillanatnyi szituációja mondatról mondatra előkerül. Így veszi Ágoston is versről versre a zsoltárokat – mint ahogy egy anya szeletenként vágja a kenyeret, megvajazza és odaadja gyerekének, mielőtt a másik szeletet levágja.²

Klasszikus meghatározás szerint a homiliát „az Írás szövegéhez fűzött épületes reflexiónak” tekinthetjük (Ravasz László). A homília képviselői között kiemelkedik Origenész és Kálvin János. A mai homília négy-öt, olykor hat vagy nyolc tételben adja elő a mondanivalót: „*Ennek a történetnek öt nagy tanítása van, ezek között az első...*” A módszer ellenzőinek epés megjegyzése szerint ebben az igehirdetési formában a prédikátorok „*ömlesztve adják a lelki lakomát a hívek elé*”.³ Szerintünk ennek az építkezésnek is megvannak a maga *előnyei*: 1) a textus gondolatmenete érvényesül benne mindenféle emberi büvészkedés helyett, és 2) a prédikáció bárhol, bármikor abbahagyható. *Hátránya*: 1) az egyes tételek önmagukban is egy-egy prédikáció kérügmáját adják, 2) egymás után következve kilöki egyik a másikat a tudatból, 3) mindegyik gondolat egyforma hangsúlyt kap és 4) a prédikáció könnyen csapongóvá válhat (a prédikátor mond egy szót, arról eszébe jut valami más, arról ismét más...). Végül hátránya még (mármint a hallgatók szemszögéből), hogy bármeddig nyújtható.

Az „akkor” és „most” alkalmazásának gyenge pontja lehet, ha az Írást jól ismerő gyülekezet előtt a prédikátor hosszan taglalja az „akkor”-t. Rolf Zerfass szerint zavart okozhat a „korabeli helyzetbe” való belehelyezkedés, a szöveg előtörténetének rekonstruálása, újra-elmondása különösen akkor, ha maga a textus már elmondta. Mindez kínpadra vonja a hallgatót, hiszen nem tudja, mire akar kilyukadni a prédikátor. Lehet, hogy a végén egy megdöbbenő analógia tárul elénk mai helyzetünkkel – mégis, már késő. A hosszú találgatás fárasztó volt a hallgatónak, talán más irányba is térítette, mint ami felé a prédikátor a maga „alkalmazásával” tart. Ez nem jó beszélgetési helyzet. Mindenki ismeri azt a kínos érzést, amikor egy beszélgetés során alig bírjuk kivárni, hogy a másik végül is kinyögi, amit mondani akar.⁴

A homília olyan igehirdetés, amely három vagy több versből álló, összefüggő igeszakaszra épül, mondanivalóját az *ingamozgás* törvényét követve explikálja és applikálja, de nincs propozíciója, sem elágaztatási pontja.

Példa a homiliára

Boross Géza nyomán tekintsük át A *tékozló fiú* perikópáját homiliában feldolgozva (Lk 15:11kk).⁵ E példázat legfőbb tanítása (!) az, hogy a mennyei Atya keresi, ami (aki) a földön elveszett.

1. A *példázat első tanítása* az, hogy az ember nem magányos, árva lény a világmindenségben. Atyja van, és testvérei vannak. Boldogan élhetne az ember Isten rendjében (országában) már itt a földön is (11. v.).

¹ Természetesen a központi üzenet felismerésére és megfogalmazására akkor is szükség van, ha nem „tétéles”, hanem „homiliás” igehirdetést mondunk. Ekkor nyilván nem ágaztatunk el, de tanácsos az egyes igeversek kifejtésekor szem előtt tartanunk a szakasz fő üzenetét.

² Zerfass, Rolf (1987) *Nevedet hirdetem – A homiletika alapelemei*, Budapest, Szent István Társulat, 255. o.

³ Szénási (1980) „Ékesen és szép rendben”, In: Adorján József (főszerk.) *Hirdesd az Igét – Igehirdetők kézikönyve*, Budapest, A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 316. o.

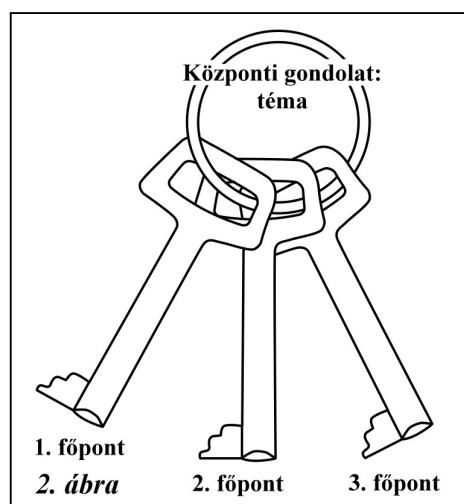
⁴ Zerfass (1987) 250–251. o.

⁵ Vö. Boross Géza (1994) *Homiletika*, Budapesti Református Teológiai Akadémia, Budapest. Kézirat nyomán lektorálta és szerkesztette Telegdi József (2005) Budapest. A hivatkozásban a továbbiakban Boross (2005). Vö. Boross (2005) 149. o.

2. *Igénk második tanítása* szerint azonban az ember önállóságra vágyik. Alapvető emberi ösztön: kitörni Isten rendjéből. Csak minél messzebb az atyai háztól („elköltözött egy távoli vidékre” – 12–13a. v.)!
3. *A harmadik tanítása*: Az ember nem tud élni Isten ajándékaival, csak visszaélni tud azokkal („eltékozolta a vagyonát, mert kicsapongó életet folytatott” – 13b. v.).
4. *A negyedik tanítása*: Emberek nem tudják pótolni Isten eltékozolt ajándékait (14–16. v.).
5. *Az ötödik tanítása*: Életünk krízisei a magunkba szállás nagy alkalmai (17–19. v.).
6. *A hatodik tanítása*: A magunkba szállás próbája a megtérés (20a. v.).
7. *A hetedik igazsága*: Nagyobb az Isten a mi szívünknel („apja meglátta őt, megszánta, elébe futott...” – 20b–24. v.).
8. *A nyolcadik üzenete*: Milyen dühítő tud lenni az „igazak” számára Isten kegyelme (az idősebb fiú magatartása – 28. v.).

A fenti példából látható, hogy a homiliában – noha a prédikáció bevezetőjében meg is fogalmaztuk – nem emelkedik ki központi gondolat, amely köré az üzenet épülne. Így minden vers és gondolat *egyforma hangsúlyt* kap. Hátránya, tehát hogy a szöveg mondanivalója könnyen *szétesik*, mozaikszerűvé lesz, s maga a Biblia mondásgyűjteménnyé válhat.

2. Téma prédikáció

A téma prédikáció esetében a választott téma határozza meg az igehirdetés központi témáját és fő pontjait. Nevét onnan kapta, hogy rendszerint *egy alapul vett témára épül a beszéd kidolgozása*, és nem egy meghatározott textusra. A téma prédikáció nem egyetlen igeszakaszra épül. Magát *a témát ugyan egy textusból vesszük*, de az elágaztatási pontjait olyan igei utalások adják és támasztják alá, amelyek a Biblia különböző helyeiről származnak.

Ez az építkezési forma egy kulcscsomóhoz hasonlítható: a kulcskarikára, vagyis az adott témára felfűzzük az egyes kulcsokat, azaz a főpontokat (2. ábra).

Az igehirdető annak alapján választja meg az elágaztatási pontokat, hogy milyen irányban kívánja kifejteni a témát. Lényegében a fő pontokat a témából meríti, majd összekapcsolja különböző igékkel. *Előnye*: segítségével egy témát, egy bibliai igazságot jól körül lehet járni. Igen jól segíti az otthoni, személyes bibliatanulmányozást. Veszélye és egyben *hátránya*: az egyes, idézett igehelyeket nem exegetáljuk, gyakran ki is ragadjuk a kontextusból.

A téma prédikáció olyan igehirdetés, amelynek témáját egy textus alapján vetjük fel, de a téma kibontását (a fő elágaztatási pontokat) nem a textusból, hanem a témában rejlő gondolatokból származtatjuk, más-más igehelyekre építve.

Példa a tematikus igehirdetésre

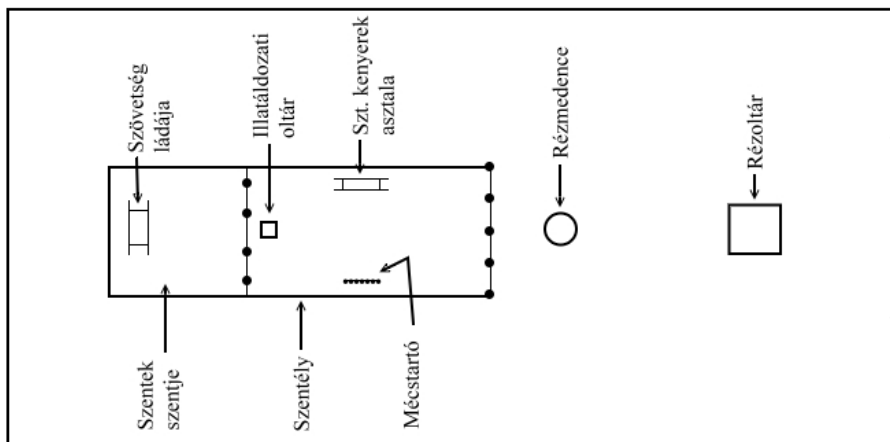
A következő példát David Yonggi Cho igehirdetéséből vesszük.¹

Cím és téma: *A szent sátor típusú imádkozás* (Ex 40:18–33)

Mielőtt részletekbe mennénk, figyeljük meg a főbb jellemzőket:

- adott egy *téma*: A szent sátor típusú imádkozás;
- az *alapgondolat* a Szentírásból származik: Ex 40:18–33;
- az igehirdető nem a textus konkrét szövegét fejt ki, hanem a magyarázat során *más igékhez* és igei gondolatokhoz fordul;
- a téma irányát, kibontását nem a textus szövege, hanem a szent sátor berendezése határozza meg.

¹ Elhangzott Budapesten, 1998. október 22-én. Tolmácsolt: Simonfalvi Lajos. Lásd még Cho, David Yonggi (1993) *Így imádkozom*, Kecskemét, Vízforrás Alapítvány, 28–42. o.

3. ábra

A szent sátor alaprajza

Az *elágaztatási* pontokat tehát a szent sátor szimbólumai, berendezési tárgyai adják (3. ábra). Mindegyik ponthoz kapcsolható egy vagy több ige. Példánkban a prédikátor a személyes imagyakorlatát is bemutatja, ugyanakkor a tipológikus írásmagyarázatra is kitűnő példát nyújt.

Lássuk most már a – részletesebb – vázlatot!

BEVEZETÉS

Az *imaélet* nagyon fontos: nélküle lehetetlen a Szentlélek teljességét átélni; gyakorlásával a Sátán munkáját lerombolhatjuk; a gyülekezetnövekedés titka is ebben rejlik.

Isten helyezte el ezt az imatervet az elmémbe. Ez az imaforma azt jelenti: a szent sátor szimbólumait végiggondolom, s ennek megfelelően imádkozom.

TÁRGYALÁS (KIFEJTÉS)

(A főpontokon belül szintén alkalmazható felépítési forma: „A” = akkor, „B” = most.)

1. Az égőáldozati oltár

A) A szent sátor udvarába a papok léphettek be abból a célból, hogy a rézoltáron égőáldozatot mutassanak be. A rézoltár *Krisztus áldozatának* előképe: *vérontás* nélkül nincs áldozat, sem bűnbocsánat (Zsid 9:22). Papi nemzet vagyunk (1Pt 2:9), ezért oda léphetünk az oltárhoz.

B) A rézoltárnál imádom az Urat:

„Jézus, véred által megtisztultam a bűntől. Köszönöm a bűnbocsánatot és a megigazulást.”

„Uram, véred által Isten királyi uralma jött az életembe. A sötétségből a világosság országába vezettél. Királyságod a szívemben van; a Sátánt kiűzted, uralmát megtörted.”

Legyünk bátorságosak az ilyen típusú imádkozásban!

2. A rézmedence

A) A szent sátor udvarában – gondolatban – tovább megyek a rézmedencéhez, amely a papok mosakodására szolgált, s amely a *tisztulás, megszentelődés* jelképe (vö. Ex 30:17–21).

B) Itt így imádkozom:

„Uram, tégy teljesen igazzá, szabadíts meg minden igazságtalanságtól!”

Megvallom bűneimet és kérem: mindig igazat mondjak, soha ne túlozzak. – Sajnos, sok igehirdető nagyokat mond.

Megszentelt állapot nélkül nem tarthatjuk meg életünkben Isten áldásait!

3. Az arany lámpatartó

A) Képzeletben belépek a szentélybe, a hétágú arany lámpatartóhoz (Ex 25:31–40). Bent csak a mécsesek fénye világít. A lámpatartó a *Szentlélek* jelképe. János apostol szerint trónusa előtt „*hét lámpás égett lobogó lánggal: az Isten hét lelke*” (Jel 4:5). Az Atya és a Fiú a Szentlélek által munkálkodik életemben.

B) Most így imádkozom:

„Drága Szentlélek, köszönöm, hogy itt vagy és betöltesz; rajtad és tőled függök. Te hoztad el Krisztus kegyelmét az életembe ... kérlek, plántáld szívembe a bölcsességet, a megértést, a tanácsadást, az erőt és az ismeretet, add a kinyilatkoztatást, hogy Istent tudjam dicsőíteni az igehirdetésben!” (Jn 14:26; Ef 1:17; 2Tim 1:7)

4. A szent kenyerek asztala

A) A lámpatartótól haladok a szent kenyerek asztalához (Ex 25:23–30). A szent kenyerek, melyek a papok táplálékául szolgáltak, Jézus *Krisztusra* emlékeztetnek: ő az *élet kenyere* (Jn 6:35).

B) Itt így imádkozom:

„Uram, köszönöm az Igét, s add, hogy naponta táplálkozzam vele!”

5. Az illatáldozati oltár

A) Az illatáldozati oltárhoz lépek. Annak idején illatos füstölőszert égettek rajta, melynek kellemes illata Istenhez szállt fel (Ex 30:1–10). A jó illat a szentek imádsága, a keresztyének *hálaimája* (Zsolt 141:2; Jel 8:3–4).

B) Az oltárnál a következőképpen *imádom* Istent mint mennyei Atyámat:

„Uram, Te vagy

Jahve Jire – mindenről gondoskodom (Gen 22:4),

Jahve Nisszi – az én zászlóm, győzelmem (Ex 15:17),

Jahve Salom – az én békességem (Bír 6:24).”¹

Bárhon, bármikor imádkozhatunk Istenhez, hiszen ő Atyánk!

6. A szentek szentje

A) A legszentebb helyen állt a *szövetség ládája* (Ex 25:10–22), melyet az engesztelés fedele takart be. A főpap évente egyszer *áldozati vért hintett* erre a fedélre. A vér Jézus Krisztus majdani, tökéletes áldozatáról beszélt. (A vér által a szövetség ládája – Isten királyi széke – ítélőszék helyett a kegyelem királyi székévé lett – Róm 3:25.)

B) A kegyelem ládája előtt tovább imádkozom Istenhez:

„Köszönöm, hogy a vér által megszabadultam a törvény átkától... A Sátán bilincsei lehulltak rólam. Mivel Jézus vére rajtam van, nem félek eléd – a legszentebb helyre – lépni.”

A szentek szentjében imádkozom feleségemért, fiaimért, gyülekezetemért, egyszóval mindenért. Imádságomnak ez a része több, mint egy órán át tart.

BEFEJEZÉS

Évtizedek óta naponta imádkozom a szent sátor mintája szerint, s ez minden forrást megnyitott nekem ahhoz, hogy áldott legyen a szolgálatom.

Az imádságnak ez a formája tökéletes összhangban áll Isten akaratával és általa kiteljesedik az imádságunk!

A fenti gondolatok segítségével – az igehirdetés alatt – tulajdonképpen egy „imasétát” tettünk, és közben tanultuk, hogyan lehet a szent sátor szimbólumai értelmében imádkozni.

3. Elemző prédikáció

Az elemző vagy magyarázó prédikáció (angol: expository preaching) az elágaztató igehirdetés másik típusa. Általában három vagy annál több egymást követő igeversen alapszik, melyek megadják a propozíciót, vagyis a központi gondolatot. Mi a fő különbség a témaprédikáció és az elemző prédikáció között? A témaprédikációban az igehirdető jelölheti meg a vázlatot, az elemző prédikációban teljes egészében a textus határozza meg a fő pontokat, s ezáltal az üzenet tartalmát.

Az elemző igehirdetésnek *öt nélkülözhetetlen jellegzetessége* van.² Hasonlók ezek egy készülék alapelemeihez. Vegyük példaként a rádiót, melynek alapelemei: a vevő (tuner), a kereső, az antenna és a hangszóró. Bármelyiket vegyük is ki, a maradék nem nevezhető többé rádiónak. Hasonlóan fontos alapelem az alább felsorolt öt fő jellemző mindegyike, amelyek *együtt* szükségesek ahhoz, hogy az igehirdetés valóban *elemző* legyen.

1. A textus: *három vagy több egymást követő igevers*.³ Hosszúsága fontos az igehirdetés felosztását tekintve: egy-két vers általában nem tartalmaz egy teljes gondolati egységet. Bár ki lehet emelni egy vagy két verset is, de a teljes szakasz összefüggéseinek ismerete feltétlenül szükséges ahhoz, hogy helyesen értsük meg jelentésüket. Az elemző igehirdetés alapigéje ezért egy *egyes szakasz*, és nem csupán egy vagy két vers.

¹ A héber kifejezéseket az igehirdető itt önmagára alkalmazta.

² Lásd részletesen Batson, George (1989): Expository Preaching, Brüsszel, Internationale Correspondence Institute (ICI), 16–24. o. Lásd még Javier, Eleazer E. (1995) A pásztor és munkája, Budapest, PTF-jegyzet, 110. o.

³ A homiléták álláspontja eltér egymástól ebben a kérdésben: az alapige hosszúságát nem sorolja mindenki a fő jellemzők közé.

2. *A proposíció vagy tétel.* Ez lényegében a központi gondolat, amely köré az egész prédikáció épül. A központi gondolat köré a perikópa mondanivalóit csoportosítjuk, mint amikor vasreszelékkel teleszórt üveglap alá mágnes rudat illesztünk, s erre a vasreszelék a mágneses erővonalak mentén rendeződik el. A központi gondolat köti össze egymással a fő elágaztatási pontokat, és teszi egységessé a prédikációt.

3. *A fő elágaztatási pontok.* Az összes fő elágaztatási pontnak egy igeszakaszból kell származnia. Az elemző igehirdetés mindig csak egy igehelyet fejt ki, illusztrál és alkalmaz egy igehirdetésen belül. Például nem beszélhetünk egy elemző igehirdetésen belül a Máté 7:7–11 alapján arról, hogy „miért kell imádkozni”, hozzátoldva a Máté 6:5–8 alapján, hogy „hogyan imádkozzunk”. Mindkét perikópa külön igehirdetést kíván, a részletes explikáció igénye miatt. Egy igehirdetésben a részletes explikáció alkalmazásával nem lehet eléggé kibontani két igeszakasz központi gondolatát és gondolatmenetét.

Tudnunk kell, hogy minden perikópának megvan a saját központi üzenete, amit a saját igeversei hordoznak! Egy perikópában nem nehéz megtalálni egy igehirdetés összes elágaztatási pontját, ha a részletes explikáció módszerét alkalmazzuk.

4. *Részletes explikáció.* Az elemző igehirdetésben ki kell fejteni egy bibliai szakaszt, ezért részletes magyarázatnak kell benne szerepelnie. John Stott ezt írja: „A Szentírás kifejtése, magyarázata azt jelenti, hogy előhozod a szövegből, ami benne van, és láthatóvá teszed azt. Az írásmagyarázó megnyitja, ami elzártnak látszik, érthetővé teszi, ami homályos, kibogozza az összekuszálódottnak tűnő szálakat, kibontja, ami el van rejtve. Az explikáció ellentéte a belemagyarázás, amikor valaki azt varrja a szövegbe, ami nincs is benne.”¹

Mindig explikációt végzünk, amikor kifejtjük, hogy egy bibliai vers mit jelent. Például az is explikáció, ha elmagyarázzuk, hogy mit jelent a Jn 3:16-ban olvasható *szeretet* fogalma. A részletes explikáció során azonban nemcsak egy kifejezés vagy egy vers értelmét mondjuk el, hanem egy bibliai szakasz értelmét úgy tárjuk fel, hogy kifejtjük a szakaszban található kulcsszavak és -kifejezések értelmét. Ez szükséges ahhoz, hogy megértsük, amit a szentíró, illetve a textus mondani akar.

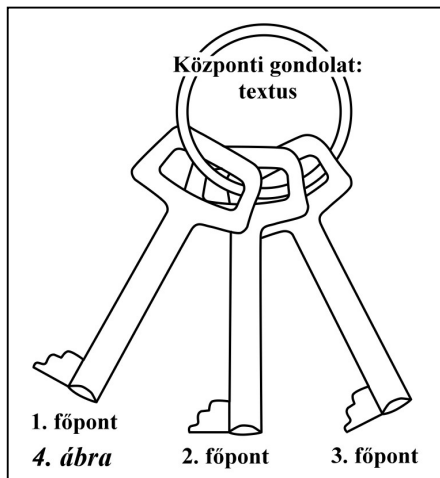
5. *Az applikáció.* Ez azt jelenti, hogy a hirdetett igazságot alkalmazni kell a gyakorlati életre, és fel kell szólítani a hallgatóságot az állásfoglalásra. Spurgeon, a híres 19. századi prédikátor mondta: „Akkor kezdődik az igehirdetés, amikor az applikáció.” Ezt úgy értjük, hogy applikáció nélkül a prédikáció nem prédikáció. Minden igehirdetésnek az a célja, hogy válaszra találjon a hallgatókban. Isten nem csupán informálni, hanem átformálni szeretne minket igéje által. Ez cselekvésre szólít.

Jézus is hangsúlyozza az applikáció szükségességét: a gyakorlatba ültessük át az ő beszédeit (Máté 7:24). Pál szerint az ige alkalmazása a mindennapi életben díszére válik Istenünk tanításának (Tit 2:10). A díszére válik (kosmeo) igéből származik a kozmetika kifejezés. Ez az összefüggés arra utal, hogy az ige helyes gyakorlati alkalmazása vonzóvá, széppé, kíváncsossá teszi mások számára az evangéliumot.

Az igehirdetésben az applikációval célozzuk meg a hallgatót, hogy válaszoljon az igehirdetés üzenetére, amely a felosztás pontjaiban jelenik meg. Az elágaztatás minden főpontja alatt applikációs alpontot (és illusztrációt²) kell beiktatni. Ezek az alpontok vonják be az emberek életét az igei igazságokba. Megmutatják, hogyan legyenek tevékeny cselekvői az igének.

¹ Idézi Batson (1989) 16. o.

² Az illusztráció témaköre külön tanulmányt igényelne, itt csak utalunk rá. (A példaként adott vázlatban azonban megjelöltük.)

Az elemző igehirdetésben a *textusból* származó *központi gondolat* az a bizonyos kulcskarika, amelyre a főpontokat felfűzzük (4. ábra).

Az elemző igehirdetés *előnyei*:¹ 1. A mondanivaló nagyon is kívánt egységét biztosítja. 2. Könnyen áttekinthető, követhető; a fák nem takarják el az erdőt (a textus egyes szavai a főgondolatot), hanem az erdő a maga teljes pompájában tárul az emberek szeme elé. 3. Egy-egy rövid textus hallatlan gazdagsága tárul fel általa.

George O. Wood az elemző igehirdetés gyakorlati *hasznaként* – többek között – a következőket sorolja föl: a gyülekezetben szellemi érettséget eredményez, a megbízhatóság érzetét erősíti, bőséges

lehetőséget kínál a prédikációs források gyarapítására, a pásztori szolgálat tartósságát növeli (megóv attól, hogy az igehirdető kiprédikálja magát).²

Egyes homiléták (pl. Boross G.) szerint a módszer *hátránya és kísértése*: a sablonosság, az ún. külső kategóriák behozatala. Például: alapigénk Isten gondviseléséről beszél a család, az egyház, a nemzet szemszögéből stb. A másik hátránya: a nüánszok elhanyagolása; sok apró vagy éppen jelentősebb részletre nincs mód kitérni. Ha például a tékozló fiú története alapján így építkezem: 1. Mik a megtérés motívumai? 2. Mi a megtérés módja? 3. Mik az áldásai? – Ebben az esetben nem áll módomban az idősebb fiú magatartásáról szólni.

Az elemző prédikáció olyan igehirdetés, amely három vagy több versből álló, összefüggő igeszakaszra épül; az igeszakasz egyben megadja valamennyi fő elágaztatási pontját is, továbbá részletes explikációból, applikációból áll, és egy központi gondolat vagy proposíció köré épül.

Példa az elemző igehirdetésre

Az alábbi vázlatban George Batson nyomán bemutatjuk egy elemző igehirdetés szerkezetét.³ Vizsgáljuk meg alaposan, figyeljük meg az igehirdetés menetét!

Cím: Ragaszkodunk hitvallásunkhoz

Textus: Zsid 4:14–16

Központi gondolat:

A hívő ember minden körülményben ragaszkodik hitvallásához (hite megvallásához)

BEVEZETÉS

Hétköznapi események, amelyek „ragaszkodást”, kitartást kívánnak:

- Egyetem – felkészülés, tanulás a félévi vizsgákra
- Sport – a futballkapu védelme rendszeres gyakorlást kíván

Keresztény életünkben is történnek olyan dolgok, amelyek során kitartóknak kell lennünk. Meg kell maradnunk a hitben üldöztetés, gúnyolódás, anyagi gondok vagy szenvedések között is.

Átvezető gondolat: Nézzük meg Isten Igéjében, miért kell a hívő embernek ragaszkodnia hitéhez és hite megvallásához a nehéz körülmények között is!

¹ Az *elemző* igehirdetésnek az előnyeit és hátrányait Boross (2005) 150. o. alapján soroljuk fel, ahol is általánosan az *elágaztatásról* mint építkezési formáról van szó. Az elágaztató építkezési forma kiemelkedő protestáns képviselői Ravasz László és Victor János. Megjegyezzük, hogy Batson az elágaztató beszéd típus alatt több típust különböztet meg, ezek egyike az elemző igehirdetés, melynek kritériumai között szigorúan megkülönbözteti az alapige hosszúságát. További részletekre itt nem térhetünk ki.

² Lásd részletesen Wood, George O. (2003) Miért hasznos az elemző igehirdetés a gyülekezetben?, Tárház, I. évf., 1. szám, 15–19. o.

³ Vö. Batson (1989) 22–24. o.

ELEMZÉS (KIFEJTÉS)

1. Ragaszkodunk hitvallásunkhoz, mert Krisztus győzelmet aratott értünk (14. v.)

Explikáció (1): *ragaszkodunk* (**kratew**) mint kulcsszó. Ez a szó a görögben az *erő* (**kratoj**) szóból származik. Ezért úgy fordíthatjuk, hogy „*ragaszkodunk minden erőnkkel*”.

Illusztráció (1): Ugyanezt a szót használja Jézus, amikor arról beszél, hogy ha valakinek egyetlen juha verembe esik, *megragadja*, és kihúzza azt (Mt 12:11). Bár negatív példa, de jól szemlélteti az erőteljes mozzanatot az, amikor a gonosz szolga *torkon ragadja* a neki adós szolgatársát (Mt 18:28). A végső időkről szóló prófécia szerint pedig János látta, amint egy angyal *megragadta* és megkötözte a Sárkányt (Jel 20:2).

Explikáció (2): *hitvallás* (**omologia**) mint kulcsszó. Annyit jelent: a hit megvallása, kinyilvánítása.

Illusztráció (2): Pál apostol bátorítja Timóteust, hogy harcolja meg a hit (**pistij**) nemes harcát, és nyerje el az örök életet, amelyről vallást tett szép *hitvallással* sok tanú előtt (bemerítkezéssel, szóbeli tanúságtétellel) (**omologew** – vallást vagy hitet tesz valaki mellett – 1Tim 6:12).

Explikáció (3): *áthatolt az egeken*. Ez a kifejezés Krisztus győzelmes mennybemenetelére és megdicsőülésére utal. Miután legyőzte a bűnt és a Sátánt, „*felvitetett dicsőségben*” (1Tim 3:16).

Illusztráció (3): Krisztus győzelmét Pál úgy írja le, mint a győztes hadvezér diadalmenetét (Kol 2:15).

Applikáció: Krisztus mennybemenetele, megdicsőülése és az, hogy Isten jobbján van, a garancia arra, hogy diadalmaskodhatunk minden gonosz erő és sátáni hatalom fölött. Az ő győzelme a mi győzelmünk. Jusson eszünkbe minden küzdelemünkben: „*Nem azért harcolunk, hogy legyőzzük a Sátánt, hanem azért, mert már le van győzve!*” Ragaszkodjunk hitünk megvallásához, mert Krisztus diadalmaskodott értünk!

2. Ragaszkodunk hitvallásunkhoz, mert Krisztus megindul erőtlenségeinken (15. v.)

Explikáció (1): *megindul* (**sumpage%**) mint kulcsszó. Szó szerint azt jelenti az eredeti kifejezés, hogy „*részvétet érez*”, „*együtt érez*”, „*együtt szenved*”.

Explikáció (2): *hozzánk hasonlóan kísértést szenvedett mindenben*. Ez a gondolat érthetővé teszi, miért tud együtt érezni velünk Jézus. Ő is átment mindazokon a kísértéseken, megpróbáltatásokon, amikben mi vagyunk, és mindeközben tudatosan szembeszállt a bűnnel.

Illusztráció: Jézus együtt érez Máriával Lázár sírjánál (Jn 11:32–35). Megrendült lelkében (33. v.) és könnyekre fakadt (35. v.).

Applikáció: Krisztus együtt érez velünk a nehézségeinkben. Jézus (át)érzi, hogy mire van szükségünk szomorúságunkban, fájdalomainkban vagy gondjaink között. Ragaszkodjunk hitvallásunkhoz, hiszen együtt érző Megváltónk van!

3. Ragaszkodunk hitvallásunkhoz, mert Krisztus kegyelmez, amikor segítségre van szükségünk (16. v.)

Explikáció (1): *bizalom* (**parrhsia**), bátorság, nyíltság mint kulcsszó. Az Istenbe és az ő segítségébe vetett bizalmat jelzi: szabadon beszélhetünk előtte, mindent elmondhatunk neki. Egész biztosan megsegít, kétség nem fér hozzá!

Explikáció (2): *kegyelmez* mint kulcsszó. Itt Krisztus könyörületéről és kegyelméről (**eleoj kai xarij**) beszél a Szentírás. A segítség nem fizetségként jár, hanem kegyelemből adatik – és ez erősítheti bizalmunkat.

Explikáció (3): *amikor segítségre van szükségünk*. Ez a kifejezés (**eukairoj**) azt jelenti, hogy a *kellő időben*, *pontos időben* érkezik a segítség. A kegyelem, a segítség mindig kész, de Isten időzítése szerint érkezik. Néha megengedi az Úr, hogy hosszabb ideig legyünk nehéz helyzetben, mielőtt beavatkozna.

Illusztráció: Péter apostol kiszabadulása a börtönből (ApCs 12:6–11). Éppen az utolsó éjszakán történt a szabadulása, mielőtt I. Heródes Agrippa kivégeztette volna őt.

Applikáció: Mindig szükségünk van Krisztus segítségére. Érhet bár üldöztetés, háborúság, jöhet magány, de Krisztus megígérte, hogy időben segítségünkre siet. Ha várat is magára, nem feledkezett meg rólunk!

BEFEJEZÉS

Átvezető gondolat: Mindnyájunknak ragaszkodnunk kell hitünkhöz és hitünk megvallásához a nehézségek idején is! Úgy zárjuk szívünkbe a Zsid 4:14–16 verseit, hogy eszünkbe jussanak, amikor szükségünk lesz rájuk! Írjuk le, és tanuljuk meg kívülről! Velünk lesz és beszél velünk a szükség idején.

Összefoglaló befejezés:

1) Ragaszkodjunk hitvallásunkhoz, mert Krisztus már legyőzte lelkünk ellenségét!

2) Ragaszkodjunk hitvallásunkhoz, mert Krisztus együtt érez velünk!

3) Ragaszkodjunk hitvallásunkhoz, mert Krisztus megsegít a kellő időben! Ő soha nem hagy cserben!

A prédikáció-típusok összehasonlító táblázata:

Típus	Textus	Propozíció	Elág.pontok	Explikáció	Applikáció
Homilia	3 v. több vers	nincs	nincs	van	van
Téma prédikáció	1 helyről	van	több igehelyből	kevés	van
Elemző igehirdetés	3 v. több vers	van	egy textusból	részletes	részletes

A döntési mechanizmus problémái a szabadegyházi közösségekben (vezetéstudományi esszé)

Amerikában hallottam egy „hívő” viccet. Egyszer egy hajó a fekete Afrika partjai felé tartott, amikor zátonyra futott és süllyedni kezdett. Leeresztették a mentőcsónakokat és szép sorban mindenkit a közeli kis szigetekre szállítottak. Csak négy misszionárius maradt a süllyedő hajón. Várták a mentőcsónakot, de hiába, mert a hajó egyre gyorsabban süllyedt. Ekkor megszólalt a katolikus misszionárius:

- Testvéreim, itt van az idő, győnjünk meg egymásnak.

A kálvinista pap erre azt felelte:

- Előbb olvassuk el a mai textust.

Ellene mondott ennek a baptista lelkipásztor, aki egy énekkar megszervezését ajánlotta. Végül az adventista zárta be a vitát:

- Tévedtek testvéreim, előbb egy bizottságot kell szervezni.

Túl sok „elvi vitát” hallottam ahhoz, hogy tanúsítsam: ez a vicc, sajnos, igaz. A mentőcsónak készítés vagy az úszni tudás helyett vitákat szeretnénk rendezni a legjobbnak gondolt megoldásról, miközben – elsüllyed a hajó. A burjánzó és se vége, se hossza bizottsági ülések ellenére egyre kevesebb jó döntés születik, így közösségeink belső hangulata is folyton romlik. Sokan hiszik, hogy igaza van annak a jeles Murphy törvénynek, mely szerint *„a teve egy bizottság által tervezett ló.”* Pedig ez az elmés mondás csak akkor igaz, ha rosszul működik a bizottság. Egyre világosabban kitűnik, hogy a szabadegyházi gyülekezetek belső közösségi állapotát nem az egyre kevesebbet érő bizottsági döntések javíthatják meg, hanem az, ha tisztázott körülmények között, demokratikusan és nem manipuláltan mozgósítani tudjuk a tagokat, akikért a vezetés van. Közös feladataink megoldásában egy összehangolt csoport sokkal hatékonyabb, mint egyetlen személy. Ezért Isten ügyét nem az autokratikus zsarnokok viszik előre, hanem azok, akik a többi embert be tudják kapcsolni a munkába, érdekeltté tudják tenni őket a megoldásban és felébresztik bennük a köteleességtudatot. A döntések meghozatala előtt erre kellene figyelniük. Szívesen hozunk mások számára kötelezően végrehajtandó döntéseket, de (szerencsére) nincs kezünkben az a kényszerítő eszköz, amivel ezeket végre tudnánk hajtani. A furfangosan kicsikart szavazattöbbség erre nem elegendő. Ezzel nem tudjuk megnyerni azokat, akiknek a fáradozására, önzetlen munkájára szükségünk van a tervek kivitelezéséhez. Sokszor ezért történik meg az, hogy jó szándékunk ellenére sem fogadják készséggel döntéseinket, mert úgy érzik a tagok, hogy ők a tervezésből kimaradtak, a vezetők önélnélük döntöttek. Ezért legtöbb esetben csak a visszabeszélés, a tagadás „demokratizmusa” érvényesül a közösségekben.

A demokráciára amúgy is nehéz napok járnak. A demokratikus döntéshez szükséges információk nem állnak a döntéshozók rendelkezésére és ezért eluralkodik a megtévesztő manipuláció. Nagyon sokszor a látó, értő kisebbség véleményét a manipulált többség szavazatával igyekeznek elhallgattatni. A szabadegyházi közösségek az angolszász demokratikus vezetési modell alapján jöttek létre, melynek hagyományai a puritanizmusig vezethetők vissza. Meg kellett küzdeniük történetük első szakaszában a régi anyaegházak diktatórikus alapokon kiépült szervezetével, egyházi jogrendszerével. Ezért egyházszervezetük csak később szükségből épült ki. Ezeknek az egyházaknak elindítója nem egy személy volt, hanem egy csoport, amelyik közösen hozta meg döntéseit. Ezért nem köthető egy névhez sem a baptista, a metodista vagy az adventista, sem pedig a pünkösdi közösségek indulása. E közösségeknek története demokratikus társadalmi légkörben indult. A

demokrácia alapszabálya, hogy a döntésekben a többségi közakarat érvényesüljön, de a többségnek nincs mindig igaza. Olyan rendszerre van szükség, amely a lehető legteljesebb egyetértésre épül. Ehhez viszont az embereknek szüksége van azokra az információkra, amelyek nyomán meg tudják hozni a felelős döntést, másrészt pedig, a döntéshozóknak gondosan figyelembe kell venniük a másféle pozitív vélemények használható elemeit. A jó döntés az egyetértésre, közmegegyezésre épül, nem pedig a kicsikart többségi szavazatra. Egy-két meggondolatlanul leadott szavazat nem biztosítja a javaslat megvalósítását. A közmegegyezés adja a legjobb esélyt a határozat végrehajtására. Ekkor derül ki, hogy egy csoporton belül van-e elegendő szakértelem és felelősségtudat ahhoz, hogy a teendőket végrehajtsák.

Csapatvezetésre van szükség. Nem hisszük azt, hogy vannak a Szentlélek által befolyásolt vezetők, és vannak a semmihez nem értő vezetettek, a laikusok. Közösen, mindnyájan a Szentlélek vezetése alatt vagyunk. A csapatvezetés nem tisztán demokratikus vezetés. Ennél valamivel több. A demokratikus vezetés lényege a különböző döntések megszavaztatása és a formális többség általi kormányozás. Ha ezt a formálisan demokrata módszert használjuk, akkor a gyülekezet, az egyház darabokra, különböző érdekcsoportokra töredezik és egy idő múltán, vezethetatlenné válik. Ha egy vezető következetesen arra törekszik, hogy a saját elgondolását úgy „demokratizálja”, hogy annak csupán szavazattöbbséget biztosítson, lényegében feladta a vezetéset. A bizottságok, lassan látható kötelezettségek, hatáskörök és a felelősség hiányától szenvedő, veszekedő csoportokká válnak. Így nem segítik, hanem megbénítják az eredményes munkát.

A csapatvezetés nem azt jelenti, hogy mindenki mindenben dönt, hanem azt, hogy a döntések előkészítésében mindenki a neki adott képességek szerint részt vesz, a javaslatokhoz hozzátesz. Nem kritizál, hanem vállal. A csapatvezetés nem manipuláló vezetés. A diktatórikus vezető szereti elhitetni a bizottságával, hogy ők is részt vesznek a döntésben, holott ez nem igaz. A bizottság csak a diktátor álcája, olykor meg bűnbakja, olyan emberek csoportja lesz, akiket arra választottak ki, hogy csak helyeslően bólogathatnak, akikkel a vezető játszadozik, mint macska az egérrel.

A legtöbb szabadegyházi közösség szervezete a képviseleti rendszerre épül. Egy bizonyos feladatra – meghatározott időre –, meghatalmazást kapnak a gyülekezet megválasztott hivatalosai és végzett munkájukról beszámolósi kötelezettséggel élnek. Ez a rendszer viszont csak úgy működik, ha a döntések manipulációtól mentesen, tisztán és főként gyorsan születnek. Több mint félszázados tapasztalataim és hosszas összehasonlító vizsgálataim nyomán úgy látom, hogy szervezeti életünk legnagyobb gondja az, hogy nehezen születnek meg döntéseink és a megvalósulás folyamatában a viták és a véleménycserék helyét, szerepét nem látjuk. Nem a tennivalók felől értékeljük a folyamatokat, hanem személyes érzelmeink, érdekeink alapján ítélkezünk. Megvalósítható ötletek helyett cinkosokat keresünk. Egyre többször tapasztaljuk, hogy a vezetők a jónak tartott, elvileg indokolt döntéseiket titokban, a demokratikus nyilvánosság kizárásával akarják véghezvinni, azt gondolva, hogy ezzel boldogítják majd a rájuk bízottakat. Ennek viszont az a következménye, hogy sok az utólag vitatott döntés. Nehezen alakul ki az egymásra építő jó döntések sora, ami az egészséges fejlődés alapvető feltétele.

Ez az írás segítséget szeretne nyújtani ennek a vezetésbeli anomáliának a felszámolásában olyan formán, hogy az igény megjelenésétől a megvalósulásig nyomon kíséri a folyamatot. Tisztában vagyok azzal, hogy ennek az írásnak nyomán nem szűnnek meg azok a problémák, amelyek közösségi együttlétünket terhelik, de talán alkalmas lesz arra, hogy a vezetés kérdéséről gondolkodjunk. Legtöbbször azt gondoljuk, hogy a vezetés egy olyan „készség”, ami velünk születik és nem kell tanulni. Ez tévedés. Itt is igaz: a gyakorlat teszi a mestert. Isten is csak őszinte erőfeszítéseinkre fogja adni áldását.

A döntés előtt

Csak akkor születik jó döntés, ha van egy jól körülhatárolható reális **igény**, egy megfogható reális dolog megvalósítására. A demokratikus döntés alapja ennek az igénynek a pontos ismerete. Aki nem ismeri ezt az igényt, alkalmatlan lesz a tervezésre és a döntésre. A vezetőnek az a kötelessége, hogy ezeket az igényeket felismerje. A koncepció nélküli vezető ezen a ponton mérettetik meg először, és itt találhatik könnyűnek. Ha a vezetőt a közösség igényétől, céljaitól eltérő érdekek mozgatják, akkor nem ismeri fel a közösség valós szükségletét, és nem tud célt adni a közösség létének. Ha egy csoport nem tud közös nevezőre jutni a teendőket illetően, irányt téveszt és elbukik.

Az igényből **ötlet** születik, ami a döntés alapja és a később megvalósuló eredmény szülőanyja. Ez természetesen feszültségeket szül, amelyeket a vezetőnek egészséges irányban kell felhasználnia. A feszültség önmagában nem baj, csak azt mutatja, hogy az ötlet energiákat hívott elő, amelyeket fel kell használnunk az egészséges, jó alkotómunkához. A vita nélkül elfogadott ötlet nagyon veszélyes, mert nincs mód arra, hogy a feladat megvalósulásának érdekében közös nevezőre jussanak a tagok. A „bólogatójánosok” passzív emberek, akikre a végrehajtásban nem számíthatunk.

Az ötlet megszületését **vita** kell, hogy kövesse, amiben lehetőség szerint bele kell vonni mindenkit, aki a döntésben, a kivitelezésben részt vehet. Egy ötlet annál jobb, minél többen érzik úgy, hogy ők találták ki, mint megoldást, a közös problémára. A vezetésnek itt az a feladata, hogy a vita során elhangzó minden használható ötletet, felajánlást lehetőleg begyűjtsön, és az ötlethez hozzákapszolja. A jó vezetőnek gondoskodnia kell arról, hogy a csoport minden tagja szükségleteinek, kívánságainak és képzettségének megfelelően részt vegyen a munkában és ezért elismerést is kapjon. Ez nem dicséret, hanem az önkritikához feltétlenül szükséges elismerés.

Itt kell eldölni, hogy az igény valós-e, és az ötlet mennyire fejezi ki a meglévő igényt. Ez a vita a vezetés számára az információgyűjtés ideje. Nagyon fontos, hogy minden személyválogatás és nagyképi okoskodás nélkül történjen ez az információgyűjtés. Ügyelni kell arra is, hogy a csoportot, vagy bárkit egyénileg el ne nyomjanak. Ez az alapja a jó határozati javaslatnak. Elsősorban nem a vélemények ütköztetése itt a cél, hanem a különböző nézetek, elgondolások, javaslatok koordinálása. Így történik meg a csoportgondolkodás kialakítása. Fontos, hogy a vita során a manipuláció lelepleződjön, hogy az egyéni érdekeket ne úgy kommunikálják a közösség felé, mint közös célt. A vezető legfontosabb feladata az, hogy ügyeljen a vita tisztaságára.

Arra is törekedni kell, hogy ez a vita időben és tartalommal ne legyen parttalan. Csak az igényre és a belőle eredő ötletre koncentráljunk. A véleményeket ne a szerint ítéljük meg, hogy a véleményt mondó milyen ember, milyen okos, milyen keresztény a mi megítélésünk szerint stb., hanem aszerint, hogy mennyiben szolgálja a reális igénynek megfelelő ötlet jobb kibontását. Egy ilyen vitának nem a megosztottság erősítése, hanem a közmegegyezés kialakítása a célja. Ha ez megtörténik, akkor készül el egy jó határozati javaslat.

A vitát jól előkészített **határozati javaslat** zárja le. Ennek alapján kell, hogy a döntéshozók eldöntsék, hogy az ötlet megfelel-e az igénynek és van-e reális alapja a megvalósulásnak. A döntéshez kevés az, ha az ötletből egy hatásos reklámszöveget formálunk, ami döntésre kész. A felelős döntéshez információra van szüksége a döntéshozóknak. A javaslat elkészítését megelőző vita segítségével kell minden információt begyűjteni. A javaslat előkészítésében hasznát vehetjük a Quintilianus-i hexameter hat alap kérdőszavának:

- Mit akarok?
 - Addig nincs jó javaslat, amíg az igénynek és az ötletnek megfelelő célt nem tudom pontosan és közérthetően megfogalmazni.

- Mikor akarom?
 - A javaslatból csak akkor lesz reális döntés, ha az időbeli kereteket is körültekintően megtervezem. Az időben végig nem gondolt döntés komolytalan.
- Miért akarom?
 - A döntéshez csak úgy lehet megnyerni a döntéshozókat, ha a javaslatomban pontosan tisztázom a döntés fontosságát, értelmét. Ezt azért kell megtenni, mert a döntéshozóknak egyetértésére épül fel a további munka.
- Hogyan akarom?
 - Az ötlet kivitelezésének módszerét is tisztázni kell, hogy a döntés után a megfelelő emberekre rá lehessen bízni a döntés végrehajtását. Ez az elméleti cél és a gyakorlati megvalósítás ütköztetése.
- Kikkel akarom?
 - Azt kell a javaslatban feltárni, hogy rendelkezünk-e a megfelelő személyekkel, akik képesek a javaslatot megvalósítani. Ha nincsenek megfelelő képességű emberek, a legnagyobb terv is semmivé válik.
- Miből akarom?
 - Az alapvető anyagi feltételek vizsgálata nélkül csak irreális tervek születnek, amik nem a megoldást segítik elő, hanem a megoldásra váró közösséget inkább elcsüggesztik.

A határozati javaslat kidolgozása, nem a döntéshozó testület feladata. Ez nem kollektív munka, hanem a megválasztott vezető(k) feladata a javaslat elkészítése, vagy elkészíttetése. Ebben mutatkozik meg a vezető igazi rátermettsége. A vezetésstudomány – James MacGregor Burns nyomán –, a vezetésnek kétféle típusát különbözteti meg: az üzletbonyolító és az átalakító vezetési típust. Az üzletbonyolító alkukat köt a ráadott szavazatokért, ami a formális többség biztosításához szükséges, fizet. Ennek az a baja, hogy igazán jelentős eredményeket nem lehet vele elérni, mert az alku elveszi az időt a végrehajtástól. Az átalakító vezetés az emberek jobbik énjének kibontakoztatása. Ez az út felel meg a kereszténység alapvető célkitűzéseinek. Az embereket arra kell motiválni, hogy ismerjék fel azokat a feladatokat, amelyeket Isten elvár tőlük. Ha szolgálnak, nem a vezető(k)nek szolgálnak, hanem Jézusnak. Mivel tudjuk, hogy tennivalóinkhoz felülről kapunk erőt, önértékeinket meghaladhatjuk. Tennivalóinkhoz – ha ezeket hitben fogadjuk el –, Isten adja a Szentlélek ajándékát. Ezeket nem elfojtani, hanem felhasználni hivatott a vezető. Így a gyülekezet igény szintje is növekedni fog. Nem elégszik meg a „langymeleg” átlagossal, hanem mer közösen, a realitás talaján, nem álmodozva csupán, nagyot alkotni.

A döntéshozó testületről, a **bizottságról** is érdemes néhány szót váltani. A bizottság nem tud fogalmazni, csak döntést tud hozni. Ezért a javaslatot időben meg kell ismertetni a döntéshozókkal, hogy fel tudjanak készülni az érdemi vitára. A vita annál nehezebben ér cél, minél kevesebb információt juttatunk el a döntéshozókhoz. A gyenge, koncepciótlan vezetés arra törekszik, hogy a döntéshozók hozzá nem értő, a szükséges döntések átlátására alkalmatlan személyek legyenek. Ugyanezt a módszert követik a diktatórikus vezetők is. Az ilyen bizottság nem tudja segíteni a vezetést, csak bólogatva elfogadni, formálisan tudomásul venni, legfeljebb elutasítani tud. Nem képes arra, hogy a döntési folyamatban konstruktív módon jelen legyen. Ezzel a vezetés önmagát szegényíti, hiszen így a határozatok komolysága, kivitelezhetősége kerül veszélybe. Ha manipulálni próbálja a bizottságot, akkor veszedelmet, intrikát idéz elő és a hasznos energiát nem a produktív munkára, hanem egymás kiszorítására fogják használni a bizottság tagjai. A bizottságnak együtt kell működni a vezetővel, de ez csak úgy lehetséges, ha a vezető is együttműködik a bizottsággal. Társként és nem alárendelt személyekként kezeli őket.

A döntés

Nem a javaslat előkészítői hozzák, de nem is közfelkiáltással születik a döntés. A jó döntéshozó előre nem kötelezheti el magát egyik vagy másik vélemény mellett, hanem megpróbál objektíven, személyes érdek nélkül, felelősen dönteni. Ehhez mérlegelésre, gondolkodásra és kellő időre van szüksége. Ezért a **határozati javaslatot** jóval a döntésre összehívott bizottsági ülés előtt, minden szükséges információval felszerelve **el kell juttatni a döntéshozókhoz**, akiknek a javaslatot kritikusan értékelniük kell. Ha ez nem történik meg, akkor csak formális döntés születik, aminek az a következménye, hogy a meghozott döntés végrehajtásához nehezen, vagy nem lehet aktivizálni a közösséget. Az elkapkodott, nem előkészített javaslatra az emberek közömbösségükkel szavaznak valahogyan így: „*A ti dolgotok, ti csináljátok, mi majd mást csinálunk*”.

A javaslatot a döntéshozó testületnek **meg kell vitatni**. Ez csak akkor indulhat el, ha a javaslatnak megvan a minimális támogatottsága. Ezért a döntéshozó testület vezetőjének meg kell kérdeznie a testületet, hogy alkalmasnak tartják-e a javaslatot a vitára. Ez kiszűri az előkészítetlen, felületes javaslatokat és megóvjá a döntéshozó testületet a felesleges és időhúzó vitáktól. Ha a válasz igen, akkor a következő lépésben a javaslat egyes elemeire rákérdézhetnek a jelenlévők. A vita viszont nem a felett folyik már, hogy kell-e ez a javaslat vagy sem. Ha alkalmasnak tartotta a döntéshozó testület az anyagot a vitára, akkor ennek a vitának a megvalósíthatóságáról kell szólni. Alapkérdés: Milyen reális esélye van annak, hogy a tervből valóság legyen? A javaslat előkészítőinek rendelkezniük kell azokkal az alapvető információkkal, amelyek erre a kérdésre vonatkoznak. Ha egy lényeges kérdésben, ami a vita során felszínre kerül nincs felelet, akkor el kell halasztani a döntést. Ebben a vitában a **javaslat módosulhat**, sőt, az a javaslat valósul meg a legkönnyebben, amelynek során sok vitatott kérdés kerül elő. A javaslat gazdagodhat olyan elemekkel, amelyek a vita során elfogadásra kerülnek. Ennek a vitának az a célja, hogy a javaslat megszabaduljon azoktól az irreális elemektől, illúzióktól, amelyek a megvalósulását komolyan akadályozhatják. Ez a vita ahhoz is hozzásegíti a végrehajtásra választott személyeket, hogy érthetően, mindenki számára elfogadható módon kommunikáljanak a tervezetről.

A döntés első fázisa tehát az, hogy a javaslatra vagy igent, vagy nemet mond a testület. A vita során szükségszerűen módosul, gazdagodik a javaslat. Óvakodjunk olyan döntéseket ráerőltetni a testületre, amelyek nagyon megosztják a döntéshozókat. Semmiképpen nem döntheti el a javaslattevő szavazata a vitát. Az ő feladata érvelni, előkészíteni és nem szavazni. Egy vezető azzal szerezhet magának tekintélyt, ha a másféle véleményeket a maga javaslatába be tudja építeni. A vita vezetője úgy őrizheti meg pártatlanságát, ha nem avatkozik bele szavazatával a döntésbe. A személyes szimpátiák és antipátiák alapján meghozott döntések, nagyon veszélyes útra vihetik a javaslatot.

A bizottsági megvitatás **néhány buktatójára** is figyelniük kell. Az erőltetett agitatív módszer, ellenállást szül. Ha valamit csak a vezető, vagy a javaslattevő akar és ehhez minden áron meg akarja agitálni a döntéshozókat, akkor az csak a gyanút és az ellenállást növeli. Az a magatartás sem vezet sikerre, amikor védekezni kezdenek még mielőtt a javaslatot bármiféle érdembeli bírálat érte volna. Ha a kritikai észrevételeket nem fogadják el, a javaslat megvalósulását késleltetik. Barátokat kell szerezni, olyanokat, akik velük, velünk együtt készek legjobb tudásukat adni a javaslat megvalósításához. Ilyen barátokat csak úgy találunk, ha a döntéshozók szabad, jóindulatú döntéseit tiszteljük és beépítjük javaslatunkba. A döntés előtt a döntéshozóknak el kell oda jutni, hogy a közös javaslatban mindnyájunk munkája, ötlete benne van. Ekkor lehetünk csak biztosak abban, hogy a megvalósításban sem hagynak magunkra.

A döntéseinkben mindig számolni kell a várható hatásokra is. A konfliktusokat könnyebb megelőzni, mint később megoldani. Ezért ne hozzunk információ hiányos javaslatot

a döntéshozók elé, vagy a várható hatások kivédésére nem készültünk fel, vagy a megvalósítására semmiféle optimális esélyünk nincs. Olyan döntéseket erőltetni, amik csupán személyes érdekeinket szolgálják – erkölcstelen. Nem ártana egy-egy döntés meghozatalánál arra gondolni, hogy az árvíz ellen gátakkal kell védekezni, nem pedig azzal, hogy elrendeljük: „mindenki tanuljon meg a víz alatt lélegezni”.

Vezetés nincs döntés nélkül, de a döntés nem hoz önmagában eredményt. Ha valamit elhatározunk, és parancsot adunk a kivitelezésére, attól még az nem valósul meg. A jó terv, a jó döntés önmagában nem érték, csak lehetőség, amit ki kell aknáznunk. A rosszul előkészített döntés szükségtelen feszültségeket szül. Ennek az az eredménye, hogy vagy elhúzódik a megvalósulás ideje és ezzel sok alkalmat, lehetőséget elveszítünk, vagy pedig az elsietett döntések nyomán zsákutcába futunk, ami nagy energiavesztéssel jár, és a későbbi terveink elfogadását, megvalósulását akadályozza.

Ha a javaslat elfogadásra került, nem ért véget a bizottság munkája. A határozat végrehajtásához szükség van **megbízatásokat adni**, emellé megfelelő anyagi és személyi eszközöket rendelni és optimális határidőket szabni. A határozatot minden érintettel tudatni kell. Biztosítani kell a határozat megismertetését a lehető legszélesebb körben. Mozgósítani kell a kivitelezésben érintetteket. Ehhez viszont az szükséges, hogy a kivitelezés irányításával megbízott személyt felelősséggel és a kivitelezéshez szükséges kereteken belül, önálló döntési joggal felhatalmazzuk. Azok tudnak felelősséget vállalni, akik az elfogadott javaslaton belül, a kivitelezéshez szükséges szabad döntési jogkörrel rendelkeznek.

A döntés után

A döntés megszületése után a legfontosabb feladat a végrehajtás megszervezése. Ha a végrehajtásra megválasztottak nem kapnak világos, egyértelmű utasítást a végrehajtás megszervezésére, akkor hiábavaló volt minden addigi munka. Természetesen a döntés után már semmi helye nincs visszatérni arra a vitára, hogy tegyük-e vagy sem, amit elhatároztunk. Éppen ennek elkerülésére kell a javaslat előtt egy széleskörű igényfelmérő vitát, közvélemény kutatást, ötletbörzét rendezni. A döntéshozó testület tagjai a saját, többséggel hozott döntésüket a kívülállók előtt nem vitathatják. Nekik a döntést előkészítő vitában kell érvelni. Itt kell arra törekedniük, hogy a javaslat azzal is gazdagodjon, amire ők ébredtek rá. A megvalósítás leoptimálisabb módját kell megkeresni. A konstruktív kritikai véleményeket, a döntést megelőző vita során már be kellett építeni a végleges döntésbe. Ezzel gazdagodott, elfogadhatóbbá lett az eredeti javaslat. Most a kivitelezéshez keresni hasznos ötleteket és főként felajánlásokat.

Bizottsági döntéseink gyengéje mindig abban van, hogy a javaslat periódusában a legtöbben nem veszik komolyan a vitát, és csak a döntés után akarnak tiltakozni a számukra nem tetsző elemek ellen. Ez semmiféle megoldást nem ad az eredeti kérdésre. Csak a határozat megvalósítását akadályozza és ezzel a demokratikus döntési folyamatot is lejárátja. Ha egy közösség ebbe a zsákutcába jut, akkor a demokratikus folyamatok lelassulnak és eluralkodik az anarchia, amit a vezetés nagyon sokszor diktatúrával akar ellensúlyozni. Ennek elkerülésére a döntésről mihamarabb pontosan, szabatosan és lényegre törően informálni kell azokat, akikre a döntés vonatkozik.

A döntés után mihamarabb el kell kezdeni a **tennivalók megszervezését**. Ezért a döntésnél fontos azt felmérni, hogy a szükséges induláshoz rendelkezésünkre állnak-e a megfelelő eszközök. Ha olyan döntéseket hozunk, amelyek a vágyak szintjén maradnak, akkor a megvalósulás reális esélyeit kockáztatjuk. A tennivalók megszervezésénél három alapvető feladatra kell koncentrálni.

- Ismét fel kell tenni a quintilianusi hexameter hat alapkérdését, és azokra megadni a konkrét választ. Mit, mikor, miért, hogyan, kikkel, mikor?

- A feladatokat szakaszolni kell és az egyes szakaszokat idői keretekhez kell kötni. A megvalósításban minden résztvevőnek tudnia kell, hogy mit, mikorra kell elvégezni, és ehhez a tervhez biztosítani kell a megfelelő tárgyi és anyagi feltételeket.
- A határozat megvalósításához jól kell megválasztani a kezdés időpontját. Csak akkor kezdődhet a munka, amikor a megfelelő személyi, anyagi és elvi feltételek biztosítva vannak.

A tennivalók megszervezésének vitáiban már az a kérdés, hogy **ki, mit tud vállalni**, mert ez a megvalósítás alapja. Sokszor csak óhajtunk valamit, de tenni nem igen akarunk annak megvalósulásáért. Ilyenkor utólag elkezdjük a tervet bírálni. A megvalósítással megbízott vezetőnek az a feladata, hogy jól áttekinthető, reális, aktivitásra serkentő részletfeladatokra tudja bontani a tervet a cél elérése érdekében.

Az elindulásnál rendszerint meg van a szükséges támogatás, de a munka végzése során keletkezett **váratlan nehézségek** szokták kikezdeni a folyamatban résztvevők munkakedvét. A leggondosabb tervezés esetén is számolhatunk váratlan, előre nem látható nehézségekkel. Mit tehetünk ennek a bénító érzésnek az elkerülésére? Ha nem teszünk semmit, a résztvevők egymást és a terveket kezdik hibáztatni és a megvalósítási folyamat kudarcba fullad. Az első szabály: a jól elindított munkát nem szabad magára hagyni, hanem folyamatosan ellenőrizni kell. Ez elsősorban a folyamatban résztvevőkkel történő **állandó konzultációt** jelenti. Ők tapasztalják elsősorban a nehézségeket és rajtuk keresztül lehet a kivitelezésben beállt hibákat korrigálni. Erre a legmegfelelőbb motiváló erő, ha részsikereiket elismerjük és a részhibákat együtt, gyorsan feltárjuk és segítünk azokat kiküszöbölni.

Azoknak a **motiválásáról** sem szabad megfeledkezni, akik a megvalósítás folyamatában közvetlenül nem vesznek részt. Erre szolgálnak a részegységek teljesítésekor történő beszámolók. A folyamat vezetője a sikereket tekintse úgy, mint munkatársainak sikerét és ezt a legszélesebb körben tegye nyilvánossá. A valós és pozitív eredmények elismerése adja a legnagyobb erőt a megvalósuláshoz szükséges fáradozásokhoz. De beszéljünk reáisan a tapasztalt hibákról és azoknak kiküszöböléséről is. Önmagában, pozitív megoldási javaslat nélkül nem érdemes a hibákat felsorolni.

A megvalósulás és értékelés

Ha a dolgok megvalósulási folyamata megakad valahol, akkor feszültség alakul ki a közösségben. Az elakadásnak lehetnek külső, objektív okai, de lehetnek belső, tervezési hibák is. Rosszul mértük fel lehetőségeinket, túlzott és minden erőnket meghaladó célokat tűztünk ki. Ha ezeket a konfliktusokat idejében nem kezeljük, akkor a megvalósulás reményét is elveszíthetjük, sőt azt a bizalmat is, ami feltétlenül szükséges a demokratikus vezetéshez. Mit kell ilyenkor tenni?

Ha nem teszünk semmit, akkor a hibakeresés lavinája indul el. A közösség hasznos energiája a másokra mutogatásban merül ki. Ebben az esetben a döntéshozó testület is egymást kezdi vádolni. Senkinek nem jut eszébe, hogy a javaslat elfogadása idején módja lett volna arra, hogy jobbító szándékkal kifejezze véleményét, vagy akár arra is, hogy a határozati javaslat lekerüljön a napirendről, de ezzel akkor ő nem élt. Ez a magatartási mód előidézi azt, hogy a megvalósítással megbízott menekülni kezd, szükségtelen alibi cselekedetekkel akarja magát biztosítani. Motiválás helyett saját érdemeinek pontos katalógusát alkotja meg és – megsértődik. De nem ez az igazi baj, hanem hogy a terv megvalósításának folyamata megakad. A felelősség áthárítás, az egymásra mutogatás nem vezet sehová. Ezzel csak azokat kedvetlenítjük el, akik eddig az ügy érdekében fáradoztak.

Mit lehet ilyenkor tenni? Isten segítségét kérve közösen, elsősorban az összekuszálódott helyzetet kell elemezni. Pontosan meg kell állapítani, hogy hol van a hiba és a lehető legkevesebb visszavonással kell orvosolni a bajt. Segítsük azokat, akik önhibájukon kívül kerültek igazságtalan kritika alá, akik őszintén fáradoztak azért, hogy a közösség elérje a

célt. Csak végszükség esetén bízunk meg más felelősöket, ami sajnos azzal járhat, hogy az újak sok jó és apró részletet elveszíthetnek. Azok akik eddig is passzívak voltak, felmentve érzik magukat, azokat pedig akik aktív segítők voltak, nagyon nehéz lesz újra aktivizálni.

Az elemzésnek az a célja, hogy a pontos tennivalókat újra tisztázzuk. Pontosítani kell a vállalásokat, de legfőképpen arra kell motiválni a résztvevőket, hogy ismét elhiggyék: a cél reális és kivitelezhető. El kell ismerni az eddigi részeredményeket, és ezeknek a továbbépítési lehetőségeit kell feltárni. Csak ez vezet a sikerhez. Azt is tudatosítani kell, hogy ez a kisebb, de még időben észrevett kudarc arra volt jó, hogy el tudjuk háritani a nagyobb, nehezebben orvosolható bajokat.

Ha a terv megvalósul, feltétlenül Isten iránti hálával értékelnünk kell az eredményt. A hálaadás nem hálálkodást jelent és semmiképpen nem öndicséretet, hanem annak a tudatosítását, hogy Isten segítette a munkánkat. Ebben az értékelésben kell látni a folyamat tanulságait. Ismerjük el a résztvevők fáradozását, de feltétlenül el kell kerülni a vezetők öndicsőítését. Ez a gyenge vezetés egyik legárukodóbb ismertető jele. Törekedni kell arra, hogy ez az értékelés őszinte, emberi hangú legyen. Ez az alapja a következő tervek sikeres megvalósításának. A vezetés feladata lényegében nem más, mint a döntési folyamatok koordinálása.

ooooo

Ha valaki eddig figyelmesen áttanulmányozta az eddig leírtakat, bizonyára arra gondol, hogy lehetetlen minden döntést ezen a hosszadalmas és göröngyös úton végig vinni. Nem nagyon vigasztalja az olvasót az az igaz megállapítás sem, hogy a demokratikus döntés lassú döntés. A lassúságot viszont nem a demokratikus út betartása okozta, hanem a javaslatok előkészítetlensége.

Vigasztalásul csak annyit, hogy a demokratikus döntési rendnek van egy fontos, eddig nem érintett formája: ez egyes kisebb jelentőségű döntési körök **delegálása**. Nem kell minden apró ügy intézéséhez összehívni a bizottságot, hiszen ez a döntéshozó testület lejárata lenne, hanem a tapasztaltság és a bizalom alapján egyes kisebb, kevesebb vitát igénylő ügyeket megbízásos alapon is el lehet intézni. Ha ezt az utat nem használjuk, akkor működésképtelen lesz a döntéshozó testület és az nem rendet, hanem anarchiát szül. A bizalom alapja a hozzáértés és az emberi megbízhatóság. Ennek is van néhány alapszabálya, amit tiszteletben kell tartani;

- A megbízáshoz mindig hozzá kell rendelni a megfelelő eszközöket. Puska nélkül nem lehet világháborút nyerni, de még nyulat löni sem.
- A megbízónak kellő hatáskört és önállóságot kell biztosítania a megbízottnak. De a megbízott cselekvőképtelen lesz akkor, ha a megbízó szüntelenül beleavatkozik a munkájába.
- A megbízó felelősséggel tartozik a megbízottért. Ezért ellenőriznie kell – de nem okvetetlenkednie –, hogy a megbízatásban meghatározott feladatokat jól hajtja-e végre a megbízott.
- A megbízottnak a megbízó felé beszámolási kötelezettsége van. A beszámolók serkentsék arra a közösséget, hogy segítse azokat, akik a közös célok megvalósításáért fáradoznak.

Ha döntéseinkben törekszünk az itt elmondottak megvalósítására, akkor hatékonyabb lesz a munkánk. A szabadegyházi közösségeknek nem az a baja, hogy a tagjai passzívak, hanem hogy a vezetés a tagok önkéntes aktivitását nem tudja egységgé kovácsolni. Meggyőződésem szerint ennek egyik oka a döntéseink nem megfelelő előkészítésében keresendő. A vezetésnek nem dolgoztatni kell a gyülekezeteket, hanem a munkára kész, lelki ajándékokkal megáldott tagok öntevékenységét kell rendszerbe szervezni a mindenki előtt világos, közösen elfogadott

célok megvalósítása érdekében. Nem a személyekben, vagy a szándékokban kell keresni a hibát, hanem a döntési mechanizmust kell jobban megérteni, átvilágítani és nyilvánvalóvá tenni. Sikereinket és kudarcainkat meg kell érteni, és tanulnunk kell belőlük, mert ez az előrelépés útja. Ez hatalmas pozitív energiákat szabadítana fel gyülekezeteinkben. Ha ezen az ösvényen indulunk el, akkor nem a személyes rokonszenv és ellenszenv irányítja döntéseinket, hanem annak a közösségnek az érdeke, amelynek szolgálatára maga Isten hívott el minket.

Hisszük, hogy a vezetés is lelki ajándék, a Szentlélektől kapott képesség. Az alkalmas vezető karizmákkal felruházott ember. Ezzel az ajándékkal is lehet élni, de lehet visszaélni is. Aki hatalomszerzésre, egyéni előnyökre használja, vétkezik Isten Lelke ellen. Aki manipulál, megtéveszt, vagy lázadást szít, bűnt követ el Krisztus teste ellen. Isten ezt a lelki ajándékot is a gyülekezet ellenőrzése alá rendelte. Ezért a vezetés munkáját a gyülekezetnek kötelessége megítélni. A véleménytelen gyülekezet – tehetetlen, lebénult gyülekezet, nem Krisztus élő teste. A jó döntés mércéje nem a kicsikart szavazattöbbség, vagy a fásult beletörődés, hanem az a lelkiállapot, amit a Szentírás az apostoli kor gyülekezetéről jegyzett fel: *„A hívők egész gyülekezete pedig szívében és lelkében egy volt... Az apostolok pedig nagy erővel tettek bizonyosságot az Úr Jézus feltámadásáról, és nagy kegyelem volt mindnyájukon”* (ApCsel 4,32-33).

A kötet szerzői

Bihari Csaba: adventista lelkész

Kamarás István: habilitált egyetemi docens, Pannon Egyetem Modern Filológia és Társadalomtudományi Kar

Komesz Mátyás: főiskolai tanár, Pünkösdi Teológiai Főiskola

Nagy-Ajtai Erzsébet: főiskolai tanársegéd, Pünkösdi Teológiai Főiskola

Rajki Zoltán: főiskolai docens, Adventista Teológiai Főiskola

Szigeti Jenő: egyetemi tanár (emeritus), Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Szilvási András: adventista lelkész

Telegdi József: főiskolai docens, Pünkösdi Teológiai Főiskola

Tokics Imre: főiskolai tanár, Adventista Teológia főiskola

Török Péter: habilitált egyetemi docens, Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet